

Âteşpâre

Muallim Nâci

PDF'leştiren

Târık İleri

tarikileri@gmail.com

www.ayferaytac.com

بسم الله الرحمن الرحيم

معلم ناجی

آتشپاره

ویردم آتش دللره سوز دل آوارەدن
ایلدم ایجاد بیك یانغین بر آتشپارەدن

معارف نظارت جلیله سنك رخصتیله طبع اولنمشدر
رخصتنامه نومروسی ٤٦٧



(مهران) مطبعه سی - باب عالی جاده سنده نومرو ٧

١٣٠١

توحید

—

الله که موجد جهاندر
بیك درلو نقابدن عیاندر

. . . .

. . . .

بولمز او تجلیات غایت
اعداد نصل بولور نهایت ؟
توحیدی سور اوخالق الروح
بردر بر اوبی نیاز سبوح !
یوق شرکه اکرچه اعتباری
توحیده‌ده یوقدر افتقاری
تعریفنه کیتما مکدر اولی
تعریفه کلیرمی هیچ مولی؟
الله نه در؟ دینجه غافل
الله دیوب خوش اولور دل
عاقل بیلیور که وار بر الله
ماهیتی آکلاشلمیور آه !

اولمز می خرد کداز امت
پیغمبری لال ایدن حقیقت؟

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

معنای وجـود، رب اعلی
الله بیلـیر عظیم معـنی!

باق صنعتنـه نه عالم آرا!
باق قدرتنه نه حیرت افزا!

باق ملکنه وارمی انتهاسی؟
باق ذهنه صیغارمی کبریاسی؟

دور ایتمه‌ده دسـت قدرتنده
یوزبیك کره ملك حکمتنده

ایتمش تن‌زاری خاکدانی
قیلمش دل پاکی آسمانی

تن مرتبط اولسـه‌ده زمینه
جان چیقمه ده رب عالمینـه

تن طورمه‌ده آشیان ایچنده
جان اوچمه‌ده غیبیان ایچنده

ای طائر غیب صانك الله !
پروازیکه بیك تبارك الله !

سیارهٔ ارضی تارك اولدك
یوکسکلره طوغری سالك اولدك

ناسوت ایدی برزمان مقامك
لاهوته می شمدی اعتزامك ؟

شوقك کیمه ؟ طورمیوب کیدرسین
اللهیمی جست وجو ایدرسین ؟

کوز نوری کبی سمایه چیقدك
باق باق ! نه کوزل فضایه چیقدك

چیق چیق ! که بوخاکدان تنکدر
اوچ اوچ ! که جهان جان سنکدر

سیاره حدود ایچنده محبوس
یوقدر هله سنجه حد محسوس

یارب بو نه مطلبمجه رفعت !
یارب بو نه مشربمجه وسعت !

عالم قالیر اورته سنده ارزن
جولانکهی بویله ایسترم بن

اولسه م ده محیطی آسمانك
البته محاطی یم خدانك

آغوشمه صیغسه‌ده سماوات
یانده وجود اولنمز اثبات

اولسه‌م ایکی عالمك امیری
امرم ینه برشهك اسیری

براویله ملیکه ای اسیران !
حریتم اولمسونمی قربان ؟

عفو ایله خطا ایدرسه کاهی
بر جذبه‌لی شاعرك الٰهی !

عشقکله نوای دلنشینی
رقصان ایدیور موحدینی

سندن بو نفس، دهن ده سندن
شاعر ده سنك، سخن ده سندن.

قصیده (*)

برلطف ایله شهریار دوران
قیلدی ینه اصدقایی شادان
بیلمم نه طورر سخنسر ایان ؟
واجبدر اولطفه عرض شکران.

(*) برلین سفیری دولتلو سعید پاشا حضرتلرینه‌در .

آثارینه ذات پادشاهی
توجیه نگاه دقت ایتدی
صاحب شرف وزارت ایتدی
بر ذات رشید خیر خواهی

هرایشده وزیر و پادشاهك
بر اولملی فکر مستطابی
تبجیل اولنور بو انتخابی
شاهنشه معدلت پناهك .

عند العرفا کمالی پیدا
بین السعدا همالی نابود !
کیمدر او یکا نه مرد مسعود؟
فخر الوزرا سعید پاشا !

طبعنده کی رشد واستقامت
علویتنه ایکی نشاندر
ادراکی اولانلره عیاندر
فکرنده کی جودت وسلامت

مجلوب مزاجیدر معالی
علویت آنکله مفتخردر
علویلر ایچنده مشتهردر
مفتون خصالیدر اهالی

منظوريدر اذ كيـاى امت
انظارى ترقياته معطوف
افكارى جهات خيره مصروف
مقصودى عمومه حسن خدمت

بر بويله وزير لايق الخلق
بر اويله خبير پادشاهه
چيقسون بودعا قبولكاهه
قيلسون هر ايشنده حق موفق!

قاتمم سوزه شاعرانه اوهام
يوقدر او جهتجه پيچ وتابم
حقكولغه واردر انتسابم
معلومى نه لازم ايتمك اعلام!

عندمده مديحه‌لر سرفدر
ممدوح دكلسه مدحه احرا
مدحكده تحنسر الق اما
ناجى ايچون الك بيوك شرفدر.

~

کبوتر

—

اوچدقجه خیال یارکوزده
آرامه بولوب مدار سوزده

شهدانهٔ دیدهٔ ترمله
مشغول اولورم کبو ترمله .

بر اویله انیس جان بولنمز
اما اوده هر زمان بولنمز

ترك ایلمش ایشته آشیانی
خاکی ایکن اولمش آسمانی

پیرودر او وحشت اعتیاده
نور نگهم اوچار هواده .

هرهانکی طرفده اولسه مطلوب
اولمزمی نظر اوسویه مجلوب ؟

انظاردن آرزو عیاندر
افکاره دو دیده ترجماندر

عرض ایلیور اول لطیف پیکر
هر بر سوز یلشده لطف دیکر

دل شوق ایله او ینایور یرندن
آواز لطیف شهپرندن

اوچسون دیمه ایسترم که اینسون
انسانه فرشته ایندی دینسون!

وار وجهی اگر دیسه‌م ملکدر
اما شوده وارکه پك دونکدر!

گل دانه‌یه قاچمه ای کبوتر!
حیرانکی صانمه دام کستر

اولدك بنه بغتةً پریده
بوندن نه‌چیقار؟ آ نور دیده!

دانه‌م سنی صید ایچون دکلدر
گل گل! بو بر آرزوی دلدر

دوشسه‌ك بیله دامه ایلر آزاد
بر بشقه روشده در بو صیاد

کوکلم سکا بسته اولدی بی دام
صیادسن اولدك ای خوش اندام!

سن اولمدن آشیان رسیده
کوکلم نصل اولسون آرمیده؟

آتش کبی سومه اعتلایی
گل اولمه آ سودیکم هوایی!

بالالره طـوغری ایتمـه پرواز
تا اولمیه‌سـین دوچار شهباز
آلچقده‌ده یك طـولاشمه زیرا
ایلر ایکی صاچمه عمرك افنـا .
قـوندی سربامه بارك الله !
تکرار هوالنیرسـه ایواه !
اوچمق ایچون اولسون بهانه
کاهی او باقشـلر آسمـانه ؟
ای صنع صفا فزای بیچون !
دل اولدی تنزلکله ممنـون
ارباب حقیقتـك همـاسی!
سـودالی طبیعتك صفـاسی!
بندن متـوحش اولمه اویله
کل کز آزاجق یانمده شـویله
طبعمده کی ذوق وشوقی تام ایت
مفتـون خرامکم خرام ایت !
اولدم بن او خوشخرامه مائل
طاوسه طـوتارمی‌یم ممـائل ؟
برکره باقك نصل سبکروح !
معذورم اولورسه بنجه ممدوح

سیر ایله شو کردن بلندی
سوممزمی کوکل بو شهلوندی ؟
رفتار ینه دقت ایت نه‌موزون!
شاعر بوکا اولمسونمی مفتون ؟
تو یلرده باقك شو انتظامه !
شایسته دکلی ابتلامه ؟
توزلق ایله توز مشارك اولمش
پوشیدهٔ پای نازك اولمش !
فیضیله طبیعتك طونانمش
هر بر تویی نور ایله بویانمش !
صباغنه صد هزار تحسین!
الله! نه‌در بو نور رنکین !
باقدکی رفیقه‌سنده نازه ؟
باق باق بریکنده اهتزازه !
مردانه مروره باق یانندن !
باقمز بیله کچسه چاق یانندن
اما متعاقباً ده ناچار
سودازده وار بر دونش وار !
یاره طوقنور خدانکرده !
بالکنه سورورسین او یله یرده؟

شوق اولملیدر سبب بو حاله
توزلاندی، یازق اوپرو باله!
ارباب نظر سووب اوپرلر
یرلرده سورنمسون اوپرلر!
سیر ایله ترقئ نشاطی!
کوسترمه ده سر ارتباطی
هوهویه کیرشدی عاشقانه
قیدنده دکلدر آشیانه
مادامکه مطلق العناندر
آوارەیه هر یر آشیاندر.
هوهولری آه یك درونی!
عاشق بکنیر بو ارغنونی!
باقدقجه اوصنع برکماله
شاهین قضا کلیر خیاله
کوکلرده کزن اوبال منقوش
برکون اولەجق زمینه مفروش!
خشنودمیسین بو ابتلادن؟
بیلم نه اوصاندك انزوادن؟
بر بیضه ایچنده خیلی ایام
تنهاجه قپاندك ایتدك آرام

آه اولسه ایدم شو سره واقف
نردن کیروب اولدك آنده عاکف؟

چیقدك بیوبوب فضای فیضه
خاطرده‌می تنکنای بیضه؟

که آرقداشکله کاه تنها
حرم دیه‌رك اوچارسین اما

کاهی او نکاه وحشت آثار
حس ایتدیریورکه برغمك وار

ایمش سنی‌ده قرین حیرت
حریت ایچنده بر اسارت!

باقسه‌ك کور ینور بو دار عبرت
صیاد ایله صیددن عبارت!

کوردکمی بو دامکهده آزاد؟
بر دامك اسیری صید وصیاد.

عالم بو طریقه منسلکدر
یکدیکری صیده منهمکدر

بر کرك آکا کلدی اولدی جلاد
آو بکلر ایکن آواولدی صیاد!

بر بشقه جهان اولنسه ابراز
ایتسه‌ك شورادن سنکله پرواز!

دنیا نه‌در آکسه‌ق اونوتسه‌ق
آواره یز آشیانه طوتسه‌ق !



قوزی



بیلسه‌م‌شو قوزی‌نه دن‌غم آلمش
هر ناله‌سی قلبه داغ‌زندر !
فریاد ایده‌رك قوشار نه‌دندر ؟
سودسزمی رفیقسزمی قالمش ؟

ای‌سودقوزیسی ! نه‌در بونالش ؟
کیم اولدی سبب بو انفعاله ؟
مادر و یره‌رك سکا نواله
پهلوسنی ایتمیورمی بالش ؟

یوقسه‌سوریدن جدامی قالدك ؟
فرقتمی بو اضطرابی داعی ؟
قالمشلره باقیورمی راعی ؟
بی همره وبی نوامی قالدك ؟

بیهوده‌می بویله ترکتازك ؟
واردر بو ملال ایچنده امید
مادردر ایدن امیدی تولید
کچمزمی او مهربانه نازك ؟

امید ایله‌در بکای اطفال
سود و یرمه‌ده بی املی مادر ؟
هرکس بر امیده خدمت ایلر
امید ایله درجهانده هر حال !

سن اولمسه‌ك ای خیال امید !
قابلمیدر ازدیاد عمرم ؟
سایه‌کده‌در امتداد عمرم
بیکلر یشا ای نهال امید !

کل‌کل! قوجاغمده ایله آرام
اما سنی والده‌ك‌ده بکلر
بیهوده‌می چکدیکی املر؟
قوش‌قوش ! آنی‌باری‌ایله‌خوشکام.

ظنم ممه‌یی دهانه آلدی
زیرا ایشیدلمز اولدی افغان
شاد ایلدی دردمندی درمان
فریاد ایده‌جك دها نه قالدی؟

زانولرین ایلمش نهاده
تسهیل رضاع ایچون زمینه
پستانده‌کی شیر شکرینه
فطرت آنی ایلمش فتاده .

ایلر ممه‌یی باشیله تهزیز
دنباله ایسه همیشه جنبان
طویمز بونی سیره چشم انسان
یارب بونه وضع حکمت آمیز !

سیرایت شوتلاشی باق شوشوقه !
شادیٔ دم وصالدر بو !
ای کور په‌قوزی ! نه‌حالدر بو ؟
الغبطه شو حالته شو ذوقه !

لکن ! بو ضعیف پاکزاده
قصاب نصل قییار بیلمز !
اسرار خفیه وار بیلمز
اطوار تصرف خدا ده !

انسان کبی وارمی هیچ غدار ؟
غدارلق اولسه ایلر احیا
دم اورمه‌ده مرحمتدن اما
یانده رحیم کرک خونخوار !

بیل قدرینی ای غریب معصوم!
عمرکده بو الك کوزل زماندر،
قصاب فلك عـدوی جاندر،
ایلر سنی عن قریب معدوم!

بیلمم کیم اولـور بنم شفیقم؟
بن شمدی سنك شفیقك اولدم،
القصه سـنك رفیقـك اولدم،
کوی عدمه چیقـار طریقم.

قربانکه کهنـه‌در بو عالم
قان ایچمدیکی زمانی کوستر!
کیم بایدی بو خاکدانی؟ کوستر!
حـیرتزده اولمـونمی آدم؟

دوشمز بو قیـوده قلب آکاه
مادام که عاقبت فنـادر،
عنـدمده خدا بیلـیر فنادر
بر لحظه صفایه ماسوی الله!

قلندر

—

۱

کلفت اقبالدن آزاده‌یم
رتبه شناس روش ساده‌یم
کیمسه‌یه یوق نازونیازم بنم
اویله اسارت نه‌مه لازم بنم!

آیریلیرم بیك دریکدانه‌دن،
آیریله‌مم سیرت مردانه‌دن
ترك حقیقت ایدن اولمزمی پست ؟
اولمیان انسانمی حقیقت پرست؟
بن نه مسیحی نه مسیحا دمم
ذوقی حقیقتده آرار آدمم.

۲

خیلی زمان عالمی دور ایلدم
خلقه دکل کندمه جور ایلدم
آکلادم احوالنی انسانلرك
سومدم اطوارینی فتانلرك

صورت وسیرتده کی ضدیتی
فهم ایله سلب ایلدم امنیتی
عقله موافقمی که اولسون نفاق
حاکم آفاق طورر کن وفاق ؟

بن نه مسیحی نه مسیحا دمم
ذوقی حقیقتده آرار آدمم.

٣

وار آرا برمشتریٔ مرده هوش
آلدادهمز سین بنی حکمتفروش !

دیکلهمم ای منشیٔ سطحی سخن
هر سخنك بنجه کأن لم یکن

سویله ای شاعر کذب اتصاف!
دیکلیهمم اویله مداحنجه لاف

کیت ! بنی ارشاددن امیدی کس
کندیکه کل! شیخ مسیحا نفس!

بن نه مسیحی نه مسیحا دمم
ذوقی حقیقتده آرار آدمم .

٤

ظلمتـه اصحاب عمى بنـده‌در
نور ایسـه بینالره تابنـده‌در

اولمه‌ده کیتدکجه درخشـنده‌تر
فکر منـور بکا رهبر یتر

مهلك ایسه بن اوله‌یم هالکی
بشقه طریقك اوله‌مم سالکی

اولسه جهولانه جهان دشمنم
منقلب اولمز ینه فکرم بنم!

بن نه مسیحی نه مسیحـا دمم
ذوقی حقیقتـده آرار آدمم.



شام غریبان

—

که بر اووه‌ده سـفر گزینم،
یکانه‌سی شـاخ سایه پرور.
که برلب جوده خوش نشینم،
پرورده‌سی بید سـایه گستر.

جولركى سوبسوروآندر،
بيلم نه‌زمان مقيم اولوردل !
نقاد غرائب جهاندر،
حكمت كوره‌رك حكيم اولوردل.

كاهى چيقيور بو فق دلخواه
بر شهر جسيمه شاهراهم،
آقشام اوليورده اولميور كاه
بر قريه مصادف نكاهم.

اثناى سفرده چشم امعان
كوردكجه مواقع لطيفه
بولمزمى طبيعتنده انسان
بر خواهش جلسهٔ خفيفه ؟

بر طاغ اتكنده شويله طوردم،
چكمشدى كناره شمسى كهسار
سودم او كوزل يرى اوطوردم،
تشكيل ايديوردى بر چمنزار.

دوشمشدى شو اهق جبالك
تا نصف فضايه دك ظلالى،
حالا او جبالك، اول ظلالك
پيش نظرمده در خيالى !

ایلردی کذر کهن زر اندود
یر یر کورینن ضیای مواج،
آهسته روشله ظل ممدود
بر یاندن آنی ایدردی تاراج .

ایتدکجه لطافتن تماشا
قالسون دیر ایدم اوحال،جاوید
چوق سورمدی اول نظاره حیفا
کیتدکجه آزالدی نور خورشید !

تنها براقوب بنی نهایت
مهر اولدی نهان صولر قراردی،
اطرافنی قاپلاینجه ظلمت
سیاح غریب فکره واردی .

محفوف غم اولدی شاد کوکلم،
ابر آلتنه کیردی آفتابم
یارانی ایتدی یاد کوکلم،
اولدی متزاید اضطرابم .

چوقدن بری دل مثال صیاد
آوارهٔ دشت ابتلادر،
وارمی عجبا بنی ایدن یاد ؟
یاران دیدیکم ده بی وفادر !

دوشسه‌ك دخی بر رفیق خاصه
ایلر سنی داغدار فرقت،
عالمده قصورسز خلاصه
انسانه کمال ایدر رفاقت.

بیك قصهٔ بی کسان یازلسه
بیلمز بونی شخص خانه پرورد،
بر بیت ادب نشان یازلسه
آکلار آنی عارف جهانکرد.

تنهامی سیاحتم؟ دکلدر
وار برده رفیق تر زبانم،
کفتاری کزیده، طبعی نادر،
کیمدر؟ قلم دقیقه دانم!

قالسه‌م نه زمان حزین وبی یار
تنشیط دله عنایت ایلر،
ویردکجه دماغه حدت افکار
بن سویلرم، اول کتابت ایلر.

فخر عجمانه‌دن مصوندر
ابراز حقیقت ایتمك ایستر،
بیلمکسه غرض نه ارغنوندر
الحانه دقت ایتمك ایستر!

فرقت (*)

—

آل ینه بر محنت ناکهظهور !
بن بیلیرم بخت غم ایجادمی،
ایلدی ویران دل آبادمی
زلزلهٔ فرقت ناکهظهور .

بیلمیور آرام نه در یا که خواب
عشق ایله بیلدم که بیلشمش کوکل،
بلای که بر زلفه ایلشمش کوکل،
بی‌سبب اولمز بوقدر پیچ‌وتاب.

کوکلی ایتدی ینه محزون زمان
گریه ویرر سیر چمن چشمه،
عارضکی غائب ایدن چشمه
معرض عمدر صفحات جهان .

(*) ساقزه کیدرکن سویلنمشدر .

عاشق آلام نصيبك ينه
اولدی دوچار صدمات محن،
يانه‌دن اولسون سنی بولمش ايکن
هجرته مجبور غريبك ينه؟

خيلی دم اولمش ايدی صحرانورد
ملعنت طالع مردود ايله،
اشك روان ودل پردود ايله
اولمه‌ده‌در شمدی‌ده دريا نورد.

ايتسه‌م اقامت اولورم مبتلا
شدت سودا ديمكلن آفته،
مغترب اولسه‌م دوشرم محنته،
بنجه سفردرد، اقامت بلا!

ذهنه کلير فکر سعادتمی وار؟
کلسه‌ده اميد وصالك کلير،
پرسش احواله خيالك کلير،
خسته‌کی يوقسه کيم آرار کيم صورار؟

آه او عتاب، اول سخن شکرين
بزم وصالکده نه دولت ايدی!
حين وداعمده نه حالت ايدی
آه او تغير، او نگاه حزين!

کرچه طولاشمقده‌یم آواره وار
دونمدی منهاج سدیدم هنوز،
سونمدی مصباح امیدم هنوز
کرچه اریتدی تنمی روزکار.
دلـده وفا فطرتی باقی اولور
کزسه‌ده هجرانك ایله‌سرسری،
برکون او امید پرستك یری
صدر طربکاه تلاقی اولـور!



تلاقی (*)

(عاشق ومعشوق آره‌سنده محاوره‌در)

—

١

م — ساکت نه طورر سین ای وفا خواه؟
برسوز صایلـیرمی یوقســه برآه؟
آه ایلیه‌جك زمانمیـدر بو؟
حاشـا دیه‌مم دکلسـین آکاه
بربویله سـکوتی سـومز الله
بیلمم بنی امتحـانمیـدر بو؟

(*) ساقزدن عودتده سویلنمشدر.

٢

ع — آزادهٔ فکر امتحـانم
برحسك اسیریدرجنانم
عشق اولدی مدار اشتغالم.

اولمز اوده شمدی ترجمانم
لازمی‌که سو یلسون‌زبانم ؟
انطقمی دکل لسان حالم ؟

٣

م — هم‌مجلس شوق ایکن جوانلر
دمبسته طوررمی‌خوشنز بانلر؟
عشقك بوده‌می غرائبندن ؟

صوفی کوریـنورمی نکته دانلر؟
تفریق اولنورمی صکره آنلر
عاشق کرمك مصاحبندن ؟

٤

ع — وپردك بکا بر غریب حالت
دل بغتةً اولدی‌وقف‌حیرت
سن منکر مدعا دکلسین .

حاکملك ایدرمی عقل و حکمت
بر دلده‌که عشق ایدر حکومت؟
سن سویله‌که ترجمان دلسین .

۵

م — اوقاتی نه یولده ایتدك امرار؟
یازدکی قلنـدرانه آثار؟
ارباب قلم طوررمی خالی؟

الله ایچون اولمدکی هشـیار؟
اولمق‌نه‌ایچون بو رتبه‌سرشار؟
طبعك نه قدرده لاابالی!

۶

ع — آسانمی کچر عـذاب نیران؟
دل خوف‌ایله اولمسونمی‌لرزان؟
حالا او تأثرات، باقی.

سوزان اولورم‌دیدکجه هجران
مسعود ایمشم‌که بولـدی پایان
اولدم متشرف تلاقی.

۷

م — ای نو سخن بلاغت آرا!
قدر ادبابی ایتدك اعلا،
فیض آوریسین سخنورانك!

هر بر نکهکده کیزلی سودا،
هر بر سخنکده عشق پیدا،
سرمایهٔ شوقیسین جهانك!

۸

ع — مألوفم اولوب صباوتمدن
هیچ اولمدی فارغ الفتمدن،
عاشق بکا عشق خانمانسوز!

کیم کورسه بیلوب نحافتمدن
نومید اولیور افاقتمدن،
مهلك کورینور بو درد جانسوز!

۹

م — اولمق نیچون او یله یأسه مائل؟
فرقت دها اولمامشمی زائل؟
حالکده غرابت اولدی پیدا!

حالا آره‌مزده وارمی حائل؟
آغلارمی اولان وصاله نائل؟
یارب بو نه حال حیرت افزا!

١٠

ع — وصلکدر اگرچه روحپرور
هجرکده‌ده وار صفای دیگر
وصلكده گوزل، غمكده محبوب!

کیم عاشقه بویله حرمت ایلر؟
الله! نه در بو عاطفتلر!
کوکلم سکا قالمسونمی مجلوب؟



میخانه‌ده برسویلنش

—

عشق فتانه انتساب ایده‌لی
آه بیلسه‌ك نه بی قرار اولدم!
فرقتك اشكمی شراب ایده‌لی
شارب اللیل والنهار اولدم!

ایچسه‌م آقشامدن صباحه قدر
اومدیغم نشوه طوغمیورمیدن،
بکا بر اوزکه‌درد ویردی قدر،
غم اکسلمز اولدی هی هیدن.

نصل اولمز جهانیان حیران
طبعمك بی قرار لقلرینه؟
کوره‌مزلر سبب غلط بینان
سینه‌مك داغدارلقلرینه.

کلك ای اهل ابتلا ایچه‌لم!
نه ایچون جامه وارمیور الکز؟
صرزدیکزمی؟ بر دها ایچه‌لم،
دیکله‌یك! سویلیندر اکلکز!

نیدی اولکی کوسترش ساقی!
یابوبیکانه‌لك نه‌دن شمدی؟
یتیشیر بکله‌دك، یتش ساقی!
بنی ده ایته نعره زن شمدی!

قالقکز ای رفیقلر کیده‌لم!
او بتك وار هزار دمسازی،
یارمزله نیچون نیاز ایده‌لم؟
چکیلیرمی بو کافرك نازی؟

کیمه سویلرسین آه ! طالمشلر!
کیمی بن شمدی همزبان ایده‌یم ؟
نه قدر بی مجال قالمشلر !
براقوب بونلری نصل کیده‌یم؟

آرقداشلر! صباح یاقلاشیور!
خوش اولوردی کیدلسه خانه‌لره،
بزه پیرمغان بیله شاشیور !
و یرمز اولدی قولاق ترانه‌لره.

رفقادن قالیر یرم یوقدر
کیده‌مم شمدی خانه‌م اولسه بیله،
یکه اوستنده قالدیغم چوقدر،
بن ده یاتسه‌می بر بهانه ایله ؟

نره‌ده‌سین مغبچه! شراب کتیر،
سکا دوشمز بو رتبه استغنا
نه‌قدر ایچمشز؟ حساب کتیر،
اوده اولمش غنوده، واویلا !

بر جوان اولسه، برکمان اولسه
ایتسه طبعمجه برکوزل تقسیم!
بر طرفدن پیاله‌لر طواسه
او زمان کیم آراردی بشقه ندیم؟

نه‌جوان وار، نه‌ده‌کان،نه‌طویان!
بن نه بی آشنا غریب ایمشم!
او یویور مغبچه، دیدکجه اویان!
نه مسلمان بی نصیب ایمشم!

بو جهان کدورت آبادك
کرچه یوقدر صفا اساسنده،
ینه شکر ایلرم که زهادك
دکلم حلقهٔ ریاسنده.

ایسته‌مم اویله همنشین که ایدر
یاد اولندقجه باده استغفار.
بو بزم فرقه بشقه یولده کیدر،
آره‌ده بر بیوك تخالف وار!

نیلسون بویله رند خوشمشرب
خود نمالرله روح وریحانی؟
بکا ترفیق ایدرمیسین یارب!
بر ریاکار سبحه کردانی؟

بنی آت نهر خمره جنتده
ایده‌یم شوق ایله شناورلك،
قالمسون سرخوشك مذلتده،
سکا قالدی غریب پرورلك!

اکتفـا ایلرم شراب ایله بن
جـلهٔ نعمت بهشـته بدل .
نه مه لازم نهـور ماء ولبن!
ایشته صوفیلر! ایشته نهر عسل!

آفرین مغبچـه‌م ! او یاندکی ؟
بزی لایقمی کیسه‌سز براقش ؟
چوقجه‌می سویلدك؟ اوصاندکی ؟
آنی ایمـا ایدر بو اکری باقش !

بنی ایتـدك سـیاه مست جنون
اوتغـافل پسـند کوزلرله .
سن نیچون بندن اولدك ممنون
بو قـدر دلفریب سـوزلرله ؟

هله طولدر شـو جامی بر کره!
شمدی تجدید نشوه فرض اولدی .
دیکله باری رجامی بر کـره!
یوقمی رحمك؟ قاچنجی عرض اولدی؟

بر صبوحکلـه جان مخموری
نشوه یاب ایلدك، سـقاك الله !
ینـه طولـدر شـو جام بلوری !
جامئ نشـوه‌سین، جاك الله !

غم آید بهر کجا که روم
جز خرابات کز منست آباد.
تانمیرم جدا زمی نشوم،
من ومیخانه هرچه باد اباد!

می پرستم، مقیم میکده‌یم،
لامکانیلرك بودر وطنی.
نه ایچون متصل می ایچمه‌ده‌یم؟
کتیرندن صورك جهانه بنی!

فریاد

وولقانمیسین ای دل هوا خواه؟
آتشکده اولدی سینه، سندن!
طورمز نه یانارسین؟ الله الله!
یاندم سنی شعله بار ایدندن!

بر شعله مزاج دلفروزك
نار هوسیله مشتعلسین،
افکار شبك، خیال روزك
بردر، هپ آنکله مشتغلسین

اولسه‌ك ده كُهی نهان، اولورسین
صبرك طوتشنجه آتش افشان،
یان، طورمه‌كه بر زمان اولورسین
منظور حقیقت آشنا یان.

ای لمعهٔ خوش بروز! سنسین
نو آتشی دودمان عشقك!
ای برق جهان فروز! سنسین
مشعلكشی كاروان عشقك!

حیرتده بوعشق بی سكوندن
اك جاذبه‌لی بتانی شهرك!
خشیتده بو جذبة الجنوندن
اك جذبه‌لی عاشقانی دهرك!

آكدم ینه بی وفا وطنده
آواره‌لك ایتدیكم زمانی،
بوقدركه بر آشنا وطنده
بیت الحزن اولسون مكانی!

ظن ایتمه‌كه چله طولدی شمدی،
دلخونز اگرچه مختفی یز.
جانان ده مهاجر اولدی شمدی،
اثر نبوی‌یه مقتفی یز!

بولدم اوتسالیا دلبرنده
اول قطعه‌یه خاص بر ملاحت،
انسان کوزلی دیسه‌م پرنده،
تشبیه وتکلفه نه حاجت !

شیرین کلماتی شعره زیور،
موزون حرکاتی شاعر آشوب!
هر نظره‌سی قلبه لرزه آور،
هرجلوه‌سی عقله دائرآشوب!

سنبله بنفشه‌یی کورر دون
اول کاکلی ایلین تماشا،
اولسه‌م ده تخیله مجنون
زنجیر دیمم او زلفه، حاشا !

بیلم نه دیسه‌م که ایتسه ایما
حال دل حسرت آز مایی!
بر حالده درکه ایلر ابکا
بر کریه ایله بیك آشنایی!

مخصوص آکا تصوراتی،
محرم کورینن دکلدر آکاه.
بیهوده دکل تأثراتی
لکن کیمه آکلادرسین؟ ایواه !

بولسه‌م او سوزی که ایتسه ابقا
دنیاده بولندیغم زمانی،
اخلاف کزین ایدردی ایفا
دمبسته‌سی اولدیغم فغانی .

مشربجه بر آشنا بولنمز،
دنیا نه غریب غربت آباد !
درد اهلنه ملتجا بولنمز،
بر پاره‌یه صد هزار فریاد !



بهار شباب

۱

یکسان نظرمده صیف وسرما،
اندوه ایسه اسم بی مسما،
شوریدهٔ نشوهٔ شبابم .

اولمزسه ده باغ نزهت افزا
فکرم یتیشیر بکا طربزا،
مستغنیٔ نغمهٔ ربابم .

۲

کوکلمده صفا ، دهنده خنده،
ممزوج ایکی خنده برسخنده،
یانمده او کل‌بدن خرامان !

بر تازه بهار وارکه بنده
یوق بیکده بری آنك چنده!
بیهوده نه فخر ایدر کلستان ؟

۳

وار دلده بر آرزوی جاوید
اشواقی ایلمکده تزیید،
عاقل آکار بطقلب ایدندر.

بیلسه‌ك نه قدرده طاتلی امید!
یانده فسانه ذوق جمشید :
اکمال سعادت وطندر !

٤

شعرم نغمات دلستاندر،
رقص آور نور سید کاندر،
آنلر آره‌سنده وار رواجی.

آگاه تجدد زماندر،
فكرم ده بنم كبی جواندر،
پیران ایله یوقدر امتزاجی .

بهار ایچنده خزان

— یاخود —

یأس مهاجرت

—

یوق ایدی گرچه منتظم خانه‌م
بكا روشن كلیردی ویرانه‌م
ایتدی غدر زمان بنی اجبار،
ایلدم آه ترك دار ودیار !
بنی آواره قیلدی ریب منون!
خانمانم خراب، بغرم خون !
همرهم اولدی بر غریب ملال،
آنی تعریف بنجه امر محال !
بنی سویلتمكه نه حاجت وار ؟
ایشته گوزیاشی! ایشته جسم نزار !
دل مضامین غمله طولمشدر،
پیكرم ترجمانم اولمشدر .

کرچه فصل بهاره دوشدی سفر
رنك رویم خزان حزن آور !
بن آچلم جنانه دونسه جهان،
کلستان درون خزانستان !
موج موج چمن کوزمده دکل!
فوج فوج سمن کوزمده دکل !
قولاغمده کمال یأسمدن
قوشلرك صوتی نوحهٔ شیون !
آغلامه، ای هزار خوش نغمه !
مرحمت یوقمی داغدار غمه ؟
بوده بر ابتلای حیرتزا :
دل جهاندن وفا اومار حالا !
روش عصره ناموافقدر،
کورمامشکن وفایه عاشقدر !
کوردیکم شخصی مهربان صانیرم،
آجیور حالمه جهان صانیرم.
یولده کاهی که همنشین بولورم،
آنی بندن بتر حزین بولورم.
اوده دشت بلاده سرکردان
آرایور کندی دردینه درمان !

هله شکوامی دیکلیورطاغلر،
عکس آهمله ایکلیور طاغلر !

اوزادقجه وطن غریب از یلیر،
کربت غربتی غریب بیلیر.

کیجه قالدم شو غمفزا دره‌ده،
وطنم نره‌ده آه ! بن نره‌ده ؟

بر طاشك آشناسیدر باشم،
کاسه اویقو اولوردی یولداشم.

ایتدم اختر شمار چشم تری،
بوشبك یوقیدر عجب سحری ؟

آثار آتمز شفق قپاندی هوا،
اولدی بر چوق بولوت سما پیما.

اوده اولمش وطن جدا سیار،
نه حزین آغلایور شو ابر بهار !

بولودك کوکده اویله آغلایشی
صولرك یرده بویله چاغلایشی

ایدیور انکسارمی تزیید،
ایلیور انتظارمی تشدید.

چاره‌سز قالدی منکسر کوکلم،
مژدهٔ موته منتظر کوکلم !

کرچه هر روز قطع راه ایدرم
بیلمم اما نه وقته دك کیدرم !

خانه بردوش سینه چاك بنم!
انزوا خواه زیر خاك بنم !

کیدرز ای دل رضا مسلك!
بو کیدشله عدم دیارینه دك !

اولمیورسین نیچون بکا مدفن ؟
نرده‌سین؟ ای خرابه زار وطن !

وطنم یوق جهانده‌غیری بنم،
عدم آباد ! نرده‌سین؟ وطنم !

ای کج اندیش وغافل انسانلر !
نره‌ده قالدی بونجه خاقانلر ؟

سزده ادراك یوقمیدر ؟ نه روا
پنج روزه حیات ایچون غوغا !

بونه انجامی یوق تغابندر !
بشره شان ویرن تعاوندر .

سفك دم ایتمه‌نك نه لذتی وار ؟
حسن آمیزشك نه همجتی وار ؟

جمله نوع بشر برادر ایکن
بویله یکدیکریله جنك نه‌دن ؟

قالمسونمی عقول حیرتده ؟
بوده می وار ایمش اخوتده ؟

....

....

بر یوزین طوتمش اولسه‌ده ظفرك
آخر اولمزمی طوپراق آلتی یرك ؟
بونه‌دن؟ سویله ای حکیم زمان !
قوجه دنیایه صیغمیور انسان !
نه اولوردی جهانیان یارب!
اولسه یکسر بغله هم مشرب !
نه جدال ایسترم، نه جاه آرارم،
دیدیکم یولده انتباه آرارم !
بنده شمدی دکشدی حب وطن،
عازم موطن بقایم بن .
اولمسون شاد خصم دلشکنم،
نه آنکدر بو مزبله نه بنم!
آنك اولسون اولورسه بن کیده‌یم،
یتیشیر چکدیکم محن کیده‌یم!
تارك این وآن دهر اوله‌یم،
بر معاداتسز وطن بوله‌یم .

مهتاب ـ یاخود ـ عالم آب

—

جوینده‌ٔ صدر مجلس اولمم
سحبان کبی اولسه ارتجالم.
پرکولر ایله موانس اولم،
وحدتده صفا بولور خیالم.

مفتونم اورنده کیم مکمل
مست اولسه‌ده عارفانه سویلر،
یوق اویله‌سی شمدی، وارمش اول،
عارف صانیلان فسانه سویلر!

برنو سخن لطیف مشرب
قالسونمی رفیق نکته دانسز؟
برتازه زبان عشق یارب!
اولدرده براقه همزبانسز!

منطیق وحکیم براینسک
هر صحبتی بر مفید حکمت!
مکثیر وذمیم بر جلیسک
غیبوبتی بر عظیم نعمت!

ساغر کبی بر ندیم وارکن
همدم آرایشده وارمی معنی ؟
بر هرزه وکیلی دیکلەمکدن
تنها اوطورش دکلمی اولی ؟

ای هرزه وکیلی کائناتك !
حالا هذیانه قانمدکمی ؟
جان صیقمق ایچونمیدر حیاتك؟
الویردی! هنوز اوصانمدکمی؟

سودا ایله واردر ائتلافی،
طبعم سویور ظلام لیلی .
چشممده شبك سواد صافی
مجنون نظرنده زلف لیلی .

دوندرسه علی الخصوص مهتاب
سیماب جهانه جهانی
اولمزمی کوروب کوکل صفایاب
یکپاره کومشدن آسمانی ؟

برشب که مهاجمات افکار
اولمشدی تحملمدن افزون
باقدم که هواده انجلا وار
اولدم یالکزجه خانه بیرون .

ایندم کیده‌رك كنار بحره
مینابغلمده، الده ساغر،
هر موجهٔ بیقرار بحره
مهتاب اولیوردی زیور آور .

کیفیتی آب آتشینك،
نورك صو یوزنده اهتزازی،
نور ایچره نمایشی زمینك
شاد ایلدی رند پاکبازی .

ساحلده ترانه ساز اولوردی
امواج پیاپیك ورودی،
سرمستنه دلنواز اولوردی
قانون طبیعتك سرودی .

باقدقجه اوطالغه طالغه نوره
طبعم متهالك می اولدی،
مستغرق اولوب گوكل سروره
کیتدکجه قدح پیاپی اولدی .

آرام ایده‌مم اولنجه هشیار،
آرامکهم جهان مستی!
پیوسته یانمده جام سرشار،
آنسز چکیلیرمی دردهستی ؟

نوش میه اویله ایتدم اقدام
کیم قالمدی الـده اختیارم،
بیگانه یه دوندی عقل خودکام،
بی غائله قالدی جان زارم .

بیلمزدی خردکه فیض میدن
ساغرنه‌ضولرده؟ شیشه‌نرده؟
قالمشمی براز شراب؟ دیرکن
بیخود دوشه قالمشم اویرده !

اغرب متعبد خدایم !
محیئ لیالئ شرابم .
شاگرد طبیعت آشنایم،
همواره کشاده‌در کتابم .

عقلم او یگانه ماهوشده،
فکرم طرب دمادمنده .
عالم‌ینه اسکی کشمکشده،
کوکلم ایسه کندی عالمنده .

هرمصطبه‌سنده برصفا وار،
عالم بکا بر کوزل خرابات!
کوکلم قدر اولمدقجه بیدار
کیم واقف اولور بو حاله؟ هیهات!



درەدن تپەدن

—

اولمقـدە نگاە بیقرارم
جوش آور طبع جـذبەدارم.
کە چیقمەدە قارلی کوهساره،
گاە اینمەدە بوزلیجو بیارە.
باققدە ایکن شو قارلی طاغە
آهستە نگاهم ایندی باغـە.
منظـورم اولان بهـار گتمش،
ازهـار نظر شـکار بتمش.
ای عاشـق اولدیغم نهـالان!
اوراقـکزی کیم ایتدی تالان؟
ای یرلری قاپلایان نبـاتات!
سزدن‌دە نشانە یوقمی؟ هیهات!
قار دوشمـەدە ارضە پارە پارە،
دونمکدە فلك شـکوفە زارە.
هر پارچەسی بر گوزل چیچکدر!
شاعردە چیچك اتك اتکدر!

سیر ایت! بوشکوفهٔ سماوی
بر معجزه‌یی دکلمی حاوی؟

بلبل! نه چکلدك آشیانه؟
طبعکده توکندیمی ترانه؟

خوانندهٔ کلستان ایدك سن،
وجد آور عاشقان ایدك سن.

اول رخلری ایتدی دل تخییل،
کللر آره‌سنده قالدی بابل.

بن اولمه‌ده‌یم هزاره ثانی،
دینسون بکا بلبل خزانی!

ایلر بنی طورمیوب زیارت
بیت الحزنمده بیك مسرت!

دائم نظرمده سور و ماتم
همدم بکا هم سرور هم غم.

یارب نه غم مسرت آمیز!
یارب نه صفای محنت انکیز!

ذوقم، کدرم دوامسزدر،
هر عالمم انتظامسزدر.

افکارم اکرچه نظمه مائل
حالم دکل انتظامی قابل.

پیرانه نصیحت ایتسه‌لرده
بن نرده‌یم؟ اختیار نرده؟
کوکلمجه تبسم اولدی معتاد،
چشممده جهان تبسم آباد!
کوکلم کبی کائنات یکسر
قارشمده حزین حزین کولمسر!
حرمده اسیری‌یم غرامك،
بن عاشقی‌یم بو ابتسامك!
کل موسمی کلستانی سودم،
کلدکجه خزان خزانی سودم.
قوتلیدر التهاب طبعم،
شدتلیدر انجذاب طبعم.
مفتونلغمی نکاه سویلر،
بن سویلمسه‌م ده آه سویلر!
طاقت کتیرمش هجوم عشقه
پك مشکل اولور کتوم عشقه.
دل حاصلی قالدی شوقه مجلوب،
شبل الاسد اولدی ببره مغلوب.
بیچاره اسیر خلقت اولمش،
سودا زدهٔ طبیعت اولمش.

یکانه سیدر فراغ حسنك،
پروانه سیدر چراغ حسنك.

یوق کرچه کشایش ربیعی
سویلتمه‌ده جوشش طبیعی.

طبعم کبی عندلیب، نادر،
عندنده خزان، بهار بردر!

کیتدکجه غریب مشرب اولدم،
عالم نظرنده اغرب اولدم.

وسعتلنیور تصوراتم،
شدتلنیور تأثراتم.

برشاعره صورمه مذهبندن،
شرم ایله علو مشربندن!

طبعمده جهان جهان معانی!
خامه‌مده نوای آسمانی!

اینسیدی بو نغمه آسماندن
لبیك چیقاردی هر دهاندن!

مادام که بتیور حیاتم
ظن ایتمه بیتر ترنماتم.

حسکده نه رتبه وارسه دقت
اول رتبه‌ده وپررسرور ورقت.

بر یتیم ایدرسه حزنی دعوت
بر دیکری بخش ایدر مسرت.
احوالمی آکلامقسه مطلوب
کل، اول جذباته سن ده مغلوب!
الفاظه صیغشمیور معانی،
دریایی آلیرمی هیچ اوانی؟



ساقزده بر خرابه‌ده بر سودازده



«کندی کندینه»

ای خرابه مطاف آهمسین
مرکز حیرت نکاهمسین
منزل آخرین ماهمسین
جسم جانانه مدفن اولمشسین!

بر زمان جلوه‌کاه ایدك یاره
فخر ایدردك کلکله کلزاره
جای شادی ایدك دل زاره
شمدی مأوای شیون اولمشسین!

« کوزلری سرر شك آلود اطرافه باقه‌رق »

جنت آباد کوردیکم یرلر
دودکاه جحیمدن بدتر
بریانار طاغ دوکنتیسی هر یر
بو بر انموزج قیامتدر!

« خرابه‌یه اعادهٔ نظرله »

شوکزن کیم؟ خیالی! یاردکل
بر بهار اورنکی! بهار دکل
دیدیکم یار غمکسار دکل
بلکه شد تفزای حسرتدر!

« متفکرانه »

ایکیدر قبله‌کاه جان وتنم
بریسی سودیکم، بری وطنم!
نه ایشم وار جهانده غیری بنم؟
سودیکم قز نهان، وطن ویران!

کوردیکم خانه‌لرکه ویراندر
هپ نهانخانهٔ شهیداندر
شمدی انقاض ایچنده پنهاندر
نظرمدن صاقندیغم جانان!

« کریان »

یا نصل آغـلام؟ اوکلسیـا
اولدی افتـادهٔ مغـاك فنا
دوشدی اطلاله قارشی کریه بکا
نه سیهروز روزکار اولدم!

« اطرافه امالهٔ نگاه ایله »

بو یله مبذول ایکن وسـائل مرك
متـوالی ایکن قوافـل مرك
بن نیچـون اولمـدم‌ده نائل مرك
زار زار خرابه زار اولدم؟

« بو اثناده یانته کلن رفیقنك بو ینته صاریله‌رق »

کوریورسین بنی ازن محنی
طـائرم مرحمتشـعار سنی
ملك الموتم اول، یاشـاتمه بنی
قورتار الله ایچـون حیاتمدن!

« رفیق کذلك کریان »

بیلـیرم ماجراکی، محزونم
بن‌ده بر بشقه درلو مجنونم
بن‌ده سندن زیاده دلخونم
خـبرك یوقمی واقعـاتمدن؟

« کریه‌سی آرتار »

صورمیورسین که دادرم نره‌ده ؟
پدرم نرده؟ مادرم نره‌ده ؟
همسر حور پیکرم نره‌ده ؟

اولدیلر پرده پوش سنك وتراب !

« مأیوسانه »

تسلیت بخش آراردی قلب حزین
بولدی بر عاشق خرابه کزین
که آرار سرعت هلاکه معین

ای اجل ای اجل ! شتاب‌شتاب!

« سودازده — مشفقانه نظرله »

بنده بوقدر حیاته عائد امید
اولیور سنده‌ده او حال پدید
ایلدم حزن ودردکی تشدید

نره‌دن کلدك ای رفیق شفیق ؟

« آغلار »

« رفیق — کمال یأس وکریه ایله »

خانه کوکلم کبی خراب اولدی
یاشادانلر بنی تراب اولدی
یاشامق الك بیوك عذاب اولدی
بزه اولمکدن اوزکه وارمی طریق؟

« تکرار یکدیکره صارلدقلری صره‌ده شدتلی بر حرکت وقوع بولور، خرابه‌ده قالمش اولان دیوارك انهدامیله آلتنده قاله‌رق وفات ایدرلر »



سرزنش



اوله جق یرده مفخر الاحرار
ینه ای دل اسیر عشق اولدك!
یوق سنك مرتبه کده جذبه شعار،
طویدی دنیا، شهیر عشق اولدك!

بو کیدشـله وخیم اولور آتی،
اولدی حدتفزا شراب سـکا.
اولـدك آواره بر خراباتی،
یازق ای خانمان خراب سکا!

بتسه‌ده باده‌ك ای‌خدایی مست!
سنی سرخوش طوتارتماشـالر.
بتیورسین سن ای‌جمال پرست!
نه ایچون بتیور بو سـودالر؟

بنـددن بنده انتقـال نه‌دن؟
باری بر زلفه باغلانوب قالسه‌ك!
ای‌هزار ابتلا! بوحال نه‌دن؟
صاتسه‌لرده براز ثبات آلسه‌ك!

نه چکرسین جـوانلرك غمنی؟
کوره‌مزسـین وفا قیـامته‌دك.
چکمــه نامهربانلرك غـمنی،
شو بلایایه غـیری خاتمه چك!



دجله

—

وطنمدن تباعد ایتمش ایدم،
صورمه اما نصل تباعد ایدش!
صکره بغداده طوغری کیتمش ایدم،
اونودلمز او عاشقانه کیدش.

اشك حسرت اثرنمای خروش،
سرهوادار، سینه غم پرور،
دل خیال وطنده، لب خاموش،
ینه اما قلم نغم پرور.

بادك اول سویه اوغرادقجه رهی
کسیلیر سطح دجله محشر موج.
سدراه اولمق ایستدکجه کهی
جنك ایدر سنکلرله لشکر موج.

جوشه باشلار کورنجه سیل دلم
لاابالی روشلی انهاری.
آقار انهاره ماء میل دلم،
سورم سرخوشانه رفتاری!

بر كلبر، شو يله بر لطيف دونر،
كيده‌مز هپ براستقامتده .
هردونش عرض ايدر جهان دكر،
هر جهان بشـقه بر لطافتده !

نه‌درای جوی خوش روش بوشتاب؟
عجبـا بصره كورفزنده نه وار !
طورمه، كيت كيت كه ايتدی خالق آب
بحری نهر روانه جای قرار .

بن ده بربشقه جوی جوشـانم،
نيجـه واديدن ايلدم جريان،
فرقت بحر ايله خروشـانم،
بنده سـندن زياده‌در فيضان !

فيضـا نك تزايد ايتـدكجـه
طونه جـوش ايليور خيالمده !
طونه‌لشـدك كوزمده كيتدكجـه
. . . . . .

. . . . . .
آه ممـدودم اولدی همراهـك .
يا طبيعی دكلمی آه ايديشـی
آنی ياد ايلـين دل آكاهـك ؟

عجبا هانکی عصرك آثاری ؟
نه بو ویرانه‌لر سواحلده ؟
اولدی نقشی خیاله ساری ،
قالدی یر یر خرابه‌لر دلده !
اولسه کاشانه‌لر کنارکده ،
تازه‌لنسه امید استقبال !
اولسه معموره‌لر جوارکده ،
نه کوزل آرزو ! نه طاتلی خیال !



نصیبین جوارنده بر وادی



ینه راهی بزم سوارانك
طوتدی دامان کوهسارانی ،
هله منظورم اولدی پایانی
بونجه کون کزدیکم شو صحرانك !
وسط آسمانده مهر بهار
عظمتله ضیا نثار اولمش ،
کوه ودشته اشعه بار اولمش ،
ایلمش کائناتی شعشعه زار !

دامن كوهه طوغرى كيتدكجه
بركذر كه كورندى نورانى ،
كليور بانك آب جوشانى
كوش تحسينه دقت ايتدكجه.

آقيور نور، كورديكم دره‌دن
آب واشجارى برق برق اولمش،
زير و بالاسى نوره غرق اولمش،
وادئ ايمن اولمسون كورينن !

بوميدر وادئ شريف طوى؟
او نمايش كيمك تجلاسى؟
بو ايسه نرده شمدى موساسى؟
ياد كلسه نه در او نور هدى؟

يووه‌لرده طورر ايكن خاموش
كله‌رك شوق تازه مرغانه
باشلامش عاشقانه الحانه،
ينه‌طوتمش‌جهانى‌جوش‌وخروش!

فرش اولنمش كنار نهره چمن
يكى چيقمش شكوفه‌لر ير ير،
كورينور هر برنده رنك دكر،
ايديور خنده روى دهره چمن!

ایدیور مشق سایه اندازی
تازه اوراق سبزی اشجارك.
آره‌ده اهتزازی انوارك
ایلیور عرض نقش پردازی!

جولانیله آب خوشجریان
ایکی اوچ جدول ایلمش پیدا،
بولنور گاه، گاه اولور یکتا
ایده‌رك نور شمس ایله لمعان!

صو لطافتله سیم صاف آسا
قیادن متصل آقوب شارلار،
صانکه زنجیر نوردر پارلار،
اولور ارباب عشقه جذبه فزا!

ماء جاری طرف طرف چاغلر
باد خوشبو اسر خفیف خفیف،
چاغلادقجه صولر لطیف لطیف
ایکی یاندن صدا ویرر طاغلر!

وجده غرق ایتدی قلب حساسی
بو تماشالری بهارانك.
حسی بیدار اولنجه انسانك
غلیان ایلرمی سوداسی؟

کیدرم شعرخوان اولوب ایدەرك
عکس نغمەلە طاغلری کویا ،
لحن داودی آکدیرر بو صدا،
بویلە وادی‌یە بر کلیم کرك!

بیخودانە موافقت ایدیور
«اوبی» امرینە هنوز جبال،
درە آهنکمزلە مالامال،
بر حلاوتلی نغمەدر کیدیور!

او صفاسز، صوسز بو وادیدن
کرچە کچمش ایدك مثال صبا،
کچمکە تشنە اولسەدە رفقا
کچەمم بن قولای بو وادیدن.

صیغمیور جسمەجان صفاسندن،
بو نە آهنك روحپروردر!
بیلسە ذوقم نە ذوق خوشتردر
رقص ایدردی جهان صفاسندن!



ویقتور هوغو

— بر کوچك چوجغك قبری اوزرنده محرردر —

—

ای سالخورده صارماشیق! ای نوجوان چمن!
ای درلـو درلـو تازه نبـاتات مـوجزن!
ای معبـد آله‌که اولدك خـدا نما
فیضکله عقلی ایتدك الوهیت‌آشنا!
ای ناله‌زن مکس که اولورسین صدارسان
ازهار ایچنده اویقویه طالمش ایکن شبان!
بیچاره‌نك معارض اولورسین فراغنه،
سویلرسین آکلاشلمیه‌جق سوز قولاغنه.
ای باد! ای قـوافل امواج بیقرار
ای کائنات ایچنده‌کی الحان بیشمار!
اورمان! که هپ کلوب کچن ارباب انتباه
بر فکر ایله ایدر سـنی آرایش نگاه!
ای میـوه‌لرکه ولـولهٔ روزکار ایله
ایلرسکز سقوط یره انکسـار ایله!
ای آسمان طرفه نمادن ایدرک شتاب
بر طرز دلفریب ایله ساقط اولان شهاب!

ای نو بهار شوقی ایله ایلیوب ظهور
آفاقی درلو نغمه ایله ایکله‌دن طیور !
ای کهنه حائطك آره‌سندن چیقوب مدام
انسانده وهم ووحشتی مزداد ایدن هوام !
ای متصل یتشدیروب اطرافدن هوا
امواج بی نهایه‌یی جوشان ایدن فضا!
ای خوشه‌لر یتشدیریجی خاك فیضناك!
ای اینجیلر نثار ایدیجی بحر سینه‌چاك!

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

یاپراقلر! ای شکوفه‌لر آچمش غصون تر!
داللر ایچنده قوش یودن آشیانه‌لر !
آرتق نسك کورلتی‌یی طالسون خیالنه !
بر پارچه ترك ایدك چوجغی کندی حالنه!
راحتسز اولمسون، او یوسون طفل ناتوان!
مادرده اشك دیده‌سنی ایلسون روان!

پارنی (*)

مرثیه

تنها، ابدی خوابکهی دلبرك ایشته!
کیزلندیکی مأوی او کوزللکلرك ایشته!
ممکنمی دینلمك مه تابان کبی کچدك؟
ای نور نظر برق شتابان کبی کچدك!
دنیا کورینور چشممه ظلمتکدهٔ تنك،
یومدردی کوزل کوزلریکی مرك سیهرنك.

ای شعر ترم، اشکم ایله همجریان اول!
سینه‌مده کی نیران غمه رشحه فشان اول!

سوداسنه بیکلرجه اسیر ایتدیکی دللر،
تلطیف ایله، احسان ایله سیر ایتدیکی دللر،
سیر ایلدیلر قارشیدن آسوده فناسن،
هیچ آلمدیلر یادەنه حسنن نه عطاسن.
براه بیله چکمدیلر موتی ایچون آه!
تا تسلیتیچون اوله اول روح ایله همراه.

ای شعر ترم، اشکم ایله همجریان اول!
سینه‌مده کی نیران غمه رشحه فشان اول!

(*) مرثیه کولقده تمیز ایتمش بر فرانسز شاعریدر.

عاشقلری خرم ینه، یارب بونه عالم!
برکونده دوام ایتمدیمی ساخته ماتم؟
قبرك جهتندن اولیور منصرف ابصار،
کندك کبی عاشقلریکی صائمه وفادار!
هجرانك ایله بن کبی فریاد ایدن اولمز،
فریاد نه‌در؟ نامکی‌ده یاد ایدن اولمز!

ای شعر ترم، اشکم ایله همجریان اول!
سینه‌مده‌کی نیران غمه رشحه فشان اول!

اما بنم اولمقده‌در آهم متصاعد،
اولسه‌م اوله‌م خوابکهکدن متباعد!
آلامی تزیید ایدییور نوری نهارك،
احزانمی تعریف نه ممکن شب تارك!
مستقبلی‌یم اشك خروشان ایله فجرك،
دوندردی ایکی چشمه‌یه چشمانمی هجرك!

تخفیف الم ایتمدك ای شعر روانم!
سن طور، یور یسون دمع دمادم جریانم!

لوحه (*)

یوریوب اوستمه حریصانه
یارامزلر قوپاردیلر اودمی .
حقلی یم باشلامقده افغانه
دوکدم بن یا! دوکدیلر سودمی !
وارمیدر بویله کورك ایچنده ملك ؟
بکنیر هر کورن اوکر کدیمی !
بردها سود دوکرمیسین ؟ دیه‌رك
قورقارم والده‌م دوکر کدیمی !
سن کتیردك طاوقلری، هادی کیت!
ایسته‌مم کلمه، کل خروس بکا !
صویه طال! بشقه یرده وار ذوق ایت،
شاشقین اوردك! بو ایش دوشرمی سکا؟
سودمی ایستك ایدرسکز هپکز ؟
کیدیکز، شمدی نرده وار یغما ؟
بر اورشده کیدرسکز هپکز،
قاشیغم وار المده باقسه‌کز آ !

(*) «مرآت عالم»ده مندرج کوچك بر قیز تصویرینك اساسندن سویلنمشدر که بر النده کی قابك ایچنده بولنان سودی دوکر، دیکر النده کی قاشیغی محافظه ایدر. بر طرفدن کدیسی دوکیلن سودی ایچر، دیکر طرفدن اوردك، خروس و طاوقلر اوزرینه هجوم ایده‌رك کندیسنی قورقودرلر .

نرده‌سین آنه! یوقمی امدادک؟
یسه جگلر بنی بو ملعونلر!
اولمیور هیچ نفعی فریادک،
اومماجی اولمسون صاقن بونلر؟
گلیورلر، نصل قرار ایده‌یم؟
قاچه‌جق بر آرار ایسه‌م یریدر.
آچ که آغوشکی فرار ایده‌یم،
چوجغک ملتجاسی مادریدر.

مایْنار (*)

«بر سرخوشک کتابهٔ سنگ مزاری»

مثلی نابود بر خراباتی
ایلشدر بو قبری مرکز خواب.
متصل نوش ایدردی بادهٔ ناب،
بو یله‌لکله گچردی اوقاتی.
حقدن ایتمشدی کسب آگاهی
بر بیلیردی خدایی هر یرده.
اولور اما یاشار کوکلرده
. . . .

(*) بر فرانسز شاعریدر.

آنی بر کون نصلسه بر نادان
آتیویردی شو کوردیکك نهره .
ایتدی سرخوش وداعنی دهره ،
صو قاتلدی شرابنه او زمان !

آلفرەد دوموسه

قومشومك پردەسی

قومشومك پردەسنده لرزش وار ،
یکده آهسته اوینایور، آنجق
بن خیال ایلمکدەیم که نکار
آچەجق روزنی، هوا آلەجق .
بنی کورمکمیدر مرادی عجب ؟
اولیور پنجره کشاده، امان !
یوزینی برکوررمی یم؟ یارب !
دل بیتابی آلدی بر خلجان !
بو نه رؤیا ! بکا او یار دکل ،
آنی سومکده بر ثقیل حریف .
پردەیی قالدیران نکار دکل ،
روزکار اوینادر خفیف !

اخطار

شو منظومه‌لر ترجمان حقیقت غزته‌سیله، آفاق کبی مجموعه‌لرله نشر اولنان اشعارمك برقسمیدر .

بونلری اخوان کرامدن عثمان وصادق بك افندیلر طوپلادیلر، طبع ایتدردیلر، بو مجموعه میدانه کلدی .

آثارمی پراکنده براقمامق آرزوسنده بولنه‌رق بویله براثر انسانیت کوستردکلری ایچون کندیلرندن متشکرم .

دها بویله برقاچ مجموعه تشکیل ایده بیله‌جك آثارم واردر . زمان مساعد اولورسه ان شاءالله آنلرده پریشانلقدن قورتیلور .

معلم ناجی



محاضرات

مقتطفات

نومرو ۱ برنجی جلد ۱ ربیع الاول

بسم الله الرحمن الرحيم

حمدو ثنای جناب خدا وصلاة وسلام حضرت رسول کبریا واثنیهٔ آل واصحاب شفیع روز جزایی ادا ووجیبهٔ دعای خیر خلافت پناهی بی ایفا ایدرك مستعیناً بالله مباشرت قلندی

فؤاد عارفی وصاف

علم

الجهل يخفض كل مرفوع الذرى
والعلم يرفع كل من لم يرفع

ارباب فضل و عرفان علمی صور متنوعه و مختلفه‌ده تعریف وبیان ایلمشلردر. بو تعریفاتی ذکر واتیان برطاقم

مباحث حكميه‌يي تجديد ايتمكدن بشقه فائده‌يي موجب اوله‌مامقله برابرشو مختصرمزده ايرادى ممكن اوله‌ميه‌جق تفصيلاتك اختيارينى استلزام ايده‌جكدر. زيرا تعريفلرى ـ له وعليهـلرنده اولان تعريفات ودلائلى، محاكمات ومطالعاتى درج ايتمكسزين ـ ساده‌جه يازمش اولسه‌ق بلكه مجموعه‌مزك برجزؤندن زياده يازى يازمغه مجبوراوله‌جغز حالبوكه بويله سطحياً درميان اولنان تعريفاتدن هيچ فائده بوله‌ميه‌جغز. بناء عليه انلرى بوراده تكراردن امتناع ايتديكمز كبى اقسام علومى دخى مفصليتى جهتله ايلروده بيانى تصميم ايلدك. يالكز بوراده فضائل علم وعرفاندن بحثى التزام ايديورز. اوت فضائل علميه، محسنات فنيه هر زمانده، هر يرده معلومدر؛ اما آنلرى كلمات جليله ومحاكمات جيله ايله اخطار فوائد متعدده‌يي موجب اوله‌جغى بديهى وآشكاردر. البته تكرار خيراحسن اولديغى وارستهٔ ايضاح وتذكاردر. اويله ايسه مقصده شروع ايده‌لم:

علم، فخر كائنات عليه افضل التحيات افندمزك «علمى تحصيل وتعلم ايديكز زيراجناب عالم حقيق آنى اوكرنمكى محض حسنات وطلبنى عين عبادات ومدارسه‌سنى تسبيح ومباحثه‌سنى جهاد وتعليم وتلقيننى صدقات واهلنه بذل

وصرفنى مدار تقربات عد ایلمشدر» مدح جلیلنـه مظهر اولەرق «علما ایله مذاکره جهلا ایچـون هدایتی ایجاب ایدر» و «علما ایله هم مجلس وهم مشورت اولیکز وکلام حکمایی استمـاع ایله تشریف صماخ ایلیـکز زیرا جناب حق قلوب میتەیی نور حکمتله احیـا ایدر نصلکه ارض میتـەیی ماء مطرله سق ایلر» توصیفات نبویەسیله تبجیل بیورلمشدر. بونلردن بشقه مدایح علم وعرفانی احتوا ایدن نیجه نیجه احادیث نبویه موجود اولـوب ازجمله «عالمه اکرام ایدن بکا اکرام و بنی تکریم ایدن جناب حق تکریم ایتمش اولور» و «علم وظلم بلاد ومداینـده، نعمت وجهل ایسـه قراده متحصلـدر؛ برکت علم نعمتی مداین و بلاده وشوم جهـل ظلمی قرایه جلب و جذب ایدر» و «ایمان عریان اولوب لبـاسی تقوی، زینتی حیاء وثمرەسی ایسـه علمدر» کبی احادیث جلیله فضائل علـومی تبیین ایلمشدر. باخصوص حضرت افصح العرب صلی الله علیه وسلمك شو حـدیث جلیلی دخی فضـل وعلمك مزیاتنی ایضـاح ایلدکدن بشقه امت ناجیه ایچون رهنمای سلامت اولەجق نصایحی شاملدر یعنی «افضل اعمال اوچدر برنجیسی طلب علم، ایکنجیسی جهاد فی سبیل الله، اوچنجیسی عیال ایچون کسب مال حلالدر؛ زیرا طالب علم حبیب الله، غازی ایسەولی

الله،عيالى ايچون كسبه چاليشانلر صديق اللهدر» حكم جليلى جمله‌مز ايچون رهبر سعادت وانموذج فيض وسلامت عد واتخاذينه شاياندر. بو يولده دها چوق اقوال مستحسنه ونصايح جميله موجوداولوب بز آنلردن برقسمنى مجموعه‌مزك هر نسخه‌سنده مقتطفات منظومه ومنثوره ميانه‌سنده بولنديره‌جغز؛ آنلردن بشقه‌اوله‌رق علمه اختصاص ايدنلرى دخى ايشته بو يله طو يليجه عرض و بيان قصدنده بولنيورز. ان شا الله كله‌جك نسخه‌لرده ينه بو يله مقاله‌لر منظور قارئين هدايت قرين اوله‌جقدر.



مقتطفات منثوره

امام قشيرى (اسماءالحسنى) شرحنك اسم رازق بحثنده شو يله ديور:

مشاهير واصليندن جناب شبلى رحمة‌الله عليه زمانى اغنياسندن برينه كنديسى ايچون براز دنيالق كوندرمسنى تحريراً بيلديرمسى اوزرينه « مولاكدن طلب ايله » جوابنى الدقده «دنياحقيردر، سنده‌حقيرسك؛ بن حقيرى حقيردن طلب ايدرم؛ مولامدن مولامك غيريسنى ديله‌مم » ديه‌مقابله‌ايتمشدر.



كتاب الشفاده شويله يازلمشدر

—

جعفر الخلدی ابوعبدالله‌دن نقلا دیرکه برکون برآدم حضور حسن بصری‌یه کلوب قیزینک کیجه کوندوز اغلامقدن خالی قالمدیغنی وحتی بوندن طولایی کوزلری کور اولدیغنی بیان ایتمسی اوزرینه فاضل مشارالیه قیزک نزدینه عزیمتله «ای قیز! اغلایه‌رق کوزلر یکی نه‌ایچون کورایتدک؟» دیدکده «ایکی سببدن خالی دکلدر: شو کوزلر جناب رب عزتی یارؤیت ایدر یا ایتمز؛ اکر ایدرایسه بونلر کبی بیکلرجه کوزلر رؤیةالله ایچون فدا اولسون! اکر بو سعادته مستحق دکلسه الله کندینی رؤیته مستحق اولمیان کوزلری کور ایتسون!» جوابنی النجه «ناصح وطبیب اوله‌رق کلدیکم حالده ناصح وطبیبی بولدم» دیمشدر.

حسن بن علی رضی الله عنهمانك قلیجنه شونلر محکوك ومکتوب ایمش:

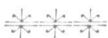
الرزق مقسوم، والحریص محروم، والبخیل مذموم، والحاسد مغموم.

موسى عليه‌السلام « بن غريب ومريض وفقيرم » ديمسيله جناب قادر مطلق « ياموسى ! مريض بنم كبى طبيبى، فقير بنم كبى مجيبى، غريب بنم كبى مونس و حبيبى اولمياندر » بيورمشدر .



يوسف عليه‌السلام داخلنده بولنديغى محبسك قاپوسنه شو درت كلمه‌يى يازمشدر :

منازل البلوى(*) قبورالاحياء، شماتةالاعداء، تجربة الاصدقاء



حضرت على كرم الله وجهه



« ظالم ايچون اوچ علامت واردر : مادوننده‌كنى غلبه، مافوقنده‌كنى حيله و مفسدت ايله دوچار مصائب ايلر؛ ظلمه‌يه معين ومظاهر اولور » ديمشدر .



(*) بانك فتحيله (بلوى) و (بلو) بانك كسريله (بلوة) بلا، زحمت، تجربه، وامتحان ديمكدر .

مأمون دیمش

—

« اخوان اوچ درلودر . بری غـدا کبیدر ، کندندن استغنا ممکن اولمز؛ بری دوا کبیدر، ارەدە محتاج اولنور؛ بریدە سم کبیدر، کندیسنە محتاج اولمق شویلە طورسـون اجتناب لایقدر . »



بعض حکما دخی شویلە دیمش

—

« نوع بشر اوچ قسمە تقسیم اولنەبیلیر . برنجیسی غدا مقولەسیدر، انلرسز یاشامق ممکن اولمز، ایکنجیسی کیف وتریاق منزلەسندەدر، ازقۀ مخصوصە ومواطن متعددەدە احتیاج کورولور؛ اوچنجیسی مرض وعلت مقامندەدر . بونلردن تباعـد موجب راحت ومفـارقت باعث صحتدر، شاید الفتلرینە ابتلا حاصل اولورسە علاج مدارا ایلە دفع لازمدر . »

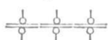


ادینی بیلمیورز حکمادن بری سویلمش

—

« ادمك علمیـلە غروری جهالت ، عقلیـلە غروری

حماقت، ماليله غروری سفاهت، طاعتيله غروری عصيان، جاهيله غروری طغيان، حسنيله غروری نقصاندر . »



قادينلر خيمه نشين قبائل عندنده ذبح ايچون آماده ايدلمش قويون، اهالئ بلاد شرق عندنده امتعهٔ بيت، فرنكلر نزدنده انا سنه باباسنه نازلانوبده اذا و جفا وايدن صبيان كبيدرلر .



هرشيئی طلب وارزو بياغی جنت، اعتدال ايسه حقيقة بركنز كمال وفضيلتدر . »



مقتطفات منظومه

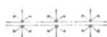
—

ابن راونديـنك :

سبحان من وضع الاشياء موضعها
وفرق العز والاذلال تفريقا
كم عاقل عاقل اعيت مذاهبه
وجاهل جاهل تلقاه مرزوقا

هـذاالذى ترك الاوهـام حائرة

وصـير العـالم النحرير زنديقـا



بوكا جوابا دنيلمش : (*)

كم من اديب فهم قلبـه

مستكمل العقل مقل العـديم

ومن جهول مكثر ماله

ذلك تقـديـر العزيز العـليم

شوده كتاب الشفاده مندرجدر وابن راونديـنك سوزيـنه حقيقة برجواب حكيمانه‌در :

اعجب من ربى وربى حكيم

قد حرم العاقل فضـل النعيم

ماظـلم البارى ولكنه

اراد ان يظهر عجز الحكيم



(*) بو بيت فخر الدين رازى حضرتلرينك ايمش .

شو بيت ابوالسعود افندی مرحومه ايراد اولنمش

—

محض ثقلتله ثقلت محضك

لطف ايدوب فرقنی بيان ايلهك

مشار اليه حضرتلريده بويله جواب ويرمش :

محض ثقلتله ثقلت محضك

فرقنی بيلمامك جهالتدر

بيلجك ينه ايتمك استفسار

خفت محض محض خفتدر



جناب عرفی شو مربعی حالت نزعده سويلمش

ای مرگ مرا ز يار شرمنده مكن

نوميدم ازان كوهر ارزنده مكن

يار آيد وجان رود خدايا نفسی

مهلت ده در قيامتم زنده مكن



سلطان سلجوقی آلب ارسلانك وز یرشهیری نظام‌الملك طوسی‌نك بغدادده انشا ایتدیردیکی مدرسهٔ نظامیه‌ده خیلی مدت تدریس علوم ایلمش وسلاجقه اعصاری علماسنك برنجیلرندن بولنمقله شهرت المش اولان ابواسحاق ابراهیم ابن علی فیروزآبادی سویلشدر:

سئلت الناس عن خل وفی
فقالوا ما الی هذا سبیل
تمسك ان ظفرت بود حر
فان الحر فی الدنیا قلیل

حقیقت دنیاده محب وفاشعار بولمق نه مشکلدر! هله زمانمزده بالکه مستحیلدر دیر ایسه‌ك وجداناً اولسون مؤاخذه ایدلمیز صانیرز. البت جناب متنبینك:

ما الخل الامن اود بقلبه
واری بطرف لا یری بسوائه

بیتیله تعریف ایتدیکی دوستلق یوق کبیدر.



عبد الله ابن عباس رضى الله عنهما بیورمشدر:

اذا كثر الطعام فحذرونى

فان القلب يفسده الطعام

اذا كثر المنام فنبهونى

فان العمر ينقصه المنام

اذا كثر الكلام فسكتونى

فان الدين يهدمه الكلام

اذا كثر المشيب فحركونى

فان الشيب يتبعه الحمام

یعنی: یمکی چوق یر ایسه‌م بنی منع ایدیکز؛
زیرا چوق یمك قلبی افساد ایدر؛
چوق اویورسه‌م او یاندیر یکز؛
زیرا چوق اویقو عمری تنقیص ایلر.
چوق سویلر ایسه‌م صوصدیریکز؛
زیرا کثرت کلام مدار انهدام دیندر.
چوق اختیارلر ایسه‌م تحریك وایقاظ ایدیکز؛
زیرا اختیارلقده اولوم یقیندر.



برجار يه‌نك صـاچنى تراش ايدوب فاتحك وزراسندن واخص ندماسندن عاشق احمد پاشايه شربت ويرديررلر؛ پاشا جاريه‌يى او حالده كورنجه بيت آتى‌يى بالبداهه سويلر :

زلفن كيدرمش اول صنم كافرلكن قويمز هنوز
زناريى كسمش ولى داخى مسلمان اولمامش



بوده مشار اليه احمد پاشانكدر :

مشكل بودركه هر كيمه بن حالم اغلاسه‌م
عشقك يوانده اول دخى بندن بتر چيقار
احمد عجب مى جنت كويكدن اولسه دور
بيلمزلك ايله آدم الندن نه‌لر چيقار



يحيانك :

اوشه حسن ايدر سينه‌مه كوملكدن عار
خبرى يوق كه‌انك جانم ايچنده يرى وار



طالب مرحومکدر :

هر باده که سنسز ایچرم بزم بلاده
خوناب اولور البته چیقار دیده‌لرمدن



اشارة الکلب

من کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار
مترجمدر (*)

—

قاپونك اوکنده طوروب پنجره‌دن آتیلان شیلری

(*) شو مقاله وقتیله ثمروخ نامنده برمجموعه‌یه درج ایدلمشیدی بو جهتله شمدی تکرار بورایه درجی عبث کبی کورنیور فقط دکلدر زیرا بو بر مقاله‌درکه کرچکدن ناصحانه کرچکدن حکیمانه یازلدیغی برنجی نشرنده دخی پك چوق ذوات کرام طرفندن اعتراف بیورلمش وعربلرله غربلولرك شو یولده اولان آثاری بیننده‌کی فرق کلی‌یی ارائه وحق رجحانك عربلرده قالدیغنی اثبات ایلدیکی تصدیق ایدلمشیدی اویله اولنجه بوقدر اهمیتلی براثرك ایکی دفعه نشری دکل دها زیاده نشری بیله عبث اولمز . برده بز بونك صاحبی طرفندن یازلمش دیکر بعض آثار مقبوله‌یی دخی ترجمه ومجموعه‌مزه درجی تصمیم ایلمش اولدیغمزدن هپسنی برمجموعه‌ده بولندیرمغه مجبوراولدق و بناء علیه تکرار نشرینی عبث اولسه بیله طبیعی کوردك .

طوپلامقده اولان بركلبك اوك ایچنده بولنان ذاته خطابیدر:

ای اوده مصطبه نشین استراحت، ای اسبابه تشبثده بیقدرت، ای تحف لباسلرله پرزینت اولان کشی! بنده کی آداب ایله تأدب ایت زیرا فعل جمیل هروقت بنم معتادمدر. نفسکی بنم اخلاق ومشربمله اصلاح ایله! کندی فراستمدن وسنك اوزرینه اولان حسمدن سکاسویلیه جکلریمی دیکله!

بن صورتده حقیرم؛ سن بنی معناً دخی فقیر کوررسك. اوت بن افندیلریمك قپوسنده طورر برفقیرم اماافندیلکه خواهش ورغبتم هیچ یوقدر. عادتمدن دونمم. اونلردن مطالباتمجه قطع امید ایتمم. قوغولیرم کیدرم ینه عودت ایدرم طارلمام. حب ووداده، عهد ومیثاقده ابراز ثبات ومتانت ایلرم. هرکس اویورکن قالقار اونلری حفظ وصیانت ایدرم. مال معدودم، سماط ممدودم، رباط معهودم، مقام محمودم یوقدر. ویررسه‌ك شکور، ویرمزسه‌ك صبور اولورم. خسته‌لنورسه‌م مداواة ایستمم. اولورسه‌م تابوتله طاشنمم؛ غائب اولسه‌م کمسه عودتمی تمنی ایتمز؛ اولسه‌م چوجقلرم اغلامز. یوله چیقسه‌م یوللق طاشیمام. نه مالم واردرکه حق وراثتی بولنسون. نه ترلالرم واردرکه

حراثت اولنسون . غائب اولدیغم وقت بکا اغلامه‌دقلری کبی بولندیغم وقتده کمسه یوزیمه باقمز .

اشته بو حاللرله برابر ینه بن عالمك اطرافنی حمایه‌دن واونلر حقنده‌کی وفامی ادامه‌دن کری طورمم ؛ مزبله‌لرنده اعتکافه قناعت ایدرم .

امدی اطوار وعاداتمی بکندك ایسه بو یوله تمسك ایت ! مسلکمی طوت ! اخلاقمله متخلق اول ! حفظ محبتی بندن اوکرن ! احوالکی بنم احوالمه، اطواریکی بنم اطواریمه اویدیره‌رق علویته تمسك ایت ! بن قدر حقیر برکلبم ؛ لکن غل وغشدن آزاده برقلب صاحبی‌یم .

جوارمده بولنان قومشولری محافظه‌ده ثابت قدمم . کیجه‌لریده آنلری حمایه عادتمدر . بنی هرعسرویسرده هرحالمه شاکر وصابر کوررسین . آچلقدن اولسه‌م، مصائب کوناکون ایچنده ایکلیوب قالسه‌م ینه کمسه قولاق آصمز .

جناب حق بنم کمسه‌دن شکایتم اولمدیغنی بیلیر زیرا امورمده کندیسنه توکل ایدرم . عرضمی صیانت ایچون هرحقارته تحمل کوستریرم . رزالت سؤالدن دخی قاچارم .



محاضرات

مقتطفات

نومرو ٢ برنجی جلد ١٥ ربيع الاول

شام شريف افاضل علماسندن منير زاده شيخ صالح افندى طرفندن سويلنيلان تقريضدر

—

قداطلعت على هـذه الفريدة السنية* المجلة البديعة البهيه* المسماة (محاضرات ومقتطفات) فوجدتها بماتقربه الاعين زاهية زاهره* و بماتشتهيه الانفس باهيةباهره*رقت وراقت * وعلى اقرانها فاقت * فقلت :

انظروا هذى الزوايا الفاخره
قدغدت فيهـا الخبايا ظاهره
جمعت من كل معنا باهره
فاغنموا مما اشتهيتم زاهره
فلقـد انشـدكم تاريخهـا
انهـا مقتطفـات باهره

١٣٠٠



علم

شرف بالعلم راتب　　شرف يسمو المراتب
لا تمل للجهل اصلا　　فهو داع للمثالب

علمكه حائز وصاحبلری (عالملرله عالم اولميانلر مساوی اولورلرمی) مفاد نص جليلی ايله ممدوحدرلر انسانك نفس وخلقنده انيس ورفيق وحالت يأس وخرماننده دليل ومعين صديقيدر . علم ايله عبد حر منزلەسنه، احرار ابرار مرتبەسنه ايرر . خبرده وارد اولمشدركه ناسك درجۀ نبوته اقربی اهل علم وبرده اهل جهاددر. كشاف مرحوم ابن عباس رضی الله عنهمادن نقلا بيان ايلركه حضرت سليمان عليه السلام علم ومال وحكومت بيننده مخير براغلديغی حالده علمی ترجيح وقبول ايتمسيله مال وحكومتله دخی تبجيل بيورلمشدر . علم خير المواهب جهل ايسه شر المصائبدر . علماء كرامك ركن دنيا اولدقلری احاديث نبويه ايله ثابتدر . علمك امام العمل اولديغنی اشرف انبيا عليه افضل الصلوة والتحايا افندمز بيان بيورمشدر . حضرت داود عليه السلامه دميردن نعلين كيەرك دميردن عصايه طيانەرق تحصيل علوم ايچون تا او نعلين وعصايا ريلوب قيريلنجەيەقدر طولاشمق امر بيورلمشدر . باخصوص بزلركه امت محمددن اولمقله شرفيابز علمی چيننده اولسه تحری يه مأمورز . بزه تحصيل علوم ومعارف هر وقت، هر زمان فرضدر . امام علی رضی الله عنهك شو قطعەسی :

العلم زين للفتی　　والعقل طوق من ذهب
والصدق نور واضح　　والكذب نار من لهب

وامام شافعی رحمة الله علیهك شو بیتی :

حیات القلب علم فاغتنمه ... وموت القلب جهل فاجتنبه

برشاعر ماهرك :

العلم ماء قد جرت ... والوقت سیف قاطع

ان لم یقلد بالعمل ... فالعلم در ضایع

کلام حکیمانه‌سی فضائل علم و عرفانه دال، انی تحصیلك الزمیتنی مشعر، و عالمك عمل ایله تقیید وتشییدینی ناصح درلر . (معارف وتقوانك اوج علای فضل وکماله ترفیع واعلا ایلدیکی کامل متقی هیچ بر وقت تأثیر فقر وبیکسی ایله حضیض اسفل حقارت وذلته هبوط وسقوط ایتمز . فستق وفجورك، جهل ونادانینك قعر دنائت ومذلته القا ایلدیکی بدبخت ایسه ثروت بی انتها ویا عزت اقارب واحبا ایله هیچ بر وقت درجهٔ علیای شرف وحرمته عروج وصعود ایلز . چونکه : علوم ومعارف احوال انسانی اصلاح خصوصنده بر پدر، فسادینی صلاحه تبدیل امرنده بلکه ده پدردن دها مقدم، دها غیور، دها شدید الاثردر؛ چونکه : دیانت وتقوی نفع حسبیله شفقتلی بر مادر، بلکه ده مشتاق ومنقادینی اغوش مرحمت ومروتنده حفظ وصیانته مادردن دها زیاده خواهشکردر . اشته شو فضائل عالیه‌یی، شو محسنات جلیله‌یی، پیش نظر دقت و اهمیته آلوبده معارف وتقواده کسب کمالاته چالیشمالی ولذاید علم وعرفان ایله شیرین مذاق اولملی ومکارم اخلاق ایله اتصاف ایتملی؛ تاکه جناب رب رحیم نعم خیریه ورفاه وراحت کامله احسان بیورسون) .



مقتطفات منثوره

—

امام جعفر صادق حضرتلری شو بش صنف کسان ایله اختلاط اصلا جائزاولەمز دیەرك انلرله الفتی منع بیورمشلردر:
کذاب خانه خراب، احمق خیرەسر، بخیـل مستحق التذلیل، بدخوی تیرەدل، فاسق بی‌حاصل .



سـید الطائفه حضرت جنید « فاسق نیکوخوی ایله صحبتی عالم بدخلق ایله الفته ترجیح ایدرم » بیورمشلردر .



امام اعظم حضرتلری برکون شاکردانیله برابر قیره کیتمشـلردی ؛ بر ادمده اونلرله برلکده بولنمش وطنبورینی برابر المشدی . شاکردان طنبوری قیرمق لزومنی درمیان ایلدیلر ؛ بونك اوزرینه استاد افخملریله شویله برمکالمه وقوع بولدی :

امام — نه ایچون قیراجقسکز ؟

طلبه — آلت فساد دردە اندن ایچون .

امام — سزك هیچکزدە برر آلت فساد واردر اونلریدە کسك .

طلبه — یا امام اونلردن هم صلاح همدە فساد حاصل اولور .

امام — اویله ایسه طنبورك تکنه‌سیده آلت صلاح اوله بیلیر.

بونك اوزرینه امام اعظم حضرتلری امر بیوروب طنبورك یالکز تللرینی قوپارتدیردی تکنه وچوپنی قیردیرمدی.



حکما اهل کرمی درخت بارداره وسائری هیزم کوهساره تشبیه ایتمشلردر؛ چونکه اهل کرمدن هرکس منتفع اولور.



افلاطون دیمش:

خلق اوچ قسمدر. بری اعالیدر، حجت والزام ایله ضبط اولنور؛ بری اواسطدر، اکثر اموردە ترغیب واستمالتله استخدام ایدیلور؛ بریده اسافلدر، ترهیب وتهدید ایله ضبطی ممکن اولور. بو اوچ قسمه متساویاً عنف مجرد ایله حکومت مشکلدر.



هلك المتسوفون (*)

(*) معلومدرکه متسوف تسوفدندر تسوف ایسه تأخر دیمکدر.

مهمات كليه‌نك تأخيرنده نيجه مخافات ' بوكونكى ايشى يارينه براقمقده هزار آفات واردر .



شهرت ذاتيه‌يى منافع عموميه‌يه ترك وفدا صفات ممدوحه ومقبوله‌دندر .



ارسطو ديمش :

خير ، فضيلت هيچ بروقت صاحبنى محو وخراب ايتمز؛ عدالت هيچ بر اداره ايچون سم هلاك ومصيبت اولمز .



اطبادن مرضى ، احبادن ضررى كتم ايدن نفسنه خيانت ايتمش اولور .



مروت جميع محاسنى جامع براسمدر .



حكما ديركه محبت عدالتدن افضلدر، زيرا وحدت طبيعى‌يه مشابه ومشاكلدر؛ عدالت ايسه وحدت صناعى‌يه مماثلدر . هيهات كه طبيعى صناعى كبى اوله !.



نفس حسيس وشخص خبيثه مروت ايتمك دامنده خار وكريبانده مار بسلمك كبيدر .



شو بش شیدن فائده میسر دکلدر :

قول بی عمل ، مال بی خرد ، علم بی صلاح ، صدقهٔ بی نیت ، زندکانی بی صحت .



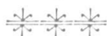
عفو ایولری اصلاح ایتدیکی درجه‌ده کوتولری افساد ایدر .



عابد ادای فرائضه مداومت قیلان ، ذاهد قسمت آلهیه‌یه راضی اولان‌در .



احبادن برینه شخص بیکانه دن جفا و اهانت صدورنده سکوت ایله معامله ایدیلوب مدافعه ومقابله‌یه تصدی اولنمزسه دعوای محبت لغو محض اولور .



الفت وصحبت مراد اولنان کسه‌ده شو اوچ فضیلت بولنملیدر :

عقل وهوشمندی ، نیك خویی وحسن شیم ، دیانت وتقوی وصلاح .



مجموع بنی‌آدم بریردن عزم سفر ایلمش برنیجه‌یارو همدم منظره‌سنده‌در .

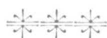


مدنیت هیچ بروقت تولید مضرت ایلمز چونکه عارضی دکل طبیعیدر، زیرا انسانلر مجتمعاً و مختلطاً یاشامق ومتمدنانه عمر سورمك ایچون خلق ایدلمشدر . مدنیتده بعض احوال غیر لایقه و قواعد غیر مفیده کورویور ایسه‌ك بونلری اوندن متولد صانمق خطاسنده بولنمیه‌لم . فنالغك منبعی مدنیتده دکل بزده، هوا و هوسمزده، دها طوغری هوا وهوسمزی سوء اداره‌مزده‌در .



بقراطدن انسانیت نه‌در دیه صورمشلر؛ اوده شویله جواب ویرمش :

« زمان اقبال ودولتده تواضع، یوقسوللق ایله برابر سخا، منتسز عطادر . »



عقل انسان ایچون وزیر رشید، ظهیر سعیددر؛ اکا اطاعت ایدن فلاح ونجات بولور، عصیان ایدن ایسه محو وخراب اولور .



حکمای قدیمه‌دن بری دیمش:

« انسان ! نه‌دن شکایت ایدیورسك ؟ مدت العمر دوام ایدن نزاع و جدالدنمی ؟ اویله ایسه ایتمه ؛ زیرا

شـو جهان فانیده شرط غلبه وظفر بودر . یوقســه ظلم وغدردنمی؟ اکر اوندن ایســه یِنه ایمه ؛ زیرا عالم بقاده یاشامق ســعادتنه نائل اولمق ایچون شــو محنت خانهٔ فناده اکمال انفاس معدوده یه چالیشانلره ظلم واعتسافك نه تأثیری، نه حکمی اوله بیلیر ؟! یوقسه اولومدن می شـکایتك وار ؟! صاقـین، صاقـین ! اومخلص معنوی اولان اولومـدن شکایتده بولنمه، بولنمه که سنیده، بنیده، جمله یده شومضیق سـفالتدن، شــو تنکنای جهالتدن خـلاص ایده جـك او اولومدر؛ اوت یالکز اولومدر . »



عصمت، سیدشریف قولنجه «عندنده معاصی یه اقتداروار ایکن اجتناب ایلمك ملکه سندن عبارتدر» جلال دوانی قولنجه « حق تعالی عبادده ذنب وعصیان خلق ایلمامکدر » فلاسفه اعتقادنجه « فجوره مانع ملکهٔ ملکیه در » .



مقتطفات منظومه

شاعرالوزرا ، وزیر الشعرا ابوالفتح البستی مرحومك آثار برکزیده سندن اولان (قصیدة الحکم والامثال) در :

زیادة المرء فی دنیـاه نقصان   وربحه غیر محض الخیر خسران

وکل وجدان حظ لاثبـات له   فان معنـاه فی التحقیق فقـدان

ياعامراً لخراب الدهر مجتهداً	بالله هل لخراب العمر عمران
ويا حريصاً على الاموال يجمعها	انسيت ان سرور المال احزان
دع الفؤاد عن الدنيا وزينتها	فصفوها كدر والوصل هجران
وأرع سمعك امثالا افصلها	كما يفصل ياقوت و مرجان(*)

انسانك دنياجه تزايد ايام وزمانى نقصان، محض خيردن غيرى قازانجى خسراندر . دوام وثباتى اولميان حظ ونصيب، صورتده موجود وحرزجان سادهدلان، اماحقيقتده مفقود ومنفور عاقلاندر .

اى شو خرابهٔ دهرى اعماره جهد واهتمام، سعى واقدام ايدن بوالهوس ! الله ايچون سويله خراب عمر ايچون امكان عمران وارميدر ؟

اى جمع اموال وادخار نقوده حريص اولان آدم ! مسار اموال محض اكدار واحزان دكليدر ؟

شو جهان دون، اندهكى تزيينات كوناكون سنى فريفته ومفتون ايتمسون؛ واقعا انلردن افتراق ومحروميت مورث كدر وخرمان كورونور، اماحقيقتده انلره وصال ونائليت موجب الم وهجراندر .

اويله ايسه ياقوت ومرجان كبى اثيار وتفصيل ايدهجكم

(*) مابعدى ديكر نسخهدهدر واديب مشار اليهك سائر بعض اثار مقبولهسنك دخى مجموعهمزه درجى مقرردر .

حكم وامثالی جان قولاغیله دیکله ! «زیرا بونلرك هر بری حرزجان ایدلملکه سزا برر الماسپارهٔ بی بهادرلر . »



محمود ابن الشیخ فخر الدین قدس سره . (*)

لنقل الصخر من قلل الجبال احب الی من منن الرجال
یقول الناس کسب فیه عار فقلت العار فی ذل السؤال

« بنجه طاغ باشلرندن قوجه قوجه طاشلری طاشیمق خلقه منت ایتمکدن ایودر . خلق بویله قازانجی تعییب ایدرلرسه اصل عیب ذل سؤالی ارتکابدر جوابنی ویریرم .



عریب که خلیفهٔ عباسی مأمون مشهورك جاریه ومحبوبه‌سیدر مشار الیها خطاباً شویله سویلش : (*)

وانتم اناس فیکم الغدر شیمة
لکم اوجه شتی والسنة عشر
عجبت لقلبی کیف یصبو الیکم
علی عظم مایلقی ولیس له صبر

(*) بعض نسخه‌لرده‌ده بو بیت حضرت علی کرم الله وجهه نکدر دینلمشدر .

(*) بو وام النهانك بیتی زهنی افندینك (مشاهیر النساء) نام اثر معتبرلرندن مقتطفدر .

(آه ارككلر ! غدروجفاسزه‌خوی اولمش ! برچوق یوزیکز، اون‌درلو دیلکز وار! کوکلم تعجب ایدیـورم‌که بونجه آلام واذایا ایله برابر ینه‌سزه نصل‌میل‌ایدیور.)



ام‌النهاء نامنده اندلسلی بر شاعرهٔ ماهره‌نكدر:

یا عین صار الدمع عندك عادة !

تبـكین فی فرح و فی احزان !

(ای کوز ! اغلامغی عادت ایدنمشسك ! اوان فرح وانبسـاطده‌ده اشکر یزان، زمان احزان وآلامده‌ده کریان اولیورسك ! .)



ایا ابن آدم لایغررك عافیـة

علیك شـاملة فالعمر معدود

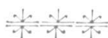
ما انت الا كزرع عند خضرته

بكل شیٔ من الآفات مقصود

فان سلمت من الآفات اجمعها

فانت عنـد كمال الامر محصود

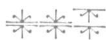
ای ابن آدم! دوام كمال عافيتـه مغرور اولمه؛ زيرا انفاس حيـات معـدود، مدت عمر محدوددر. سن اول مزروعات كبيسـك كه يشـيل ايكن بيـك درلو آفات ومهـالكه اوغرامسی ملحوظدر؛ او آفات ومهـالكك هپسندن قورتلمش اولسـهك بيله نهايت بركون اولور كماله ايرر، حصاد ايديلورسك.



صائبك:

«آه اگر مستی نمودی هر حرامی چون شراب»

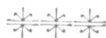
«آن زمان معلوم گردد در جهان هشيار كيست»



منشدينی بيلميورز:

«آنكه شيرانرا كند روبه مزاج»

«احتياجست احتياجست احتياج»



«ای برادر بر گريز از يار بد * يار بد بد تر بود از مار بد»

« مار بد تنها ترا بر جان زند * يار بد بر جان وهم ايمان زند»



اشهر العشاق سيد نسيمى :

« زاهدك بر پارماغك كسسك دونر حقدن قاچار »

« كور بو مسكين عاشـقى سروپا صو يارلر اغلامز »



چغال زاده رستم پاشا حقنده سويلنمشدر :

اوليجق بر كشينك بختى قوى طالعى يار

كهله‌سى داخى محلنده‌انك ايشه يارار



آغوش خيالنده ايكن مسكنى هرشب

كوردكجه فهمى يـنـه بيكانه لك ايلر



نه‌سيم و زر نه بيم صرف نه‌ده انديشهٔ امساك

باقلسـه ديدهٔ امعان ايله راحتـده مفلسلر



«آه دیرسه‌م بیله آه ایتمکه باشلار کوهسار»
«آه دیر آه ایشیدر کوه بلاده دل زار»



اشارة الجمل

«من کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار»
مترجمدر

بردوه‌ده شو یولده خطاب ایتدی :

ای طریق فیض ورفعته سلوکه راغب اولان کمسه ! فقر وتواضعی کلبدن اوکرندیکك کبی صبر ومتانتی ده بندن اوکرك ! زیرا بالین فقره باش قویانلر ایچون متین و صابر اولمق کرکدر؛ متین و صابر بین الاکابر هر وقت مقبول و بنام ومشار بالبناندر .

برکره بکاباق ! نه‌قدر آغیریوك یوکله‌نیر، نه‌قدرچوق مراحل قطع ایدر، بیك درلو زحمتلره تحمل ایلر، هرکونه مزاحمه قاتلانیرم؛ ینه هیچ اوصانمام، هیچ بیقمام؛ هیچ مأیوس وملول اولمام .

«احوالمه عطف نظر امعان ایله ! ایسته‌دیکم وقت

الك جسور آدملره بیله قارشی قویمغه مقتدر ایکن براوفاجق چوجوغه دخی بیـون اکرم؛ او یله رزیلانه شـوکا بوکا صالدیرمام؛ یوکیمی طاشیمقله متلذذ اولورم؛ اصلا خیانت ایتمم؛ هراوکمه کلانه، هر یتشدیکم شـیئه طوقنمام؛ ایشیمی بیتیردکدن صکره صاحبم یولاریمی اوزر یمـه آتار، بنـده قیرلره چیقار ککش ککش اوتلارم؛ سـوروجیمك سسنی ایشتدیکم کبی یانته یاقلاشیر، یولاریمی تسلیم ایدرم امرلرینی انفاذ ایچون بوینمی اوزاتیرم؛ یولیمی بیلمز و یایولدن چیقار ایسه‌م کندینه انقیادم اولان آدم یولاریمی طوتار، یولیمی کوستررر، بنـده اکا اصلا مخالفت ایتمیه‌رك اطاعت ایلرم؛ آجیقیر و یاصوصار ایسـه‌م صاحبمه خبر ویررم ازه قناعت ایدرم . »

« حاصلی بن سزك الك کوچك براشارتکزه بیله مسخرم؛ یوکلریکزی یوکلتیرسکز، قونه کوچه منزل مقصوده قدر کیدرز . »



نومرو ٣ — برنجی جلد — ١ ربیع الاخر

اسلامیتده

(امر سعی . نهی بطالت)

ان الله یکره العبد البطال

واقف حقائق دنیویه واخرویه اولان جناب رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم افندمزك سرنامهٔ مقال اتخاذ ایلدیکمز حدیث جلیلی و (اشقی الاشقیاء من اجتمع علیه فقر الدنیا والاخرة) بیان صدق نشانی سعی وغیرتی مدح وثنا وتنپروری و بطالتی ذم وتقبیح مقصد حقایق بینانه سیله سانحه پیرای صدور اولمش اولدیغی کبی عم زادهٔ اشرف انبیا حضرت مرتضی رضی الله عنهك (من مات تعباً من کسب حلال مات والله عنه راض) قول جمیلی اوامر رسالت پناهی یی مؤیددر و بونلردن بشقه خبر شریفده (احرث لدنیاك کأنك تعیش ابداً . واعمل لاخرتك کأنك تموت غداً) وارد اولمشدر .

برنجیسی یعنی فاتحهٔ مقاله‌مز اولان حدیث شریف (عبد بطال عندالله مستکره) اولدیغنی مبین وحدیث ثانی ایسه (برآدم ایچون اشد شقاوت کندیسنده فقر دنیا وآخرتك اجتماعیدر) مضمون منیفنی محتویدر. قول مصدق مرتضوی دخی (کسب حلال تعب ومشقتیله اولان اولسون خالق مکونات آندن راضی اولور) معنای شریفنی متضمندر. صوکنجیسی (دنیاکه الی الابد یاشایه‌جق کبی چالیش، سعی وعملده بولك آخرتك ایچون یارین اوله‌جك کبی اوغراش متبصر وحاضر اول) امرینی ویرییور.

نیجه نصوص جلیله، نیجه احادیث نبویه، برچوق اخبار خیریه وعلیه واردرکه هپسی محمدیلری سعی وکوششه سوق ایده‌یور؛ هر خلیفه، هر ناصح متنصح مسلمانلری بطالتدن منع ایتمشدر. «دنیاك ایچون، آخرتك ایچون چالیش طورمه سعیك قدر بولورسك» امرلری هر خطبه‌ده ویرلمشدر.

تواریخ اسلاف اسلامه مدنظر ایدیکز! غلغلهٔ عظمت اسلامیه‌نك آز زمان ایچنده هر طرفی قاپلامسنه باشلوجه سبب غیرت اولدیغنی کوررسکز!

مطلق ومحققدرکه هیچ بردین بوقدر چابوق توسع

ایتمامش، بوقـدر چابوق نشر فضائل ایلمامشدر . کور-
مزمیسکزکه اراضیٔ حجاز یه‌ده طلوع ایدن آفتاب اسلامیت
نه‌قدر آز وقت ایچنـده نه‌قدرچوق یرلری ظلمت جهالتدن
قورتارمشدر .

حیرت رس افکار اولور بو سرعتك سـبی آیاندر؟!
ایلك مسلمانلرك برالنده سـیف شجاعت، او برالنده قانون
عدالت اولدیغی حالده هرطرفه اعلان‌مکنته، نشر معدلته
غیرتلری دکلمی ؟

دوشونه‌لم! ظهور اسلامیتدن‌دها یارم‌عصر کچمه‌دن
مسلمان کمیلر ینـك اطه‌لره ولوله انداز دهشـت اولمسی،
عرب آتلولر ینك اسـتانبوله صولت دلیرانه‌سی، غلطـه‌ده
مؤذنان اسـلامك (الله اکبر) صـدای بلندینی کوکلره
چیقارمسی نه‌سایه‌سنده‌ایدی؟ غیرت وسعی‌وهمت‌سایه‌سنده
دکلمی ؟

تأمل ایده‌لم ! غازیان اسلامك‌صمصام جلادت‌وغیرتی
بربچق عصر ایچنده تا (پره‌نه) طاغلرنده، (چین) سر-
حدلرنده یلـان کوسترمسی، کندیلرندن یوز درجه بیوك
اولان ایران اردولر ینك طارمه طاغنیق اولمسی، اعداده
فکر مقاومت قالمامسی نه اثری‌ایدی؟ هب غیرت مردانه،
هب همت عادلانه اثری دکلمی ؟

هم مسلمانلر الدقلری امر غیرت، نهی بطائت تأثیراتیله یالکز سیف شجاعته دایانه‌رق، رماح بسالته کووه‌نه‌رك اثبات مکنت وقوت وکسب شان وسعادت ایتدیلر؛ غضنفرانه ضبط ایتدکلری بلده‌لری عادلانه همتلریله برر کاشانسرای سعادت، سطوت انداز مواصلت اولدقلری خرابه‌لری سعی وکوششلریله بررشکوفه زار بهجت، قوهٔ انباتیه‌دن محروم صاپیلان طاغلری حراثت وزراعته جهد وغیرتلریله منبع فیض و برکت، یشادقلری هر شهری مجمع ارباب معرفت حالنه قویدیلر. مدارس علوم وفنون ایله طولدی. بلخده، هراتده، نیشابورده، بغدادده، سوریه ده، مصرده، افریقاده، اندلسده علم وفضیلت، صنعت وتجارت مدنیت اسلامیه‌یه اساس متین ایدی . خرستیانلر بطائت وتعصب ایچنده سفیل وسرکردان، خائب وحیران یشارلر ایکن، مسلمانلر غیرت وکوششله دنیانك الك صنعتلی، الك زنکین، الك مسعود، الك قوتلی خلق اولدیلر؛ آثار صنعت ومعرفتلری بقایاسی حالا کورنلره حیرت ویره‌یور؛ تاریخك اثبات ایتدیکی قدرت وسطوتلری هرکسی مبهوت ایده‌یور . مسلمانلردن غازی، قاضی، عالم، متقی، حکیم، ادیب هپیسنك دیناً مکلف اولدیغی وظائف منافع عامه‌یه خدمته منحصر ایدی: ارباب سیف صولت جهانکیرانه

ایله توسیع ملك ایدرلر ، حکام عدالت عدل مدققانه وحقانیت عالم پسندانه ایله سعادت عامه‌یی تأمینه چالیشورلر، حقیله‌ده موفق اولورلردی؛ علما، فقها، حکما، ادبا نشر انوار علم وحکمته، ترقئ فضل و معرفته صرف قدرت وقوت ایلرلر ایدی .

اشته بو یله موفقیات لاتحصی مجرد زیور فاتحهٔ مقال ایلدیکمز مثللو وارد وصادر اولان اوامر،وصایا و نصایحه تمامیله امتثال و آنلری بیله‌رك وموجبلرینه توفیق حال ومشوار ایدرك بطائتدن قطعیاً اجتناب، سعی وغیرته‌جداً تمایل وانهماك سایه‌سنده ایدی .



مقتطفات منثوره

امام ابوحنیفه رحمة‌الله علیهك خاتمنه شو:

« قل خیراً والافاسکت »

یعنی خیرسویله یاخود سکوت ایت .

امام شافعی رحمة‌الله علیهك خاتمنه شو :

« الراحة فی القناعة »

یعنی راحت قناعتده‌در .

امام محمد رحمة الله عليهك خاتمنه شو :

« من صبر ظفر »

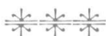
يعنى صبر ايدن موفق اولور .

—

امام يوسف رحمة الله عليهك خاتمنه‌ده شو :

« من صمت نجا »

يعنى صمت وسكوت ايدن نجات بولور.
كلام حكمت انسجامى مكتوب ومحكوك ايمش .



ابن عباس رضى الله عنهما بيورمش :

مؤمن ايچون علم خليل، عقل دليل، حلم وزير، عمل قائد، رفق والد، لين برادر، صبر امير لشكردر.



حضرت على رضى الله عنه بيورمش:

ادب زنكينلكده زينت وحلى، عندالحاجه بركنز لا يفنى، مروت ايچون معين وشفيق، مجالسده مصاحب ورفيق، وحدتده مونس صديقدر؛ آنكله قلوب واهيه عمارت

تامه، عقول میته حیات تازه بولور؛ طلاب الباب آنکله هرحقایق دراك وصاحب فکر چالاك اولور.



استاذ حکما الشیخ الرئیس ابن سینا حکمتی مجملا شویله تعریف ایلمشدر. (*)
حکمت، علی قدر طاقة البشریه تصور امور وتصدیق حقایق نظریه وعملیه ایله نفس انسانیه‌یی استکمالدر.



ابو عبدالله سائلی دیمشدر:

صواب وخطایی اکلایه‌میه‌رق دوچار اشتباه وتردد اولدیغك وقت هوا وهوسنه اقرب اولان جهته باق آندن اجتناب ایت، ابعد اولان جهته انهماك وآنی ترجیح ایله.



فیثاغورث دیمش:
ای کنج! تعب تعلم ومشاق تحصیله طاقت کتوره‌میورسه‌ك شقای تحمل کدازجهله دایان.

(*) استاذ مشارالیهك حکمتك تعریف واقسامنی مبین وموضح بر رساله مرغوبه‌سی دردست ترجمه اولوب رساله‌مزه درج اولنه‌جقدر.

صاحب استیانه جناب رب عزت، مونس استیانه فرقان پر یمن ومسعدت، واعظ استیانه موت پر عبرت، کنز بی‌نهایه استیانه قناعت کفایت ایدر؛ بودردہ‌رضا کوسترمیانك حقندن ایسه آتش کلیر.



کوز نظره، یرمطره، عالم اثره، سائل سؤاله، حریص ماله، بحرآبه، نار حطبه طویمز.



ناس درت قسمدر:

بر طاقمی بیلمز، بیلمدیکنی ده بیلمز، بونلر احمقلردر کندیلرندن اجتناب ایدیکز؛ برطاقمی بیلمز، بیلمدیکنی بیلیر، بونلر جاهللردر کندیلرینه تعلیم ایدیکز؛ برطاقمی بیلیر، بیلدیکنی بیلمز، بونلر نائم وغافللردر ایقاظ ایدیکز؛ برطاقمیده بیلیر، بیلدیکنی‌ده بیلیر، بونلر عالملردر آنلره اتباعه چالیشکز.



افلاطون دیمشدرکه:

برایشده اختیار وطلب سرعت موافق عقل وحکمت دکلدر؛ عقول وفراست کامله اربابنه لازم اولان برایشك حسن ونفاستنه دقت ایلمکدر، زیرا خلق آنك نه‌قدر مدتده بتدیکنی صورمزلر، دوشنمزلر بلکه نفاست وجودتنه عطف نظر دقت ایدرلر.



حضرت علی رضی الله عنه بیورمشدر

رفق تواضعده ، ریاستی علمده ، کرامتی تقواده ، مودتی صدقده، نصرتی صبرده، عبادتی ورع وعفتده ، غنایی قناعتده، شکری رضاده، راحتی ترك حسدده، فراغت غیبتی خلوتده، انسی تلاوت قرأنده، ثقل میزانی ذکراللهده، برکتی سخاده بولدم.



علومی تعلیم ایچون تحصیل عمل ایچون تحصیلدن دها افضلدر.



غریب ضیافت نون اضافت کبیدر.



مقطفات منظومه

شاعر الورزاء، وزیرالشعراء ابوالفتح البستی رحمة الله علیهك (قصیدة الحکم وامثال)ندن مابعد

احسن الی الناس تستعبد قلوبهم	فطالما استعبد الانسان احسان
یا خادم الجسم کم تسعی لخدمته	اتطلب الربح فیما فیه خسران
اقبل علی النفس واستکمل فضائلها	فانت بالنفس لا بالجسم انسان
من کان للخیر مناعاً فلیس له	علی الحقیقة اخوان واخدان
وان اساء مسیٔ فلیکن لك فی	عروض ذلته صفح وغفران
وکن علی الدهر معواناً لذی امل	یرجو نداك فان الحر معوان

ناسه لطف واحسان ایله که جلب قلوبه موفقیتله شرفیاب اولەسك زیرا انسانی جلب واستعباد ایدن انجق عاطفت واحساندر؛

ای خادم جسم اولان انسان! جسم وجسدیکك خدمتنه سعی ایدیورسك، آیا کندیسنده خسران وفنا اولان شیدن انتفاع امیدندەمی بولنیورسك؟.

نفسکه قارشی طور، آنك فضائلنی استکماله چالیش، زیرا سن جسماً دکل نفساً انسانسك.

برآدمکه مناع الخیردر محب صادق واخوان وفاداری بولنمق حقیقة غیر ممکندر.

فنا آدمدن سکا فنالق کلدکده عفو وصفح ایله معامله ایت.

سندن طلب معاونت ایدنلره معین وظهیر اول! زیرا اعانت ومظاهرت کار احرار یعنی شیمهٔ جلیلهٔ کرام وکباردر.



امام علی رضی الله عنه بیورمش:

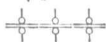
اقدم استاذی علی والدی فقد	تضاعف منه الفضل واللطف والشرف
وذاك مربی الروح والروح جوهر	وهذا مربی الجسم والجسم کالصدف

استاذیمی والدمه تقدیم ایدرمز یرا آندن کله جك فضل وشرفمز یدومتضاعفدر؛ چونکه استاذمز بیٔ روح، روح ایسه جوهر پرشرف؛ اما پدرمز بیٔ جسم، جسم ایسه مثال صدفدر.



میرزا مهدی :

مانندهٔ دو مصرع یك بیت ماوتو
درصورتیم اگرچه دو درمعنی ایم فرد



ملهمی :

هر زمان گریه برنك دیگرم می آید
بس که رخسارتو هرلحظه برنك دیگرست



ابن کمالك :

عالمك فضلی دکلدر جاه ایله جاه ایله کلمز فضیلت جاهله
جاهل اولان پیر نابالغ اولور جهل کیتمز چهل ایله پنجاهله



نابی :

سرترفع صاتارلر اماکه کلنجه سیره ینه محتاج عطای قدم اولمزده نولور



ابن کمال :

مطبخ دهر ایچنده آچ اولسهك کسه نك نعمتنه ایتمه حسد

رزق ایچون فی الحقیقه غم یمه کیم　　ضمن الله رزق کل احد



شوده ابن کمالك اوقطعه‌سی کبی ناصحانه وحکیمانه‌در وانشادی حضرت علی کرم الله وجهه‌یه اسناد اولنمشدر:

کن غنی القلب واقنع بالقلیل　　مت ولاتطلب معاشاً من لئیم
لاتکن للعیش مجروح الفؤاد　　انما الرزق علی الله الکریم(*)



ابن کمال:

بنی ذم ایتمه‌دن حسوده چه سود　　کندینك زشت خویی ظاهر اولور
ذم اولندقجه نشر اولور هنرم　　ازسه‌لر مشکی بویی ظاهر اولور

متنبیده بویله دیمش:

واذا اتتك مذمتی من ناقص　　فهی الشهادة لی بانی کامل

یعنی ناقص وجاهلك بنی مذمتی فضل وکماله دلالت وشهادت ایدر.

ابن معتز دخی بویله دیمش:

ما عابنی الا الحسو　　د وتلك من احدی المناقب

یعنی بنی انجق حسود تعییب ایتدی اشته بوده مناقب فضل وعرفانمك بریسیدر.



(*) غنی قلبلی اول، آزه قناعت ایله، اچلقدن اول، فقط مدار معیشتنی شخص لئیمدن طلب ایتمه؛ زیرا هر کسك رزقنی انجق کریم اولان جناب حق ویرر.

بر پدرك نصيحتى : (*)

راحت روحم، دلده فتوحم * اوغلم نوحم، بعد سلامى
ديدهٔ نورم، دلده سرورم * اى بنم عمرم، اكله كلامى
قرة العينم، قوة بينم * عزت و زينم، دكله كلامى
علمه حريص اول، شغله انيس اول * اهل جليس اول، كورمه ملامى
صورمغه اى يار، ايلمه كل عار * آكله نه كيم وار، علم تمامى
فارسى يى بيل، اهلن آرا بول * افصح ناس اول، عرب و عجامى
وقت نماز ايت، حقه نياز ايت * خالقى ياد ايت، كوزله امامى
عاقله يار اول، صالحه جار اول * دينده وار اول، بول اولو نامى
علمى مكرر، ايله مقرر * صكره محرر، تم كلامى

خير الناس من ينفع الناس
شر الناس من يضر الناس



اشارة الفرس

(من كتاب كشف الاسرار عن حكم الطيور والازهار)
مترجمدر

بر فرسده شو يولده خطاب ايتمش :

اى راغب حسن افعال، طالب خير آمال اولان فقير صابر! حصول مقصد واربك ايچون حسن ادب وصدق طلبى بندن اوكرن! بن صاحبمى صرتمه الديغم، يوله روان اولديغم وقت

(*) بونك نظمى ابو السعود افندى مرحومه اسناد اولنمقده در.

قوش كبی اوچار، سیل كبی اقارم؛ هجوم لیل كبی مهاجماتده بولنور، اوزرمده‌كی آدمك طلبنی ادراك ایله آنی البته منزل مقصودینه ایصاله موفق اولورم؛ تعقیبده روزكارله یاریش ایدرجه‌سنه قوشار، فرارده زمان تیز كذار كبی قاچارم؛ قووالایانلر آنجق غبار قدمی كوررلر، مبهوت وحیران قالورلر.

معلومك اولسونكه دوه صابر مجرب ایسه بن شاكر مقربم، اوقاصد لاحق ایسه بنده جاهد سابقم. كلب محافظ صدقنشان ایسه بن مخلص فلكزدكانم، اومتبصبص قناعتكار ایسه بنده برخادم صاحب وقارم.

ایفا واستیفای حقوق ایدن انجق وفاكارلر، سهولتله قطع طریق ایلیان انجق سبكبارلر اولدیغنی كوردیكم ایچون یوم مسابقه‌یی درخاطر ایلدیجه تشمیر ساق غیرت ومیدان مسابقتده اثبات رجحان ومزیته صرف سعی وهمت ایلرم.

شراب غفلتله مست وبیهوش، كمال عیش وراحتله عظمت فروش اولانلره دیرمكه: ای مردود الامل، مطرود الطراد! عالم وجوده عطف نظر دقت، فهم مقصوده حصر همت، نفسكی تربیه وتحدید واعضاكی تأدیب وتقییده غیرت خصوصنده آیانه ایچون تجویز مسامحه والتزام بطائت ایلیورسك؟ زمان حیاتك محدود، انفاس عمرك معدود، یوم موعود اجلك مطلق الورود اولدیغنی دوشنمیورمیسك؟ اوكابوس مهیب موتدن قورقیورمیسك؟ دوشون! قورق! چالیش! غیرتلی اول! بندن عبرت آل! باق بكاكه معاونتمله، غیرتمله نه‌قدرآولر آولانیر! نه‌درلو یاریشلر قازانیلیر! نصل خائنلر طوتیلور! نصل مظلوملر قورتیلور!

نیجه عشاق تیز زمانده واصل محل ملاقات یار اولور. تیز رولکم سایه‌سنده نیجه صعب المرور جبال وصحرا قولایلقله کچیلور!.



ابن کمال مرحومك آثار جلیله‌سندن مترجمدر

طبقات الفقهاء

فقها یدی طبقه‌در:

برنجیسی

مجتهد فی الشرع اولانلردر؛ ائمهٔ اربعه وکرك فروع وکرك اصولده برینی تقلید ایتمیه‌رك ادلهٔ اربعه‌دن ـ یعنی کتاب و سنت واجماع وقیاسدن ـ استنباط احکام فروع وتأسیس قواعد اصولده ائمهٔ مشار الیهم مسلکنه سالك اولان ذوات کرام کبی.

ایکنجیسی

مجتهد فی المذهب اولانلردر؛ ابو یوسف ومحمد وسائر اصحاب ابی حنیفه کبی. مشار الیهم استاذ افخم ابو حنیفه‌نك تقدیر ایلدیکی قواعد اوزرینه ادلهٔ مذکوره‌دن استخراج احکامه قادر اوله‌رق بعض احکام فروعده جناب استاذه مخالف وفقط قواعد اصولده مقلد اولمشلر وبو صورتله ـ فروعده امام اعظمه مخالف واصولده غیر مقلد اولان ـ امام شافعی وامثالی مخالفین مذهبندن تفارق وتمایز ایلمشلردر.

اوچنجیسی

صاحب مذهبك روایتی اولمیان مسائلده مجتهد اولانلردر؛

(خفاف) (ابو الجعفر الطحاوى) (ابو الحسن الكوفى) (شمس الائمة الحلوانى) (شمس الائمة السرخسى) (فخر الاسلام البزدوى) (فخر الدين قاضيخان) وسائرلرى كبى. مشار اليهم اصول وفروعده جناب شيخه مخالفته مقتدر اولهميوب انجق امامك بيان ايلديكى مسائلده مشار اليهك وضع وتقدير ايلديكى اصوله وبسط وتمهيد ايندیكى قواعد مقتضياتنه استناد ايله استنباط احكام ايدرلر .

دردنجيسى

مقلدیندن اصحاب تخريج اولانلردر؛ بزازى واخوانى كبى . بونلر اصلا اجتهاده مقتدر اولهمامقله برابر صاحب مذهبدن وياخود اصحاب اجتهاددن منقول اولان محتمل الامرين حكم مبهمى وذوالوجهين قول مجملى ــ اصوله وقوف كامللرى وضبط مأخذده رسوخ وكماللرى بولنمق جهتيله ــ كندى رأيلرينه كوره واصوله نظراً وفروعده امثال ونظائرينه بالقياس تفصيل وايضاحه قادر اولمشلردر؛ هدايه‌نك بعض مواضعنده بولنديغى كبى . (تخريج الكوفى) (تخريج البزازى) دخى بو قبيلدندر .

بشنجيسى

مقلدیندن اصحاب ترجيحدر؛ ابو الحسن القدورى، صاحب الهدايه وامثالى كبى . بونلر بعض رواياتى بعض روایاته «بو اولادر، بو اصحدر، بو قياسه دها مطابقدر، بو احوال ناسه دها موافقدر» ديه‌رك ترجيح وتفضيل ايدرلر .



محاضرات

مقتطفات

نومرو ٤ برنجی جلد ١٥ ربیع الاخر

پیرما گفت خطا برقلم صنع نرفت
آفرین برنظر پاك خطا پوشش باد

فاضل بی مدانی « جلال دوانی » معدن لطائف روحانیه، مخزن معارف سبحانیه، شمس الائمة والدین مولانا « محمد حافظ شیرازی » رحمة الله علیهك شو بیت حکیمانه‌سنی تشریح وتوضیح مقصدیله ترتیب ایلدیکی رسالهٔ مرغوبه‌ده مضمون بیته سهولت اطلاعی استلزام ایده‌جکنی درمیان ایله درت مقدمه تحریر ومقصد اصلی اولان شرحه صکره شروع ایلمشدر .

بزده بوراده مقدمات مذکوره‌یی تلخیصاً ترجمه وبیان وتشریحات استادی بعده تسطیر واتیان ایده‌جکز . ومن الله التوفیق :

برنجی مقدمه

خطا وصواب گاه صفت اقوال، گاه صفت افعال اولور . مثلا بریسی « برایکینك یاریسیدر » دیسه طوغری، بونك خلافنده سویلرسه یاکلش سویلدی دیرلر؛ کذلك بریسی برفعلده بولنسه بو فعلی مصلحته موافق اولدیغی تقدیرده صوابه، مخالف اولدیغی تقدیرده خطایه نسبت ایدرلر واوایشك فاعلنه تقدیر اولده مصیب، تقدیر ثانیده مخطی نامی ویررلر . بویله اولنجه اقوالده صواب وخطا

واقعه مطابقت وعدم مطابقتدن، افعالده ایسه مصلحته موافقت ومخالفتدن عبارت دیمکدر .

ایکنجی مقدمه

ارباب بحث وبرهان واصحاب کشف وعیان اتفاق واطباق ایلمشلردرکه ایجاد ممکنات وبو ممکناته افاضهٔ کمالات خصوصاتنده جناب حقدن غیری فاعل حقیقی یوقدر . بو قاعده عقائد اهل سنت وجماعته مبنی اولوب موافق حق وحقیقتدر وفرقهٔ ناجیهٔ اشاعره‌نك کتب کلامیه‌سنده مثبت ومصرحدر؛ عرف زمانمزجه اشراقیان دینیلان اساطین حکما دخی بو بابده فرق ناجیه ایله متفقدر؛ انجق اشیاع مشائیندن نزد متأخرینده مشهور اولانلر حکمانك اثبات ایلدکلری ترتیب سلسلهٔ وجوددن استنباطاً ره ناصواب خلافه سالك وطریق مشوشهٔ خطایه ذاهب اولمشلر ایسه‌ده بونلرك محققینی دخی مخالفت مذکوره‌ده بولنمیوب اهل‌سنت وجماعتك رأی صائبنی قبول وتصدیق ودلائل باهره بسط وایرادیله قاعدهٔ صحیحهٔ موحدینی تحقیق ایلمشلردر . حتی مشائیلرك محیئ مراسم علومی اولان شیخ الحکما ابن‌سینا کتب فنك اشهر واطولی اولان (شفا) نام کتابنده حقیقت مبحوثه‌یی تصریح ومشار الیهك (عمر الخیام) و (بهمنیار بن‌المرزبان) کبی شاکردانی دخی تصریحات استاذی‌برقات دها توضیح ایتمشلردر . (عمر الخیام) بو بابده بر رساله دخی تصنیف وتسطیر ایدوب متأخریندن (فاضل طوسی) رسالهٔ مذکوره اوزرینه تحقیقات وتلفیقاتده بولنمشدر .

حضرت شارع علیه افضل الصلوات والتسلیمات افندمزك امر جلیلی مقتضاسنجه بو امتك مجوسیسی مقامنده اولان طائفهٔ معتزله عبادی بالاختیار خالق افعالی طانیمقله مجوسیلره مشابه اولمشلردر؛

زيرا مجوسيلر ايكی فاعل حقيقينك وجودينه ذاهب اولوب مبدیٔ وموجد خير اولان برينه (نورويزدان)، فاعل شر اولان ديكرينه (ظلمت واهرمن) ديرلر . طائفهٔ معتزله هركسی خالق افعالی طانور مجوسيلر فقط ايكی فاعل اولك وجودينه قناعت كوسترر؛ بناءعليه ارباب اعتزالك مسلك ومذهبی افحش مذاهب اولمش وامت محمد كنديلريله اختلاطدن حديث شريف صحيح ايله منع وتحذير ايدلمشدر .

اوچنجی مقدمه

افعال ربانيه هرنقدر حكم ومصالح جليله دن خالی دكلسه ده غرض ايله معلل اولەمز . بوبابده فئهٔ فائزهٔ اشاعره ايله حكما متفق وهم رأی اولوب ارباب اعتزالينه وادئ خلاف وخطايه صاپمشلردر (*) . مذهب حقك دليلی شودر :

(*) افعال الهيه اصحاب ماتريديه عندنده حكمله معلل اولوب اشاعره بوكا مخالفت ايتمشلردر اما غرضله معلل اولماديغنده متفقدرلر . حكمله معلول اولمسنده كی اختلافلری دخی حكمی هر برينك بشقه معنايه تلقيسندن ايلرو كلمشدر؛ زيرا حكمت، امام همام ابومنصور ماتريدی عندنده عاقبت حميده معناسنه اولوب امام اشعری عندنده ايسه فاعلدن قصدله صادر اولمقدر . ارباب اعتزال بتون بتون غيری فكره دوشوب حكمتك ياذاتی ويا غيريچون منفعت اولديغنه ذاهب اولمشلردر . افعالك غرضله معلل اولديغنی اعتقاد ايدنلرده طائفهٔ معتزله در . بونلر اهل سنتك «افعال ربانيه غرضله معلل اولەمز زيرا جناب فاعل حقيقی اغراضدن منفعل اولمق لازم كلور بوايسه باطلدر» يولنده كی مسرودات حقائق بينانه لرينه مقابل «غرضله معلل اولميان افعال عبث اولور افعال الله عبث اولمق باطلدر بناءعليه افعال بالغرضدر» كبی مقابله يه تصدی ايلشلر

غرضدن مراد بر امردرکه آنی تصـور فاعلك فعلده بولنمسـنی باعث وموجب اولور؛ یعنی بو امر (غرض) فاعلی فاعل قیلار . بو حالـده فاعل ناقص بالـذات مستکمل بالغیر اولمق لازم کلور . فاعل حقیقی ناقص ومستکمل بالغیر اولمدیغندن بویله فاعلیتی قادر مطلق حضرتلرینه اسناد محال وباطلدر . دلیل معروضك صورت تامه‌ده تدقیقات وتحقیقاتنه وله وعلیهنده‌کی اقوال ومطالعاته وقوفی آرزو ایدنلر کتب کلامیه وحکمیه‌یه مراجعت ایتسونلر؛ هر حالده ثابت ومحققدرکه افعـال حق غرضدن منبعث دکلـدر لکن یوقاریده‌ده اشارت ایدلدیکی اوزره حکم دقیقه ومصالح انیقه‌یی مشتملدر . او حکم ومصالح انفـاق وانفسی تتبع ودقائق علم تشریح ومنـافع اعضا وحقائق هیئت وغرائب افلاك ایله تفاصل واوجاع سماوی‌یی تدبیر وتفحص ایدرك برنبذه معلوم اوله بیلور ایسه‌ده معلومی برجزؤ لایتجزاسی منزله‌سنده اولوب تماماً وقوف وشمول واحاطه خصو - صنده عقول بشریت عاجز وقاصردر . مذکور مصالح وحکمی اتم واکمل وجهله یالکز علم الهی محیط وشاملدر . همده بوندن - ناشی فاعلیت فاعله مؤثرك وجودی لازم کلمز وشو حقیقت تمثیل ایله دها قولای روشن وعیان اولور :

باغبان براغاجی میوه‌سی ایچون دیکر مع‌هذا بو اغاجك میوه‌دن غیری ـ سـایه وبرکندن انتفاع کبی ـ فوائدی اولـدیغنی بیلور

ایسه‌ده اهل حق بونی رد ایچون «عبث غرضدن خالی اولان فعل دکل حکمت ومصلحتدن خالی اولان فعلدر وافعال ربانیـه حکم ومصالح جلیله وعدیده‌یی محیط وشامل اولدیغی اجلدن عبث اولمقدن قطعا بریدر بناء علیه اعتقاد وادعا کز باطل وعاطلدر» جوابنی ویرمشلر وحقا که ایضاح واثبات حق ایلمشلردر .

اماغرسنی باعث وموجب یالکز میوه‌در . کندیسنه مجهول اولمیان فوائد سائره دکلدر .

اشته بونده‌کی فوائد سائره باغبان ایچون حکم ومصالح منزله‌سنده‌در ومعلوم الترتب ایسه ده باعث فعل غرس دکلدر .

درختست این جهان ومیوه مائیم

که خرم بر درخت او برائیم

(مابعدی صکره)



مقتطفات منثوره

حضرت فخر عالم صلی الله تعالی علیه وسلم «قضا کلدکده بصر، غضب کلدکده عقل، کبر کلدکده دین، فقر کلدکده حیا کیدر» و «فقر تلخناك ومر المذاق، غربت موجب سر فرو وتذلل اعناق، سخاوت مکرمت اخلاق، صدقه نافع یوم تلاق‌در؛ نته کیم رازق الارزاق «ماعندکم ینفد وماعند الله باق» بیوردی» بیورمشدر .



ینه سید کائنات علیه افضل الصلوات بیورمشدر :

اذا اراد الله بقوم اشمسهم نهاراً وامطرهم لیلاً

مضمون حدیث شریف :

(حق‌تعالى هرقچن برقومه احسان ايلسه
كيجه يغمور كوندوزنده آفتابى كوندرر)



عبد الله ابن مسعود رضى الله عنه :

النه‌كچن شيئى طوق قارننه طولدرمق، تارك مصاحبت صالحين اولمق، ذنوب ومعاصئ ماضيه‌يى اونوتمق، بيوك بيوك ارزو واملرده بولنمق ظلمت قلبدن، هر بولديغنى قارننه قويمامق، صالحلرله مصاحب ومشاور اولمق، ذنوب ومعاصئ سابقه‌يى اونوتمامق، آمال ومقاصد معتدله‌ده بولنمق نور قلبدن نشأت ايدر.



بايزيد بسطامى رحمة الله عليه :

كمال شرفه نائليت ارزوسنده بولنانلر فقرى غنايه، آچلغى طوقلغه، آلچقلغى بوكسكلكه، مذلتى عزته، تواضعى كبره، حزنى فرحه، موتى حياته مرجح بيلليدرلر.



زينت رجل اسلام، زينت اسلام عقل، زينت عقل علم، زينت علم عمل صالحدر.



منبهاتده شو يله يازلمشدر :

علامت اشقيا درتدر؛ جناب حقك نزدنده محفوظ ومعلوم اولان ذنوب ومعاصئ سابقه‌يى نسيان، قبول ويارد ايدلديكنى بيلديكى حسناتى تذكار ودرميان، دنياده كندندن عالى اولانه عطف بصر، دينده كندندن عادى اولانه حصر نظر ايتمكدر .

علامت سعاده درتدر؛ يعنى سوابق ذنوبى دائما درخاطر، حسنات واقعه‌يى فراموش ايتمك، دنياده كندندن اشاغيسنه، دينده كندندن يوقاروسنه باقمقدر .



محفوظ بن محمد طرفندن سويلنلديكى نصحاتده مندرجدر :

دائما محاسن نفسنى كورنلر خلقى مساوئ حاللرينه آكاه ايتمش وكندى معايبنى بيلنلر ايسه او فلاكتدن مصون اولمشدر وناسك اك خيرلوسى مسلمين حقنده حسن نظرده بولنانلردر .



ناس بش قسمدر :

. بر طاقى كريمدر، يمز يديرر؛ بر طاقى سخيدر، ير

ویدیرر؛ بر طاقمی بخلیدر، بر اما یدیرمز؛ بر طاقمی لئیمدر؛ نه یر ونه یدیرر؛ بر طاقیده ذلیل وحقیردر، یمز ویدیرمدکدن بشقه یدیره نه‌ده مانع اولور .



عمده‌ده شویله یازلشدر

ادب هردرلو خطـادن اجتناب واحترازی بیلمکدن عبارتدر؛ بعضلرك بیـانه کوره، حضرت فخر عالم صلی الله تعالی علیه وسلمك عمرنده برکره اولسون ایشلدیکی شیدر



امام همـام ابوحنیفه رحمة الله علیهك اسـامیٔ تلامیذی شونلردر :

ابو یوسف، محمد بن حسن، حسن بن زیاد، زفر، ابوالحسن القدوری، ابوالحسن الکرخی، محمد بن شجاع بلخی، داود طائی، عبدالله المبارك، سفیان ثوری، ابوعاصم بلخی، محمد بن سلمه، ابوحفص کنز بخاری، ابو بکر رازی، ابراهیم بن رستم، محمد بن المقاتل الرازی، اسـد بن عمرو، بشر الحافی، بشر بن غیـاث ، بشر بن زهری ، اوزاعی بغـدادی رحمهم الله .



امام قشیری رحمة الله علیه اسماء الحسنی شرحنك (اسم خالق) بحثنده ذکر ایتمشدر :
برسنی ایله برمعتزلی بیننده مسئلهٔ قدر اوزرینه مناظره ومباحثه وقوعبولدی . اهل اعتزالدن اولان اغاجدن برالماقوپاروب سنی یه «بونی قوپاران بن دکلمی یم» دیمسیله سنی طرفندن «اکر بو المایی قوپاران سن ایسه‌ك آنی ینه برینه اسکیسی کبی ربط ایت» جوابنی النجــه مبهوت و ساکت اولدی .
بر شیئی ایجاده مقتدر اولان قدرتك انك ضدینی ایجاده دخی مقتــدر بولنمسی واجزایی تفریق ایدن قوتك اول اجزایی وصل وجمعه قادر اولمسی لازم ولابد بولندیغــندن معتزلینك آلدیغی جواب اوزرینه سکوتی مجبوری ایدی .
جناب حقك خلق وایجادده متفرد اولدیغنی معترف اولانك کسب عبدی جحد وانکار ایتامسی مقتضیدر .



مطایبات عبید زاکانیدن :

(مظلوم) کوتو بر برك الینه دوشن . (ماتم سرا) مسافری چوق خانه . (دوزخ) ابلهلرله صحبت . (بیمار) تختهٔ مشق حکیمان . (فلاکت) نتیجهٔ کتخدایی . (آفت

سماوی) ســوزارهسنده سوز . (جنون) مقدمــهٔ جیش عشق .



احمد نامنده براعرابی بیلمدیکی برقادینك خانه‌سنه کیرر؛ قادین بوکا چکیل کیت معناسنی اشراب ایدن (انصرف) کلمه‌سی ایله (انصرف انت اجنبی منی) دیه‌رك بالعتــاب طرد ایتمك ایســتر . اوآدم بوکا جواباً (بنم اسمم احمددر احمدده غیرمنصرفدر) دیر اما قادین (طوغری معرفــه اولورسه اویله لکن نکره اولورسه منصرف اولور) جوا- بیله اعرابی‌یی اسکات وطرد ایلر .



مقتطفات منظومه

شاعر الوزراء، وزیر الشــعراء مولاناابوالفتح البســتی رحمةالله علیهك (قصیدةالحکم والامثال) ندن مابعد :

واشدد یدیك بحبل الدین معتصماً	فانه الرکن ان خانتك ارکان
من یتــق الله یحمد فی عواقبــه	ویکفه شر من عزوا ومن هانوا
من اســتعان بغــیرالله فی طلب	فان ناصره عجز وخــذلان
من جاد بالمال مال الناس قاطبة	الیه والمــال للانســان فتــان
من سالم الناس یسلم من غوائلهم	و عاش وهو قریر العین جذلان
من مد طرفاً بفرط الجهل نحوهوی	اغضی علی الحق یوماً وهو خزیان

حبل متین دینه صیقی صیقی صارل ! زیرا دیکر ارکاندن

فائده كوره‌مدك ايســه‌ده دين ركن قويدر، اكا اســتنادك سنى سعادت كامله‌يه مظهر ايدر.

جنــاب حقه توكل واســتناد ايدنلرك عواقبى محمود اولور، چونكه حق تعالى انلرى تغلب وتعزز ايله اهانت ايلميانلرك شرندن وقايه ايلر.

حضرت معين مطلقك غيريدن اســتعانه ايدنلرك معين وناصرلرى انجق عجز وخذلاندر.

مال ايله سخاوت كوســتره‌نه هركس ميل ايدر، زيرا مال خلقى جلبه واسطه‌در.

هركســله حسن الفت ايدنلر خلقك غوائلندن امين وســالم اوله‌رق كمال مســار وشادى ايله امرار روز وليال ايلرلر.

فرط جهالتــله هوا وهوســنه مائل اولانلر بركون حقدن عدول ايده‌جكلرندن دائما ذليــل وحقير اولورلر.



حضرت ابى بكر رضى الله عنه بيورمشدر

الموت باب وكل الناس داخله ياليت شعرى بعد الموت ماالدار

موت برقاپودركه هركس اندن كيره‌جكدر؛ آه موتدن صكره نصل برخانه بولنديغنى بيلسه‌م!

———

حضرت عمر رضي الله عنه ده بيورمش:

الدار دار نعيم ان فعلت بما يرضى الاله وان خالفت فالنار

جناب حقك رضاسنه توفيق حركت موصل جنت، خلافنه جرأت ايسه موجب جهنم وعقو بتدر.

—

حضرت عثمان رضي الله عنه دخي بيورمش:

هما محلان مالمرء غيرهما فاختر لنفسك اى الدار تختار

انسان ايچون انلردن بشقه خانه يوقدر كوكل هانكيسنى اختيار ايديور ايسه اكا كوره افعالده بولنمالى.

—

حضرت على رضي الله عنه بيورمش:

ماللعباد سوى الفردوس منزلة وان هفوا هفوة فالرب غفار

عباد صدق نهاد ايچون مسكن دار الجناندر اما بعض كونه تقصيراتده بولنمقله بو سعادتدن محروميت لازم كلمز زيرا جناب حق معين وغفاردر.



شيخ الاسلام اسبق عارف حكمت بك مرحوم امام شافعى حضرتلرينك مرقد مباركلرينى زيارتلرنده سويلمشلردر:

آتيت لقبر الشافعى ازوره فعارضنى فلك وماءنده بحر
فقلت تعالى الله تلك اشارة الى ان هذا البحر قد ضمه القبر

یعنی حضرت امام شافعینك قبرینی زیارتمده اوکه برفلکه (١) چیقدی حالبوکه اوراده دکزدن اثر یوق، بوحالی کوردیکم کبی (تعالی الله مطلقا بوفلکه بحرك قبرایچنده بولندیغنه اشارتدر) دیدم.



خیالك فی عینی وذکرك فی فمی   وحبك فی قلبی فاین تغیب

یعنی خیالك کوزمده، ذکرك دیلمده، محبتك قلبمده اولدقجه نره‌یه قاچارسك!



(کلیم همدانی) نك قصیدهٔ نعتیه سندن منتخب ابیات لطیفه‌در:

بی نصیب ازمادر کیتی زمردی کشته ایم
زان‌که مادر بیشتر سامان بدختر میدهد

ارکك اولدیغمز جهتله مادرکیتی دن بی‌نصیب قالدق؛ زیرا مادر مالنك چوغنی قزینه بخش ایدر.

وقت مردان میرسد چندی صبوری پیشه کن
دختـرانرا روزکار آخر بشوهر میدهد

براز صبرایله که ارککلرکده‌نوبتی کلور؛ زیرا زمان قیزلری نهایت قوجه‌یه ویرر.

---

(١) امام مشار الیهك مرقدینك قبه‌سی اوزرنده اوفاق برصندال نمونه‌سی موجود ایمش.

کر فلك بعد از شکر زهرت دهد ازوی مرنج
چون بتلخی میرد شیری که مادر میدهد

فلك سنی نعم والطاف شکریله شیرینکام ایلدکدن صکره زهر مصائبله تلخکام ایلرایسه آندن اینجنمه؛ زیرا والده‌لر بیله چوجقلرینی طاتلی سوددن آجیلقله کسرلر.

ارزوی برتری کم کن که کردون چون سحاب
هرکه را بالا برد در نیمه ره سر میدهد

آرزوی اعتلادن فراغت ایله؛ زیرا کردونده سحاب کبی بالایه چکدیکنی یاری یولده اشاغی آتار.



ینه مشار الیهك ابیات منتخبه‌سندندر.

از خمیر زندکی چون مو برونت میکشند
تو همین موی سفید ازریش میسازی جدا

خمیر حیاتدن سنی قیل کبی چکیورلر؛ حالبوکه سن حالا صقالکك آقلرینی آیقلقله اوغراشیورسك.

یك شبان روز است ای دل مدت شیب وشباب
شب بمستی رفت وروزش در خمارای وای ما

ای دل مدت شیب وشباب بر کیجه کوندوز دیمکدر؛ کیجه مستلکله مرور، کوندز ایسه خمار ایله کذار ایلیور. یازیق بزه!



فصیحی

بنی تیغی کبی بند میانی ایتدی جانانم
بلی یانده‌یم اما که قیل اوستنده در جانم



بلیغ

تن بیمارمی غم او یله خیال ایلدی کیم
کندمی کورمك ایچون کوزلکه محتاج اولدم



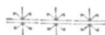
لاادری

هب جهله چیقدی علم ورسومك نتیجه‌سی
سرمایهٔ جسارت ایمش کار صاندیغم



حلیم کرای

سکوتم جهله، بی پروالغه محمولدر نطقم
ادب کج فهمه نسبت معصیت عرفان قباحتدر



سنبلزاده وهبی

زیور ذات کرك یوقسه قالور عریان تن

جاهلك چيقسه اوزرين قبا دوشندن



ابن كمال مرحومك آثار جليله سندن

طبقات الفقهانك :

التنجيسى

اقوى وقوى‌يى، اضعف وضعيفى، ظاهر روايتى، ظاهر مذهبى، روايت نادره‌يى فرق وتمييزه قادر اولان مقلدينـدر؛ متأخريندن متون معتبره اصحابى وصاحب الكنز صاحب المختار، صاحب الوقايه، صاحب المجمع كبى. اقوال مردوده وروايات ضعيفه‌يى كتابلرنده نقل وبيان ايتمامك بونلرك شانندندر .

يدنجيسى

غث وسمينى يعنى ضعيف وقوى‌يى، حق وباطلى، شمال ويمينى يعنى خطا وصوابى فرق وتمييز ايده‌ميه‌رك حاطب ليل (*) كبى بولدقلرينى جمع ايدن مقلدلردر . يازيق بونلره وباخصوص بونلرى تقليد ايدنلره .

والحمدلله اولاً وآخراً وظاهراً وباطناً

(انتهى)



(*) حاطب اودون جمع ايدن اودونجى‌يه دينور وعربلر (هو حاطب ليل) ديرلر (مخلط فى كلامه) معناسنه يعنى كيجه قرانلغنده اودون دوشيرن كمسه الينه نه كيرسه الديغى كبى بودخى خلط كلام ايدوب لسانه رطب ويابس نه كلورسه آنى تفوه ايدر وحاطب اسمادندر؛ (حاطب ابن ابى بلتعه) اصحابدندر . (قاموس).

محاضرات

مقتطفات

نومرو ٥ برنجی جلد ١ جماذی الاولی

حافظ شیرازی مرحومك بر بیتنی شرح ایچون (جلال دوانی) حضرتلری جانبندن تألیف اولنمش رساله ترجمه‌سندن مابعد:

دردنجی مقدمه

عنایت صمدانیه جمله عالمك نظامنه من حیث الکل متعلقدر. و مصالح جزؤیه مصلحت کلیه‌یه راجعدر؛ معمار بر بنایی انشا ایده‌جکی وقت من حیث المجموع اولی واولیق اولمسنی نظر اعتنایه الدیغی واول بنا - هر جزؤی آیرو آیرو نظر دقته النجه الیق کورنمزسه‌ده - من حیث المجموع معمارك تعیین ایلدیکی صورتده لایق ومناسب اوله‌جغی کبی قدرت ربانیه عالمی طرح وایجاده تعلق ایلدکده عالم - اجزاسنه خاصةً نظر اولنجه خلافه الیق کورینورسه‌ده - ینه من حیث المجموع انسب واصلح اولمشدر.

ائمهٔ کشف وشهود عالمك اصلح صورت اوزره بولندیغنی اثبات وایضاح ایچون دیمشلردرکه نظام کل عالمده واقعدن الیق بر وجه ممکن اوله ایدی البته عالم اولصورت ووجهده اولوردی. ممکن ایکن اولمامسی ایسه ایکیدن خالی اوله‌مز یعنی اولوجه الیق واصلح حق تعالی‌یه یا معلوم ایدی یا دکل ایدی؛ معلوم اولمامق ممکن اوله‌مز

زیرا عالم هرحقائق اولان جناب قادر مطلقه اسناد جهل لازم کلور حق تعالی جهلدن منزهدر، معلوم اونجه خلق و ایجاد ایلامسی یاقادر اولهمامسندن و یاخود اسیرکهمسندن ایلرو کلمك طبیعیدر قادر اولهمامسی عجز، اسیرکهمسی بخلدر جناب حق بونلردن قطعیاً منزهدر .

«تعالی الله عمایقول الظالمون علواً کبیراً»

بوبر دلیل متین و برهان مبیندرکه حجة الاسلام امام غزالی رحمة الله علیهك بعض مصنفاتنده بیان بیورلمش واکا برائمهٔ کشف وشهود جانبندن بغایت تحسین ایدلمشدر .

اشته بومقدمات صحیفهٔ خاطره منقوش اونجه شرحی صددنده بولندیغمز بیتك معناسی حجاب خفادن کمال سهولتله منصهٔ ظهوره کلور؛ زیرا ایکنجی مقدمهدن معلوم و هویدا اولدیکه ابتداسی اولان هرفعل حضرت حقه مستنددر واوچنجی مقدمهدن تعین وتحقق ایلدیکه افعال ربانیه مصالح وحکم کلیهیی متضمن وشاملدر ودردنجی مقدمهدن ثبوت بولدیکه عنایت صمدانیه، کل عالمك نظامنه من حیث الکل متعلقدر .

ایمدی هیچ برفعل خطا اولهمز؛ چونکه افعالده خطا مخالفت مصلحت دیمکدر دنیاده هرنهکهواردر نظام کل عالمده متضمن مصلحت وحکمتدر . نعوت مصلحت جزؤیه نظر دقته الندقده غیر مناسب کورینورسهده مقصود بالذات مصلحت کلیهٔ عالم اولوب هر فردك تربیتی اول نظام عالمه مناسب صورتدهدر وافرادك من حیث الخصوص صلاحی مقصود دکلدر بلکه اول افراد مائل مصلحت کلدر . بویله اونجه کافر مفلس مثلا بوصفتده بولنمیه ایدی نظام عالمه خلل طاری اولور ایدیوهرفرده هروقت بوصورتله اعتبار ایتمك لازمدر.

بو وجهله هرنه‌که موجوددر صورت مشروحه اوزره اولمسی لابددر غایت امر اونك کمیت وکیفیتنی احاطه‌دن عقول بشرك عجزینه دالدر هر حالده سر قدرت نظر انسانیدن حجاب عزت واختفاده‌در وبو مباحثه‌نك محصولی (والله خلقکم وماتعملون) مضمون جلیلی مقتضاسی اوزره حق‌تعالی‌دن غیری فاعل حقیق موجود اولمدیغنی مثبتدر.

درکون ومکان فاعل مختار یکست
درمشهد عاشق دل ودیدار یکست
از روزن عقل اکر بیرون داری‌سر
روشن شودوکین همه انوار یکست

ایمدی هرفعل‌که ممکناتدندر حق‌تعالی‌نك مخلوقیدر ومن‌حیث الکل متضمن صلاح کلدر وبوحیثیتله صواب اولوب بناء علیه افعاله نسبت خطارهین جواز اوله‌مز اشته حافظ مرحوم بو حقیقتی بیان ایچون:

پیرما کفت خطا برقلم صنع نرفت

دیمشدر. یعنی: (هرنه‌شیکه خامهٔ صنع ایله لوح وجوده نقش وتسطیر بیورلمشدر البته متضمن مصالح وحکم وموافق نظام کل عالمدر والبته صوابدر وخطایه نسبتنده‌کی امکانسزلق بی‌شك وبی‌ارتیابدر؛ زیرا صانع حقیق جل‌وعلایه اسناد خطا لازم کلور بونك بطلانی ایسه ظاهر وباهردر) حقیقتنی بیان قصدیله خطانك افعاله نسبتنی نفی ایتمشدر.

مادامکه فاعل وصانع یالکز حق تعالیدر اقواله دخی نسبت خطا جائز اوله‌مز؛ زیرا فاعل حقیقی یه اسناد خطا لازم کلور

يولنده بر دغدغه ده بولنلور ايسه بونى (خلق كذب كذب دكلدر (*) بناءعليه حضرت موجد حقيقى يه نسبت نقص لازم كلمز) جوابيله رد ايدرز .

هيچ شبهه يوقدركه عالمده اقوال كاذبه يى ايجادك نظام كله سائر افعال موجودات كبى دخلى واردر اويله اونجه ايجاد عين صوابدر بو حالده خطا يعنى واقعه عدم مطابقت صفت قول اولمش اولور . بونك ايچون شاعر، خامهٔ قدرت نقش خطيئات ايلديكنى بيان ايله افعاله نسبت خطا ايليان نظر قاصر اربابنى ايقاظ ضمننده مصرع اولى انشاد ايلمش وبو حقيقتى رؤيت ايدن نظر پاك اصحابنى تحسيناً دخى :

آفرين برنظر پاك خطا پوشش باد

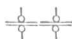
ديمشدر . يعنى : (برطاقم ديدهٔ ادراكى غشاوهٔ تقليد ايله مستور قالمش كوتاه بينان فاعل حقيقى يه اطلاعدن ومصالح كليهٔ نظام عالمى احاطه دن قاصر ايسه لرده هرشيئى فعل فاعل حقيقى وموافق مصلحت كليهٔ نظام عالم اوله رق صواب بولنديغنى كورنلرك نظرلرى غبار كدورتدن پاكدر، خطا پوشدر . يعنى : انظار قاصره يه كورينان خطا حقيقت بينان نظرندن پوشيده در) بيورمشدر .
بعض انظار قاصره اصحابى شوايكى مصرعك مفهوملرى يكديكره مغايردر؛ زيرا برنجيسندن خطانك اولمديغى اما ايكنجيسندن اولديغى

(*) كتب كلاميه وحكميه مطالعه سيله اشتغال بيورانلره معلومدركه اراده رضايى استلزام ايتمديكندن خلق كذب كذب اولماز . وكذلك كذب، واقعه غير مطابق خبردر ياخود خبرك واقعه عدم مطابقتيدر شو حالده مؤلف رساله نك بيان ايلديكى كبى خطاى قولى ديمكدر .

تفهم ایدلیور دیمشلر ایسه ده اصلا مغایرت یوقدر؛ چونکه ایکنجی مصرعده مذکور اولان خطادن مراد دیدهٔ ظاهر بینه کورینان خطادر . خطای واقع وجدی دکلدر . بونك ایچون او خطای صوری‌یی کورمیوب حقیقی رؤیت ومشاهده ایدن نظر پاك وصف وثنا ایدلمشدر . نظر پاك هرشیئی حقیقی اوزره کوراندر اکر حقیقة خطا اوله‌ایدی وآنی نظر پیران کورمامش اوله ایدی اول نظر پاك اوله‌مز ایدی .

اللهم ارنا الحق حقاً وارزقنا اتباعه وارنا الباطل باطلاً وارزقنا اجتنابه والحمد لله حمداً کثیراً وعلی النبی صلاةً وسلاماً

(انتهی)



مقتطفات منثوره

جناب رسالت صلی الله علیه وسلم افندمزك « جاهل سخی ، عابد بخیلدن عندالله دها مقبول ومحبوبدر » مآلنده‌کی حدیث شریفنی ابو هریره وحضرت عائشه و « کذب رجالك حیضی ، استغفار طهارتیدر » مآلنده‌کی حدیث شریفنی حضرت سلمان و « کذب رزقی تنقیص ودعا قضایی ردایدر » مآلنده‌کی حدیث شریفی دخی ابو هریره رضوان الله تعالی علیهم حضراتی روایت ایلمشلردر .



فخر كائنات عليه افضل التحيات افنـدمزك بعض احاديث شريفه‌سی «چوق سـو يليانك خطاسی چوق، خطاسی چوق اولانك كنـاهی كثير، كنـاهی كثير اولان دخی مظهر عذاب سعير اولور» مآلنده‌در بوحالده برآدم برسـوز سـو يليه‌جكی وقت دائما ذكر الله بولنان وامر بالمعروف ونهی عن المنكر ايده‌جـك كلاملری اختيار وانتخاب ايتملی، كندوسنه لازم اولميه‌جق ومناسبت آلميه‌جق سوزی سـو يلمكدن اجتناب ايلمليدر. سوزی يواشجه سويلمك لازمدر؛ زيرا سسلرك الك فناسی باغرمقله حاصل اولور حتی جناب حق فرقان كريمنده (واغضض من صوتك) الايه بيوريور.

جار الله الزمخشری رحمة الله عليـه دخی اطواق الذهب فی المواعظ والخطب نام اثر بركزيده‌سنك آلتنجی مقاله‌سنده شويله ديور:

سنجه انجق ايشـلدكدن صكره معلوم اولهـ بيلان اعمال وافعالك ــ آنلره دها ميـدانه كلمدن سـندن ايو وتماميله خبير اولان ــ جناب حق ايچون دكل می؟

اسـتدكك، استمدكك شـيلر حقنده ايتدكك دعا ــ اسـتدكنه استمدككه سـندن ايو واقف اولان ــ مجيب مطلق ايچـون دكل می؟ يا اويله درده نه يه دوه‌لر كبی

باغر يورسين؟ بيلمزميسين كه باغرمق صاغيره خطاباً لازمدر؛ سميع وعليم اولان رب العالمينه قارشو هيچ اويله باغررلرمى؟
اويله ايسه صوص، باغيرمه! آغزيني مهرله؛ زيرا دوه‌نك ايوسى سس‌سز، اوقك ايوسى صداسز؛ مكتوبك خيرليسى، فائده‌لوسى مهرلى اولور؛ ايچله‌جك شيئك مقبول ونافعى وتمييزى قپالو قابده طورور.



حضرت على رضى الله عنه :

ملايمتله سوز سويليانلر شايان محبتدر؛ بر اثر محو وهلاك اولسه بيله ينه قدرى بيلنور. هرشى ايچون برقيمت اولديغى كبى انسانك قيمتى ده حسندر؛ سؤالى استدككدن ايت؟ زيرا اونك عبدى، احسانى ديله‌دككه ايله! زيرا اونك امير ومالكى اوله‌جقسين.



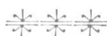
مولانا عبد الرحمن جامى قدس سره العالى رسالهٔ نوربخش توحيدده ذكر ايلشدر :

معلومك اولسونكه دين محمدى شريعت، طريقت وحقيقت ايله تمام اولور حتى جناب رسالت صلى الله عليه وسلم « شريعت اقوالم، طريقت افعالم، حقيقت احوالم، معرفت رأس مالم در » بيورمشدر .



امام قشیری اسماء الحسنی شرحنك (اسم ملك) بحثنده ذکر ایتمشدر:

امرادن بری صلحادن بر ذاته «دیله بندن نه دیلرسك» دیمسی اوزرینه «سن، بنم مملوك ومغلوبم اولان ایکی شیئك مغلوب ومحکومی اولدیغك حالده بکا بویله بر سوزی نصل سویلیه بیلیورسك» خطابنه مظهر اولمش واو ایکی شیئك نه اولدیغنی سؤال ایتمسی اوزرینه «بونلر حرص وهوا درلر بن آنلره غالبم حالبوکه انلر سکا غلبه ایلمشلر وبن انلره مالکم حالبوکه انلر سنی تصرف ایتمشلردر» جوابنی آلمشدر.



کتاب الشفاده محرردرکه ابویزیدبسطامی علیه رحمة الباری برامامك ارقه‌سنده نماز قیلمش ونمازدن صوکره امام جناب بسطامی‌یه «سنك رزقك نره‌دن کلور» دیه صورمسیله حضرت مرشد کامل «اویله ایسه سنکله قیلدیغم نمازی اعاده ایده‌یم» دیمش وامام سببنی صوردقده «زیرا سن رازقنی بیلمیورسك رازقنی بیلمیانك آرقه‌سنده صلوة جائز اولمز» جوابنی ویرمشدر.



مقتطفات منظومه

ابو الفتح البستى مرحومك قصيدة الحكم والامثالندن
(مابعد)

من كان للعقل سلطان عليه غدا	وما على نفسه للحرص سلطان
من عاشر الناس لاقى منهمو نصباً	لأن سوسهمو بغى و عدوان
ومن يفتش عن الاخوان قلبهمو	فجل اخوان هذا الدهر خوان
من يزرع الشر يحصد فى عواقبه	ندامة ولحصد الزرع ابان
من استنام الى الاشرار نام وفى	قميصه منهمو صل وثعبان
كن ريق البشر ان الحر همته	صحيفة وعليها البشر عنوان

عقله حكم ونفوذ قصدنده بولنانلر زبون حرص وشهوت اولەرق نفسلرينه غلبه وتحكم اقتدارندن محروم قالورلر .

خلق ايله اعتياد معاشرت موجب ابتلاى كدر ومصيبتدر؛ زيرا اكثرناسك طبيعتى مائل بغى وعداوتدر.

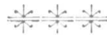
قلوب اخوان دهرى تفتيشه قالقشانلر اكثرنده خيانتك مضمر اولديغنى كوررلر .

زارع شر عاقبت بر كون حاصد ندامت اولور .

اشرار ناسدن تغافل ايدنلر كوملكنده يلان چيان اولديغى حالده اويخويه وارمشلره بكزرلر .

مسرور و مبتهج كورنمكه سعى ايله؛ زيرا كريم الشيم

اولانك عنوان صحيفهٔ همتی سرور و بهجتدر .



حضرت علی کرم الله وجهه حضرت فاطمه رضی الله عنهانك قبر شریفنی زیارتنده شویله سویلمشدر :

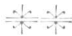
وان افتقادی واحداً بعد واحد دلیل علی ان لایدوم خلیل

یعنی : بربری آردنجه بر قاچ ذاتی غائب وضایع ایدیشم، دنیاده دوستك دوام ایتمدیکنه دلیلدر .



ومن سره ان لایری مایسوئه .
فلایتخذ شیأً یخاف له فقدا .

بر کسه کندوسنه مورث حزن اولەجق شیلری کورمك استرسه فقداننْدن قورقدیغنی اتخاذ ایتمسون .



مثل الرزق الذی تطلبه مثل الظل الذی یمش معك
انت لا تدرکه متبعاً فاذا ولیت عنه تبعك

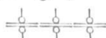
یعنی طلب ایلدیککك رزق سنك ایله برابر یوریان کولکه کبیدر کولکه سنك اوکنده کتدیکی حالده بر دورلو یتیشه مزسك اما بر کره یوز چویردکمی او سنك ارقکدن کلمکه باشلار .

شو مفهوم اوراق پریشانك برنجی جزؤی اولان صلاح الدین ایوبی ترجمهٔ حالنده مندرج عبارهٔ آتیه ایله

بك كوزل افاده ايدلمشدر : (دولت دنيــا كولكه‌يه بكزر كيم ارقه‌سنه دوشرسه اوكندن قچار كيم يوزينى چويرر سه اردندن كلور .)
بو مألده برده مثل عربى واردر : سن رزقنى استدبكك وقت رزق سنى استر .



چشم مستت شوخى وبى باكى ازحد مى برد
كرچه‌مى بيند بفرق خويشــتن شمشــير را
اتيده‌كى بيت بونك مألاً ترجمه‌سى ديمك ايسه‌ده دها پارلاق اولديغى ذوق سليم اربابنه خفى دكلدر :
چشم مســتك و اى‌نه فتاندركه پروا ايلز
سل‌سيف ايتمش ايكن ابروى‌خونخوارك سنك



ابن يمين

اى‌دل مطلب زديكران مرهم خويش !
مى باش بهر درد دلى محرم خــويش !
تنها بنشين خود همى خور غم خويش !
درهم دمد آرزو كند همدم خويش !

نظماً ترجمه‌سى :

اى كوكل درمان دردى ديكرندن بكلمه
محرم اول كندك ينه‌كندى درونى درديكه

طالب همدم اولان جمع هموم ایلر مدام
کوشهٔ وحدتده صبر ایت کندی دردسر دیکه



بیلمك استرسەك اكر عدد آیاتی
جملەسی التی بیك والتی یوز التمش التی
بیکیدر وعد بیانده آنك بیکی وعید
هم بیکی امر عبادت بیکی نهی وتهدید
بیکی امثال وعبر هم بیکی اخبار وقصص
بشیوز آیاتی حلالیله حرامه مختص
بولدی یوز آیتی تسبیح ودعاده چو رسوخ
التمش التیسی دخی آیت ناسخ منسوخ



کریم اودرکه مجازات عفو ایده خصمه
فلك مساعدهٔ انتقام ویردکجه



بسملکه فرزند خلیلی یوری سیر ایت
کور مرحمت عشقی که قربانه قیمز



نکه انداز ستم اولمه کوکل کسر ایتمه
ایتمه مرآتی شکستەسنی چوق صورته قور



افاده

ترجمه‌سنی مجموعه‌مزده پارچه پارچه بولندیرمغه ابتدار ایلدکمز (کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار) نظیری مفقود بر یادکار قیمت داردر؛ ازهار وطایرات، اشجار وحیواناتك اطوار ومشوارلریله عرض انظار اولی الابصار ایلدکلری حقایق واسراری تصویر وتذکار ایدن بتون آثاره رجحانی اربابی عندنده آشکاردر.

بوکتاب مندرجاتندن شمدی‌یه قدر (محاضراته) درج ایلدیکمز اوچ اشارت رجحان مبحوثی اثبات ایلدیکی ومؤلفی اولان حضرت ابن غانم مقدسی مرحومك غرب ادباسندن بویولده آثار صاحبی بولنانلرکبی مشاهیرك نه درجه‌لرده مافوقنده بولندیغنی مرتبهٔ تحقیقه ایصال ایتدیکی جهتله دها زیاده تفصیلدن اتقا لزومی بدیداردر.

همان جناب حق واقف دقایق، کاشف حقایق اولان مؤلفك روح شریفنی شاد بیورسون.



کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار

— ٠ مقدمه ٠ —

بسم الله الرحمن الرحیم رب یسر واعن الحمد لله القریب فی بعده البعید فی قربه المتعال فی جده عز عن هزل القول وجده الذی اودع کل شیٔ حکما وجعل العقل بینهما حکما لیمیز بین الشیٔ وضده فمن فکر بصحیح قصده وتوفیق رشده علم ان کل مخلوق فی قبضتی شقائه وسعده مرزوق من خزائن نعمه ورفده مایفتح الله للناس من رحمة فلا ممسك لها وما یمسك فلا مرسل له من بعده (احده) واسأله التوفیق لحمده سؤال عبد خائف وعبده راجیاً لوعده وان من شیٔ الا یسبح بحمده .

ایمدی عین تحقیق ایله نظر، نور توفیق وهدایتله مدبصر ایدرك کوردمکه هر مخلوق معترف وجود خالق، هرصامت حقیقتده ناطقدر. عبارات واشاراتدن استطلاع واستدراك ایلدمکه هرشی قربیت فنا وارتحالنی مشعر ومترجم اولەرق لسان حال ایله عرض مافی البال ایدیور. شو لسان حال بکا لسان قالدن افصح کورندی؛ چونکه لسان خبر محتمل تکذیب وتصدیق، زبان عبرایسه انجق ناطق بالتحقیقدر. اشته بن بو صورتله حیواناتك اشارت ورمزندن، جماداتك ایما وغمزندن استفاده واستدراج وازهارك لسان حال، طیورك دخی تحریٔ محل قرار وارتحال ایله بکا ایتدکلری خطابلردن استخراج

ایلدیکم سرائرك ترجمانی اولمق اوزره بوکتابمی تصنیف و (کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار) نامیله توصیف ایلدم. بوکتابم موعظهٔ اهل اعتبار وتذکرهٔ سلیم الافکاردر.

فاعتبروا یا اولی الابصار

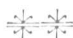
آنده مندرج امثال وحکمیاتی بحق مطالعه ایدن واقف حقایق کونا کون اولور؛ نظر عبرت وامعان ایله باقیان ایسه مأیوس ومحزون قالور. هرحالده استناد واعتماده احق واستعانه‌واستمداده الیق اولان جناب حقك توفیقات صمدانیه‌سنه کووه‌نه‌رك سوزه شروع ایدیورم:

بر کون ایادئ قدمك میدان حدوثده احداث واختراع وحکمت بالغه‌نك عبث اولمیه‌رق ایجاد وابداع ایلدیکی شیلری کورمك اوزره متفکراً چیقمش، بر روضهٔ دلکشایه واصل اولمش ایدم.

اما نه حدیقهٔ فرح فزا! زمینی تزیین ایدن چیمنلر حقیقة نظر ربا؛ هواسی کرچکدن حیات بخشا؛ نخل وعیدانی پیکران سروقدان کبی خرامان؛ میلان اغصانی جداً تماشایه شایان ایدی. آنده‌کی ازهار کوناکون دانه دانه ژاله‌لرله مشحون، اشك ریز فراق اولان نرکس فتان جاناندن نمونه نمون ایدی.

ارزوی اعتلا ایله صارلدیغی جداردن تأثیر هبوب نسیم ایله مجبور فراق اولەجق قدر دوچار اضطراب وتلاش اولمش صارماشقلر بنك حزین حزین خشردیسی، یکدیکرینی متحسرانەدراغوش ایتمش ایکی عاشق شوریدەنك زبون پنجهٔ رقابت اولەرق بلای فرقته دوشدکلری صرەده سامعه خراش اولان نالش وکریانلری کبی مستلزم حزن درون ایدی.

نه خوش، نه طاتلی بر عالم سکوت وتنهایی! آیا نه اولوردی بو یرده بر یار وفاشعار ایله برابر بولنسه، انکله حسبحال ایتسه ایدم؛ بن نظر تماشامه تصادف ایدن اشجار وازهاری سیر ایلر ایکن، بو اندیشه ایله دخی مبهوت وحیران قالمش ایدم؛ منظورم اولان هر شی لسان حال ایله بکا عرض مافی البال ایلدی؛ و دیدیکه بزدن احسن ندیم، بزدن احسن مجیب می ارایورسك! بلکه شمدی بوراده بولنان اشیا لسان حال ایله بیان حقیقت ایلرلر وقربت ارتحاللری حقنده نفسلرینه عتاب وندا ایله اشتغال ایدرلر اکر ذوق سلیم صاحبی ایسەك اونلری دیکله!



محاضرات

مقتطفات

نومرو ٦ برنجی جلد ١٥ جماذی الاولی

قلم صنع حقده سهو اولمز
هب خطابین اولانلر احمقدر

مفتی الثقلین عنوان جلیلنه بحق احرا اولان ابن کمال مرحومك شو بیت حقیقت بینانه‌سی حافظ شیرازینك - شرحی دردنجی وبشنجی نسخه‌لرمزده مندرج - بیت معلومنی مؤكد ومؤيد اولوب طبع سلیم وفکر مستقیم اربابی بونده هب اتفاق ایتمشلرسه ده محروم هدایت اولان بعض انظار قاصره صاحبلری وادئ خلافه کتمش، فضای حیرته دوشمش، اعلان غفلت وبلاهت ایلمشلردر؛ حتی ابن راوندی برنجی نسخه‌مزده مندرج اولوب «اشیایی موضعنه وضع وعزوذلی تفریق ایدنه متعجبانه تسبیح ایدرم؛ نیجه عاقل کامل واردرکه طریق معیشتده مصادف اولدیغی صعوبات ومشکلات کندیسنی دوچار عجز ومسکنت ایلشدر؛ اما نیجه جاهل غافل واردرکه مرزوق ومتنعم کوررسین؛ اشته شو حال اوهامی مستغرق حیرت ایتدی، عالم نحریری دخی زندیق ایلدی» مألنده بولنان اوج بیتی انشاد ایله بیان حیرت، فاما اشاعهٔ کمال غفلت ایلشدر.

ابن راوندینك بوسوزلرینه وکرك آنك کبی اقوال سخیفه اربابنه جواب اوله‌رق ایراد ایدیله‌جك براهین مبینه، دلائل متینه موجوددر. بونلردن بری مدینهٔ علمه باب وبابی طالب یقینه مآب اولان جناب

مرتضوی رضی الله عنه وکرم الله وجهه جانبندن انشاد بیورلدیغی کتب معتبره‌ده بیان اولنان ایکی بیتدر که (١) برنجی نسخه‌ده وابن راوندینك او ابیاتی زیرنده مندرج ایدی مألیده شودر:

«نیجه ادیب واردرکه فهیم القلب، مستکمل العقل ایسه‌ده فقیر وغیر مرزوق ونیجه جهول واردرکه کثرت ماله مغروق بولنور بوده عزیز وعلیم اولان جناب حقك تقدیریدر»

مذکور نسخه‌ده وعرض اولنان مألده‌کی ایکی بیتك التنده بر جواب منظوم دها وار ایدی آنك مألیده بودر:

«حکیم اعدل واقوم اولان ربمك عاقلی مال کثیردن محروم ایتمسی اغربمیدر ؟! حضرت عادل عظیم وجناب رازق کریمك بومشیتی ظلم دکلدر انجق حکمت شناس کچینان اوعاقلك عجز ومسکنتنی اظهار وتفهیم ایچوندر»

بونلردن بشقه برجواب دها وارکه فضلای دمشقك سربلندی منیر زاده صالح افندی جانبندن تنظیم وارسال ایدلمش وبو مقاله‌ده بولندیرلمق اوزره مجموعه‌مزه درج ایدلمیه‌رك الیقونلمش ایدی؛ اشته شمدی ذکر ایدیورز:

الرزق علم ومال فی الوری قسما
لحکمة ها کها ان رمت تدقیقاً

اعطی اولی العقل عقل واولی جهل
مال لنعلم عدل الله تحقیقاً

---

(١) اونسخه ده بو بیتلرك فخر رازی حضرتلرینه نسبتی یازلمش ایسه‌ده جناب مرتضانك آثارندن اولدیغی اکثر کتب معتبره‌ده کوریلیور.

وفی الوری من اذا استغنی طغی وبغی
ولاینـال مدی الایام توفیقـاً

یعـنی؛ « رزق بین الانام لحکمة تقسـیم ایدلمش علم ومالدن عبـارتدر تدقیق ایتمك ایسـتر ایسه‌ك باق‌که علم عاقله، مال ایسه جاهله اعطا اولنمشدر بوده عدل الٓهی‌یی حقیقتی وجهله بیلمکلکمز ایچوندر. خلق میانـنـده برطـاقم آدملر واردرکه غنی اولنجه بغی وطغیان ایدرلر؛ اشته آنلر مدت العمر مظهر توفیق اوله‌مزلر »

جواب اول بغایت متین واساسلیدر زیرا بونده (ذلك تقدیر العزیز العلیم) نص سـاطع وحکم قاطعـدن اسـتدلال ایدلمش ومرزوق اولمیـان چوق کامل، کثرت ماله ایرمش چوق جاهل بولنمسی مقتضای تقدیر الٓهی اولدیغی اکلادلمشدر.

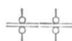
بحث قضا وقدری تحقیق ایتمامش،کندینی خارجی برقوتك تحت نفوذنده‌کی آلات منزله‌سـنده صانمش اولانلر (مقتضای تقـدیر الٓهی) سوزینی ایشـیدر ایشتمز ابن راوندینـك اصابت حیرت نابجاسنه ذاهب اولاملیدرلر وبیلملیدرلرکه انسانك دنیوی، اخروی هر نائل اولدیغی شی کندی مکتسـبی بولندیغی نصوص جلیله ایله ثابت ایسه ده «ان الله خلقکم وما تعملون» آیت کریمه سنك مقتضاسنه کوره انسان عملی ایله برابر آثار تکوین الٓهیدر.

افاخم ائمهٔ کشف وشهوددن امام طائی محیی الدین عربی قدس سره العـالی فصوص الحکمنك (حکمت قـدریه فی کلمة عزیزیه) فصنده بیان ایتدیکی اوزره « قضا جناب حقك ازلده اشیا اوزرینه حکمیدر حقك اشیایه حکمی اشیاده واشـیا ایله اولان علمنك حدی اوزره‌در اشیاده اولان علم الٓهی ایسه آنلرك استعدادات ذاتیه‌لرینه

کوره حضرت خالقه عرض ایتدکلری معلومات نسبتنده‌در. قدر، اشیانك عیننده ثابت اولان احکامی (یعنی ویردیکی معلوماته کوره علم الٓهی حصولیله اصدار واعطا اولنان حکملری وحاللری) زیاده ونقصان اولمقسزین توقیت وتقدیر ایدر. قضای الٓهینك اشیا اوزرینه اولان حکمی انجق او اشیانك عیننده ثابت احواله کوره‌در اشته بوسببدن جناب حق ایچون حجت بالغه واردر».
یعنی شیئك هر حالی کندی مقتضای استعدادی اولمسنه مبنی هیچ بر حالندن شکایته حق وصلاحیتی اولماز؛ عالمك ضرورتی، جاهلك ثروتی کندی مقتضای استعداد ومحصول سعی وغیرتی بولندیغندن غافلانه شکایت ایتسه بیله استماعه دکمز.
سوزی براز دها ایضاح ایتمك ایستر ایسه‌ك حضرت امامك توضیحاتنده دوام ایده‌لم: مشارالیه افادات مرشدانه‌سنی دها سهل التفهم قیلمق ایچون دیورکه: «حاکم‌ده عین مسئله‌یه تابعدر زیرا مسئله‌یه اولان حکمی ذات مسئله‌نك اقتضا ایلدیکی حکمدر بوجهتله محکوم علیه دخی حاکمك ویردیکی اوحکمده حاکم اوزرینه حاکمدر وبناءً علیه حاکم ویردیکی حکمده محکوم علیه اولور». بوندن صوکره حضرت امام بین الانام کوریلان عدم تساویْ مرزوقیت بحثنه انتقال ایدرك دیمشدرکه: «جناب حق فرقان کریمنده (خلقك بعضیسنی بعضیسنه رزقده تفضیل ایتدیکنی) بیان بیورمشدر. رزق ایسه یا علوم کبی روحانی، یا اغدیه مثللو جسمانی اولور. جناب قادر خلق اوزرینه رزقی انجق قدر معلوم ایله تنزیل ایدر؛ قدر معلوم خلقك حقدن طلب ایتدیکی استحقاقیدر زیرا جناب حق هر شیئه استعداد ذاتیسیله طلب ایلدیکی حکمی ومستحق اولدیغی حالی اعطا ایتمشدر؛ رزقی مشیتنك تعلق ایتدیکی قدر تنزیل ایدر، مشیتی ازلده عالم اولدیغی واوعلیله حکم

واراده ایلدیکیدر. علم الٰهی دخی دیدکز کبی معلومك کندی استعدادیله نفسنده اعطا ایلدیکی معلومات نسبتنده‌در. ایمدی توقیت وتقدیر، اصلده معلوم ایچون اولوب قضا، علم، ارادت، مشیت عین ثابته‌یه تابعدر « شو تفصیلات، تقدیرك نه اولدیغنی ایضاحه شمدیلك کفایت ایدر ایلروده محاضراته ذیل ایدیله‌جك بر رساله‌ٔ مخصوصه بالاطراف توضیح حقیقت ایلیه‌جکدر.

(مابعدی وار)



مقتطفات منثوره

حضرت فخر کائنات علیه اسنی التحیات افندمز حضرتلرندن روایةً جامع الفضائلده مسطور حدیث شریف مآلیدر:

علم ایکیدر؛ بری علم لدانیدر بوده نوع بشر ایچون برحجت الٰهیه‌در؛ بریسیده علم قلبیدر اشته بوده مفید ونافعدر.



جلال دوانی مرحومك (لوامع الاشراق فی مکارم الاخلاق) نام رساله‌سندن مقتطفدر:

جناب حق فرقان کریمنده (وما خلقنا السموات) الآیة یعنی « بز سموات وارضی و بینلرنده اولانلری لعب وعبث اوله‌رق خلق ایتمدك » و (افحسبتم انما خلقناکم

عبثاً) الآية يعنى « آياسز ظن ايتــديكزميديكه بزسزى عبث اوله‌رق خلــق ايتمش اوله‌لم و طرفمزه رجــوع ايتميه‌جكسكز » بيورمشــدر . بو ايكى نير قدســينك پرتو اشعه‌ســيله بينايان منظر تحقيق ايچون معلوم ومشهود اولمشــدركه مكمن غيبدن منصهٔ شــهود ده جلوه كر وكلــكونهٔ (صبغة الله ومن احسن من الله صبغة) ايله آراســته اولان اكوان وحقــائق عالم امكاندن هر برى «اعطى كل شئ خلقه ثم هداه» حكم جليلنجه ـ كندى ثمره‌سى منزله‌سنده اوله‌رق ـ برغايت ومصلحتى متضمندر. زيرا دلائل ســاطعه و براهين قاطعه ايله مثبت اولديغى اوزره فعال برحق وجواد مطلق اولان جناب رب عزتك فعلى غرضله معلل اولمزســه‌ده حكم ومصالح وغايات وثمراتدن خالى دكلدر . خلاصهٔ اكوان وعين اعيــان ونقاوهٔ جهان اولان انســانك غايتى دخى (انى جاعل فى الارض خليفه) و (هوالذى جعلكم خلائف الارض) نصوص جليله‌سى احكام لطيفه‌ســيله رهين رتبهٔ بداهت اولديغى اوزره خلافت آلهيه‌در . اكر « بز امانتى سموات وارض وجباله عرض ايتــدك انلر اول امانتــه تحملدن خوف وابا ايدوب دفعــنى رجا ايتــديلر آنى انســان يوكلنــدى » الخ مضمون منيفنى احتوا ايدن (انا عرضنا

الامانة) الآية نص لطيفنده کی « امانت » تفاسیر مشهوره ده مسطور اولدیغی اوزره عقل ویا تکلیفه محمول اولورسه تحملك انسانه اختصاصی لازم کلمز؛ زیرا جنی وملائك عقلده انسان ایله مشارك اولدیغی کبی تکلیفده دخی جنی انسان ایله مساهم ومشترکدر. حال بوکه ذوق سلیم اربابنه خفی اولمادیغی اوزره امانتك انسانه اختصاصی فهم اولنیور بناءً علیه امانتك سر خلافت الهیه یه محمول اولمسی مناسب اولورکه اکا یالکز انسان تحمل ایده بیلمشدر:

بار وجود خویش نتابد دلم زضعف
لیکن زبار عشق کشیدن ضعیف نیست

—

اسمان بار امانت نتواند کشید
قرعهٔ کار بنام من دیوانه زدند



بعضلر عقل، مقادیر اشیایه قولاً وفعلاً وقوفدر، بعضلرده عواقبه نظردر دیمشدر؛ متکلمین ایسه عقلی، انسانده حصولی حالنده تکلیف صحیح اولان علومدر دیه تعریف ایتمشلردر.

برطاقم فضلاده « عاقل، نفسنی محارمدن صیانت

ایدندر بناءً علیه جناب حق بونکله وصف صحیح اولماز» یولنده ادارهٔ کلام ایتدکاری کبی برطاقیده «عاقل، جمیع شهواتنه رقیب وغالب اولاندر» تعریفنی درمیان ایتمشلردر.



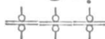
بعض فضلا نظرندهحق، قلت اصابت وکلامی موضعنك غیریده تکلم واستعمالدر؛ برطاقیده سالب سلامت، مورث ندامتدر دیه‌رك ذم وتقبیح ایلمشدر.



مباحثات علمیه جریان ایتمیان مجلس میوه‌سز بستان، حسن ادبدن محروم اولان نورسیدکان ایسه کمسز حیوان، حیا وحجابی اولمیان قادین طوزسز طعام ونان، خصلت سخا وجوانمردیدن بری اولان غنی نهر بی آب، عملسز علم ایسه فانوس بی شعاع وتاب کبیدر.



ارباب اصالت ونجابت اولانلر تحصیل علم وکمال ایتدکجه متواضع اولورلر؛ صویسز ولئیم اولانلر ایسه برقاچ شی اوکرنمکله تکبر وتعظمده بولنورلر.



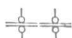
هر شیده سرعتله جواب موجب خطا ومنتج زوال صواب، مشرب بوم وغراب ایله ائتلافدن عدم اجتناب موصل دار الخراب اولور.



ازدیاد شهوت موجب نقصان مروت ، اسائت و بطائت دخی مستلزم کمال نکبتدر .



علمی، سلامت اخرویه یی استجلاب ایچون تحصیل موجب رشد وفضیلت ؛ سعادت دنیویه‌یی استحصال ایچون طلب ایسه باعث خسران وندامت اولور .



علامت عقل اوندر ؛ بشی ظاهری، بشی باطنی . ظاهری اولانلر ؛ صمت ، تواضع ، حسن خلق ، صدق قول ، عمل صالح . باطنی اولانلر ؛ تفکر ، اعتبار ، خشوع ، خوف، ذکر موتدر .



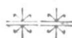
عمر ابن عثمان المکی رحمة الله دیمش :

مروت ذلل وخطیئات اخوانه امالهٔ نظر دقت واهمیت ایتمامکدر .



عمر ابن الفارض رضی الله عنه :

دشمنه اظهار تجلد ومتانت نه‌قدر مستحسن ومقبول ایسه نزد احبا واخلاده ملایمتدن ماعدا حال وحرکتده بولنمق اول درجه شایان ذم وقدحدر .



فاضل كامل جار الله الزمخشرينك (اطواق الذهب فى المواعظ والخطب) نام رسالەسندن اوچنجى مقاله :

عمر، رياح واعصار كبى چار چابق كچر كيدر ! سن ايسه آنك عصرلرجه دوامنى ارزو ايديورسك ! نه واهى امل، نه بوش هوس!

اى فريفتۀ آلايش دنياى بوقلمون، وى مجلوب آرايش جهان دون اولان آدم ! ايو بيلكه نهار عمرك قيش كونلرى كبى سوركسز، ليل حياتك ياز كيجەلرى كبى قيصه ودوامسزدر؛ چاليش، فرصتى الدن قاچيرمه، اعمال صالحه قازان، بر نوع اولوم ديمك اولان تنبل اويخوسنه لزومندن زياده مألوف اولمه ! طاعت وعبادتى كنديكه عادت ايدين !

اى انسان ! مغرور اقبال عالم فنا اولمه ، طريق معرفتده مهماززن كحيل سرعت اولان رهروان عرفان اثرينه اتباع واقتضا ايدن كاربان سراى معارف وكمالاته مواصلتله كامران اول ! بيابان جهل و بطالتده خائب وحيران ، سفيل وسرگردان قالمه !.



مقتطفات منظومه

ابو الفتح البستى رحمة الله عليهك (قصيدة الحكم والامثال) ندن مابعد:

دع التكاسل فی الخیرات تطلبها * فلیس یسعد بالخیرات کسلان
لاظل للمرء یعری من نهی وتقی * وان اظلته اوراق واغصان
والناس اعوان من والته دولته * وهم علیه اذا عادته اعوان
سحبان من غیر مال باقل حصر * وباقل فی ثراء المال سحبان

—

یعنی: خیرات وحسناتی ارزو ایدیورسه‌ك تنبللکی ترك ایله؛ زیرا تنبل قسمی خیرات وحسنات ایله مسعود اوله‌مز.

عقل وذکا وفضائل تقادن عاری اولان آدم ایچون ـ هر نقدر کندیسنه داللر یاپراقلر کورکه ایتسه بیله ـ برظل سلامت بولنه‌مز.

خلق، اقبال ودولتله کامران اولان آدمه معین وظهیر اولورلر اما او آدم اقبال و دولتدن دوشرسه اولوقت بالعکس علیهنده کنه میل ومعاونت ایدرلر.

سحبان نام فصیح مشهور بیله پاره‌سز اولسه قریحه‌سی منسد اوله‌رق باقل کبی ابکم ولال قالور، بالعکس باقل پاره‌سی چوق اولنجه سحبان درجه‌سنده فصیح اولور.



ملا جامی رحمة الله علیه :

فلما شمرت للسیر سلمی
بکت عینای من خوف التنائی

تعانقنا لتـوديع فقـالت
چه بودی کرنبودی آشنایی

محبوبه‌م (سلمی) سیر وسفر ایچون حاضرلاندیغی زمان کوزلرم خوف وهیجان فراق ایله ایثار دموع ایتدی وداع ایچون یکدیکرمزه صارلدیغمزده (کاشکه آشنالغمز اولمییدی) دیدی.



سلمان:

چشم سرمست تراعـین بلامی بینم
لیك ابروی توچیزیست که بالای بلاست

مستانه باقشلی کوزلرك عین بلادر؛ لکن قاشلرك او یله بر شیدر که بلانکده بالاسنده‌در.



لاادری:

صبح دم یارم ببالین آمد وخندید کفت
آفتاب بر سر آمد تونمی خیزی هنوز

صباحلین جانانم باش اوجه کلوب کواـدیده دیدیکه آفتاب باشك اوجنه کلدی سن حالا قالقمیورسك!



سنبلزاده وهبی :

لب بستانچه‌لرك اممك ایچون کریه ایدوب
طفل بی دایهٔ طبعم شکر و شیر استر



فهیم :

مومیانك ایده‌مز تصویر بهزاد خیال
خامهٔ مو یاپسه کر مژکان چشم موردن
اول طبیب نازسوردی سینه‌م اوزره سینه‌سن
یارهٔ دل بولدی صحت مرهم کافوردن
دور اولان خاك وطندن آه ایدر بی اشتباه
یك مبرهندر بودعوی نالهٔ ففغوردن
شهد راحت کسب ایدر تدبیر منزل ایلیان
الدی ارباب حکم بوعبرتی زنبوردن
صافدللر حفظ اسرار ایلمز افشا ایدر
ستر می مأمول اولورمی کاسهٔ بللوردن



آثار منظومهٔ ابن کمال

(حرف الالف)

عالمك یوق چو بر دمینه بقا عاقل اولان بونك نه‌سینه بقا
اثریله بقا بولور آدم اهل خیرك اثرلرینه بقا

الصدق فی اقوالنــا اقوی لنا
والکذب فی افعالنا افعی لنا (١)

—

عشق اولمینجه سرده خروش ایلمز کوکل
دریا تموج ایلیــه من اولمســه هوا
(مابعدمی وار)



(کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار)

— برنجی اشارت —

نسیم

—

حدیقهٔ ذات بهجه اطلاقنه سزا اودلکشــا بغچه‌ده
اك اول لذت بخش دل وجان اولان حال لطافت نشان
نسیمك خفیف خفیف وزان، لطیف لطیف الحــان ایله
احوالنی بیان ایتمسی ایدی؛ کویا بویله سویلیور ایدی:
بن هر محبك رجاسنی حبیبنه ، هر علیلك شکواســنی
طبیبنه ایصال وایتان ومحلنه تبلیغه مأمور اولدیغم اسرار

---

(١) جناب اســتاذك جمله آثاری صنایع متنوعه‌دن وارســته اولمادیغی کبی « اقوالمزده صدق بزم ایچون اقوی، افعــالمزده کذب دخی بزم ایچون افعی؛ یعنی انکرك ییلانیــدر » مفهومنــده اولان شو بیتنده‌ده صنایع بدیعیه‌دن ایکی صنعت واردر؛ بریسی صنعت تضاد، دیکری صنعت تجنیس ملفوقدر.

واخباری ایشتدیکم، حفظ ایتدیکم کبی نقل و بیان ایدرم. مصاحب ورفیقلرمی لطافت مواسمله استصحاب، صفوت انفاسمله نشوه یاب ایلرم. رفیقم ایو اولور ایسه بنده ایو، کوتو اولور ایسه بنده کوتو اولورم.

لطیف هبوبمله مریض وعلیل صحت، نومید ومأیوس نجات وراحت بولور؛ مشتاق متنفس وپرمسار، عشاق متوسوس وبی قرار اولور.

هر حالمده ملایم الاعطاف، سریع الانعطاف، سهل الائتلافم. بن اولمسهم ارض وسما بیننك خالی قالهجغی مطلق؛ نبات واشجارك، شکوفه وازهارك صولوب قورویهجغی محققدر.

رفق وملایمتمی ارباب لطف ورأفت، کمال صفوتمی اصحاب ذوق وطبیعت بولور، مختلف صورتده وزانم ظن ایتمه که اثر طغیان وعصیانمدر؛ بن هر فصلده انفع واصلح اولهرق اسرم: ر بیعده شمالدن هبوب ایدر اغاجلره صو یوروتهرك رنکارنك چیچکلرله زینتویرر، نباتاته یغمور کتورر، لیل ونهار بیننی تعدیل ایلرم؛ هر چیچکدن، هر چمندن، هر آغاجدن، هر اوتدن، باخصوص عارض کلکونه دوکلش طرهلردن کتوردیکم دلاویز، شوق انکیز بوی مشکین ایله مشام عاشق شوریدهیی تعطیر ایلرم.

یازین شرقدن وزان ایدر اشجاری درلو درلو میوه‌لرله تزیین بعضلرینی کماله ایصال وتلذیذ، مشتاقلرینی نهایت سروره رهین ایلرم ؛ شدت حرارتله بی تاب ومضطر قالمش ، ساعد سیمینی ، سینهٔ لطیفنی آچمش ، بالین استغنایه طیانمش نازنده‌لری تفریح ایلرم . فصل خریفده جنوبدن اسرم هر اغاج میوه‌سنی کماله ایردیره‌جك قوتی حائز اولور .

قیشین غربدن هبوب ایدرم اغاچلر یوکلرندن قورتیلور حال اصلیلرینی بولور .

اشته بن نظرکده‌کی وجود سزلغمله برابر نقدر منفعتلی‌یم ؟!..

اثمار بمله نمودار، ازهار هبوبمله لطافت دثار، اشجار وزانمله متنفخ ومسلوب الغبار اولور ؛ اسحارده قرب اوقات زیارت اخبارمله بیلنور .



محاضرات

مقتطفات

نومرو ۷ برنجی جلد ۱ جماذی الاخره

{ اسلامیتده }

امر سعی . نهی بطالت

-. ان الله یحب العبد المؤمن المحترف .-

«طلب معاشده صناعت، یا زراعت یاخود تجارت ایله متکلف اولان عبد مؤمنی جناب حق سور» . حضرت عمر رضی الله تعالی عنه (برر جلی کوردیکمده صورت ظاهره‌سنی بکنیرم؛ بر صنعت ومعرفتی اولوب اولمدیغنی صورارم؛ یوق جوابنی الور ایسه‌م کوزمدن دوشر» بیورمشدر .

سعی وغیرت حضرت عایشه رضی الله تعالی عنهادن مروی اولوب (سز رزق و حوایجکزی و مصالح ضروریه‌کزی طلب و رؤیته ارکندن شروع ایدیکز زیرا وقت صباح تسویهٔ مصالحه مظنهٔ ظفردر) مآل صدق اشتمالنده اولان حدیث شریف ایله مدح

وتفضيل؛ كسل وبطائت «كثرت نوم وتنپروری انسانی جناب حقدن تبعيد ايدر وايراث فقر ايلر» كلام لطيفی ايله ذم وتقبيح بيورلمشدر .

چالشمق الزمييق حضرت عمر رضی الله تعالی عنهك «سزلردن بريكز طلب رزقده كسل ايله خانه‌سنده اوطوروب ياربی بنی مرزوق ايله دعاسيله مشغول اولمسون بيلورسكز كه الله سمادن كموش والتون ياغديرمز» وعظ حكيمانه‌سی ايله ثابتدر .

بطائتك كمال مرتبه مضرتی حضرت مرتضی رضی الله تعالی عنهك «تن پرورلك حقوقی اضاعه، عجز وخوف فقر وفاقه‌يی توليد وهلاكی انتاج ايدر؛ سعی وطلب ايدن املنه ايرر وعدم طلب فساد املی موجب اولور» كلام ناصحانه‌سيله متحققدر. كسب وتجارت (الكاسب حبيب الله) ايله ممدوحدر امت محمد حراثت و زراعته (اطلبوا الرزق فی خبايا الارض) امر نبويسيله مأموردر. محصول سعی وغيرت اولان ثروتك ممدوح اولديغنه جناب رسالت پناه صلی الله تعالی عليه وسلمك «ورثه‌كی اغنيا اوله‌رق ترك ايتمكلكك ناسه محتاج وفقرا حالده ترك ايلمككندن خيرلودر» مفهوم منيفنده اولان حديث شريفی دلالت ايدر .

مقدرات سبحانیه‌نك تغییرینه قدرت بشریه‌نك غیر مساعد اولدیغی بدیهی ومطلق ، اما اهل سنت ایچون سعی وغیرت واسبابه تشبث ومراجعت لزومی دخی ثابت ومحقق در .

علی المرء ان یسعی ویبذل جهده
ویقضی الله الخلق ما کان قاضیا

یعنی «آله خلق و قادر مطلق حضرتلرینك تقدیر ایلدیکی یرینی بولور وقدر وقضانه ایسه ینه مطلق اولور انجق عبد مقدرك نصل اولدیغنی بیله‌میه‌جکی جهتله سعی وغیرت‌وجهد وهمت ایتملی در». زیرا غیرت موجب سعادت وسلامت، بطائت مستلزم احتیاج وضرورت ونقیض یمن وبرکت در . موحدینی چالیشمغه ترغیب ایچون امام شافعی رحمة الله علیه « ناسك اعتراضاتنه قولاق آصمه! همان حقنده نافع اولانی استحصاله چالیش» وعظ ونصیحتنده بولنمش ؛ ایوب سختیانی قدس الله سره ابنای زمانه « ای کنجلر ! کسب رزقده حرفت وصنعت حبلنه یاپیشك زیرا قومك زنکینلرینه محتاج قالمکزدن امین دکلم » یولنده نصح وپند ایلمش؛ وحسن بصری رحمة الله علیه (کندوسنه کلوب «بن مصحف شریف

آچار ونهارك كليسنده اوقورم » ديه كسب وكار ايله عدم اشتغالنى ايهام وافهام ايدن شخصه « سحر واقشام قرائت ايت » جوابنى ويرمش يعنى چالشمق دخى لازم اولديغنى اخطار و بيان ايتمش در .

اصبر على مضض الادلاج والسهر
وللرواح على الحاجاة والبكر

لا تضجرن ولا يعجزك مطلبها
فالنجح يتلف بين العجز والضجر

« حاجات ومطالبنك استحصالى ايچون كيجه‌نك ، كوندوزك ، صباحك ، اقشامك مشاق ومزاحمنه صبر وتحمل ايت ! چاليش ! »

« طلب حاجاة سنى عاجز ومضطر براقسون زيرا نجاح وموفقيت عجز وضجرت بيننده تلف اولور . »

اشته بو حقائق اصلا نظردن دور ايتميه‌رك جهد وغيرتده بولنمق انسانلر ايچون لازم ولابد در .



مقتطفات منثوره

حضرت فخر كائنات عليه افضل الصلوات والتحيات افنـدمز حضرتلرندن مروى بعض احاديث شريفـهٔ مآللريدر :

« دنيـا علم علما ، عدل امراء ، سخاء اغنيـا ، دعاء فقراء ايله قائمدر » .

« طول عمر ايله فرحلانان عند الموت ، كثرت مال ايله فرحلانان عند السـؤال ، وسعت دار ايله فرحلانان عند القبر ، معصيتله فرحلانان دخى عنـد النـار ندامت وپشيمانى يه دوچار اولور » .



فقيردن مال ، جاهلدن حرمت ، دشمنـدن حاجت ، حاسددن نصيحت طلب وانتظارى محالدر .



شيخ ابراهيم القصارك سـويلديكى نفحـاتده ذكر اولنمشدر :

انسـانك قيمتى درجهٔ همتنه كوره در ؛ همتى دنيـا جهتنه اولورسـه هيچ دكرى يوقدر ؛ اما جناب حقك

رضاسی ایچون اولورسه اول قدر قیمتلیدرکه علو درجه‌-
سنی استدراك ممکن اوله‌مز .



شیخ ابو عبد الله معزی رحمة الله علیه دیمشدر :
فقیر صادق هرشیئه مالك اولوب فقط هیچ برشیئك
مملوك ومحکومی اولمیاندر .
اخوانـك خدمتندن استنکاف وتعزز موجب
ذلتدر ؛ او یله بر ذلتکه الی الابد زائل ومنفك اولمز .



کثرت جماع ، کیجه‌لری آز وکوندوزلری چوق
او یومق ، حبس بول، طوق قارننه طعام ، کیجه یاریسی
او یخودن قالقوب صو ایچمك موجب حصول امراض
اولدیغنه قدمای اطبا اتفاق ایتمشلردر .



فاضل کامل جار الله زمخشرینك (اطواق الذهب
فی المواعظ والخطب) نام رساله‌سندن ایکنجی مقاله‌در :
ای انسان ! جسمك ـ طوغله قدر دکری

اولمیان ــ خام چاموردن ایكن بو یله تكبر وتفخرده نصل
بولنــه بیلیورســك ؟! كاه آبا واجدادكله ، كاه ثروت
واقبالكله نصل بو بورلنیورســك ؟! بیل كه ابا واجداد
ایله افتخـــار ، ثروت واقبـــال ایله اغترار ســكا كركمز .
بر كره دوشون كه آیاسن نه دن مركبسك ، عجبا نهایت
نه‌یه منقلب اوله‌جقسك !

ایشته بونلری بیل ، بونلری دوشونده نخوتنی ، كبرینی
آیزیحق ، اولسون قیر ، ترك ایله !



جلال دوانی علیــه رحمة الباری (لوامع الاشراق فی
مكارم الاخلاق) نام رساله‌سنده شویله دییور :
محییٔ رسوم قدمای حكما اولان حكیم الهی شیخ
شهاب الدین تلویحاتده نقل وبیان ایدر كه « ارســطویی
بو طائفه‌نك اصــطلاحنده غیبت (غیبوبت) دینیــلان
خلیهٔ لطیفه‌ده (خلولطیفده) كوردم ؛ غوامض حكمیه‌دن
اولان تحقیق ادراك بحثنه دائر كندیسندن بر قاچ نكته
صوردم بونلرك جوابنی ویردكدن صكره افلاطونك مدحنه
شروع ایله بو بابده اطراء عظیمده بولندی . »
«بعده متأخریندن انك مرتبه‌سنه كیمسه ایرشمش میدر

ديه سؤال ايلدم «يوق يوق حتى اونك كمالى جزؤنك يتمش بيكده برينه بيله كيمسه اير يشمامشدر» جوابنى ويردى فلاسفهٔ اسلاميه‌دن بعضيلرينى ذكر ايلدم هيچ التفات كوسترمدى اما جنيد بغدادى وابو يزيد بسطامى وسهل بن عبد الله التسترى قدس الله اسرارهم كبى ارباب كشف وشهودى ذكر ايلديكمده «اشته آنلر حقيله فلاسفه‌در لكن بو طريقده مخاطرات ومهالك كثير وبيشماردر زيرا خطرات وساوس وورطات هواجس، تسويلات باطله وتخيلات فاسده وعاطله سالكى بيابان طلبده حيران ايدر» ديدى. بو طريقك افسد مفاسديدر كه (كسراب بقيعة) الايه (*) ايت كريمه‌سى حكمنجه كوچك برنمايشه الدانيله‌رق اول يوله كيديلور دست طلب اوزاتيلور؛ صو بولنمديغنه اطلاع حاصل اولديغى كبى دوچار يأس وحسرت اولنور.

(*) بو آية جليله‌نك مبدائى «والذين كفروا اعمالهم كسراب» الاية اولوب مفاد عاليسى دخى (كافر اولانلرك عمللرى يازكونلرنده او والرده كول كبى كورينان سرابه بكزر كه صوصامش اولانلر آنى كوروب صو ظن ايدرلر اما يقين كلدكده برشى بوله‌مازلر) در (سرآب) ايام حاره‌ده عربستان چوللرنده اوزاقدن صو كبى كورينور چقور يرلردر وبويله كورينشى پرتو شمشك تأثيريله‌در.

دورست سراب درین بادیه هش دار
تاغول بیابان نفریبد بسرآبت (*)

—

خلیلی قطاع الفیافی الی الحمی
کثیر وارباب الوصول قلائل (*)

کذلك بو طریقك استاذی‌که مرشد کاملدن عبارتدر نادردر؛ وجودی تقدیرده اکلامق متعذر ویا متعسردر. چونکه کمالات انسانیه‌یی صاحب کمال اولانك غیریسی اکلایه‌مز وقیمت جوهری جوهرجیدن بشقه‌سی طانیه‌مز.

بسر قصهٔ سیمرغ وغصهٔ هد هد
کسی رسد که شناسای منطق الطیراست

(*) عقللی طاورانکه بو چولده صو منبعی اوزاقدر صکره سنی غول بیانی (بیابان) سراب ایله الداتمسون.
(*) ای دوستلرم! صحرالری محل مقصودك قربنه قدر قطع ایدنلر چوقدر اما ارباب وصول آزدر.

اکر سالك صورت ظاهره‌یه قاپیلور ایسه یاقوتی عقیقه، محك طاشنی سیاه طاشه دکیشور، مبتدی بیلیه‌رك تبلیس وتدلیسه فریفته اولور، نقد عمرینی کمال ظنیله ناقصك خدمتنه صرف ایدر، خسران حال وماله اوغرار. «نعوذبالله من الغباوة والغواية». بو جهتله علما انسانی اول امرده طریق نظریه‌یه سوق وتشویق ایدرلر. طریق تصفیه‌ده دخی طریق نظریه‌یه احتیاج واردر؛ زیرا سالك، علم رسمیدن کلیاً خالی اولنجه ورطهٔ افراط وتفریطدن امین اوله‌مز، مخالفت شریعت وحکمتدن بری قاله‌مز. بونك ایچون حضرت هادی الثقلین صلی الله تعالی علیه وسلم «ما اتخذ الله ولیاً جاهلاً» «قصم ظهری رجلان جاهل متنسك وعالم متهتك» بیورمشدر؛ یعنی «جناب حق ولی جاهل اتخاذ ایتمامشدر» و «ایکی آدم بلیمی قیرمشدر بری جهل ایله عبادت ایدن جاهل، بری لاابالی بولنان عالمدر».



اصحاب جناب رسالتدن صاحب التفسیر اولانلر :

خلفاء راشدین، عبد الله ابن مسعود، عبد الله ابن عباس، زید بن ثابت، ابی ابن کعب الاکبر،

ابو موسی الاشعری ، زبیر ابن عوام ، انس ابن مالك ، عبد الله ابن زبیر، عبد الله ابن عمر، جابر ابن عبد الله رضوان الله تعالی علیهم حضراتیدر.



مرویدر که کبرادن بر ذات حکمادن برینك نزدینه کیدر. حکیم بعض مشاغل مخصوصه حیلولتیله رعایت لازمه‌ده بولنه‌مز. شو حال او ذاتك مجبول اولدیغی کبر وعظمته، نخوت وانانیته طوقندیغندن تعزیر وتهدید بولنده حکیمه شویله سویلر :

— بنم کیم اولدیغمی بیلیورمیسك ؟

حکیم مشار الیهده بویله جواب ویرر:

— اوت بیلیورم ؛ اصل واساسك جزؤی منیدن عبارتدر عاقبت الامر اوله‌جغکده جرمك قدر جیفه‌در شو حالده بویله متکبرانه متعظمانه تعزیر وتکدیره عجبا نصل جرأت ییوره‌بیلیورسکز!؟



شیخ الرئیس ابن سینا دیمش :

صوت خوش وصدای شهی ایله متلذذ اولمیان، چهرهٔ

خوب ووجه بهی يه تعشق ايتميان فاسد المزاج، محتاج العلاجدر .



مقتطفات منظومه

مولانا ابو الفتح البستی مرحومك (قصيدة الحكم والامثال) ندن مابعد :

ورافق الرفق فی كل الامور فلم * يندم رفيق ولم يذممه انسان
ولا يغرنك خط جره حرق * فالحرق هدم ورفق المر بنيان
احسن اذا كان امكان ومقدرة * فلن يدوم على الاحسان امكان
والروض يزدان بالانوار فاعمه * والمرء بالفضل والاحسان يزدان
صن حر وجهك لاتهتك غلالته * فكل حر لحر الوجه صوان
وان لقيت عدواً فالقه ابدا * والوجه بالبشر والاشراق غصان

هر امرده معاملهٔ رفق وملايمتی عادت ايدك ! زيرا رفق ايله معامله ايدنلر ندامته كرفتار ، ومذمت ناسه دخی دوچار اولمزلر .

عنف وشدتلی امرلرله مغرور اولمه ! زيرا عنف وشدت مخرب وهادم؛ رفق وملايمت ايسه بانی وعامردر. قدرت وامكان مساعد اولدقجه ناسه لطف واحسانه

شتابان اول ! زيرا امكان احسـان هر وقت اله كيرمز ، دوام ايتمز .

بغچه چیچكلرك كثرتيله زينت بولديغى كبى، انسـان دخى فضل واحسان ايله زيب وزينت بولور .

بشاشت وجهـنى محافظه ايت، هتك وازاله ايلمه ! زيرا كريم اشيم اولانلر بهجت و بشاشت وجهى محافظه ايدرلر .

بر دشمنى كورديكك وقت دائما بشاشت كوستر! زيرا بو معامله دشمنه غم وغصه ايراث ايلر .



حضرت على رضى الله عنه

اذا ما المرء لم يحفظ ثلاثاً
فبعـه ولوبكف من رماد
وفاء للصـديق وبذل مال
وكتمان السرائر فى الفؤاد

يعنى محب صـديقنه وفا، مالى اهلنه بذل، سرائرى قلبنده كتم، كبى خصائل ثلاثه‌يى حسن محافظه ايتميـان انسانى بر آوچ كوله بيله صات !

عمرو بن معدی کرب :

اذالم تستطع شيئاً فدعه

و جاوزه الى ماتستطيع

قدرتك يتمديكى شيئ براق ! قدرتك يتديكنه تشبث ايله !



حضرت على رضى اللّٰه‌عنه:

كيفية المرء ليس المرء يدركها

فكيف كيفية الجبار ذى القدم

هواالذى انشاء الاشياء مبتدعاً

فكيف يدركه مستحدث النسم

هيچ نصل اولور كه هم جنسنك حال و كيفيتنى درك ايده‌ميان انسان جبار قديم اولان جناب حقك كيفيتنى اكلايه‌بيلسون ؟

هيچ نصل اولوركه وجودى حادث اولان انسان اشيايى مبتدعاً يعنى عدمدن دفعةً انشا وايجاد ايدن موجد حقيقى‌يى ادراك ايده‌بيلسون ؟



امام اعظم رحمة الله عليه :

الاتوبوا الى رب الانام * وكونوا بالصلاح على الدوام
الالاتطلبوا الا حلالاً * الالاتسئلوا سبل الحرام
ولا تعثوا بما نالت يداكم * ولاتأسوا على فوت المرام
اله الخلق يدعوكم جميعاً * من الدنيا الى دار السلام

جناب رب الانامه توبه ايدرك صلاح دائمى اوزره بوانك ! حلالدن بشقه شى طلب ايتميك ! حرام يوللرينه كتميك ! اليكز ايردبكى شيئى اخلال و افساد ايتميك ! مرامكزك حصول بولمديغندن مأيوس اولميك! خالق مطلق هپكزى دنيادن دار السلامه دعوت ايليور .



لكل داء دواء يستطب به   الاالحماقة اعيت من يداويها

هر علتى، هر مرضى تداوى ايچون علاج واردر؛ انجق حماقت كنديسنى تداوى ايده‌نى عاجز براقير .



اذا تم امر بدانقصه   ترقب زوالاً اذا قيل تم

بر امر درجهٔ كماله واصل اولنجه نقصانه يوز طوتر؛ بناء عليه تمام اولدى دنيلان شيئك زوالنه مترقب اول !





پنج گنج

«دندر»

—. گفتار شیخ نجم الدین قدس سره المعین .—

زخاری بیندیش کوخنجریست
زموری بیندیش کوصفدریست

—

— . معروف کرخی قدس الله سره العالی . —

مگس را بچشم حقارت مبین
که اوهم درین بارگه مهتریست

—

—. شیخ شبلی قدس سره العلی .—

مرنجان دل پشهٔ خسته‌را
که از هر دلی سوی حضرت دریست

خاردن یله خائف واندیشه‌ناك اول ! زیرا او بر خنجر، موردن یله خوف وحذر ایله اوده بر صفدردر. سینکه دخی نظر حقارتله باقمه که شو بارگاهده اوده بر مهتردر. بر خسته سیوری سینکك یله کوکلنی قیرمه، زیرا هر کوکل ایچون سوی حضرته ناظر بردر مقرردر.



محاضرات

مقتطفات

نومرو ٨ برنجی جلد ١٥ جماذی الاخره

اخطار مخصوص

طشره ابونه‌لرمزه کوندریله‌جك کتابلر بوندن بویله قاپسز کوندریلوب سنه نهایتنده تجلیده الویریشلی ایروجه برر قاب تقدیم ایدیله‌جکدر

قلم صنع حقده سهو اولمز
هب خطابین اولانلر احمقدر

سرلوحه‌لی مقاله‌دن مابعد

کلەلم ایکنجی جوابه : بونده حضرت موسی علیه السلامك «لم ترزق الاحمق وتحرم العاقل» مناجاتنه مقابل صادر اولان «لیعلم العاقل ان الرزق لیس بالا حتیال» امر وخطابندن استشهاد واستدلال ایدیله‌رك احتیال ایله استحصال رزق ممکن اوله‌میه‌جغی بیلدیرلمشدر وفضل فروش اوله‌رق نفسنه اعتماد ایدنلرك مخطیلکی شوصورتله تفهیم ایدلمشدر .

اوچنجی جواب ایسه برجهتله برنجی‌یی مؤید وفقط کمال مرتبه عدالت الهیه‌یه بردلیلی وافعال الهیه‌نك متضمن حکم ومصالح بولندیغی بیاننی معلندر .

ايمدى اجوبهٔ معروضه شاكيلره ، متحيرلره، غافللره، جاهللره كافى وشافيدر ؛

(والهداية من الله لانعبد ولانستعين الاایاه)

برده انسان آثارمنظومه ومنثوره ده عالمك محروميتى، جاهلك مرزوقيتى مقتضاى قانون طبيعت جهان اولديغنه دائر سوزلر كوردكجه وبو فكرك بطلاننه براهين ودلائل مبينه ايله آكاه اولدقجه شاعرك :

الدانمه كه شاعر سوزى البته يلاندر

قولنى مصيب كورمك مجبوريتنى حس ايديور؛ بركت ويرسون بو قولك بطلانيده (كالشمس فى وسط النهار) جلى وآشكار اولمسنه مبنى او مجبوريتدن خلاصه امكان بوليور؛ اما اولوقت ده بعض تدقيقاته لزوم كوريور؛ حتى بزده اويله تدقيقاتده بولنمغه ميل حاصل ايلدك ، بعض مطالعات سردينى تصميم ايتدك. بوتدقيقات ومطالعات اوزون سورميه‌جك، بر مثال ايله بيته‌جك وحقيقتى او مثال ارائه ايده‌جكدر :

معلوم اولمق كركدركه فاتحهٔ مقاله‌مز اولان بيتك منشدى ابن كمال مرحوم ارباب معرفتك اقبالسزلكنه دائر متعدد ابيات سويلمشدر اشته بريسى :

کاملك صف نعال اولسه مقامی غم دکل
هر نه دکلو منصب عالی که وار اجهلده در
حال عالم بویله در شاخ اوزره کورکیم میوه نك
خامی بالاده کماله ایرمشی اسفلده در

شمدی فاضل مشارالیهك بو سوزی طوغریمی ؟ زماننده مناصب عالیه جهلایه انحصار ایتمش اولسه ایدی کندیسی ملت معظمهٔ عثمانیه نك مسند جلیل فتواسنه قدر ارتقا ایده بیلورمی ایدی ؟
اشته بری دها :

جمع ایلمامش مجلس عالم قوریلالدن
عرفان ایله بر یرده خدا مال ومعاشی

انصاف بیورلسون که بو قولی ده حقلی می ؟ البته دنیاده کیمسه نك هر وقت درت باشی معمور اولماز اما هیچ اولدیغی یوقیدر ؟ مجرد علم وعرفانی سایه سنده سلطان سلیم اول کبی بر پادشاهك فوق العاده عاطفت ورعایتنه، سلطان سلیمان کبی بر شهنشاهك مدت العمر لطف وعنایتنه نائل اولمش، فضل وکمالنی ساده معاصرلرینه دکل

جملهٔ اخلافنه اعتراف ایتدیرمش وغلغلهٔ کمالات علمیه‌سنی بلکه عالم ارواح اسلافه قدر ایصال ایتمش اولان محقق مرزوق بو بیتلرده درمیان ایتدیکی افکارك اصابتنی نصل قبول ایده بیلور؟ اویله بر عارف محققك کندی نفسنده ثابت اولان حقیقتك ضدینی اختیار وادعاسنه امکان تصور اولنه‌بیلورمی ؟ یا اویله دردده ابن کمال بویله ابیاتی نیچون انشاد ایتدی؟، بویله حقسزمطالعه‌لرده نصل بولندی؟ اشته بونی دوشنملی :

انسانك مدت عمرنده علی الدوام مرزوق ومستریح اولمسی البته ممکن دکلدر مأیوس ومکدر ومحروم بولندیغی زمانلر واردر؛ مثلا ابن کمال ترجمهٔ حالنی بیلانلره خفی اولمدیغی اوزره قاضی عسکر مؤید زاده‌نك معاونتنه نائل اولنجه‌یه قدر اصحاب اغراضك مداخله‌سندن مصون اولمامش واو معونت سایه‌سیله شهنامه جیلك خدمتنه تعیین بیور یلوبده اقتدار علمیسنی ارائه فرصتنی الده ایدنجه‌یه قدر آغر آغر تکلیفلره اوغرامقدن قورتیله‌مامش ایدی؛ بویله زمانلرنده‌او یولده، دها شدتلی ابیات واشعارسویلمسی مطالعات وافکارده بولنمسی استبعاد اولنه‌مز؛ مع هذا علم وکمالی جهتیله سوزینك حقسزلغنی اویأس وحرمانی

زائل اولدقده كندوده اعتراف ايتمش اولمسى امكانى انكار ايديله‌مز بلكه مطلق ايتمشدر دينه بيلور .

اشته هر كسك فلكدن، كردوندن، بختدن، طالعدن شكايتلرى هب بو بله‌در زمان يأس وخرمانده غلبهٔ قواى نفسانيه ايله بر آلاى شكايتلره قالقيشلمش، ياخود نفسك تسكين هيجانى قصديله تسليت بخش خاطر فاتر اوله‌جق قاعده‌لر ايجادينه چاليشلمشدر كه هيچ برينك جدى اولمديغى واسبابنه توسل ايدوبده نائل امل اولانه اسكى شكايتلرينى درميان ايدن بولنورسه تأويلاره فلانلره قالقيشلديغى تجارب عديده ايله ثابتدر .

ديمك ايسترز كه عاقل هيچ بر وقت او يله موافق حق اولميان فكرده فقط جداً بولنمز هيچ بر كامل مقدرات الهيه‌نك عين صواب اولديغنى ومتضمن حكم ومصالح بولنديغنى قطعياً تصديق واعترافدن كيرو طورمز .

عاقليدر اول بوالهوسكه نفسنى رذائلدن متخلى وفضائل ايله متحلى قيلماز، دائرهٔ اقتدار وادراكنك خارجنه آتيلوبده بيابان حيرته دوشمكدن واوراده خائب وحيران سفيل وسركردان قالمقدن چكنميوب حليهٔ اعتدال مزاج ايله تزيين ذات وصفات وتعديل قواى جسمانيه ونفسانيه ايله تصفيهٔ نفس ومنع هوسات ايلمز .

عالم میدر اول ظاهر بیننکه علمك حفظ اقوال متداوله‌دن عبارت اولدیغی فکر باطلنده بولنسون .

کامل‌میدر او بد آیین که تهذیب اخلاق ایتمیه‌رك بر طاقم الفاظ واقوال تفوه و تکلمنه کندنده قدرت کورمکله کمال فروش اولور .

اعتماد نفس، غایت غرور، تجهیل غیرکبی اخلاق ردیه ایله متصفك علم وفضلی‌می اولور ولو بر قاچ شی از برلمش اولسون خیرمی کوریلور .

یا من تقاعد عن مکارم خلقه

لیس التفاخر با لعلوم الظاهره

من لم یهذب علمه اخلاقه

لم ینتفع بعلومه فی الاخره (*)

مؤمن صادق ایچون اویله کفت کوله التفات ایتمیه‌رك مکارم اخلاق ایله اتصاف، محاسن احوال ایله ائتلاف، سعی وطلبده صرف قدرت، جناب حقه توسل ایدرك جد واهتمام وجهد واقدام، هرحالده اختیارمتانت،

(*) ای مکارم اخلاقدن محروم اولان علوم ظاهره ایله افتخار ایدلمز؛ اخلاقنی علمله تهذیب ایتمیانلر آخرتجه ده علمندن فائده کورمز.

صابرانه ومتأنيانه حصول مقصده خدمت ياقشور؛ او يله كوشهٔ حيرتده اختيارمسكنت، ارتكاب بطائت قطعا ياقيشمز.

مقتطفات منثوره

ابن عباس رضى الله عنهمانك حضرت پيغمبر صلى الله تعالى عليه وسلم افندمزدن روايت ايلديكى اشهر كتب احاديث اولان «فردوس اعلى»ده محرر حديث شريفك مأليدر:

«مؤمن خالص بياض لباس كبيدر بر نبذه كير بولنسه كوريلور منافق كيرلى لباسه بكزر اوزرنده نه قدر پيسلك وكير بولنسه اصلا بللى اولماز.»



ابو هريرة رضى الله عنهك نقل وروايت ايتديكى ينه «فردوس اعلى»ده بيان اولنان حديث شريفك مفهوميدر:

«منافق نه قدر نماز قيلسه، نه قدر اوروج طوتسه، كنديسنى مسلم ظن ايتسه بيله ينه بللى اولور؛ زيرا اوچ دليلى واردر؛ انلرده شونلردر:

سوزنده یلان، وعدنده خلف، امانته خیانت.»



ابن عمر رضی الله عنهمانك روایت ایلدیکی کتب احادیثدن «صحاح»ده محرر حدیث شریف حضرت نبوی مآل جلیلیدر:

«منافق ایکی قوچ اره‌سنده قالمش متردد قیون کبیدر کندیسنی کاه اکا کاه بوکا اعاره ایدر.»



مسافره رعایت وخانه صاحبنك مسافری اوك قپوسنه قدر تشییعی سنن شریفه‌دن اولدیغنی ابن عباس وابو هریرة ومسافری خدمتنده بولندیرمق نقصان عقلدن نشأت ایتدیکنی ده ابن عباس رضی الله عنهم حضراتی روایت ایلدیکی «فردوس اعلا»ده مندرجدر.

قاضی یحیی بن اکثم رحمة الله علیه دیمشدر: بر کیجه خلفای عباسیه‌دن مأمونك مسافری ایدم بر آرالق زیاده‌سیله صوصادم خلیفه «یا یحیی نه اولدك» دیه صورمسی اوزرینه صوصادیغمی سویلدم اویله ایسه اوطور دیوب قالقدی

بر برداق صو كتوردى ايچدم دونوب « سكا برشى سويليه‌يمى بر فضيلت بيان ايده‌يمى » ديدى نعم يا امير المؤمنين جوابنى ويردم بونك اوزرينه پدرى رشيددن واوده پدرندن جديده ابن عباس رضى الله عنهمادن اولمق اوزره « مسافرى خدمتده بولنديرمق » الخ مفهومنده اولان حديث شريفى نقل و بيان ايلدى .



« مؤمنك قوتى النده دكل قلبنده‌در » مألنده اولان حديث شريفى دخى ابو هريرة رضى الله عنهك روايت ايلديكى (فردوس اعلى) ده مسطوردر .



حضرت على كرم الله وجهه « فرصت مرور سحاب كبى سرعتله كذار ايدر » بيورمشدر .



جنيد بغدادى رحمة الله عليه « علم ايكى قسمدر برى علم عبوديت ، برى علم ربوبيتدر باقيسى هوس نفسدن عبارتدر » ديمشدر .



شدائد ومحن دنيا دردر :

بورج ، ولوکه بر پاره اولسون ؛ سفر ، ولوکه بیك آدیم سورسون ؛ طلب ، ولوکه بر خردال دانه‌سی ایچون ایدلسون ؛ فرقت ، ولوکه بر کدیدن آیرلمقدن عبارت قالسون .



اجسام ، طعام ایله بسلنمکه محتاج اولدیغی کبی قلوب دخی حکمت ایله تغدی‌یه محتاجدر .



پدرك ، مسافرك ، مظلومك دعاسی مستجاب اولدیغی مصابیحده بیان ایدلمشدر .



تعلیم احمق ایچون اشتغال ، اتلاف عمر دیمك اولدیغی متفق علیهدر .



اشد بلایا دردر :

جاهل ارقداش ، یورومز مرکب ، آقمز مرکب ، آیدینلق ویرمز قندیل .



حكمت، (مجرد احوال موجوداته علمدر) تعريفی ایله تفسیر ایدلدیکی کبی (انسانك جمیع موجوداته بولندقلری هیئت وحال اوزره نظر ایتمسی وبو نظرله حقایق احواله وقوف حاصل ایدرك نفسنی تشریف ولایق وغیر لایقی تمییز ایله برنجی‌یی اکتساب، ایکنجیدن اجتناب ایدرك نفسنی کامل وسعادت قصوایه نائل ایلمسیدر) یولنده دخی توضیح وتصریح ایدلمشدر.

تعریف ثانی تعریف اوله ترجیح اولنمقده‌در؛ زیرا تعریف اول حکمنجه عمل حکمتدن خارج قالمش و فقط تعریف ثانی انی حکمت داخلنده کوسترمشدر؛ البته علم وعملی شامل تعریف راجح اولمق لازم کلور؛ مطلقدر که انسانك علم مجردله زروهٔ کماله عروجی امکانسز اولوب علم وعمل دائما یکدیکره منوط ومربوطدر حتی جناب رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز نفعسز علمدن استعاذه بیوردقلری کبی علم بی عمل وبال، عمل بی علم ضلال اولدیغنی بیان بیورمشلردر.

شیخ الرئیس و جلال دوانی کبی افاضلك جمله‌سی حکمتده علم وعملی برابر بولمشلردر. حتی حکما وفضلاء سائره دخی حکمتی ـ نه یولده تعریف ایدرلر ایسه

ایتسونلر – علم وعملی شامل کوردکلرندن نظری وعملی قسملرینه تقسیم مجبوریتنده بولنمشلردر .

ایمدی بیان اخیرمزدن دخی منفهم اولیور که هرنه تعریف ایله معرف اولور ایسه اولسون حکمت ایکی‌یه منقسمدر : بری حکمت نظریه ، بری حکمت عملیه .

حکمت نظریه‌نك غایتی انسانك فعلی ایله وجوده کلمیان موجوداته اعتقاد یقین حصولی اولوب مقصود انجق بر رأی وفکر حاصل ایتمکدن عبارتدر ؛ اما حکمت عملیه‌ده خیرلی اولان شیئ اکتساب ایچون حصول رأیی یعنی عمل ایتمك اوزره اوکرنوب بیلمسی مقصوددر .

بو ایکی قسم بشقه صورتله‌ده بیان ایدلمشدر : حکمت ، یا اعتقاد ایچون تعلم اولنان علومدر بوکا نظریه یا عمل ایدلمك اوزره اوکرنیلان علومدر بوکا عملیه دینور.



مقتطفات منظومه

مؤذن حضرت نبی القریشی جناب بلال حبشی
رضی الله عنهك تمجیدیدر :

تیقظوا تیقظوا یا نیام   قد هزم الفجر جنود الظلام

یانا ئماً عن نومه فانتبه   لیلك قداسرع فی الانهزام
یاذا الذی استغرق فی نومه   انت تنام ربك لاینام
فهل تقول اننی مذنب   مشتغل اللیل بطیب المنام
ربك یدعوك الی بابه   قم وا سئل العفو بغیر انتقام
صل علی سید نا المصطفی   احمد نا الهادی علیه السلام

ای اویقوده بولنان آدملر اویانکز اویانکز ! زیرا فجر جنود ظلام لیلی منهزم و پریشان ایلدی .

ای اویو یان شخص اویان ! کیجه‌ك سمت انهزامه شتابان اولدی . ای مستغرق نوم اولان انسان ! سن اویو یورسك فقط مولای متعال حضرتلری اویومز .

کیجه‌لری اویقو ایله مشغول اولیورسکده عجبا هیچ کنهکارم دیورمیسك ! جناب حق سنی باب مرحمتنه دعوت ایده‌یور قالق مظهر انتقام اولمدن حضرت غفار ذنوبك عفو وغفراننی طلب ایله !

سند وسیدمز هادیٔ طریق مستقیم حضرت محمد المصطفی صلی الله علیه وسلمه صلواة شریفه کتور !



امام شافعی رحمة الله علیه بیورمش :

تغرب عن الاوطان فی طلب العلی
وسافر ففی الاسفار خمس فوائد

تفرج هم واكتساب معيشة
و علم و آداب و صحبة ماجد

يعنى مراتب معالى يى طلب خصوصنده وطنكدن اوزاقجه بولوك، غربته چيق! زيرا يولجيلقده وديارغربتده غمدن آزادكى، اكتساب مدار معيشت، تحصيل آداب ومعرفت واصحاب مجد واصالتله صحبت كبى بش فائده ميسردر.



شاعر مشهور ابن السكيتك آثارندن :

يصاب المرء من عثرة بلسانه
وليس يصاب المرء من عثرة بالرجل
فعثرته فى القول تذهب رأسه
وعثرته فى الرجل تبرأ على مهل

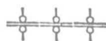
يعنى انسانك خطاى لسانى موجب مصيبت اولور يوخسه اياغنك سورچمسى كنديسنى اوكولمز درده دوشورمز؛ زيرا لسانك ايتديكى خطا انسانك باشنى كسديرر اما اياغك سورچمسيله عارض اولان ضرر ومرض يواش يواش زائل ومبدل صحت اولور.



فضلادن شامی منیر زاده شیخ صالح افنـدینك سلك نظمه چکدیکی اقتباسدر :

لاتطع النفس صاحی بكل ما تهـواه
وان رميت بسهم فانظر الى مرماه
وان هممت بامر فانظر الى عقبـاه
و الله (فی کل حال) احق ان تخشـاه

ای دوستم ! نفسنك ارزو ایتدیکی هر شیئه اطاعت ایتمه؛ بر اوق آتدیغك وقت مرماسـنه، بر ایشه اهتمـام ایتدیکك زمان انتها وعقباسنه نظر ایله! هر حالده جناب حقدن قورق؛ زیرا فرقاق کریمده «والله احق ان تخشاه» بیورلمشدر .



سلاطین آل سلجوقدن سنجر خانك الك سوکیلی کر- یمه‌سی اولان ماه ملك خاتونك وفاتنه‌عمعق بخاری نامنده‌کی شاعر طرفندن امر خانی ایله سویلنان مرثیه‌دن:

هنکام آن که کلد مداز صحن بوستان،
رفت آن کل شکفته ودرخاك شدنهان .

هنگام انکه شاخ شجر نم کشد زابر،
بی آب مانده نرگس ان تازه بوستان.

—

نحیفی نك بر خوش غزلی

رنجش من مجو بجوز سوی تورضای من
تلخ سخن مگو بگو ماحصل رجای من

داغ جفا منه بنه مرهم رحم زخم دل
طعمهٔ غم مده بده ازلب توغدای من

زخم زبان مزن بزن شیشهٔ بدولی بسنك
دل شکنی مکن بکن لطف وکرم برای من

کار دیگر مدان بدان قصهٔ حال یکسان
قول عبث مگو بگو نسخهٔ مدعای من

عیب کسی مبین ببین شرط ادب نحیفیا
سمت خطا مرو برو بره روشنای من



فضائل قرآنیه

خیر امت اودرکه همت ایدوب
حفظ قرآنه سعی ایده هرآن

که رسولك کلامیدر بو حدیث
خیرکم من تعلم القرآن

فاضل شهیر اوقجی زاده مرحومك شوقطعهٔ برکزیده‌سنی تزیین وتوشیح ایدن حدیث شریف مزاحفات بحر خفیفدن (فاعلاتن مفاعلن فعلان) وزننه موافق ومطابق اولوب تامی «خیرکم من تعلم القرآن وعلمه» اولدیغی وفاضل مشارالیهك بیانی وجهله «کلزار صدق خبارك کل بی خاری صحیح بخاری» ده جامع القرآن حضرت عثمان رضی عنه الرحمن جانبندن روایت ایدلدیکی مذکور وعلی القاری علیه رحمة الباری‌نك فضائل

جليلهٔ کتاب قدیمه دائر بر رسالهٔ مخصوصه‌ده جمع وترقیم ایلدیکی قرق حدیث شریفك برنجیسی اوله‌رق مسطوردر ومحتاج بیان اولمدیغی اوزره «تعلم وتعلیم فرقان کریم ایدن سزك خیرلوکزدر» مضمون سعادت مشحوننده‌در .

جناب قادر قیومك تمجیـد وتفخیم وتعظیم وتکریم بیوردیغی قرآن جلیل الشانك کمال فضل وشرفی نصوص جلیلهٔ عدیده واحادیث صحیحهٔ محمدیه ایله ثابت اولوب :

{ القرآن هوالنور المبین والذکر الحکیم }
{ والصراط المستقیم }

خبر لطیفی جامع الصغیرده مضبوط وکتـاب کریم اسـلافك اخبار وحکایاتنی ، مستقبلك احوال ووقوعاتنی ، خلقك بر بریله هر درلو معاملاتنی متضمن اولدیغنه دائر بولنان :

{ القرآن فیه خبر من قبلکم ونباؤ من بعدکم }
{ وحکم ما بینکم }

حدیث لطیفی وکتـاب اللهدن خالی وعاری اولان

خانه‌نك خير وبركتـدن محروم وبرى بوانـديـنى معلن ومخبر اولان :

{ ان اصفر البيوت من خير البيت الصفر من

كتاب الله تعالى }

خبر شريفى كتب معتبره‌ده محرر ومبسوطدر .
كمال عذوبتى جهتله سهولت حفظ ولطافت تلاوتى نصاً ، قلباً ، حالاً متحقق اولان قرأن كريمك قرائتندن متحصل محسنات وفوائد لايعد ولايحصى اولوب :

{ خياركم من قراء القرأن واقرأه }

حديث شريفى ابن مسـعوددن نقلاً ابن مردويه طرفندن روايت ايدلـديكنى على القارى مرحوم رسالهٔ مخصوصه‌سنده بيان ايلمش و

{ افضل العبادات تلاوة القرأن }

حديث حقيقت رديفنى دخى سلطان احمد بن محمد خان جنتمكان عصرى مشاهير فضلاسندن عثمان زاده

تائب مرحوم شو قطعهٔ نفیسه ایله شرح وتبیان ایتمشدر :

دیدی ختم الرسل تلاوت ایچون

دینــه ده افضل عبادتدر

دوجهانده تلاوت قرآن

باعث دولت وســعادتدر

تلاوت قرآن قلبی احیا ونفسی فحشــا ومنکردن منع ونهی ایلدیکی حضرت انس رضی الله عنهه شرف وقوعبولان نصیحت پرمسعدت رسالت پناهی ایله مبرهن، قرائت فرقان انجــلای قلوبی موجب اولــدیغی احادیث شریفهٔ فخر کائنات علیــه افضل الصلوات والتحیات ایله متبیندر .

دیلمی مرحومك مسند فردوســده ابن عمرودن نقلاً ذکر و بیان ایلدیکی جامع الصغیرده مسطور اولان

{ اکرموا حملة القرآن فمن اکرمهم فقد اکرمنی }

حدیث شریفی ایله مثبت اولدیغی اوزره حفاظ وحملهٔ فرقان ذیشانه اکرام واحترام وحیبهٔ نجیبهٔ اهل اسلام اولدقدن بشقه

(فقد اكرمني) كلامنك دلالتيله نمايان اولديغي وجهله ذات قدسيت صفات حضرت رسالت پناهي يي تفخيم وتعظيم وتبجيل وتكريم ديمكدر؛ نه مسعوددر اول حفاظ عالى مقام كه مفخر انبياء كرام عليه الصلوات والسلام افندمز حضرتلرينك بودرجه مدح وثناسيله بكام اولمشلر وينه اوآفتاب عالم تاب نبوتك

{ اشراف امتى حملة القرأن }

اجلال جليلى ايله اشراف امت محمددن اولمق سعادتنى بولمشلردر.

امام اعظم ومجتهد اكرم رحمة الله عليهدن مروى ومنقول اولديغى اوقجى زاده مرحوم بيان ايلركه هرسنه ايكى ختم قرأن ايله فائز اولانلر صراط مستقيم سنته اقتدا وحق حضرت قرأنى ادا ايتمش اولورلر. ينه اوقجى زاده مرحوم محلنده يازاركه «جدول محيط حقايق امام جعفر صادق رضى الله عنهدن شو كلام صدق انجام مروى واول رشحهٔ ساقئ كوثر بومقال سلسبيل اثر ايله تشنكان هاجرهٔ بعد وهجرانى مرويدر» :

{ والله لقد تجلى الله لخلقه فى كلامه ولكنهم }
{ لا يبصرون }

يعنى جناب خالق مطلق كلام حكمت انسجامنده مخلوقاتيچون تجلى ايدرسه‌ده انلر كورمزلر.

{ عاقلانرا حلاوتى درجان }
{ غافلانرا تلاوتى بزبان }

هر حالده « اصحاب قلوب صافيه‌يه پوشيده وخفى دكلدركه قرأن عظيمك تعلم وتعليمى افضل اعمال واشرف مطالب وآمال اولوب نسيان باعث العصيانى سبب سخط جبار بلكه كبيرهٔ كثيرة الاخطاردر حتى امام نووى شو حقيقتى كتاب روضه‌ده تصريح وافاده‌سنى بوحديث صحيح الور ودايله كه سنن ابن داووده موجوددر تصحيح ايلمشدر » :

{ عرضت على ذنوب امتى فلم ارذنباً اعظم }
{ من سورة وآية اوتيها رجل ثم نسيها }

یعنی « امتمك ذنوبی بكا عرض اولنـدقده ایچلرنده كندوسنه برسوره ویا آیت ایتا وحفظ ایتدیرلدكدن صكره اونوتمش اولان آدمك كناهندن بیوك كناه كورمدم »

چنانكه زندكیٔ تن بصحبت جانست
بدانكه زندكیٔ جان بنور قرآنست

ایمدی مطلقدركه فضائل قرآن حكمت بیانی تمامیله اتیان خارج دائرهٔ اقتـدار انسـان اولوب بوبابده ایراد ایلدیكمز اقوال جلیله واخبار علیه برر نمونه دیمكدر .

انشا الله كتاب اللهك :

جمیع العلم فی القرآن لكن
تقاصر عنـه افهام الرجال

مضمـون صـدق مشحونجـه معنـوی ، ظاهری وباطنی بالجمله حقائق علوم، دقائق فنون ولواحق معارفی احاطه وشمولنـه دائر ایلروده مقالات مخصوصه یازلمسی مقرر بولندیغمدن وافاضل عصردن اسـكندرانی محمد

افندی حضرتلرینـك آثار حكیمانه‌سندن اولوب كتاب كریمك احتوا ایلدیكی دقایق فنیه‌دن باحث بولنان تألیف، لطیفی بالترجمه بونسخـه‌دن اعتباراً مجموعـه‌مزه درجه باشـلادیغمزدن دها تفصیلاتی آنلره تعلیق ایدرك بوراده اختیار اختصار ایلدك .



توكل، تسلیم، رضا

١
توكل

« ومن یتوكل علی الله فهو حسبه »

« خالقنی ایستیان ناخلف اولمش دكل »
« خلقه كوكل باغلیان صكره پشیمان اولور »

هرمؤمن جد وغیرت وجهد وهمته نصل مأمور ایسه توكل‌سلامت پیرا وتسلیم ورضایه او یله مأموردر. بوحالی كورن بعض انظار قاصره اربابی برطرفدن سـعی وغیرته

ترغیب، برطرفدن‌ده رضا وتسلیمه تشویق ایده‌لمسندن ناشی دوچار حیرت نابجا وکرفتار خطیئات غرابتنما اولمشلردر؛ زیرا توکل وتسلیم ورضا نه دیمك اولدیغنی اکلامامشلردر.

کتب مشهوره‌ده مسطور اولدیغی اوزره توکل قدرت بشر تعلق ایتمیوب وسع انساندن خارج قالان اموردهٔ ترك سعی ایتمکدر. استقامت افکار وسلامت طبیعت اربابنه خفی دکلدرکه انسان ایچون کندی اقتدارینك خارجنده موفقیت آرزوسنه دوشمك مغایر عقل وحکمت ونشانهٔ حمق وبلاهتدر. ایشته توکل انسانی بوحمق و بلاهتدن خلاص ایدر، نتیجه‌سی عدم موفقیتی وشو حالده‌ده بالطبع حرمان ومأیوسیتی وبلکه انواع بلا ومصیبتی استلزام ایده‌جك جرأتدن منع ایلر،

دفع ایتمیه تیر ستم کردش چرخی
عالمده توکل کبی هرکز سپر اولمز

یوقسه الدن کله‌جك وقدرت یته‌جك خصوصاتده ترك سعی وغیرته قطعاً تشویق ایتمز؛ حتی جناب نبی کریم صلی الله تعالی علیه وسلم ذات قدسیت صفات رسالت-

پناهیلرینه خطاباً « دوه‌یی ارسال وحضرت معین حقیقی‌یه توسل ایلدم » دیان براعرابی‌یه (اعقلها وتوکل علی الله) بیورمشدرکه بوندن صراحة معلوم اوله‌جغی اوزره جناب رب عزته توکل انسان ایچون دائرهٔ اقتدار داخلنده اولان امورك اسباب معقوله ومقتضیه‌سنه توسل وتشبثدن صکره اولمق اقتضا ایدر .

افاخم شراح جانبندن « سز جناب خالق مکوناته حقیله یعنی کندیسندن غیری فاعل یوقدر وخلق ورزق وعطا وهر برموجود حق تعالی طرفندندر حکمنی جزماً بیله‌رك توکل ایدوب بعده وجه جمیل ایله طلبده اولسه‌کز اول رازق منعم سزی کوندز یواسندن آچ کیدوب کیجه یواسنه طوق دونان قوشلر کبی مرزوق ایدر » مآلنده شرح ایدلمش اولان وحضرت عمر رضی الله عنه جانبندن روایت ایدلدیکی معتبرات کتب احادیثده مصرح بولنان

﴿ ولو انکم توکلتم علی الله حق توکله لرزقکم کما یرزق الطیر تغدو خماصاً وتروح بطاناً ﴾

حدیث شریف نبویسی دخی افادات سابقه‌مزی تأیید وتشیید ایدر .

﴿وتوكل على الحى الذى لايموت﴾

نص جليلى ايله التزام واتباعى امر بيورلمش اولان توكلك ممدوحيت ومنفعتى حقنده كى حديث شريف مذكورده ترك كسبه دلالت ايدر برشى اولميوب بلكه طلب وسعيه دلالت ايتديكى وعبد ذهاب واياب نده وامور وخصوصاتنده حضرت معين حقيقى يه توكل ايلسه، هردرلو خير يد قدرت ربانيه ده بولنديغنه قطعياً قانع بولنسه البته موفق اوله جغنه اشارت اولديغى افاخم مدققين طرفندن بسط وبيان ايدلمشدر .

مشهوردر كه حضرت عمر رضى الله عنه اهل يمندن برفرقه يه تصادف ايتدكلرنده (ما انتم) يعنى سز كيمسكز سؤالنى ايراد بيورمش و (المتوكلون) جوابنى النجه « كذبتم انتم متكلون انما المتوكل رجل القى حبة فى الارض وتوكل على الله عز وجل » يعنى يلان سويلديكز سز متوكل دكل متكلسكز زيرا متوكل اول آدمدر كه تخمى ارضه زرع والقا ايله حقه توكل ايدر بيورمشدر .

حضرت فاروق اعظم وخليفهٔ ثانئ رسول افخمك بو كلام منفعت انسجامى دخى توكلك ترك كسبه قطعا دلالت ايتمديكنى اثبات ايدر .

ایمدی مطلقدرکه اسباب معقولەیه تشبث وتوسل هیچ بروقت مغایر توکل اولمیوب جملەمز سعی وغیرته وکسل وتوانیدن مجانبته مأمورز ومحققدرکه عدم توکل مستدعیء ضیق حال ومستلزم انواع یأس وملال در .



کشف الاسرار النورانیة القرآنیه فیما یتعلق بالاجرام السماویه والارضیه والحیوانات والنباتات والجواهر المعدنیه

عنوانی التنده وادیب ولبیب وطبیب، فاضل بیدانی محمد افندیء اسکندرانی جانبندن تألیف وتبویب ایدلمش اولان اثر باهر النفع ـ که قرأن عظیم الشانك تضمن ایتدیکی حقایق علمیه ودقایق فنیەیی مفسر وموضح درـ اسلامیت ایچون نفع عظیمی درکار وجملەجه مطالعەسی من کل الوجوه استفادەیی موجب اولەجغی آشکار بولندیغندن وذاتاً (محاضراتی) نشرمزـ(قرنجەقدرنجه) ولوکەجزؤی اولسونـخدمت شریعت مطهرهء محمدیه مقصد اخلاصی مرصدینه مبتنی اولدیغندن ـ بونسخەمزك برنجی صحیفەلرینی تزیین ایدن

مقالەنك نهايتنده بيان ايلديكمز اوزره ــ ترجمه ونشره مسارعت ايدلدى .

خلاصۀ ديباجه

بسم الله الرحمن الرحيم

شام شريفده اهالينك تداو يسيله مشغول بولنديغم صرەده بركون اطباى عيسويەدن بعضلريله برلشەرك مصاحبت ايدركن، احجار فحميه حقنده سوز آچلدى؛ تورات وانجيلده بوكا اشارت اولوب اولمديغنه دائر مباحثه جريان ايدرك كتب مذكورەده صراحةً واشارةً بوكا دائر هيچ برشى اولمديغنه حكم ايدلدى؛ بعده بكا توجيه خطاب ايله قرآن كريمده اشارت اولوب اولمديغى واكر يوق ايسه نه ايچون (مافرطنا فى الكتاب من شئٍ) بيورلديغى واكر وار ايسه هانكى موضعده وقنغى سورەده بولنديغى سؤال اولندى .

بونك اوزرينه علمانك برچوق كلامندن وفصحا وبلغانك بيكلرجه اثارندن وكتب تفسير وطب مسائلندن كمال جهد وجد وتعب وكد ايله اقتطاف فواكه والتقاط

فرائد ایلیه‌رك استخراج ایده بیلدیکم مسائل واجوبه‌یی یعنی بوحجرك وحیوانات ونباتات واجرام سماویه وارضیه وجواهر معدنیه‌نك کیفیاتنی اتیان ومقصدك (والذی اخرج المرعی فجعله غثاءً احوی) آیت جلیله‌سنده اولدیغنی بیان‌ایلدم؛ انکشت بردهان حیرت اولدیلر. ارتق بوندن صکره همان آیات قرآنیه‌نك بونلره تعلق ایدن جهتلرینی وجه مذکور اوزره تحریره تشمیر ساق اهتمام واوچ باب اوزره برکتاب تألیفنه اقدام ایتدم. کتابی (احجار فحمیه) حقنده برمقدمه ایله حیوانات ونباتات واجرام ارضیه وسماویه وجواهر معدنیه‌یی حاوی اوچ بابه تقسیمی مناسب کوردم .



مقدمه

(احجار فحمیه) ایله بوکا متعلق اشیا حقنده‌در

(الذی جعل لکم من الشجر الاخضر نارا فاذا انتم منه توقدون) (*) معلوم اوله‌که اتش حوایج انسانیه‌دن

(*) اول الله تعالی یشیل اغاجدن آتش چیقاررکه سز آندن آتش یاقارسکز. بادیهٔ عربده مرخ وعفار دیرلر ایکی اغاج اولورکه

اولوب بوده اغاچـلره مودوع قوهٔ صمغیه وشمعیـه‌دن تحصل ایدر؛ آیت جلیـلهٔ مذکوره‌ده (جعل) خلق معناسـنه‌در اوحالده مضمون حکمت مشحون آیت (سزك ایچون ومنفعتکز ایچون یشـیل اغاجدن آتش خلـق ایلدی) اولور . اویله یشـیل اغاجدن آتشـك جعلنده اصلا معارضه یوقدر زیرا کندوسـنده اتشـك ضدی اولان مائیت بولنمقله برابر یشیل اغاجـدن آتش احداثنه مقتدر اولان جناب خالق سبحـانه وتعالی آغاجـده صمغ وشمـع خلقنه قادردر . (افرأیتم النـار التی تورون) یعنی سزك قدح وذم ایلدیککز آتشی کوردیکزمی (أانتم انشأتم شجرتها ام نحن المنشئون) یعنی او آتشـك اغاجنی سزمی خلق ایتدیکز یوقسه بزمی مفاد جلیلی بونی اثبات ایدر .

(شجرة النار) ك تفسیرنده ایکی وجه واردر برنجیسی آتش یاقلمغـه صالح اولان اغاج اولـوب بزم اودون دیدیکمزدر زیرا بو اودون اولمسـه ایدی آتش یاقمق بزم ایچون سهولت بولمز ومیسر اولمز ایدی؛ وجه ثانی مادهٔ

انلری عربلر هنوز یشـیل وآبدار ایکن داللرندن کسوب بربرنه سوررلر آتش چیقار یعنی یشیل اغاجدن آتش چیقاران الله تعالی قورومش شیئه طراوت ویرمکه قادردر . (مواکب)

اشتعاليه‌درکه اغاجلرده موجوددر وجناب حقك قدرتیله اغاجلرك کوکندن تولد ایدرك تغذیه ایچون اغاجه منتشر اولور وآندن صکره حضرت خالق مقتدر آنی سوائل دهنیه‌یه تحویل ایدر. اکر جناب حق اغاجلره یانمق خاصه‌سی ویرمامش اولسه ایدی هیچ برشی یانمز ایدی اصل شعل اولان مذکور سوائل دهنیه‌یی احداثه مقتدر اولان جناب الله اغاجده آتش احداثنه مقتدردر زیرا هرشیئه قادردر . ایمدی جناب رب عزت اشجار ونباتاتی قدرت ربانیه‌سیله اخراج ایدر نته‌کیم فرقان جلیلنده (والذی اخرج المرعی فجعله غثاءً احوی) بیورمشدرکه الله تعالی یردن حیواناتك غذاسی اولان اوتلری چیقاروب یشیللندیردکدن صکره قوری وسیاه ایلدی دیمکدر. ابن عباس رضی الله عنهما بیان ایلمشدرکه (مرعی) کلا خضر یعنی یشیل اوتدر (غثاء) صولرك کوپوکی ایله برابر کتوردیکی چورچوب ایسه‌ده بوراده قوریلق یعنی یبوست در احوی دخی اسود دیمکدر .

اکرچه (غثاء) نك نه قدر مدتده سیاهلندیغی بیلنورمی دیو سؤال ایدیلور ــه جواب ویریلورکه بونی وطبقات ارضك ازمان تکوننی الله تعالیدن بشقه کیمسه بیلمز نته‌کیم جناب حق (الذی خلق فسوی والذی قدره

فهدی) بیورمشدر بوبابده بعض مسائل مفیده درمیان ایدلمك لازم كلیور .

اولا جناب حق هربر ممكناته قادردر وجمیع معلوماتی علمده دخی منفرددر مراد ایتدیكنی احكام واتقان وكمال وعرفان ایله موصوف وعبث واختلال وعلت واعتلالدن بری اولدیغی حالده حب واراده بیوردیغی وجهله خلق ایلدی .

ثانیاً بوآیت جلیله‌ده‌كی (قدر) لفظ شریفنی جمهور مشدد ، كسائی مخفف اوله‌رق قرائت ایتمشدر ؛ تشدید ایله قرائتنده مضمون عالیسی « جناب حق هر شیئی مقدار معلوم ایله تقدیر ایلدی » دیمك اولور . تخفیفاً قرائتنده ایسه قفال مرحومك بیانی وجهله (ملك فهدی) دیمكدر یعنی (خلق فسوی وملك ماخلق ای تصرف فیه كیف شاء واراد) تأویلنده‌در شو حالده آیت جلیلهٔ مذكوره‌نك مضمون صدق مشحونی « جناب حق جمیع اشیایی خلق وآنك انسب والیق اولان حالاتنی تسویه ایتدی ومخلوقاتنی مشیت وارادهٔ الهیه‌سی تعلق ایلدیكی اوزره تملك وتصرف ایدوب انلرك مصالح ومنافعی طریقنی هدایت ایلدی » دیمك اولور . جمهوردن بعضلری بوایكی كلمه‌نك هم معنی

(عمران) مطبعه‌سی — باب عالی جاده‌سنده نومرو ٧

اولدیغنی بیان ایتمشلردرکه (فقدرنافنعم القادرون) نظم جلیلی بوافاده‌لرینه دلیلدر .

ثانیاً جناب حقك (قدر) قولی مخلوقاتك ذاتنده وصفاتنده علی حسبهم تناوللرینه اشارتدر وجناب مولی سماوات وارض وکواکب وعناصر ومعادن ونباتات وحیوان وانسانی جثه وعظمدن مقدار مخصوص ایله خلق وتقدیر ایلمشدر وبونلردن هر برینه بقا ایچون مدت معلومه وصفات والوان وطعوم وروائح واوضاع وحسن ، وقبح ، سعادت ، شقاوت ، هدایت وضلالتدن مقدار معلوم مقدر قیلمش ؛ نته‌کیم فرقان جلیلنده (وان من شیئ الا عندنا خزائنه ومانتزله الا بقدر معلوم) یعنی هیچ برشی یوقدرکه آنك خزائنی بزم نزدمزده بولنمسون وبز آنی انجق قدر معلوم ایله تنزیل ایدرز بیورمشدر . بوآیت جلیله‌نك شرحنه مجلدات غیر کافیدر زیرا بونده جمیع اشیا حتی اعلای علیین دن اسفل سافلینه قدر جمیع عوالم داخلدر .

ایمدی آیت سابقه‌نك تفسیرینه رجوع ایدرك دیرزکه (فهدی) قول شریفندن مستفاد اولورکه هر مزاج خاصهٔ برقوته مستعددر ؛ زیرا هر قوت انجق فعل معین ایچون صالح اولور . (فسوی) قول شریفنك مفهومی

اولان تسویه ایله (فهدی) دن مقدم اولان (قدر)
قولنك تضمن ایتدیکی تقدیره کلنجه بوتسویه وتقدیر
اجزای جسمانیه‌ده تصریفدن واول قوایی قبوله مستعد
اولمق ایچون اجزای مذکوره‌یی وجه خاص اوزره
ترکیبدن عبارتدر و (فهدی) قولیده هرقوتی فعل معینه
مصدر اولمق حیثیتیله بواجزا واعضا واجرام ده خلقدن
عبارتدر وبووجهله مجموعندن تمام مصلحت حاصل اولور.

تفصیلات معروضه‌دن صکره (ژئولوژی) علماسنك
یعنی کتلهٔ ارضیدن بحث ایدن وطبقات ارضی مشاهده
وآنك حقایقنی وبیانی قصدنده بولندیغمز اشجار فحمیه
دقایقنی معاینه ایتمش اولان ارباب معلوماتك مقرراتنی
بیانه شروع ایدملم .

(مابعدی وار)



مقتطفات منثوره

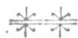
عثمان زاده تائب مرحومك « صحت آباد » نامیله
تألیف ایلدیکی رسالهٔ مرغوبه ده مندرج (حدیث
اربعین) دن اون اوچنجی حدیث شریف حضرت
نبویدر :

« قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (رأس الداء الامتلاء ورأس الدواء الاحتماء) صدق رسول الله .

هر مرضك باشی يعنی مبداء ومنشأئی امتلاء، هر علاجك اصل وركنی پرهيز واحتمادر؛ زيرا كثرت اكل باعث امراض متنوعه ومورث اسقام متلونه اولديغندن ماعدا بنيان فهم وكياستی خراب وخانهٔ ذكا وفطانتی پراكنده ويباب ايدر انك ايچون حكما ديمشلردر كه (كل قليلاً عش طويلاً) يعنی طعامك قليلی ايله قناعت ايله كه عمر طويل ايله تعيش ايده سن. كتب شرع وطب ده مذكوردر كه معده هر دردك كانی در اعضايه امراض آندن حاصل اولور .

گرچه خدا گفت كلوا واشربوا
درعقبش گفت ولا تسرفوا

عامل اولان كمسه بو فرمان ايله
حاصل ايدر صحت ايله آب رو



رسالهٔ مذکوره‌ده مندرج (حدیث اربعین) دن اوتوز برنجیسی :

« قال النبی صلی الله علیه وسلم (الرضاع یغیر الطباع) صدق رسول الله .

بومقامده رضاعدن مراد معصومك مدة رضاعده بر خاتونك ممه‌سنی مص ایتمسیدر. عادت‌آلهیه بونك اوزرینه جاریه‌درکه هر خاتونك سودنده برکونه خاصیت وتأثیر اولور اول خاصیت خیر وشر امرزدیکی معصومه اثر ایلر. اعضا وجوارحه تأثیرنده بودلیل کفایت ایدرکه برکسه‌نك ولدی مادرندن کبود چشم تولد ایلسه آنی برحبشی دایه امزرسه مدت رضاعی تکمیل ایدنجه سیاه چشم اولور صورت خلقیه‌یی تغییر ایتدیکی حالده کیفیات خلقیه‌یی تغییر ایتمسی جاه شبهه‌دکلدر. پس اصحاب اولاده لایق اولان بودرکه دایه خصوصنده زیاده اهتمام ایدوب حسیبه ونسیبه مرضیة الاخلاق وممدوحة الاوضاع مرضعه اختیار ایده‌لر جاریه‌ده بوکیفیتك مشاهده‌سی متعسردر توفیقه محتاج برمعنادر .

احتیاط ایله دایه امرنده

تاکه اولادك اولمیه بدخو

طبع مولودی شیر ایدر تغییر
مفخر عالمك سوزیدر بو



ابو هریره رضی الله عنهدن مروی اولەرق (فردوس اعلا) نام کتاب مستطابده مسطور بولنان حدیث شریف حضرت رسالت پناهی مفهوم جلیلیدر :
شفعاء بشدر : قرأن، رحم، امانت، پیغمبركز وانك اهل بیتی .



برآدم حسن بن علی رضی الله عنهمایه كلوب « قزیمی تزویج مرادمدر نصل آدمه ویره‌یم» سؤالنی ایراد ایتمسیله حضرت امام شو جوابی ویرمشدر « قزیكی جناب حقدن خوف ایدن ذاته‌ویر، اكر كریمه كه محبت ایدر ایسه قزیكه سنده حرمت ایله؛ ایتمز ایسه قزیكك حقنده‌ظلم ایتمامش اولور . »



ابو طیب مراعی رحمته الله علیهك سویلدیكنی امام

قشیری (رسالهٔ قشریه) ده ذکر بیان ایلمشدر :
« عقل ایچون دلالت، حکمت ایچون اشارت، معر-
فت ایچون شهادت واردر. پس عقل دلالت ایدر، حکمت
اشارت ایلر، معرفت شهادت ایدرکه عبادات صفاسنه
وصول حصول بولمز الا صفای توحید ایله »



رسالهٔ مذکوره‌ده مندرجدر :
« رجا مستقبلده اولاجق محبوبه قلبی تعلیقدر
نته‌کیم خوف مستقبله متعلق اولور؛ قلوبك عیش
واستقلالی رجا ایله‌حصول بولور؛ رجا ایله تمنی بیننده
فرق بودرکه تمنی صاحبنه کسل ایراث ایدر پس جد
وجهد طریقنه سالك اولمز. صاحب رجا بونك عکسیدر
بناء علیه رجا محمود تمنی معلولدر »



امام قشیری (اسماء الحسنی) شرحنك اسم « الله»
بحثنده بیورمشدر :
فضلادن بر ذات مجذوبیندن برینه (بر حاجتك
وارمی) دیمسیله مرقوم دخی (اوت) دیر بونك اوزرینه

فاضل (نه‌کبی) سؤالنی ایراد ایتدکده (بنی جهنمدن قورتار جنته ادخال ایله) جوابنی آله‌رق (بونی بن یاپایم) یوللو مقابله ایلر مجذوب ده (اویله ایسه اسعاف وایفاسنه مقتدر اوله‌میه‌جغك حاجتی بندن نیچون سؤال ایلدك) دیه اسکات ایدر. اشته انسان هر شیئی جناب حقه توکل ایله طلب وارزوایلیدر یوقسه ناسدن استنیلان حاجتك هیچ حکمی، هیچ تأثیری اوله‌مز.



امام همام مشار الیه ینه بو بحثده بیورمشدر:

برآدم دائما (الله) لفظ جلیلنی ذکر و یاد ایلر ایدی بر کون طاش اصابتیله باشی یارلدی ارضه دوکیلان قان (الله الله) اسم شریفنك صورت ترقیم وتحریرینی تشکیل ایلدی.

—

ابراهیم بن ادهم رحمة الله علیهك سویلدیکنی امام قشیری شرح مذکورك اسم (قدوس) بحثنده ذکر ایلمشدر: اخلاص جناب حقه صدق نیت در حتی حواریون عیسی علیه السلامه «اعمال وافعالك خالصی ندر» دیه سؤال

ایتدکلرنده نبیٔ مشار الیه جانبنـدن « خالص اعمال حق ایچون ایشلنیلان‌در یوقسه هرکس بکنسون دیه ایشلنیلان دکلدر » جواب صوابی اعطا بیورلمشدر.

—

فضیل رحمةالله علیهك سویلدیکی کذلك بحثمز کورده مبسوطدر :

خلق ایچون بر ایشی ترك ایتمـك ریا اولدیغی کبی اعتیاد ایلمك‌ده شركدر اخلاص سبب ثواب ریا ایسـه موجب ذم وعقاب‌در.

شارح مشار الیه بو ایکی واصل باللهك اقوال جلیله‌سنی یاد وتذکاردن صکره‌ده شویله بیورمشدر :

طهارت قلبك ادابندن‌درکه متـاع دنیادن هیچ بر شیٔ ایله لکه‌لنمیه زیرا اومتـاع، قلبی هر وقت کرلـدیر، قلبنی حب دنیا ایله کرلتمیان عبد ایچون اهم اولان شیٔ سهولت پذیر اولور اقتضـا ایتمـان علایقـدن تجرد واستغنا حصول بولور.

**

حسین کاشفی رحمته الله علیه (اخلاق محسنی) نام تألیف لطیفنده دیمشدر :

اخلاص، ریا وعلل واعراضدن تطهیراعمال وراستیٔ نیت افعالدر .

—

حکیم، جمیع شهواتنه غلبه ایتمینجه حکیم اوله‌میه‌جغی عند الحکما ثابت اولمشدر؛ حقیقت حسن اخلاق ایچون همان الك اول شهوته غلبه لزومی مطلقـدر حکیم اولمق ایچونده حسن اخلاق صاحبی بولنمق وجوبی ایسه طبیعیدر .

—

اهل علم وحکمت ایله مجالسه، مباحثه، مناقشـه هر حالده نافعدر زیرا جهالتی مبدل علم وفضل، علمی تزیید وتکمیل ایلر .



ایکی شی واردرکه غائب وضـایع اولمینجـه قدری بیلنمز برنجیسی شباب ایکنجیسی عافیت .



سقراطه « نه ایچون دائما شـاد وخندانسك هیچ مغموم وگریان کورنمزسك » سؤالی ایراد اولندقده «بن

هیچ بر شیئه تعلیق خاطر ایتمم که فقدندن مغموم، هیچ بر متاع دنیایی طالب اولمام که عدم حصولندن ناشی دوچار محن وهموم اوله‌یم جوابنی» ویرمشدر.



اخلاقیون حلمی شو صورتله تعریف ایتمشلردر:
حلم، شدت غضب وقتنده سکون وقرار وترك تهییج فساد واشراردن عبارتدر.
جناب حقك حلیم متعففی سودیکی حدیث شریف حضرت نبوی ایله تبشیر بیورلمشدر.
حکما وعلما دخی حلم حقنده شویله دیمشلردر:
حلم، انسانی بلایا وآفاتدن حفظ وصیانت ایدر؛ جمال انسان حلم ایله نمایان، کمال علم حلم ایله اولدیغی آزادهٔ بیاندر.



حسین کاشفی مرحومك (اخلاق محسنی) نام اثر بهتری ذیلنده مسطوردرکه التی شیدن ثبات وبقا توقع وانتظاری جائز دکلدر:
برنجیسی سایهٔ ابرکه بر لحظه‌ده زائل، ایکنجیسی محبت اهل غرض که ادنی بهانه ایله شعلهٔ برق ناچیز کبی

مضمحل اولور؛ اوچنجیسی عشوهٔ زنان که جزؤی سبب ایله سکونت، دردنجیسی سرمایهٔ جمال که نه‌قدر کمال بولسه البته نهایت بولور؛ بشنجیسی ستایش دروغ که آنك فروغی اولمز، آلتنجیسی مال دنیا که عروس بیوفادر قاپیلمغه کلمز؛ هر حالده مرد خرد منده لایقدر که نه کثرت مال ایله شاد وفرحناك نه ضیق حال ایله غمکین واندو- هناك اوله .



فاضل مشار الیهك ینه بواثرنده مذکوردر :

انسانلر اقوال وافعالنده درت قسمه منقسمدرلر ؛ برنجیسی ساده سویلر اجرا ایتمز ، بوشیمهٔ منافقان وصفت بخیلاندر؛ ایکنجیسی یاپار اما سویلمز، بوعادت جوانمردان ومقتضای مروت واحساندر ؛ اوچنجیسی هم سویلر هم یاپار، بو سیرت اوسط ناسدر ؛ دردنجیسی نه سویلر نه یاپار، بو خصلت دون همتان وخسیساندر.



ینه مذکور کتابده مندرجدر :

انکشت که زینت دست وآلت قبض وبسطدر نه‌وقت

آكا بر آفت طاری اوله بقای جثهٔ باقیه ایچون قطع ایدرلر؛ دندان که زیب وزیور دهان وآرایش صورت انساندر نه وقت بر عارضهٔ جانکاه آکا راه بولسه امحای زحمت ووجعی ایچون قلع ایدرلر .



خالد بن عبدالله القشیری رحمة الله علیه (واسط) شهرنده ایراد ایلدیکی بر نطقده شویله دیمشدر :

ای ناس مکارمله افتخار ، اکتساب غنائم فضائله مسارعت وصرف اقتدار ایدیکز ! جود وکرمله استحصال حمد وشکر یعنی استجلاب ممنونیت وتأخیر امور ومصالح ایله دوچار ذم وقدح اولمقدن توقی ومجانبت ایلیکز! برشیئی احسان ایتمزدن اول سویلمیکز ، ایجاد وتصنیع ایده‌جککز اشیایی دخی اتمام واکمالدن مقدم خبر ویرمیکز! تلطیف وانعام ایتدیککز آدم تشکرده قصور ایلرسه آنک حقنده ترتیب مجازات جناب حقه عائددر صاقین سز تشکر ایتمدی دیه لطف وعنایتدن امتناع کوسترمیکز ؛ زیرا جناب حقك سزه ایده‌جکی احسن مجازات وعنایات البته اوآدمدن کوره‌جککز تشکراتدن انفع وخیرلودر هم بیلیکز که حقك سزه اعطا واحسان ایلدیکی ثروت

ونعم حوايج ناسی تهوين ايچوندر اهلنه بذل وايثار لازمدر نعمت آلهيه‌يه قارشی ملال كوسترميك كه صكره آفت ومصيبته تحول ايدر . احسان وعنايتی صورت انسانده تصوير ايتسه‌لر هر كورن فريفته ومجلوب اولور، محتاجين سرور وحبور بولور ؛ بخلی اوصورته قويسه‌لر عبوست وكراهتندن ناشی هر كس نفرت وتقبيح ومذمت ايلر كنديكز بيله خوف وفرار ايدرسكز .

ای ناس خلقك زياده جوانمرد وسخيسی نياز ورجاسز احسان ايليانذر انتقامه قدرتی اولديغی حالده مسامحه قيلانيده اصفح وسميحيدر ؛ كنديسنه جفا ايليانه احسان وعنايت ايدن ده اوصل واحسنيدر .

ايشته سوزلرم بوندن عبارتدر كندم وسزك ايچون جناب معين حقيقيدن استغفار واستظهار ايلرم .



(اخلاق محسنی) نك ذيلنده مسطوردر :

اوچ شيئك وجودی ديكر اوچ شيئك وقوعيله زائل اولور .

برنجيسی ؛ آب چشمه اول زمان شيرين ولذيذ اولوركه

بحره واصل اولمیه، برکره دریایه‌اتصال وانصباب ایدرسه ارتق آندن لذت وعذوبت امیدی محال اولور.

ایکنجیسی: حال متعلقات اول وقت اصلاح پذیر اولورکه شریر وبداندیش میانلرینه القای تخم تغییر وتشویش ایتمیه، اما برکره ارباب شقاق بونلرك ارەسنده نفاقه یول بولورسه ارتق امید وفاق منقطع وتنفر دائم اولور.

اوچنجیسی: مصاحبت ومصادقت اولوقت صافی اولورکه مردم سخن چین وفتنه انگیزك کلامی استماعدن امتناع ایدیله، اما استماع ایدیلورسه دعوای محبته اعتماد وادعای صداقته اعتقاد جائز اولەمز.



ادب، نفسی اقوال ناپسندیده وافعال غیرمشکورەدن صیانتدر. حقیقت ادب جمیع احوالده رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه متابعتدر؛ زیرا (ادبنی ربی فاحسن تأدیبی) حدیث شریفیلەده ثابت اولدیغی اوزره اك ادیب، اك لبیب جناب رسول ذیشاندر.

ادب آموز ازین ادیب که او
ادب ازحضرت خدا آموز



مقتطفات منظومه

شاعر الوزراء ، وزير الشعراء مولانا ابو الفتح البستى مرحومك (قصيدة الحكم والامثال) ندن مابعد :

وذو القناعة راض من معيشته
وصاحب الحرص ان اثرى فغضبان

ياايها العالم المرضى سيرته
ابشر فانت بغير الماء ريان

ويا اخا الجهل لو اصبحت فى لجج
فانت مابينها لاشك ظمآن

لاتغترر بشباب رائق خضل
فكم تقدم قبل الشيب شبان

كل الذنوب فان الله يغفرها
ان شيع المرء اخلاص وايمان

اهل قناعت صورت معيشتندن دائما راضى وممنون

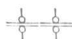
بولنور، حريص وطمعكارك ايسه مالى ارتدقجه حرص وشدتى زياده‌لشور .

اى سيرتى مقبول ومرضى اولان عالم ! سكا مژده كه صوسز يرده بولنسه‌ك يله عطش وتشنكى چكمزسك .

اى جاهل بى اذعان ! صولره بوغلسه‌ك يله شبهه‌سز بوحالكده ينه مشاق حرارتدن رها بوله‌مزسك.

لطافت وعنفوان شبابكه مغرور اولمه ؛ زيرا نيجه كنجلر اختيارله‌مقسزين رهين هلاك اولمشلردر .

انسان اخلاص وايمانه تابع اولورسه هر ذنبنى جناب حق مغفرت ايلر .



(روضة الناظر ونزهة الخاطر) نام مجموعهٔ منظومه‌نك باب اولنك «انجق جد وسعى ايله استحصال ايديله‌بيلان آداب وفضائلك اكتسابنى مشوق اولان» برنجى فصلندن:

بنى اجتهد فى اقتناء العلوم
تفز باجتناء ثمار المنى

الم تر فى رقعة بيدقاً
اذاجد فى سيره فرزنا

فآباؤنا الغر قـد اسـسوا
من المجد شم المبـانى لنـا

فان لم نشـدها لمجهودنا
سـينهار والله تلك البنـا

اولادم ! اكتساب واقتناء علومه جهد واهتمام ايله كه اثمار مقصديكى جمع واقتطاف ايله فوز بوله‌سك .
كورمزميسك كه شطرنج اويوننده (بيدق) دينيلان آلت بيله جهد ايله يوررسه فرز اولور .
آباء عظاممز بزم ايچون مبـانىٔ عاليـهٔ مجد وشرفى تأسيس وانشا ايتمشلردر .
اكر بز اول مبانينك اعمار وتشييدينه ومحافظهٔ عمرانه غيرت ايتمز ايسه‌ك والله خراب اولورلر .



ان السعيد فتىً تأدب ناشئاً
حتى اذا بلغ الكهولة عظما

حاز الفضيلة فى صباه مراعياً
لسلوك مذهبها فشب مقوما

وسرى فساد بفضله وكماله
وعلومه فى العالمين مكرما

ادب ايله تربيه ايدلمش اولان كنج هر حالده مسعود ويوديكنده هرطرفدن تعظيم واكرام كورمكله مغبوط اولور .

او مثللو مسعود ومحترم ذوات هنكام شباب وصباوتده طريق سلامت رفيق فضيلته سالك اولدقلرى جهتله حائز فضل وعرفان اولمش وهنكام شيب وشيخوخته قويم اولمقله شرف بولمشلر ، فضل وكمال ايله درجهٔ علاى احترامه ارتقا وعلم وعرفان سايه‌سنده ايكى جهانده منزلهٔ رفيعهٔ تكريم وتسيده اعتلا ايتمشلردر .



اخ العلم حى خالد بعد موته
واوصاله تحت التراب رميم

وذوالجهل ميت وهوماش على الثرى
يعـد من الاحيـاء وهو عـديم

علم صاحبنك وفاتندن صكره اعضاسى طپراق التنده چورر اما كنديسى حقيقتده حى مخلددر (يعنى نام وشهرتى باقى ودائمـدر) صاحب جهل يريوزنده كزر يورر اما حقيقتده اولمش كبيدر جانلى عد اولنور ايسـه ده اموات مثللو معدوم الجسمدر .



حضرت على رضى الله عنه

لعمرك ماالمرء كالرب حافظ
ولامثل عقل المرء للمرء واعظ

لسانك لايلقيك فى الغى لفظه
فانك مأخوذ بمـا انت لافظ

عمریکه قسم ایدرمکه انسان ایچون جناب حق کبی برحافظ ، کندی عقلی کبی برواعظ یوقدر .

لسانکك سویلدیکی شی سنی یأس ونومیدی یه دوشورمسون ؛ زیرا سن تلفظ ایتدیککك شیله مؤاخذه اولنورسك .



ان القليل من الكلام باهله
حسن وان كثيره ممقوت

ماذل ذو صمت وما من مكثر
الا يذل وما يعاب صموت

ان كان ينطق ناطق من فضة
فالصمت در زانه الياقوت

نظماً ترجمه‌سی :

کلامك قلتی اهلیله خوشدر
اکر کثرتله اولسه اوله ممقوت

خموشی اولان نه سورچر نه چکر عار
ذلل اولدی ولی مکثاره مثبوت

اولورسه ناطقك نطق كوشـدن
سـكوتى آنك اولور در وياقوت



الناس من جهة التمثال اكفاء
ابوهم آدم والام حواء

فان يكن لهم فى اصلهم شرف
يفاخرون به فالطين و الماء

ماالفخر الا لاهل العلم انهم
الى الهدى لمن استهدى ادلاء

وقيمة المرء ماقد كان يحسنه
والجاهلون لاهل العلم اعداء

افراد بشر من جهت المماثله يكديكرينه مساويدرلر زيرا هپسنكده باباسى حضرت آدم، اناسى حضرت حوادر .

انسانلر ایچون فی‌الاصل مدار افتخار اوله‌جق شرف اولسه ایدی انکله مفتخر ومباهی اوللرنده بأس یوقدی حالبوکه بویله برشرف نره‌ده اصللری طوپراقله صودن عبارت !

فخر وابتهاجه انجق اهل علمه لایق وسزادر زیرا انلر طالب هدایت اولانلری طریق حقیقته سوق ومنزل سلامته ایصال ایچون دلیل ورهبردرلر .

قیمت ومزیت انسان حسن احوال وافعالیله‌در وجاهللر اهل علمك غدوی درلر .



شاعر مشهور { ابن المعتز } لك آثارندن :

تکلم وسدد ما استطعت فانما
کلامك حی والسکوت جماد

فان لم تجد قولاً سدیداً تقوله
فصمتك عن غیر السداد سداد

سویله ، مقتدر اولدیغك قدر طوغری سوز سویله ؛ زیرا کلامك حی، سکوتك جماددر .

اكر سويليه‌جك طوغرى سوز بوله‌مزسه‌ك طوغرى
اولميان شيده سكوتك عين صوابدر .



آثار منظومهٔ ابن كمال

{ حرف الباء }

بى بقادر بومنزل اى احباب
فاتقوالله يا اولى الالباب



قلعهٔ كردونه دوشسه آفتاب
لشكر اختر اولور بى فروتاب



حرف التاء



يارسركش سينه پرآتش كوكل سوداپرست
بخت ناهمواروطالع سرنكون خاطرشكست

شهر غم آباد بهجت خانه ویران وخراب
رتبهٔ اهمال عالی پایهٔ اقبال پست

بادهٔ حیرت مهیا کیسهٔ آلام پر
بزم هجران گرم وهم هشیار عالم جمله مست

کیسهٔ امید خالی دست استغنا تهی
منزل فرصت بعید و پای استغنا شکست

ظلمت محنت هویدا صبح همت ناپدید
نیك وبد بر مقتضای قسمت روز الست



احکام ایام

روز شنبه بصید منسوبست
اندرین روز صید مرغوبست

روز یکشنبه است روز بنا
این عمل در حدیث مکتوبست

روز دوشنبه است روز سفر
سفر این روز اکر کنی خوبست

درسه شنبه بکنی حجامت وفصد
روز تعطیل وشغل منکوبست

شربت اندر چهارشنبه خور
که چهارشنبه محل مشروبست

پنجشنبه بجوی حاجت خویش
باش طالع بآن که مطلوبست

روز ازینه است روز نکاح
جمع وتزویج راعجب خوبست

یادکیر از (کمال) این ابیات
تا باهل کمال منسوبست



کلیم همدانینك ابیات منتخبه‌سندندر :
صبح پیر را شفق اندود کردی ازحنا
قامت خم را که‌می آرد برون ازانحنا

صبح پیری‌یی حنا ایله شفق اندود ایلیورسـك؛ اما قامت خمنی انحنادن کیم قورتاره بیلور ؟!

یعنی مانند نور صباح بیاض اولان صقالنی حنا ایله شـفق کون ایدیورسـك؛ اکری اولان بویکی کیم طوغرلته‌جق ؟!

از وقار شیب داری کوش سنکینی وبس
از درای کاروان عمر نشـنیدی صدا!

صاغرلغکی وقارشیب وعظمت شیخوخت ایله سـتر واخفا ایدیورسك بك اعلا؛ اما کاروان عمر چینغراغنك صداسنی‌ده ایشتمیورسك .

هیچ از پیری نشد تغییر درحالت چو شمع
بی رك كردن نهٔ از ابتـدا تا انتهـا

حالنـده پیرلکله هیچ تغیر حاصـل اولمدی ابتدادن انتهایه قدر بو ینی موم کبی طوغری طوته بیلدك .



بهائی

یاقدك ای آتش زن ارام یانمش کوکلمی
نوهوس قیلدك بو دنیادن اوصانمش کوکلمی



لاادری

بر دیده ده کیم عینك ادراك اوله ایلر
آیینهٔ امروزده فردایی تماشا



بهائی

کوزل تصویر ایدرسك خال وخط دلبری اما
فسون وعشوه یه کلدکده ای بهزاد نیلرسك



انطاكيه مفتيسى اولوب كمال فضل وعرفانى بيلانلر نزدنده خفى اولميان عاكف افندى مرحومكدر :

درون دلده نه ذوق وحال قالمشدر
دهنده دلبره دائر مقال قالمشــدر

كوكل علاقه‌نى برعادت ايلمش يوقسه
نه بنده عشق، نه سنده جمال قالمشدر



لطائف النعمه

فى

اقسام الحكمه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله ملهم الصــواب و منور الالباب والــواهب للعقل والمتكفل بالعــدل والصلوة والسلام على رســوله الامين وعلى آله واصحابه اجمعين(وبعد) محاضراتى مطالعه

ایدنلره معلومدر که استاذ الحکما ابو علی ابن سینا
علیه رحمة المولی جانبندن (حکمت) ایچون تذکار ایدلمش
موجز ومکمل ومفید ومجمل بر تعریف لطیفی مجموعه‌مزك
اوچنجی جزؤنده درمیان ایتدیکمز صره‌ده جناب استاذك
تعریف واقسام حکمتی حاوی بر رسالهٔ مرغوبه‌سنك
دردست ترجمه بولندیغنی بیان وبونك مجموعه‌یه درجی
مقرر اولدیغنی افاده واتیان ایلمش ایدك رسالهٔ مذکوره‌نك
ترجمه‌سی بتوفیق رب الموفق بو کره رسیدهٔ ختام اولمسی
وتتبعات عاجزانه‌مز نتایجندن اوله‌رق بعض توضیحات
ومطالعات علاوه‌سیله بر درجه دها توسع ایلمسی اوزرینه
(لطائف النعمه فی اقسام الحکمه) نامیله توسیم وبو
نسخه‌دن اعتباراً درج وترقیم ایله تزیین صحایفه مباشرت
ایلدك ومن الله التوفیق وبیده ازمة التحقیق .

﴿ مدخل ﴾

کمال مرتبه علو شانی (ومن یؤتی الحکمة فقد
اوتی خیراً کثیراً) نص جلیلی ایله ثابت ومبرهن وشکری
وجیبهٔ ذمت عبودیت اولان بر نعمت صمدانیه بولندیغی
(ولقد آتینا لقمان الحکمة ان اشکر الله) نظم لطیفیله

مستدلل ومتين اولان حكمتك اصلاً راست كفتاری
ودرست كرداری‌یه موضوع لغت اولديغی مدققين حكما
جانبندن بسط وبيان ايدلمش وحتی برنجی آيت كريمه‌ده
بو معناجه انسب اولديغنی اساتذهٔ حكمادن فاضل يزدانی
جلال دوانی مرحوم مؤلفات مشهوره‌سنده درميان
ايتمشدر .

ايمدی فرقان جليلده بو صورتله مدح وثنا بيورلمش
اولان حكمت حقنده افاضل سالفه‌نك بسط وتمهيد
ايلدكلری تعريفات متعدد اولوب فقط اكثری لفظاً ويا
تفصيل واختصار جهتلريله يكديكره مخالف ومباين
صورتده ايسه‌لرده تضمن ايتدكلری معنی جهتيله موافق
ومطابق بولندقلرينه مبنی هر برينك آيری آيری درميانی
يولنه كيدلميوب انتخاب اشهری مناسب كورلمشدر :

محاضراتك اجزای سابقه‌سنده مذكور اولديغی اوزره
حضرت ابن سينا (حكمت، علی طاقة البشريه تصور
امور وتصديق حقايق نظريه وعمليه ايله نفس انسانيه‌يی
استكمالدر) تعريف مجملنی بسط ايتمش اولديغی كبی
جلال دوانی دخی (حكمت، مجرد احوال موجوداته
علمدر) تعريفنی نفس الامره موافق كوره‌ميه‌رك (حكمت،

انسانك جميع موجوداته بولنـدقلری هيئت وحال اوزره نظر ايتمسی وبو نظرله حقايق احـواله وقوف حاصـل ايدرك نفسنی تشريف ولايق وغير لايق تمييز ايله برنجيی اكتسـاب ايكنجيدن اجتنـاب ايدرك كمال وسـعادت قصوايه نائل اولمسيدر) يولنده تصريحاتده بولنمشدر .

فاضل مشار اليه شو تصريحنی خلاصه دخی حكمت نفسك كندوسی ايچون ممكن اولان كماله عروجنی موجب علومی افاده ايتـديكنی يازمشدر حقا كه شو افاداتی پك مطـابق حقيقت اولـوب اكر افاضل طرفندن تصـويب وقبول ايدلمش وابن سينا اشبو رسـاله مزه اساس اتخاذ ايلديكمز اثر جليلنده (حكمت بر صنـاعت نظريه در كه انسـان انكله طاقت بشريه سی يتديكی مرتبه ده سعادت قصوای اخرويه يه استعداد حاصـل ايدر ومعقولات وموجوداته عالم اوله رق نفسنی تشريف ايله كماله ايرر) ديمشدر كه مشار اليهك بو تمهيدی جناب جلالك توضيحاتنه مأخذ اوله رق ايكی استاذك بو بابده متفق بولندقلرينه صراحةً دلالت ايلر .

ارباب فراست وكياسته خفی اولمديغی وتوضيحـات معروضه ايله مرتبهٔ تحققه وارديغی اوزره انسانك غايت

ایجادی اولان کماله نائل اولمسی علم وعملی شامل اولان حکمت یاردمیله، نفوس انسانیه‌نك کمالات علمیه وفضائل علیه‌سنك وصوری ومعنوی مصالح ومنافعنك حصولی ینه حکمت یاردمیله‌در .

مشکواة انوار نبوتدن اقتباس پرتو حکمت ایلمش اولان قدمای حکمای اسلامیه‌نك اس متیننی وضع وتقریر ایتمش اولدقلری حکمت وانلرك اثر اعتدال جویانه وحقیقت بینانه‌سنه اقتدا واقتفا ایدن افاضل متأخرینك قیود شریعت وقانون نوامیس ملته مطابق وموافق اوله‌رق تشریح وتوسیع ایلدکلری حکمت کرچه چوق دفعه‌لر انواع تعریضاته اوغرامش و بر چوق تغیراته دوشه‌رك نتیجه اشکال مضره‌یه قونلمش ایسه‌ده بو درلو عوارض قبیحه‌دن تجرید ایدیلنجه اکملیت اصلیه‌سنی کندی کندینه ارائه وتبیین خاصهٔ امتیازیه‌سندن قطعاً خالی قالمامشدر .

مبدأ اقدس ومنشأ مقدسدن ظهور ونشأتی ادلهٔ قاطعه ایله محقق ولطف جلیل ربانی وچشمهٔ آب زندکانی اولدیغی مسلم ومصدق اولان حکمتك حال معروض تشویشه قونلمسی ایسه بعض طالبینك یولیله تحصیل وتعلمه

عدم موفقیتلرندن ایلرو کلمشدر چونکه اساتذهٔ حکمانك
مؤلفات نافعه سندە مبسوط ومسطور اولدیغی اوزره طالب
فضیلت اول امرده تهذیب اخلاقه اندن صکره علم منطق
وصکره علوم ریاضیه وطبیه تعلمنه مأموردر حتی ابن سینا
علوم ریاضیه‌یی منطقه تقدیم ایلمش وجلال دوانی شیخ
الرئیسك بو تقدیمنی تصویب ایله دیمشدر که: « بوطریق
اقربدر چونکه ممارست ریاضیه ایله بعید یقین اولور
وملکهٔ استقامت ومتانت تحصل ایدر تکلیف وتحقیق
وتعسف وتدقیق میاننی تمییز وتفریق شعاری حصول
بولور ریاضی‌یه التفات ایتمیه‌رك منطقله اشتغال اکثری
صفات مبحوثه‌نك عکسیله اتصافی مستلزمدر؛ بوندن
ناشیدر که افلاطون اوینك قپوسنه (من لم یعرف
الجو یطر لا یدخل دارنا) یعنی (هرکیم هندسه بیلمزسه
اویمه کیرمسون) یازدیرمشدر. اما تهذیب اخلاقك علوم
سائره‌یه تقدیمی هر حالده مقرر ومتفق علیهدر و بقراط
(البدن الذی لیس بالنقی کلما غذوته فقد زدته شرا) یعنی
(بر بدن که اخلاط فاسده دن پاك دکلدر اکا نه قدر
غذا ویرر ایسه‌ك موجب تزاید شر وتضاعف مادهٔ مرض
اولمش اولور) دیمشدر بوده نفس اخلاق ذمیمه‌دن پاك
اولمینجه تعلم علوم حکمت انك ازدیاد فسادینی موجب

اوله‌جغنه رمز واشارتدر زیرا بو واسطه ایله طالبده کبر
ونخوت واحراری افساد وکبار علما ایله مکابره ایچون
اسباب قدرت تحصل ایدر. حقیقت طالبك درجهٔ تخلف
وضلال وفسوق وانحلالده بولنمسی (فأتوا البیوت من
ابوابها) مقتضاسنجه عمل ایتمیه‌رك ابتدا تهذیب اخلاق
ایتمدیکندن ایلرو کلور. حکمت قید تقلیددن رهایی
ودرجهٔ تحقیقه وصولی موجبدر دیه ایشیدلمش ایسه‌ده
بونك معناسی اکلاشلمامشدر قیود شریعتك انحلالنی
وقانون نوامیس ملتدن اطلاقی مستلزمدر تصور باطلنده
بولنلمشدر. بو مثللولر دواعیٔ هوی و رغبات طبیعت
حسبیله تحقیقه ایره‌میوب زیور مردان راه طلب اولان
رسوم شرع شریفی ترك ایله آب وعلفدن محروم بهایم
کبی خلیع العذار قالمشلر وآباء روحانیه اولان وکندیلرینه
تشکر ذمت همت طالبانه کمالیله واجب بولنان اسلاف
واعیانه اسأت ادب وهتك عرض اقران خصوصنده
سباع انیاب کبی زباندرازلق ایتمشلردر.

اعتقاد عجائزه دوشه‌رك حقیقت کاره ایره‌-
مامشلر، (الذی استهوته الشیاطین فی الارض) کبی (مذبذبین
بین ذلك) اولمشلردر. اشته بوندن ناشیدرکه کتاب وسنتك

مواضع متعددهسنده ممدوح ومشكور بولنـان حكمت نيك
ناملغى بدناملغه تحويل ايدن بو قاصرانك سؤ احوالى تأ-
ثيريله دوچار طعن اولمشدر . عصمنا الله وسـائر المسلمين
عن الطغيان والذلل فى العقد والقول والعمل ولاحـول
ولاقوة الابالله وماالنصر الامن عند الله .

اقسام الحكمه

ايمدى شو قدر تفصيـلات ايله دخى مجملاً معلوم
اولان حكمت مدلولاتنه نظراً ايكى يه تقسيم ايدلمش اولوب
برى (حكمت نظريه) بر يده (حكمت عمليه)در .

حكمت نظريه‌نك غايتى انسانك فعليله وجوده كلميان
موجوداتك حالنه اعتقاد ويقين حصوليدر وبوندن مقصود
انجق بر رأى و فكر حاصـل ايتمكدر؛ علم توحيـد و علم
آلهى كبى .

حكمت عمليه‌ده ايسه مطلق موجوداتك حالنه اعتقاد
ويقين حصولى مقصود اولميوب خيرلو اولان شيئى انسانك

بالذات اکتسابی امرنده حصول رأیی مقصوددر وبونك حصولی عمل ایچوندر.

شو تعریفاتدن اکلاشیله‌جغی اوزره حکمت نظریه‌نك غایتی معرفت حق حکمت عملیه‌نك غایتی معرفت خیردر.

﴿ حکمت نظریه ﴾

اوچدر؛ برنجیسی علم اسفل درکه بوکا «علم طبیعی» ایکنجیسی علم اوسطدر بوکا «علم ریاضی» اوچنجیسی علم اعلادر بوکاده «علم الٓهی» دینور؛ زیرا حکمت نظریه‌نك بحث ایتدیکی امور اوچ قسمدن غیر خالی در برنجیسی یا کرك وجود وکرك حدودی اجرام افلاك کبی مادهٔ جسمانیه وحرکتیه وحرکت، سکون، تغیر، استحاله، کون، فساد، نشو، بلی وبو احوالك صدور ایتدیکی قوا وکیفیات وبونلرك مماثلی شیلر اولوب مواد جسمانیه وحرکتیه‌یه خاص اولان حاللره تعلق ایدر اشته بو برنجی قسمدر؛ یا یالکز وجودی ماده وحرکته متعلق اولوب حدودی تعلق ایتمز تربیع، تدویر، کربت، مخروطیت، عدد وخواص کبی اشته بوده ایکنجی قسمدر

(فى الحقيقه كرتيك نه اولديغنه اغاچ ميدر التونميدر دميرميدر تدقيق وتفهمه محتاج اولمقسزين ذهناً اطلاع ممكندر لكن انسانك نه اولديغني اكلاتمق ايچون كميك وات صورتنده بولنديغنى تعريف وتفهيمه لزوم واردر حال بوكه تقعير « كريت » كبى كندوسنده غطوست شانى بولنان شيئى بيلمك احتياجنه محل قالمقسزين معلوم اولور مع هذا تربيع ، تدوير ، تقعير ، احديداب وهيئسى انجق حركتده واقع اولان اجرامدن رنده بولنور) ؛ وياخود امور مذكوره نه وجودى نه‌حدودى ماده وحركتده محتاج دكلدر هويت ، وحدت ، كثرت ، علت ، معلوليت ، كليت ، جزئيت ، تماميت ، نقصان وبونلره مماثل صفات كبى اشته بودخى اوچنجى قسمدر .

يعنى حكمت نظريه‌نك بحث ايتديكى امورك برطاقمى ذهنده خارجده ماديدر سموات ، حيوانات ، نباتات وبونلرك متعلقاتى كبى . اوملو مادى اموردن باحث اولان قسم حكمت (علم طبيعى) (طبيعيات) يا (فلسفهٔ سفلى) وياخود (علم ادنى) تسميه ايدلمشدر . ذكر اولنان امورك برطاقميده يالكز ذهنده ماده‌دن تجردى صحيح اولانلر يعنى

تصور وجودی ذهنده ماده‌دن مستغنی اولوب خارجده
ماده‌یه محتاج بولنانلردر حساب وهندسه کبی؛ بونلرله
امثالندن باحث قسم حکمته‌ده (علم ریاضی) یا (ریاضیات)
یاخود (علم اوسط) دینلمشدر. مذکور امورك برطاقیده
ذهنده خارجده ماده‌دن مجرددر یعنی تصور وجودی
ذهنده وخارجده ماده‌دن مستغنی‌در قدم وحدوث، عقول
وارواح کبی بونلرله امثالندن بحث ایدن قسم حکمته
دخی (علم الٓهی) یا (الٓهیات) (علم اعلی) (فلسفهٔ اولی)
وکلیات موجوداته شمولی وعمومی اعتباریله (علم کلی)
ویا موضوعنك ماده‌دن تجردی جهتیله (علم مابعد
الطبیعه) نامی ویرلمشدر.

﴿اقسام حکمت عملیه﴾

افعال مذمومه ومحموده‌نك بالاراده مصدری بولنمسی
جهتله ترك مذمومات ورزائل، اکتساب محاسن وفضائل
ایچون احوال نفس ناطقه‌یه علم ووقوف اقتضا ایدر.
اشته بو حکمت عملیه ایله حاصل اولوب؛ انسان کندیسنه
متوجه اولان کماله بو علم سایه‌سنده ایرر.

حضرت علی کرم الله وجهه ورضی الله عنهدن منقول ومرویدرکه جناب حق ملکه شهوت وغضبسز عقل وحیوانه عقلسز شهوت وغضب ویرمش فقط انسانه هپسنی بخش ایلمشدر؛ اگر انسان شهوت وغضبنی منقاد عقل ایدر ایسه کمال عقلی‌یه ایرر ملکدن عالی مرتبه‌یه واصل اولور چونکه ملك ایچون کمالده مزاحم یوقدر بلکه ملکك کمالی اختیاری بیله دکلدر حال بوکه انسان مزاحمك وجودیله برابر سعی واجتهادی ثمره‌سی اوله‌رق اومرتبه‌یه واصل وفائز وسعادت عظمی‌یی کاسب وحائز اولمشدر اما عقلنی مغلوب شهوت وغضب قیلارسه اووقت بهایمدن بغایت آلچق برمرتبه‌یه دوشر زیرا بهایم بیله مفقود العقل اولدیغی حالده شهوت وغضبدن وازع وفارغ اولیور هم کندیسی فقدان عقل جهتیله نقصانده معذوردر اما انسان دکلدر .

اشته انسانی شهوت وغضبه مغلوب ایتمیه‌جك معلومات وممارسه‌یی حکمت عملیه تعیین ایدر؛ انسانی دنیوی، اخروی مسعود ومحترم قیله‌جق طریق معیشت واصول مدنیتی حکمت عملیه تلقین ایلر .

حكمت عمليه‌نك باحث اولديغى امور ومعاملات دخى
يا شخص واحده مخصوص اولور يا مخصوص اولمز يعنى
تدبير انسانى ياهر نفسه منفرداً ياخود افراد نوعه مشاركة
راجع اولور . افعال واكتسابات واختيارات بشريه
يالكز كندى نفسنك صلاح معاش ومعادينه متعلق
بولنور ايسه اكا علم اخلاق ديرلر . علم اخلاقه (علم
شريعت) (علم تهذيب) (فرهنك)ناملرى دخى
ويرلمشدر وحتى نفس انسانيه مرتبۀ بهيميت وسباعيتده
و بلكه اندن دها ادنا ايكن علم اخلاقك توسطيله
ملكدن اعلا مرتبه‌يه ايرديكى يعنى اخس موجودات
ايكن اشرف مخلوقات اولمق سعادتنى علم اخلاق سايه‌سنده
بولديغى جهتله اوعلمه بعض اكابر (اكسير اعظم)
ديمشلردر . قدمادن ارسطاطاليسك اخلاق حقنده‌كى
كتابى بوعلمى محتوى اولديغى ابن سينا بيان ايلمشدر .
انجق شريعت محمديه علم اخلاقى كرچكدن تكميل
وتصفيه ايلمش اولمق جهتيله نور اسلاميتله منور اولان
افاخم اسلاميه‌نك اخلاق حميده حقنده‌كى مؤلفاتى
آثار قدمايه بالطبع مرجح وفائق ومقتضاى حال وحقيقته
تماميله موافق ومطابق اولمشدر؛ چونكه علم اخلاق وحتى
حكمت عمليه حسن وقبحى تعيين ايدن علم ديمك اولوب

بونلری‌ایسه انجق شریعت تعیین ایدر حتی قدمای حکمانك علم اخـلاقه الك واقف اولانلری دخی آفتاب نبـوتدن اقتبـاس فروتاب ایتمش اولنلردر؛ اتم و اکمل شرایع دخی شریعت مطهرهٔ احمدیه بولندیغی اجلدن اومنهج فلاح ونجاته ناهج و بو طریق فیض وسـعادته سـالك اولمش اولان اعاظم اسـلامیه‌نك تعیین و تقدیر ایلدیکی قواعد اخلاقیه نفس انسانیه‌نك حصول سعادتنی کافل اولمشدر.

افراد نوعه مشارکةً راجع اولان افعال و اکتسابات ومعاملات دخی ایکی درلو اولوب بر طاقمی بر منزله مشا-رکةً راجعدر یعنی اهل‌منزل واحدك سبب انتظام احوالی اولور. بوکا (تدبیر منزل) (علم کتخدایی) دینور. ابن‌سینا بو علمی دخی قدمای حکمادن (بروسن) نام ذاتك تدبیر منزل حقنده‌کی کتابی مشتمل اولدیغنی بیان ایلمشدر.

مدنیت انسانیه‌نك حافظ وحامی ومکمل ومتممی اولان شریعت اسلامیه بو علمی اکمال ایلمشدر. باشلیجه‌قواعدی ادارهٔ بیتیه، انتخاب زوجه، تربیهٔ اولاد واصلاح‌معیشت عیال دیمك اولان علم مذکورك احکام شریعتـه نه قدر موافق اولور ایسه‌اول قدر مفیدونافع اوله‌جغی درکاردر.

افعال مذكورهنك بر طاقيده بر بلده وولايتهويا بر اقليم ومملكتده بالمشاركه متعلق وراجع اولور. بوكا (علم سياست مدن) ويا خود اختصاراً (علم مدنيت) (علم سياست) نامى ويرلمشدر .

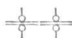
شيخ الحكما اشبو علمى افلاطون وارسطاطاليسك كتابلرى تضمن ايتديكنى بيان ايله ديمشدركه « نبوت وشريعته تعلق ايدن جهتلر دخى حكماى مومى اليهمك نواميس حقنده كى مؤلفاتنده مندرجدر . حكما ناموس ايله اويله خلقك ظن ايتديكى حيله وخدعه مراد ايتمز بلكه انلر عندنده ناموس قانون ووحى ايله ثابت وقائم اولان مثال حكميدر . عرب دخى وحى ايله نازل اولان ملكه ناموس ديرلر اشته حكمت عمليهنك بو جزؤيله نبوتك وجوبى ونوع انسانك وجود وبقاسنده وشريعته باعثيت ومجبوريتنده كى احتياج بيلنور وكذا مجازات وعقوبات كبى شيلرك وشرايعده كى اشتراك كلينك وقوم قوم وزمان زمان اولمق حسبيله هر برينه مخصوص اولان شريعتلرك حكمتى ونبوت آلهيه ايله بو بابده كى دعوىٔ باطله بيننده كى فرق معلوم اولور . »

تفصيلات معروضه ايله مستبان اولدى كه حكمت عمليه

دخی حکمت نظریه مثللو اوچه منقسمدر : (علم اخلاق) (تدبیر منزل) (سیاست مدن).

انشا الله کرك بو اقسام و کرك حکمت نظریه نك اقسامی حقنده ایجاب ایدن تفصیلات صره سیله عرض ایدیله جکندن بوراده اختیار اختصار مناسب اولور. انجق شوراسنی عرض ایده‌یم که حکمت عملیه نك موضوعی افعال واعمال اولمسی جهتیله عمله مختص بولنمسی لازم کلمز زیرا محتاج ایضاح دکلدر که بیلنمیان شیله عمل ممکن اولمز.

مابعدی وار



﴿ ابن غانم مقدسی مرحومك ﴾

« کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور وازهار نام اثرندن »

ایکنجی اشارت

کل

—

بوندن صکره اشجارك حرکات اغصان وافنان،

ازهـارك الوان لطافت نشان ايله يكديكره بيـان حال وشان ايتملرينـه نكران، هله او كوزل كلك ــ بزم ياره هنـوز كلهرك نشر نور صفا ايدن دلفكارك حجاب ايله آل آل اولمش رخسـارنده كى طراوتى آنديرر ــ بر حالت دلنشين، بر طرز بهترين ايله اخبار حسن ورود ايد- يشنه حيران اولدم؛ نشر رايحهٔ نفيسه ايله نه كوزل بيان حال ايديور، بوى دلاويزيله حلول فصـل ربيع بديعى حسرت كش صفاى كلزار اولانلره نه خوش بيلديريور، كويا كه شويله سويليور ايدى :

بن يازله قيش اره‌سنده كلير برمهمان خوش اطوارم. اما زمان ارام بهجت مدارم پك تيز كذار، حسن ولطافتم غايتله بى دوام وبى قراردر .

بن قلب وفا مشحونمى عاشق صادق، وامق موافقه، رنك لطـافت نمونمى دل آشوب لايقه بخش ايدرم؛ قو- قلايانك مشامنى تعطير، شوق وزوقنى تكثير، حبوروسرو- رينى تزييد وتوفير ايلرم؛ هم زيارت اولنورم؛ هم زائرم؛ ارزودار دوامم اولانلرك غفلتنه متحيرم .

آه ! نره‌ده بيتسـه‌م ديكنلر عارض اولور، جسم نازنينمى

اینجیـــدرلر؛ خار ظلم شعار ارەسنده محبوس ومطروح، بیکلرجه سهام‌زهرناك ایله مجروحم؛ ایشته قانم بیله اوزرمده عیان وظاهردر؛ باق که شو حال پرملالم دهر دونك على الدوام اثار كدورت كوســترمسنه، شراب خوشكوارذوق وشوقی سم مصـــائب ونوائب ایله تلخناك ایتمسنه برهــان باهردر .

چیچکلرك الك طراوتلیسی، الك لطیــفی، مهمانلرك الك خوشی، الك ظریفی اولدیغم حالده ینه مصائب ومزاحمدن بردرلو رهایاب اولەمیــورم؛ دنیانك اكدار وآلامنه صبر وتحمــل ایدنلر كرچه مطلقا نائل مقصــود اولورلر؛ اما زواللی بن بو یله‌صبر وتحمله‌ده قدرتسزم؛ نه بلای حرارته تاب آور مقاومت اولەبیلیورم؛ نه اذای برودته طاقت كتیره‌بیورم؛ پك از زمان طیانیورم؛ مطلقا چوق كچمدن صولیورم؛ محو وپریشان اولیــورم؛ تحمل ایتمکه چالشدیغم مدتجه‌ده تعرضدن قورتیله‌میورم .

یا بر محبوبهٔ نازنده ادا كلیور؛ بنی یرمــدن جدا ایدییور؛ رخســار آلنك حسن وآننه ویردیکی زینت كویا

يتشميورمش كبي زلف دلبازينی بمله تزيينه چاليشيور؛ او سياه، او پارلاق، او ايپك كبي نازك كوزل طره‌لر اره‌سنده بولندقجه فی الحقيقه غبطه بخشای عالم اوله‌جق بر بختيارلغه نائل اوليورم؛ اما بيلم حرارت عشق تأثيريله‌ميدر نه‌در بو صفالی پرده‌ده بنه صوليورم؛ برقاچ ساعت اول لطافتنه حيران اولمش، بنی شايان التفات واحسان كورمش او دلفكارك نهايت كوزندن دوشيورم.

آه قدر ناشناس پری! دها دمنجك جاندن كوكلدن سوه سوه قوقلاديغك، مدار زيب وزينت بيلديكك بن بيچاره حقنده‌كی حسن نظرك، حسن توجهك نه‌دن بويله چار چابق مبدل نفرت اولدی؟ عجبا بوكا سبب زوال لطافتمیدر؟ اويله ايسه ايواه! ايواه كه شمدی مفتون حسن وآنی كورنديكك اومحبوبه‌ينه سنك آلام عشقك ايله صولارسه او بيچاره‌يی بر طرفه براغه‌جق، بلای فراق وهجرانه اوغراته‌جق، بشقه محبوبه‌يه عرض محبت ايده‌جكسك! نه وفاسزلق! نه عبرت بخش ارباب عقول حال! ضرری يوق. بن ينه سزه ايولك ايدرم، رايحهٔ طيبه‌می

دریغ ایتمم؛ اهل معرفت بولنانلر یکزی منافعمدن حصه‌دار، اهل محبت اولانلریکزی بوی خوشمله پر ذوق ومسار ایلرم؛ چونکه بیلیرم، هپ چکدکلریمه سبب کندی‌رنك رو یم، خوش بو یمدر.



نومرو ۱۳، ۱٤، ۱٥، ۱٦ برنجی جلد غرۂ رمضان

صیام

{ یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون }

« ای ایمان واسلام ایله شادان وبکام اولانلر ! ای دین مبین احمدی‌یه اتباع وتوسل ایله شرف تام بولانلر! سزدن اولکیلره فرض ایدلمش اولان صیام مغفرت انجام سزك ایچونده فرض بیورلمشدر تا که متقی اوله‌سکز» یعنی صیام، قوای شهوانیه ونفسانیه‌کزه ایراث ضعف وسکون ایتسون وسزی او قوای مفسدت اتمانك زیر پنچۀ قهر وتغلبنده زبون وبو صورتله اسیر ذلل کونا کون اولمقدن خلاص ومصون ایلسون ایچون فریضۀ عبودیتکز اولمشدر؛ ادای فریضه‌ده قطعا تسامح وتماهل ایتمیك که مهلکۀ فساد وضلالتدن قورتله‌سکز .

خطبای کرامك منابر وجوامعـده هر جمعه اخطار وبیان بیوردقلری

« اتقوا الله واطیعون »

امر حقیقت مشحونیله مکلفیتمز وارستهٔ ریب وظنون اولان اتقا، اوامر صمدانیـهیه انقیاد واطـاعت ونواهیٔ سبحانیهدن قطعیاً مجانبتدر وایکی جهانده مستلزم نجات وسلامت، هر حالده محض فلاح وسعادتدر.

اتقا، بر مسلك امنیت پیرادر که اکا سلوك ایدن ارباب اهتدا بر مقتضای

« فان تصبروا وتتقوا لا یضرکم کیدهم شیئاً »

هر درلو کید وضرر اعدادن خلاص ورها بولور.
اتقا، بر کسوهٔ زر اندود وزیبادر که آنی اکتسـا ایدن دانا بر منطوق حدیث مفخر انبیا

« الایمان عریان ولباسه التقوی »

تزیین ایمان میامن بخشا ایتمکله محسود اعداومغبوط احبا واخلا اولور.

اتقا، اویله بر سـعادت عظمیدرکه اکا مظهریتـله کامین اولان هـدایت قرینك علـو قدر ومنزلتی رکن رصین دین مبین بولنان کتاب بهینده

« ان الله يحب المتقين »

نص ركينيله تصريح وتعيين ونزد رب العالمينـده قبوله رهين عبادت عابدين تقوى آيين اولديغى

« انما تقبل الله من المتقين »

نظم متينيله توضيح وتبيين بيورلمشدر .

ايمدى بو يله آيات جليله واحاديث عليه ايله ممدوح ومشكور بولنان اتقانك سهولت حصولى ايچون اوزرمزه فرض ايديلان صيام، صوم رمضان شرف رسان اولديغى :

« شهر رمضان الذى انزل فيه القرأن »

نص كريميله نمايان‌در يعنى اشبو آيت جليله‌دن مقدم اولان (اياماً معدودات « الآيه » مضمون حقيقت مشحو- نندن منفهم ايام معدوده شهر رمضان‌در اول رمضان كه ناسى حقه هدايت‌وحلال وحرامده ودين‌وشرايع واحكا- مده حق باطلدن فرق وتمييزه دلالت ايدن حضرت‌قرأن لوح محفوظدن سماء دنيايه او شهر سعادت عنوانده شرفبخش نزول اولمشدر بو شهر مبارك سزدن هر كيمك معلومى‌اولور ايسه صائم اولسون حال‌مرضده وياسفرده بولنانلر صائم اولمدقلرى كونلرك يرينه كون طوتسونلر

جناب حق سزه سهولت اراده بیوره‌رق عسرت وصعوبت مراد بیورمدیغندن حال مرض وسفرده اداسنه مقتدر اوله‌مدیغکز فریضهٔ صومی حصول صحت ویا تقرر اقامتکزده ایفا کزه مساعده بیورمشدر سزی صوم ایله طریق سعادت رفیق حقه هدایت بیوردیغی ایچون حضرت قادر قیومی تکبیر وتفخیم وشو نعمت جلیله‌دن طولایی اول منعم حقیقی‌یه عرض شکر عظیم ایدیکز) مفهوم عالیسنده‌کی نص مار البیان اوزرمزه فرض اولان صوم صیام رمضان اولدیغنه دلیل واضح وعیاندر.

بوده اشبو نص جلیل ایله مرتبهٔ ثبوت وقطعیته توصیل بیورلمشدر که حال مرض وسفردن غیریده افطار یعنی ترك صیام خیر آثار غیر جائز وخلاف امر حرکتك منتج عقوبات شدیده اوله‌جغی امر بارزدر.

یازق آنلره که شواراده نافعهٔ ربانیه‌یه اطاعت وانقیاد ایتمزلر.

« تصوموا تصحوا »

خبر شریفندن غفلتله موجب اعتدال قوای بدنیه اولان صومی مستلزم ضعف عد ایتمك کبی وهم سقیم وفکر ضلالته دوشرلر.

واه صد هزاران واه اول بی اذعانلره که طریق

مسعدت رفیق هدایته سلوکلرینی تسهیل ایچون فرض
بیورلمش اولان صوم رمضانی طاقت فرسا بر بار گران
صانمق حمق و بلاهتنه اسیر اولمشلر،

«کلوا واشربوا هنیئا بما اسلفتم فی الایام الخالیة»

نص جلیلی ایله تبشیر بیوریلان سعادت عظمادن محروم
قالمشلردر من کل الوجوه منافع ومحسناتی ظاهر و باهر
اولان صومی موجب ضعف عد ایدن بدبختلر بر کره
دوشونسه‌لر که مضر صحت مخل عافیت صوم بر منفعتمیدر
یوقسه ذوق وصفا نامنه دوشدکلری او کریوهٔ
فساد ورزالت، نشوه ناك صانه‌رق مألوفی اولدقلری اوزهر
هلاهل خباثت میدر؟ تلخئ خماری لذت وصفاسنی هرزمان
امحا ایدن ووجوده مضراتی لایعد ولایحصی اولان او
زهرناك مایعاته کمال خواهش کوستروبده بر قاچ ساعت
سورن، لذت وصفاسی قلوب منوره اربابنك مسلمی اولان
صوم نافعدن خوف ومجانبت ایدن زواللیلر از بجق ملا-
حظه ایتسه‌لرکه شو جهانه نه ایچون کلمشلر، خلیع العذار
کشت وکذار ایتمك ایچونمی وجود بولمشلر؟!

نیجه بر نفس تمناسی ایله
ییمك و ایچمك اوله دلخواهك

معبدك مطبخ اوله شام و سحر
مستراح اوله زیارتگاهك

بونك ایچونمی اولورسك مخلوق
بومیدر امری سكا اللهك ؟

ایمدی عاقل اودر كه جنت اختیاریه‌ده بولنمز، ادای فریضهٔ عبودیتده قدرتی یتدیكی قدر جد وغیرت ایدر؛ اوهام باطله وخیالات عاطله ایله قعر عمیق مذلت ومفسدته دوشمز، اوامر الهیه‌یه اطاعت وانقیاد ایلر .

« للصائم فرحتان فرحة عند الافطار و فرحة عند لقاء ربه »

حدیث لطیف رسالت پناهی مضمون حقیقت مشحو- نندن یعنی (صائم ایچون ایكی فرح واردر بری افطار زماننده بریده لقاء رب آن شرف عیاننده متحصلدر) مفهوم حكمت نموننددن مستدل ومستبشر اولان سعادت عال العاله نائلیت ایله مباهی ومفتخر اولور .

کامل اودرکه غفلت جهولانه یه دوشمز مبنای اسلام اولان صیامه اقدام، اصلاح نفسه اهتمام ایدر؛ ارباب فسق وفجورك حال اسف اشتمالندن عبرت آله‌رق سلامته ایرر.

«زکواة الجسد الصیام»

کلام حکمت انسجامندن اقتباس پرتو هدایت وزکواة وجودینی صوم ایله بالایفا اکمال قوت وصحت وتزیید عمر وعافیت ایلر.

فی الحقیقه بلا انکار ترك صوم ایدنك توبه‌سی مقبولدر اما قضا ایله اولور یعنی صلوة و زکوةده اولدیغی کبی ترك ایدلمش اولان صومی قضا وادا ایله توبه رهین قبول اوله‌بیلور انجق توبه‌یه کووه‌نوب ده ارتکاب معاصی ایدنلرك عقل ایله اتصافنه کوکل هیچ رضا ویرمك ایستمیور توبه‌یه کووه‌نان معصیت کارلرك غفلتنه حکم ضروری اولیور.

توبه ایله اولور دیو ساقط
ارتکاب کناه ایدر غافل
نفع تریاقه اعتماد ایدوب
ماره‌می صوقدیرراوزین عاقل

همده قضاء صوم نه مشكل اولديغی بیلنمليدر؛ اول امرده دوشونمليدر كه رمضان كبی شرفلی بر زمانده، معابد ومساجدك الك نورلی بر وقتی اولان او شهر مغفرت نشانده صائم اولەمیان صبرسز، بتون اخوان دینك صوم ايله تشرف ایلدیكی آوانده آنلردن اعتزال وافتراق ايله بر لقمه اتمك بر لقمه صوویا بر قاچ درلو مكروهات خاطری ایچون امر آلهی یه اطاعتدن امتناع ایدەجك قدر مظلم القلب اولمش كوته بین نصل اولورده قضاء صوم ایده‌بیلور؟! باخصوص هانكی آدم یارین بر حیات بولنه‌جغنه امیندر كه بو كون ایفاسی مترتب عهدهٔ عبودیتی اولان وظیفه‌یی یارین ادا امنیه‌سنده بولنمق حقنی حائز اولسون؟! بناء عليه بو يله افكار واهيه ايله ترك صوم بيوك قباحتدر، عين جنتدر.

برازانصاف ايله تأمل ايدلسه كه الك عادی يرلرده الك كيرلی محللرده پاكلكی سونلرك يارم دقيقه طوره‌ميه‌جغی مزبله‌لرده كمال خوف وهراس وصوك درجه احتراز ايله بر لقمه اكمك يمكه ويا بر نفس سيغاره چكمكه ويا بر يوتم صو ايچمكه چاليشوبده اضطراب ايچنده يشانه‌جغنه هركسك منفوری اولنه‌جغنه حتی كندی وجدانی نظرنده بيله محجوب قالنه‌جغنه بر قاچ

ساعت صبر وتحمل ایدلسه‌ده فریضهٔ نافعهٔ صومی ایفا اولنسه دها کوزل دها خوش اولمزمی؟ رمضان شریفده صائم اولانك ذنوب سابقه‌سی رهین عفوو صفح الٰهی اوله‌جغی اخبار نبی کریم ایله مبشر ومجزوم ایکن بونلر دوشنلمیوبده هوسات نفسانیه‌نك تسویلاتنه قاپلمق، ادای فریضه شرف وموفقیتندن محروم قالمق مغایر عقل وهوش اولمزمی ؟

اشته ای اخــوان دین ! بورالری کوزلجه مطــالعه ایله صـــائم اولکز فقط شرائط صــومی بیله‌رك، رعایت ایدرك صائم اولکز .

حکمت مفروضیتی ـ تسهیــل اتقا ایچون ـ کسر شهوت اولدیغی تفصیلات سابقه ایله معلوم اولان صومك بیاض ایپلکه تشبیه اولنان نور صباح ایله فرق و تمییز ایدیله بیلدیکی زماندن کیجه‌یه قدر دوامی نص ایله ثابت اولوب کیجه‌لری زمان ابتداء صومه قدر حلالیله اجتماع وجماع غیر ممنوع اولدیغی معلومدر .

صائم اولانلرك حرامدن، رزائلدن، فســادی مؤدی ومنتج هر درلو احوال واطواردن مجانبتی تحت الزمیتده

بولنـدیغی هر کس عندنده معلوم ومحققدر . حال بویله اولنجه رمضانلرده کورمکده اولدیغمز احوالك دوامنه کوکل نصل راضی اوله بیلسون !

کسر شهوتله معاصی ومناهیدن مجانبت ایچون صائم اولورکن کیجه‌لر انواع مفاسدی ارتکاب، کوندز بیـك درلو مناهی‌یه اجتسار یاقیشورمی ؟

عفت واستقامت، ناموس وحیثیت، حقوق غیره کمال رعایت هر وقت، هر زمان واجبهٔ ذمت اسلامیه‌مز ایکن صلاح وعبادته حصر ایتمکلکمز لابد اولان ایام مبارکه‌ده لهو ولعب وتماشای نسوان کبی تزیید وتحریك شهوت ایدر مستهجن حاللره وحرکتلره موفقیت ایچون اختیار انواع تعب موافق قاعدهٔ اسلام، مطابق شرائط صیام اولورمی؟

شهر عبادتی موسم معصیت عد ایدرجه‌سنه علی الدوام فسق وفجوره اقدام لایقمیدر ؟

حتی تسبیح ایله اشتغالی لازم کلان دیللرك مخدراته حرف اندازلغه استخدامی روامیدر ؟

فرقان وموعظه کبی تصفیهٔ قلوبی مستلزم مستحسناتی استماع ایتمه‌یی اقتضا ایدن قولاقلرمزك هوا وهوسمزه خادم اولان مستهجناتی ایشتمکله مشغول بولندیرلمسی سزامیدر ؟

فی الحقیقه زینت، لازمهٔ نسوان اولدیغی معلومدر اما حلالندن غیرینك عدم رؤیتی لابددر کمال رعایت مقتضای اسلامیت اولان قاعدهٔ استتاره هیچ اهمیت ویرمامك، کرائم نسوان ایچون مدارزیب وزینت اولان حجاب نقیصهٔ حسن وآن ایمش کبی نظر التفاته الميوبده قطعا جائز اولمیان لاابالیلکله ائتلاف ایلمك نصل اولیورده عفیف بر وجدانی لکه‌دار ایتمیور؟ شیطان پسندانه قیافتلر، طورلر، نمایشلر، آشناقلر، معامله‌لر نصل اولیورده نقیض عفت، مغایر عصمت عد ایدلمیور؟ هر حالده بویله مقدوح ومنفور احوال محذراته هیچ بر وقت مناسب دکلدر.

بیلملی‌یزکه معاصی ومناهیدن توقی هر زمان الزم اولوب شهر غفران اولان رمضانده ایسه بسبتون قطعی الوجوبدر؛ چونکه رمضانده عبادت وطاعت فوق‌العاده موجب اجر ومثوبات اولدیغی کبی فساد ومعصیت دخی غایة الغایة مستلزم مجازات وعقوباتدر.

شهرالصیام مشاکل الحمام

فیه طهور جوامع الاثام

فاطهر به واحذر عثارك انما
شر المصارع مصرع الحمام

يعنی «شهر صيام مشاكل ومشابه حمامدر آنده جميع آثامدن طهارت حصول بولور سنده انكله تطهره چاليش واياغنك سورچسندن فوق العاده حذر ايت؛ زيرا دوشمه‌لرك الك فناسی حمامده دوشمكدر».

اشته شاعر شو ابياتنده رمضان شريفی موجب طهارت بدن اولان حمامه تشبيه ايله آنده جميع آثامدن طهارت حصولنی بيان ايتمش وحمامده آياق سورچمسندن احتراز لزومنی بسط ايدرك او ايام مباركه‌ده لك اوفاق كناهدن بيله الزميت توقيی اتيان ايلمشدر.

«اللهم زين قلوبنا بزينة العفة والعصمة * ونور عيوننا بنور الهداية والحكمة * بجاه من هو العالمين رحمة.»

(انتهى)

——

توکل، تسلیم، رضا

۲

﴿ تسلیم ﴾

ترك تعریض ایدرك حقه اطاعت ایله
اوله‌یم دیرسه‌ك اكر ایكی جهانده مسعود
حذر ایت چیقمه صقین دائرۀ تسلیمدن
بویله امر ایلدی زیراكه جناب معبود

حقیقت ترك اعتراض ایله اوامر الٓهیه‌یه انقیاد واطاعت واجبۀ ذمت عبودیت اولوب كریوۀ تعریض ومخالفته صاپمق قدر مضر ومهلك بر علت اوله‌مز.

او درجه مضر كه كرفتار اولان دنیاده شدتلی یأس وحرمان ایله امرار زمان ایدر؛ عالم بقاده قعر عمیق ذات وجزایه دوشر.

تسلیم، نه مستحسن سجیه‌دركه متخلقنی دارینده نائل فیض وسعادت ایدر.

تسلیم، نه مرغوب خصیصه‌دركه صاحبنی اضطراب واندیشه‌دن حفظ وصیانت ایلر.

علمای اخلاق تسلیمی هر امر ربانی‌یه انقیادواطاعت

وصورت ظاهره‌ده ایجاب حاله مطابق کورنمیان اموره اعتراضدن مجانبتدر دیمشلر و بو انقیاد ومجانبتك موقوف علیهی ایمان اولدیغنی اثبات ایلمشلردر.

سندن ادنایی کوروب شکرایله دمساز اولمق
سندن اعلالره رشك ایلمك مرهمیدر

نابیا سالك سر منزل مقصود اولانه
راه تسلیم و رضا یوللرك الك اسلمیدر



۳

رضا

« لکیلا تأسوا علی ما فاتکم ولا تفرحوا بما آتیکم »

*

شاد وغمکین مشو بسود زیان
زانکه سود زیان نخواهد ماند

مطلقدرکه نعم دنیانك فوت وضیاعندن یأس واغبرار، تحصیل وتزایدندن کبر واغترار قطعا موافق

عقل وحکمت اولمز؛ بوقاعده‌یه اتباع ایتمیانلر هیچ بر دقیقه راحت بوله‌مز.

هرکه راضی شد از قضای خدا
بهره می یابد از رضای خدا

محققدرکه قضای آلهی‌یه رضا ایله هر حالی بلا تغیر حسن تلقی ایدنلر رضای صمدانی‌یه نائل اولورلر وبو رضا ایله ایکی جهانده راحت وشرف بولورلر.

رضا، طرف خدادن متواصل اولان قضایه خشنودلقدن عبارت اولدیغی وبو خلق مستحسن ایله اتصاف برچوق فوائد ومحسناتی مستلزم بولندیغی کتب اخلاقیه‌ده بسط و بیان وامثال و دلائل عدیده ایله تفهیم مقصد ومرام ایدلمشدر.

سعی ایت همیشه کسب رضای خدایه کیم
راضی اولوب خدا سنی راحت مکین ایدر

تقدیره ربط قلب ایدن آزاده خاطری
عزت نه شادکام و نه ذلت حزین ایدر

تتمه

ایمدی اخلاق اسلامیه‌یه دائر اولان مؤلفات مرغوبه‌دن مقتطف شو مسروداتمز توکل و تسلیم ورضاتی ممکن مرتبه تفهیم وایضاح ایلمکده‌در .

هر ایشده اسباب ووسائله بعد التشبث حصول نتیجه‌یه متوکلانه منتظر اولانلرك او زمان انتظارك ویره‌بیله‌جکی هردرلو وسوسه و اندیشه‌دن آزاده بولنه‌جقلری، دائرهٔ تسلیم ورضاده پابرجای ثبات بولنانلرك نیك و بد احوالدن قطعاً متأثر اولمیه‌رق یأس وحرمان کبی الك باشلو سبب بطائت وبطالتدن مصون اوله‌جقلری نظر اعتنادن دور ایدلمینجه هرزمان توکل وتسلیم ورضا حبل متیننه صارلمق اقتضا ایدر .

شریعت مطهرهٔ محمدیه‌نك ارکان واحکام وقواعدی هپ بویله فوق العاده متین، فوق العاده رصین، فوق العاده نافع، فوق العاده شایان توسل وتمسکدر .

حقیقت بویله اولنجه انسانکه ایکی جهانده معزز ومحترم اولمغی دیلر محض خیر وصلاح اولان اوامر آلهیه‌یه مطیع ومنقاد اولملیدر .

انسانکه هرزمانده مرغوب ومکرم اولمغی ایسترسه مقتضای

«بعثت لاتمم مكارم الاخلاق»

متمم ومكمل اخلاق مستحسنه اولان آفتاب عالمتاب نبوت پیغمبر ذیشان علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینك انوار فیوضات نثار احادیثندن اقتباس پرتو کمالاته ساعی بولنملیدر .

**



زراعت

فقریکی رفع ایچون زراعت قیل
حالکی ماسوایه ایلمه عرض

افضل انبیا بیورمشدر
اطلبوا الرزق فی خبایا الارض

اوقچی زاده مرحومك شو قطعهٔ برکزیده‌سنه زینت بخش اولان حدیث شریف موافق بحر خفیف اولوب (ابو یعلی) نك (مسند) ده و (طبرانی) نك (مسند کبیر) ده و (بیهقی) نك (شعب ایمان) ده ذکر وبیان ایلدکلرینه کوره حضرت عائشه رضی اه تعالی عنها جانبندن روایت ایدلدیکی (جامع الصغیر) ده مسطوردر .

جار اه الزمخشری علیه رحمة البارینك (خذ والغنكم

من رجل اعجمی) کلامیله علوقدرینی بالذات اعـلان
و بیان ایتدیکی فائق اللغه نام کتاب مستطابنده (اطلبوا)
یرنده (ابتغوا) ذکر ایدلدیکی کبی سائر بعض کتبده دخی
(التمسوا) کورلمش اولوب بونلرك معنی فرق کلیلری بو -
لنمدیغی جهتله هرنه صورتله قبول ایدلسه بأس یوقسه ده
(اطلبوا) اولمسی اکثر محدثین کرام حضراتنك اخبار
وروایتنه توافقندن ناشی مرجحدر .
شارح جامع الصغیر مناوی مرحومله سائر بعض
افاخم جانبندن دخی بیان بیورلدیغی اوزره حدیث شریف
مذکورده کی خبایا (خبیئه) نك جمعیدر شفیعه وزننده
(خبیئة) و شفیع وزننده (خبئ) کیزلو ومستور شیئه
دینور شو حالده حدیث مذکور ارضده مستور و پنهان
اولان خزائن خفیه‌دن وارضك حائز اولدیغی قوهٔ منبته‌دن
بالاستفاده اکتساب رزقه سعی و غیرتی
آمردر بو صورت (فائق للغه)ده دخی توضیح وحدیث
شریفك زراعتله استخراج معادنه ترغیب ایچون اولدیغی
تصریح ایدلمشدر .
اشته جناب مفخر انبیا علیه افضل التحایا بو حدیث
شریف ایله مسلمینی هم زراعت وحراثته همده استخراج
معدنیاته سعی وغیرته تشویق بیورمقده‌در .

شـو يقين زمانلرده (سـوربون)ده ايراد نطق ايله اسـلاميت اماتهٔ صنعت ومعرفت ايلمشدر ديه‌جك قـدر بلاهت كوسترن (موسيو ره نان) ديدهٔ بصيرتنه كلمش او غشاوهٔ جهل وعنـادى قالديروبده بو درلو حقايقى كورمش و بو كون ملل واقوامك كسب ثروت وسامانه‌ك برنجى خادم اولديغى تحقق ايدن معـدنجيلكه بيك اوچيوز سنه اول مسلمانلرى حث وتشويق بيوران پيغمبر ذيشانك نشرينه مأمور اولدقلرى شريعت مطهره‌ده‌كى بو اكمليت فوق العـاده‌يه بر آزجق آكاه اولمش اولسـه ايدى اويله تعرض وتجـاوزده ممكن دكل بولنـه‌مزدى. اسلاميتك مكمليت فوق العاده‌سنى مرقوم موسيو (ره‌نان) ه ونور بصـيرتى رمد اغراض ايله خـيره‌لنمش اولان هم افـكارلرينه اكلاتمق ايچون بر مقالهٔ مخصوصه احضار ايدلمكده اولديغى كبى مجموعه‌مزه درج ايتمكده بولنديغمز (اسرار النورانية القرآنيه) ترجمه‌سى دخى شو مقصـده حقيله خدمت ايلمكده اولديغندن بوراده صدددن آيرلميه‌رق ينه بحث زراعته رجوع ايده‌لم.

معلوم اولسـون كه محمديلرى زرع وحرثه تشويق ايچون دها برچوق اوامر جليله كتب مخصوصه‌سنده مبسوط ومندرجدر؛ ازجمله (ابى داود) رحمة الله عليهك

(علی بن حسین) رضی الله عنهمادن نقلاً (مراسیل)ده ذکر ایلدیکی

«احرثوا فان الحرث مبارك»

حدیث شریفی هم او تشویق همده حراثتك مبارك یعنی کثیر الخیر وعظیم النفع اولمقله ممدوح بولندیغی تبشیرینی تضمن واحتوا ایلمکده‌در.

اشته زراعت او مشغولیت پریمن وبرکتدر که حضرت نبی ذیشان علیه الصلاة والسلام افندمزك مدایح جلیله‌سنه مظهریتله شرفیاب اولمش؛ اشته حراثت اوواسطهٔ نفیسهٔ معیشتدر که اشرف وسائط ووسائل اداره اولدیغی هر وجهله تحقق ایتمشدر.

تتبع خبایا الارض وادع ملیکها
لعلك یوماً ان تجاب وترزقا

خبایای ارضی تتبع ایله یعنی خفا ومختزنات ارضدن استفاده‌یه جد واهتمام واو ارضك خالق ومالکی اولان حضرت قادر مطلقه دعایه دوام ایت که بر کون اولوب مجاب ومرزوق اوله‌سك.

«فلاح المعیشة فی الفلاحه»

قول حكيمانه‌سی ناطق اولدیغی اوزره امر معیشتده
الڭ زیاده موجب فلاح ونجات اولان حراثتدر .

« الفلاحة بالفلاح مصحوبة
والبركة على اهلها مصبوبة »

كلام حقیقت انسجامیله مستدل اولدیغی اوزره
فلاحت وزراعت مقارن فلاح وسلامت واهلنه موصل
منفعت وبركتدر؛ هر یوزدن مستلزم فوز وغنیمتدر؛
محصول زرع بستان ایله تدارك اقوات عیال وتزییدو تكثیر
امواله غیرت هر وجهله منتج مسعدت وراحتدر .

اوقجی زاده مرحوم (احسن الحدیث) نام اثر
بهترنده (مرصاد العباد) دن نقلاً ایراد ایلمشدر كه
«فلاحت ودهقنت، جناب عزت ایله معامله وسوداگری
و بهترین مكاسب واشغال اولدیغی ریب واشكالدن بری
اولوب فی الحقیقه صفت رزاقیده نیابت حضرت حی
باقیدر لكن زرع وحرثه مواظب اولان كاسب غیر كاذبه
لازم ولاذب دركه مال بی مآل ایله مغتر ومزاج وحالی
آفات ملك سریع الارتحال ایله مغیر اولمیوب اسباب یسار
ومكنت ید تصرف وقدرتنده مودوع بولندیغی تیقن
ایده وهنگام زراعتده تقدیم نیاز وضراعت وزمان حراثتده

سر رشتهٔ حزمی حفظ وحراست ایدوب بو نیتله دانه افشان وبو امنیت ایله درخت فشان اوله که چراکاه زندکانیده هر زیروح محتاج زاد وقوت وعطالت واهمال هر حالده مذموم وممقوتدر » .

فاضل مشار الیه ینه محل مذکورده دیمشدر که « اکر بعض سنینده محصول زمین کمتر واشجار ثمرهٔ مقاصد وآمال خشك سال قحط وابسال ایله بی برك وبر اولورسه زبان سرتیز ودل وسوسه آمیزایله افاعیل حکیم کردکاره اعتراض وانکاردن پرهیز وآیت

« فی السماء رزقکم وماتوعدون »

ده مخزون اولان حکم کونا کونی درك وتمییز ایدوب قلت نان بی امتناندن متضجر وتنکدل وضیق معیشتله پریشان ومنفعل اولنمیه؛ وسنابل وحبوبك نشو ونماسی باران بهار واعتدال کردش لیل ونهاردن دخی بیلنمیوب سرجهٔ دل صفی شرك خفیدن پاك وبو مثللو حکم مجهوله ده متابعت اعتقاد عجایز جائز اولمدیغی ادراك ایدیله » .

حقیقت زراعتك پك زیاده مقبول وممدوح اولمسی حیل و مفاسددن مصون اوله رق کسب ماله وسیله بولنمسندن وتمام توکل وعصمتله تدارك اسباب معیشتی تسهیل ایلمسندن ناشی اولدیغنه مبنی زراع ایچون بو

خصائص امتيازيهٔ حراثتی ازالەدن اجتناب ایتمك، وقتیله وبوایله اکینی اکەرك وفدانی دیکەرك موسم حصاد وثماره متوکلانه انتظار وترقب ایلمك اقتضا ایدر .

« دهقان صاحب ایقان که دهقنته بو نیتله شروع وخلوص طویتله حفظ کروم زروع ایدوب اوامر آلهیه‌یه رعایت ایده مسافران عالم ناسوته کندیسندن قوت وقوت حاصل ویاخود وحوش وطیورك حواصلنه واصل اولان هر برك و بار والقاطهٔ ثمار آنك صحائف آمالنه نوشته ومزرعهٔ حسناتنده کشته اولوب هر دانهٔ کبها سلوك راه خداده بر قدم راسخ وقطع مراتب اخرویه ایدن یاران میاننده سبب شرف بازخ اولور؛ نتەکم بو حدیث اکا اشارت والماع وبو بابده اولان پاداش ونوالی مکرمات زمانه اسماع ایدر .

« من یزرع زرعاً اویغرس غرساً فما اکل من الطیور والدواب یکتب فی دیوان حسناته »

بلکه اخلاص عمل ایله تکمیل انسانیت وعباد اللهه ایصال نفعه تصحیح نیت ایدر ایسه کدیمینی ایله بر آوردهٔ سفرهٔ زمین اولان محصول محصود وربع مقصود ایله هر کیمله تغذی واول قوت ایله مراسم طاعتی ایفا ایده باسرها اکا محسوب و

« من غيران ينقص من اجورهم شيئاً »

ديوان حسنات وطاعاتنه مكتوب اولـور

فضل حق كه بها نمی جوید

مغفرت را بهـانه می جوید

اركان معمـورهٔ يقـين اولان بزركان ملت ودين ديمشلردركه برلقمهٔ نان شايستهٔ سرخوان اولنجه حراث واكار وحداد وتجار وآنك ندرا وامثالی محترفه وعمالدن اوچيوز التمش كمسنه ترتيب وتربيه وتربيتدن علی طريق المداوله مزاوله ايدرلر. چونكه اولقمهٔ كم بها مسـتورات قباب اصطفادن برمرد خدايه غذا اوله جنـاب كريم منان جمله عمله وكاركنانی اول وبی جلی المواهبه هبـه ايدوب يوم عسيرده نار سعيردن آزاد ودل ويرانی او اهل رحمت ورضوانك همتيله آباد ايدر» .

« دار كرم مدارينه ابنای سبيل ايچون تسبيل ومهمان خانه‌سنه دخولی آشنا وبيكانه‌يه تسهيل ايدوب

« البخل بالطعام من اخلاق الطغام »

قول حكمت شعارينی استحضار ايله اكرام صنوف ضيوفده جد بيحد ايدنلر كمال شادی‌يه ايرر .»

ايمدی « زراعت كبی بركرامتی اولوركه

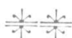
« فى كل سنبلة مأته حبة »

فحواى جليلى اوزره شئ قليلى تكثير،

« والله يضاعف لمن يشاء »

مقتضاى عاليسى اوزره تضعيف وتوفير ايدوب عطاياى جديرهٔ جديده ايجاد واجاده ومنكران معاده احياى موات اقوات وازواد ايله دلائل حشر واجسادى تكرير واعاده ايدر.

كيميا خواهى زراعت كن كه خوش كفت آن كه كفت
زرع ثلثانش زرست وثلث باقى همزرست



{ اسرار النورانية القرآنيه } ترجمه‌سندن

مابعد

بيان احجار الفحميه

بونده مباحث عديده واردر

مبحث اول

معلوم اولسونكه اراضئ غازيه تجاويفيله ميل وانحدارى قليل اولان دره ويارىقلرنده وصويك ايركيلوب طوپلانديغى يرلرنده رسوبات نباتات تكون وآنك

تحللندن قابل احتراق برجسم تحصل ایدر . رسوبات (تورتی) مذکوره انجق احوال مخصوصه اوزره متکون اولدیغی کبی میاه جاریه‌ده وعمیق اولان برکه (صولی چقور) لرده وبعضاً میاهی بوشالان محللرده دکل میاه جاریه‌نك علی الدوام باقی قالدیغی یرلرده وقعری آزاولان چقورلرده تکون ایلر .

وجه مذکور اوزره متکون رسوباته (ژه‌ئولوژی) علماسی (تورب) تسمیه ایتمشلردر. بونك تکونی خصوصیله علی الدوام صوده قالمش نباتات خلویه‌نك تراکمندن نشأت ایدر ونباتات مذکوره رسوب ایچون اصل اولان (عجینه) کندیسندن تکون ایدن نباتات مائیه‌نك انواعی کبی سرعتله متکثر اولور . بو عجینه بر ماده‌درکه جمیع نباتات مذکوره‌نك تحللنه مساعد وساعیدر ومیاه انهارك جذب وجلب ایتدیکی متعدد نباتات ارضیه بو عجینه‌یه مضاف اولور .

اکثری دخی صو بریکدیکی مختلف یرلرده مندفن اشجار کبیره و باخصوص اجزای سفلیهٔ اشجار واردرکه بونلر کندیلرندن رسوب تکون ایدن (رمل وطفل) اوزره‌متراکم اولورلر .اشجار مذکوره بعضاً عموداً موضوع ایسه‌لرده اکثری ــ توربك تکون ایلدیکی محل مستویده

ثابت اولان – جذر واصللری قر بنده کی مکانلرنده تکسر ایدرلر . وبعضاً بو اغاجلر متعدد وتوربك تکوننڈن اول ثابت اولدقلری مکانده یکدیکر ینـه – کویا غابات تامه‌ده نشأت ایتمشجه‌سنه – مقابل بولنـورلر. اشته بو اغاجلر عصرمزده اشجـار راتنجیه ایله بلوط وبعضاًده لسـان عصفور انواعنـه نسبت ایدیلـورلر . اشجار راتنجیـه صلابتنی حفظ ایتدیکی جهتله حال طبیعیسنده همانده باقی ایسه‌ده قوریوب غباره تحولنده سیاهلنور . توربك محل تولدی اولان فجواتده اوکوز کمیکلری وکیك بوینوزلری کبی ممه‌لی حیـوانات بقـایاسی بولنور . بو فجوات اراـ ضینك انواع مختلفه‌سنده وبعضاًده متبلور یرلرنده بولنوب جمیع احـوالده رمل وطفل ویا بزلطدن رسـوبات ایله مبتدئه اولماسی نادردر .

بر بری اوزرینـه متراکم نباتات بقایاسـنك – جزؤ سفلاسی اکثریتله اسوداد واندماج حالنده بولنان وثخنی مختلف اولان – کتلهٔ واحده حالنه تحولی مواد توربیه‌ـ دندر کندوسـنی غطی وستر ایدن رسوبات متوالیه‌دن متکون ومتشکل ویکدیکرندن مختلف الثخن رسـوبات ایله منفصـل طبقات شکلنده بولنـان شی دخی مـواد توربیه‌دندر .

بو رسوبات جیری اولسون طفلی اولسون رملدن ومادن
حجری‌دن متکون اولوب میاه عذبه‌نك قواقعی ایله میاه
انهارك جذب ایتدیکی قواقعی محتوی بولنور .
اکثری توربك سطحی میاهله وبعض کره‌ده کندلك
رطوبته مناسبتی بولنان مختلف نباتاتك ثابت اولدیغی
ارضله مغطی ومستور اولور .
توربك قلیل الغور اولان میاه تحتنده متکون اولدیغنی
اقدمجه بیان ایتمش ایدك شو حالده توربه اصل اولان
رسوبات جداً ثخین اولوب تکونی دخی احوال مخصوصه
اوزره اولدیغی ظاهردر وبوندن طولانی معلوم اولیور که
رسوباتك بولندیغی اماکنه هبوطی اثنای تکوننده متتابع
بر صورتده حصول ووقوع بولمشدر .
تورب حالنده بولنان طبقات ارض نباتیه بوکا دائر
اولدیغی کبی مواد توربیه‌نك محال مستویه‌سنده کوریلان
اشکال اشجارك غابات منتظمه‌ده یکدیکره ملاقی ومقابل
بولندیغی صورت وحالده کورنمسی دخی اکا دلالت ایدر .
اشته بونلر ارضك بر مدت یبوست وجفافی وبر مدتده
میاه ایله انغمار واستتاری ایله عارض اولان احوالدر .
ایمدی مواد توربیه سطح ارضده کثیرة الانتشار
اولوب ارضك تجاویف مختلفه‌سنی اشغال ایدن وجمیع

ارتفاعاتده مختلف الاتساع اولان احوالنه طاغیلور . مواد مذکوره‌دن (آلپا) طاغلری کبی جبالك تپه‌لرنده وفرانسه‌نك مرکزنده‌کی جبال مرتفعه سطوحنده بولنور ودوز وآلچق یرلرده دخی چوقدر حتی پروسیا وهولانده‌ده اولدیغی کبی اتساع وبر خیلی یری اشغال ایلر وتوربك پك چوغی نباتات نهریه‌دن تکون ایتدیکی کبی بعضیسیده بحاره متصل مستنقعاتده تکون ایدر ومستنقعات مذکوره‌ده متکون رسوبات توربیه ـ بحر محیطك قوملی سواحلنده اولدیغی کبی ـ یوصون ونباتات بحریه‌نك انواعندن حاصل اولور وبعض کره‌ده جبل اوزرنده نباتاتك اوراقندن ورطوبتلی اودیه‌نك محال مستویه‌سنده تراکم ایدن مختلف بقایادن رسوب حصول بولور انجق بو رسوب عارضدن تولد وتکون ایدن تورب غیر جید اولوب احتراق ایچون استعمال ایدیله‌مز .

مبحث ثانی

حجر فحمی بیاننده‌در

شبهه یوقدر که باطن ارضده بولنان رسوبات فحمیه بربری اوزرینه تراکم ایدن نباتاتدن تکون ایدر تورب کبی بوکا دلیل ایسه منظار معظمله (بیوك‌دوربین) باطن ارضده وتوربده کشف ایدیلان بقایادر . توربه مصاحب

اولان مواد طینیه‌ده بولنان اغاج کوده‌لری واوراق عدیده دخی اکا دلالت ایدر . (ژئولوژیون) بومسئله‌ده اتفاق ایتمشلر سه‌ده کیفیت تراکمده متفق دکللردر : بعضلر رسوبات فحمیه‌میاه انهارك و بعض اما کنده قدیماً موجود اولان بحار طالغه‌لرینك طاشیدیغی کبیر الحجم نباتاتك اندفاننددن حاصل اولدیغنی درمیان ایتمشلر وبعضلرده بو رسوباتك اغلبی اراضئ مکشوفه ومستویه‌ده کائن صولی چقورلرده او-لدیغنی ومیاهك دخی کندوسنه قریب اولان نباتات بقایاسنی مذکور چوقورلره طاشیدیغنی بیان ایلمشلردر . قول اول مردوددر؛ زیرا میاهك طاشیدیغی کبیرة الحجم نباتاتك ــ بعض بلادده بولنان طبقات فحمیه کبی قالین طبقاتی حاصل ایده‌بیلمك ایچون ــ غایت قالین اولمسی اقتضا ایدر یعنی قالینلغی بر آرشون و بر ثلث ویااوچ ویا قرق ارشون بولنان طبقات فحمیه‌یی وجوده کتوره‌جك اغاجلك قرق یا یتمش بش ویا یوز یکرمی ارشون قالینلغنده بولنمسی لازم کلور بونی ایسه عقل تجویز ایتمز زیرا بو ثمن وحجمده اغاجلرك سطح انهارده وپك چوق بحارده یوزمسی مستبعددر .

قول ثانی‌یه کلنجه بونده صعوبت یوقدر فحم حجرینك تکون ایتدیکی مواد عضویه‌نك تراکمی ایچون زماندن

بشقه هیچ بر شی ایستەمز بوزمانك دخی غایت اوزون اولدیغی آشکاردر . عصرمزه قدر باقی اولان غابات قدیمەده سنوی متکون قار بونك یعنی معدن کورینك مقداری حقنده بحث ایدن ارباب معلومات دیمشلردر که هر یوز سنەده بر انجق یوزده بر بچق قالینلغنده طبقهٔ واحدهٔ فحیمه تکون ایدر لکن حیواناتك تکوننده‌ن اول اولان ازمنهٔ قدیمەده‌کی جو بخار ایله مشحون بولندیغندن آندن نشأت ایدن نباتات جداً قوی اولوردی وباطن ارضدن خیلی حامض قار بون صعود ایدر ایدی بناءعلیه نباتات مذکوره قار بونی باطن ارضده سرعتله حصوله کتورردی هر حالده تکونی زمان طویل ایستیان یالکز فحم حجری رسوباتی دکلدر بلکه جمیع رسوبات دخی زمان طویل ایستر حتی غایت ثخن عظیم کسب ایدن وجیری اولان رسوبات حجریهٔ قوقعیەنك تکونی ایچون دخی قرون عدیدەیه احتیاج واردر .

نباتات بقیەسیله وجود بولان نور بی رسوبات فحمیه ایله تشبیه وتطبیق ایدنلر فحم حجریده وتوریده منظار معظم ایله کشف اولنان ازهار خلویهٔ عدیدەیی رؤیت ومشاهده ایتمشلردر وتحقیق ایلمشلردر که تورب ارضه جزوراً متعذری اولان اشجار ایله واو اشجارك شست فحمیده

محفوظ بولنان اوراقى ايله، ويكديكرندن منفصل ومختلف الاتساع حوزه‌لرده‌كى اشجارك وجوديله حاصل اولور .

ايمدى بو احوالك جمله‌سى اراضئ مكشوفه حقلرنده متكون مستنقعاتلى اماكنده حصولنه دلالت ايدروبونكله ده اشجارى مياه انهارك و يا مياه بحارك طاشيرديغى حقنده كى قول مردود بولنديغى نمايان اولور .

(مابعدى وار)

مقتطفات منثوره

حضرت على كرم الله وجهه شو مألده بيورمشلردر :

اصدقا اوچ واعدا دخى اوچ نوعدر احبا انسانك كندى دوستى، دوستنك دوستى، دشمننك دشمنيدر اعدا انسانك كنديسنك دشمنى، دوستنك دشمنى، دشمننك دوستيدر.

امام ابو القاسم قشيرى (مقصد الاسنى فى شرح اسماء الحسنى) نام اثر مقبولنك اسم (وهاب) بحثنده بيان ايلمشدر :

حكمادن برى ديمشدر كه دنياده الڭ چوق غملى انسان حسد شعار وكمال راحت وسعادت اوزره يشايان قناعتكار

واذایا وجفایایه بغایت صبر وتحمل ایده‌بیلان حریص ومعیشتده دوچار سفالت اولان تارك دنیا بولنانلردر الك زیاده کرفتدار ندامت اولانلر ایسه ورطهٔ افراطه دوشن عالملردر .

—

اثر مذکورك (السلام) بحثنده دخی شویله افاده قلنمشدر :

(سلام) سلامه‌دندر جناب حقك اسمی معناسنجه ربی آفاتدن تنزیه وصفات مخلوقاتدن تقدیسدر مولایه قلب سلیم ایله رجوع ایتمك

(یوم لاینفع مال ولابنون الامن اتی الله بقلب سلیم)

مضمون کریم ومؤدای فخیمنجه دخی مدلل اولدیغی اوزره بغایت مقبول، انسانك سعادت دارینه مدار حصول اوله‌جغی آزادهٔ کواه اولوب آداب اسلام وسلامتدن اولدیغی وقلب سلیم ایسه غل وغشدن وحقد وحسددن بری اولمقدن عبارت بولندیغی کتب مرغوبه‌ده مبسوطدر حقد وحسددن برائتك منافع فوق‌العاده‌سنه دال اولمق اوزره امام مشارالیه اصمعی‌دن نقلاً دیمشدرکه

یوز یکرمی یاشنده بر اعرابی‌دن بو قدر یشامسی سببی سؤال اولندقده (حسددن برأتم‌در) جوابنی ویرمشدر.

رسالهٔ قشیریه‌نك (استقامت) بابنده مندرجدر:

ابو علی دقاق علیه رحمة الخلاق «استقامتك اوچ درجه‌سی واردر اولی تقویم صکره اقامت صکره استقامت‌در تقویم تأدیب نفوس، اقامت تهذیب قلوب، استقامت ایسه تقریب اسراردر» دیمشدر.

ابو علی جرجانی علیه رحمة الباری «صاحب استقامت اول طالب کرامت اولما کرچه نفسك کرامت طلبنده متحرکه‌در اما ربك سندن استقامت طلب ایلر» دیمشدر.

واسطی علیه رحمة العالی «استقامت اول خصلت‌درکه وجودیله محاسن کمال بولور، قصدیله محاسن قبیح اولور»،

شیخ شبلی علیه رحمة الولی «استقامت اول خصلت درکه شمدیدن مشاهدهٔ قیامت ایده‌سك» بیورمشدر.

امام قشیری رحمة الله علیه‌ده بیان ایلشدرکه «استقامت فی‌الاقوال ترك غیبت، استقامت فی‌الافعال نفی بدعت، استقامت فی‌الاعمال غیرت ونفی حجت ایله اولور.»

الواحد * الاحد

حقنده امام قشیری شویله دیمشدر :
بو ایکیسی اسماء الٓهیه‌دندر واسماء الٓهیه‌دن اولدقلرینه
«والٓهکم آله واحد» «قل هو الله احد»
نص جلیللری دلالت ایدر .
حقیقةً واحد قسمی اولمیان وکندیسندن بر شیئك استثناسی غیر ممکن اولاندر بو مفهوم اهل تحقیق عندنده معنای حقیقیدر و (دار واحده) و(درهم واحد) ترکیبلر-نده‌کی واحد لفظی معنای مجازی‌یه محمولدر زیرا بونلردن بعضیسنك استثناسی صحیح اولور .
ابن فورك دیمشدرکه (واحد) صفات الٓهیه‌دندر واوچ معناسی واردر : بریسی لذاته قسمی یوقدر زیرا غیر متبعض وغیر متجزیدر ایکنجیسی شبیهی یوق دیمکدر حتی عرب (فلان واحد فی عصره) دیرلر یعنی بو ترکیب ایله فلانك عصرنده نظیری اولمدیغنی بیان ایدرلر او-چنجیسی افعالنده شریکی یوقدر معناسنده‌در نصلکه فلان بو ایشلرده متوحددر دینور یعنی هیچ بر کیمسه او ایشده او آدمه معین وشریك اولمدیغی کوستریلور .
متقدمین بو اوچ معنی جناب حقه مستحق اولوب فقط

توحید برنجیسده یعنی نفی قسمت معناسنده حقیقت، دیکر ایکیسنده مجاز صورتنده اولدیغنی بسط وتمهید ایلمشلردر.

(احد)ك دخی لغتده اصلی (وحد) در نصلکه (رجل وحد) دینور حانك فتح وسکونی جائزدر (رجل فرد وفرید) دینلدیکی کبی. (وحد)ك واوی همزه‌یه تبدیل ایدلمشدر نصلکه (امرأة اسماء) دینور (اسما) نك اصلی (وسما) در زیرا حسن معناسنه اولان (وسامه) دن اولوب واوی الفه قلب ایدلمشدر. خلقك برطاقمی واحد ایله احدی فرق ایتمز وبعضلری ایدر ودیرلرکه واحد افتتاح اعداددر بر ایکی اوچ الی اخره دینور (واحد) عددن کندیسیله ذکر اولنان شیئك نفیی ایچونده بر اسم اولور و بعضلر جحد ایله ذکر اولنور دیمشلردر اوحالده (ماجاءنی احد) دینور بوده واحدایله مافوقنك کلمسنی نفیدر و(جاءنی واحد) دینور (جاءنی احد) دینلمز.

توحید ایسه سبحانه وتعالی حضرتلری بردر دیه‌رك حکم ایتمکدر بو حکم قول وعمل واشارت اصابع ایله اولورایمدی توحید اوچدر: بنفسه جناب حقك توحیدیدر بوده اللهك علم واخبارى کندوسنك بر اولدیغیدر ایکنجیسی عبدك حقی توحیدیدر بوده ذکر اولنه‌جغی اوزره وحدانیت آلهیه‌یی تصدیقدر اوچنجیسی حقك عبدی

توحيد ايتمسيدر يعنى عبده توحيد اعطا ايتمسى وتوفيق ويرمسى ديمكدر .

توحيد حقنده افاخم اسلاميه آثارندن مقتطف بر رساله ترتيبنه چاليشلمقده اولديغندن ايلروده بونك دخى محاضراته درجيله تزيين صحائف قلنه‌جقدر .



« اخلاق محسنى » ذيلنده مسطوردر :

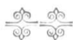
علامت حمق بشدر : غيرك مضرتندن كنديسنه منفعت تصور ايلمك ، بى رياضت عبادتله ثواب آخرت رجا ايتمك ، خصومت وخشونتله معاشقهٔ نسوانه مباشر اولمق ، راحت وحضور ايله دقايق علومه وقوف وشعور قصدنده بولنمق ، نقض وبغض وعقوق ايله ناسدن صداقت توقع وانتظار ايلمك .



كذلك ذيل مذكورده مبسوطدر :

شو التى خصلتله آراسته اولانلرك صداقتنده شائبه ، مخالصتنده شبهه يوقدر يعنى دوستك معايبنه اطلاع ايلديكى حالده افشا واظهارى جائز كورميان ، احباسنده كورديكى

هنر ومحاسنی مع زیادةً افشــا واعلام ایدن، ایتدیکی
احسان مقابلنده امتنان وکوردیکی احسانه قارشو تجویز
نسیان ایلمیان، احباسندن مشاهده ایلدیکی خطاوذلتی ذیل
عفو ایله ستر و معترف جرم وقصــور اولان احبــانك
آزارینی شرف قبوله ارزان کورمکه همت ایدن ذواتك
صدق وخلوصی تام ونقایصدن بری اوله‌جغندن انتخاب
احبا خصوصــنده شو خصائص جمیله نظر دقته النمق
وکذلك غیرك محب وفاشـعاری اولمق ایچون بو خصائل
ایله متصف بولنمق لازمدر شبهه‌سزدرکه بونلرله اتصاف
ایتمیــانلر ظاهرده دوست ایسه‌ده باطنده دشمندن فرقلی
اوله‌مزلر .



ینه (اخلاق محسنی) ذیلنده محرردرکه :

مرافقت ومصاحبت شو اوچ طائفه ایله اولور ایسه
هر یوزدن استلزام منفعت ایدر برنجیسی ارباب عـلم
وعمل که انلرله مصاحبت سعادت دنیا وآخرتك حصولنه
مدار سهولتدر ایکنجیسی اصحــاب مکارم اخــلاق که
انلرله الفت واتفاق موافق عقل وحکمتدر چونکه بونلر
دوســتك خطاسنی دامن اغمــاض ایله ستر ایدوب نصح
وپند وصلاح وفلاحنه سعی وهمت ایدرلر اوچنجیسی

بی غرض اولانلر، شائبهٔ طمعدن بری بولنانلر واساس محبتی قواعد صدق واخلاصه بنا ایدنلردرکه محبتلری ارباب اغراضك مفسدتیله زائل وسائقهٔ طمع وحرص ایله محو ومضمحل اولمیه‌رق هر زمان ماحئ مشقت، داعئ مکرمتدر.



احوال آتیه ایله متصف اولانلرله الفت هر وجهله شایان مجانبتدر: بر طاقمی ارباب فسق وفجوردرکه انلرك سعی وهمتی مشتهیات نفسه منحصر ومقصوردر کندو- لرینه میل ومحبت نه سبب راحت دنیا، نه‌ده موجب رحمت بقادر؛ بر طاقمی اهل کذب وارباب خیانتدرکه انلرله مصاحبت عذاب الیم ومعاشرت بلای عظیمدر سائرلره سندن کلام فتنه انکیز نقل وروایت، بشقه‌لردن سکا اخبار وحشت‌آمیز ایصال وحکایت ایدرلر دروغ بی‌فروغی صورت راستیده کوستروب حق صریحی باطل صریح طرزنده تفهیم ایلرلر؛ هله بر طاقمی ایسه اصحاب حمق وبلاهتدرکه نه جر منفعتده اقوالنه اعتقاد، نه دفع مضرتده افعالنه اعتماد مناسبدر اکثر عین خیر تصور ایتدکلری محض شر واقع ومفید اعتقاد ایلدکلری ضار،

موجب خسار اولەرق مضر ملاحظه ایتدکلری نافع اولور .



مقتطفات منظومه

(روضة الناظر ونزهة الخاطر نام اثر لطیفك)

فصل اولندن

تأدب صغیراً فالتأدب فی الصغر
یزیدك اقسام الكرامة فی الكبر
تعلم و ریعان الشباب بمائه
ففی الغصن شیٔ لیس یوجد فی الشجر
وما حفظ الانسان فی حده الصبی
یدوم دوام النقش فی صفحة الحجر

—

زمان صباوتده تحصیل ادب ایله؛ زیرا کوچکلکده تأدب ییودیکك وقت انواع لطف ومکارمی زیاده ایلر .

علمی اکتسابه شتاب ایله که نهال شباب آب ناب علوم ایله فیضیاب اولور؛ زیرا اشجارده اولمیان خواص اغصانده بولنور .

هنكام صباوتده حفظ وتعلم ایدیلان شی طاش اوزرنده‌کی نقشك دوامی کبی پزیرای ثبات اولور.

—

من باع ایام الصبی بتأدب
ربحت تجارته علی الازمان

—

ایام صباوتنی تأدبه حصر وصرف ایدنلرك تجارتی علی الدوام مربوح ومزداد اولور.

—

ومن اشتری لهو الحداثة فاته
نبل الکهول وآب بالخسران

—

هنکام حداثتنی لعب وعبثله محو وافنا ایدنلر ایسه زمان شیخوختده فضل وراحتدن محروم اولورلر وخائب وخاسر اوله‌رق محو اولوب کیدرلر.

—

اثرمذکورك فصل ثانیسندن

اذا العود لم یثمر وان کان شعبة
من المثمرات اعتده الناس فی الحطب

و لا تتكل الا على ما فعلته
ولا تحسبن المجد يورث كالنسب

—

میوه و یمیان اغاج اشجار مثمره جنسندن بولنسه بیله خلق آنی ینه اودون یرینه استعمال ایدرلر.

سن یالکز کندی افعالکه باق، اکا کوون یوقسه مجد وشرف نسب کبی موروث اولور ظن ایتمه.

—

ليس اليتيم الذى قدمات والده
ان اليتيم يتيم العقل و الادب

—

پدری وفات ایتمش اولان یتیم دکلدر؛ یتیم انجق عقل وادبدن محروم قالمش بیچارهلردر.

—

لئن فخرت بآباء ذوى شرف
لقد صدقت ولكن بئس ما ولدوا

—

صاحب شرف وشان اولان آبا واجدادکله افتخار ایدرسهك طوغری سویلمش اولورسك لکن شو قدرکه آنلر فنا بر ولد وجوده کتورمشلردر.

—

شاعر مشهور (باخرزی) نك آثارندن

خـذ العـفو و أمر بعرف كما
امرت واعرض عن الجاهلـين
و لن فی الکـلام لکل الانام
فمستحسن من ذوی الجـاه لین

—

عفوی الده ایت، سن نصل ایولکله معامله‌یه مأمور اسه‌ك خلقه‌ده او خصلتله ائتلاف توصیه ایله !
جاهللردن چکین، اجتناب ایله !
هر کس حقنده کلام ملایم قوللان؛ زیرا صـاحب عز و منزلت ایچـون الك زیاده مستحسـن اولان حال ملایمتدر .



ابن کمال مرحومك آثار منظومه‌سندن

(حرف الدال)

مطبخ دهر ایچنده آچ اولسه‌ك
کیمسـه‌نك نعمتنـه ایتمه حسـد

رزق ایچون فی الحقیقه غم یه کیم
ضمـن الله رزق کل احـد

—

سفید وسرخ ایله اولمز خراب قصر حسن آباد
قچن اصلاح ایده عطار آنی کیم دهر ایده افساد

—

صولادی سوقاقلری سـقای ابر
سپوردی ره شاهی فراش آباد
فرحدن دو کوب یاش سمانك کوزی
جهانك یوزی کولدی واولدی شاد

—

(حرف الراء)

هیچ بیلـدکمی بو امـوات قـبرده نیلر
هر کیاهی دیل اولوب سا که نصیحت ایلر
استخوان سرینی کاسه ایدوب یوللرده
هر کچندن ال آچوب یعنی دعاجر ایلر

—

عالمك احـوالنه يوقدر ثبـات
آدمی که آغلـدر که کلـدرر
کلستانـدن جهانك هر کسـه
که‌دیکندر صـونیلان که کلدرر

—

کوکل ییقمق خراب ایتمك کبیدر بیت معموری
ولی یاپمق هزاران کعبـه بنیاد ایتمدن یکـدر
قول ایتمك لطف واحسان ایله دنیاده برآزادی
افندی ! نیجه یوز بیك قولی ازادایتمدن یکدر

—

که صفابولدی کوکل آیینه‌سی که کدر
عالمك حالی بودر بو یله کلوربو یله کیدر

—

هر قچن قارنجه‌نك بالی بتر
اولور اول بیچاره‌نك حالی بتر

انوری

نوش اب لعـل تو قیمت شـکر شکست
چـین سرزلف تو رونـق عنبر شکست

نوبت خوبی بزن هین که سپاه خطت
کشور دیگر گرفت لشکر دیگر شکست

لعل تو در خنده شد رشتهٔ پروین گسست
جزع تو سرمست گشت ساغر عبهر شکست

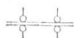
جرعهٔ جام لبت پردهٔ عیس درید
نقطهٔ نون خطت خامهٔ آزر شکست

رهرو امید را عشوهٔ تو پی برید
خانهٔ اندیشه را غمزهٔ تو در شکست



بیدل

درشتند اهل عالم خواه شهری خواه روستایی
قضا نا پخته گل کرده گویی خاك آدم را



هر که در ادب طلب نکند
بر بساط شرف طرب نکند

ادب آموز گرت می باید
که زمانه ترا ادب نکند

—

(لطائف النعمه فى اقسام الحكمه) دن :

حكمتك قسمیني بيان ايلديكمزدن شمدى بوراده بوقسملرکده اقسامنى بسط وتمهيده شروع ايده‌جكز .

حكمت طبيعيه

علم طبيعى دخى (حكمت طبيعيه) اصليه وفرعيه اعتباريله ايكى‌یه و بونلرده قسام متعدده‌يه منقسمدر .

(حكمت طبيعيهٔ اصليه)

سكز قسم اولوب برنجيسى ايله ماده ، صورت ، حركت ، طبيعت ، اسباب ، نهايت ، غير نهايت ، حركاتك محركاته تعلق ، واحد متحرك اولان وقوتى غير متناهى بولنان وجسم اولمديغى كبى بر جسمده بولنميان محرك اوله انتهاسى مثللو جميع طبيعياته شامل امور بيلنور امور مذكوره‌دن ايسه (سمع الكيان) نام كتاب بحث ايدر .

عبد القادر بغدادى عليه الرحمة جانبندن بيان ايلديكنه كوره (كيان) كلمه‌سى فرس قديم لساننده عناصر وطبايع معناسنه‌در وكتاب مذكور ارسطونك تأليفاتندن اولوب مبادئ علم طبيعى‌يى مشتملدر . (ادب الكاتب)ده ايسه (كيان) كلمه‌سى لسان سريانيده طبيعت معناسنه اولديغى وعند الحكماء طبيعت اجسامك مواضعنه صرف

وتحريك ايدن معنايى مفيد بولنديغى و (سمع) ايسه شين معجمه ايله (صيت) ديمك اولوب مؤخراً بالتعريب (سمع) اولەرق استعمال قلنمش و بوده (سمع الكيان) نامنده اولان مذكور كتابك مبادئ علم طبيعى يى مشتمل اولەرق متعلك علم مزبوردن ابتدا مسموعى اولمسى جهتله بويله تسميه ايدلمش اولديغى مذكوردر .

اقسام مبحوثەنك ايكنجيسى ايله سماوات ومافيها، عناصر اربعه وانك طبايع وحركات ومواضعندن عبارت بولنان واركان عالم دنيلان اجسامك احوالى و بونلرك صنعتنده‌كى حكمت معلوم اولور بو قسمى (كتاب السماء والعالم) متضمندر . اوچنجيسى كون وفساد، توليد وتوالد، نشو و بلو واستحالاتدن بحث ايدر ومباحث مذكوره ايله نظائرينى (كتاب كون وفساد) شاملدر . دردنجيسى سماوياتك تأثيريله تخلخل وتكاثف كبى انواع حركاتك عناصر اربعه‌يه عارض اولمسيله قبل الامتزاج عناصر مذكورەيه عارض اولان احوالدن وكذلك علامات وشهب، بلوطلر، يغمور، كوك كورلتيسى، شمشك، هاله، قوس قزح، يلديرەلر، روزكارلر، زلزلەلر، دكزلر وطاغلردن بحث ايدر بونلرى (كتاب آثارعلويه) نك اوچ مقالەسى مبين‌در .

حكمت طبيعيهٔ اصليه احكامنك بشنجيسى ايله معادنده اولان اشيانك احوالنه وقوف حاصل اولور بونى (كتاب آثار علويه)نك مقالهٔ رابعه‌سى شاملدر .

آلتنجيسى كائنات ناميه‌دن بحث ايدركه آنى (كتاب نباتات) متضمندر .

يدنجيسى ايله كائنات حيوانيه‌يه كسب وقوف ايديلور بونده (كتاب طبايع الحيوان) باحثدر .

سكزنجيسى نفسى ، حيواناتده وخصوصيله انسانلرده بولنان قوهٔ دراكه ومحركه‌يى بيان ونفس انسانينك وفات بدنله وفات ايتديكنى وجوهر روحانئ آلهى اولديغنى تبيين واعلام ايدر اشبو سكزنجى قسمى نفس وحس ومحسوس كتابلرى مشتملدر .

(حكمت طبيعيهٔ فرعيه)

اقسامى دخى يديدن عبارت اولوب برنجيسى طبدر . علم طبدن غرض بدن انسانينك مباديسنى وصحت ومرضجه اولان احوالنى ودفع مرض ومحافظهٔ صحت اسباب ووسائلنى تعليمدر .

ايكنجيسى احكام نجوم اولوب بوده (علم تخمين) در وغرض ايسه اشكال كواكبك بعضيسنى بعضيسنه مقايسه وبونلرك قياسيله بروجه درج ايدرك جمله‌سنه

ادوار عالم، امالك، بلدان، موالیـد، تحاویل، تسـاییر، اختیارات ومسائل کبی احوالی اوزرینـه رضه قیاسـاً استدلالدر .

اوچنجیسی عـلم فراست اولـوب بوندن غرض‌ده احوال ظاهره‌دن اخلاق اوزرینه استدلالدر .

دردنجیسی علم تعبیردر غیرینك تمثالیله نفسـك مشاهده وقـوهٔ مخیله‌نك تخیل ایلدیکی شیٔ اوزرینـه تخیلات حکمیه‌در .

بشنجیسی علم طلسمات درکه عالم ارضیده قوهٔ فعل فعل غریب ایله ائتلاف ایتمك ایچـون قوای سمـاویه‌یی بعض اجرام ارضیه‌نك قواسیله مزج ایلمکدر .

آلتنجیسی علم نیرنجات درکه کندوسندن فعل غریب حدوث وظهور ایتمك ایچون جواهر عالم ارضیدن بولنان قوایی مزج ایتمکدر .

یدنجیسی عـلم کیمیـادر بوندن غرض جـواهر معدنیه‌نك خواصنی سلب وبونی بشقه برشیئك خواصیله ویا دیکر برشیئك بعض خواصنی بونك بعض خواصیله مزج ایلمکدر .

شیخك حکمت طبیعیه یاخود عـلم طبیعی حقنده‌کی شو تقسیمی علوم وفنـونك سکز عصر اول بولنـدیغی

درجه‌یه کوره‌در . اول زماندنبری و باخصوص ازمنهٔ اخیره‌ده ترقیات علمیه حیرت رس افکار بر مرتبه‌یه‌وارمش وبناء علیه تقسیم معروض طبیعتیله حکمسز قالمشدر؛ حتی حکمت طبیعیه نامی غریبونك (فیزیق) تعبیر ایتدکلری فنی تسمیه‌ده استعمال ایدلمکده بولنمشدر . یونان لساننده مأخوذ اولوب اولسانده‌کی اصلی طبیعت دیمك اولان (فیزیق) کلمه‌سنه مقابل لسانمزده قبول ایدیلان حکمت طبیعیه نامی آلتنده‌کی فن منتظم شامل اولدیغی مباحثه نظراً قدمانك حکمت طبیعیه تعبیر ایلدکلری علمدن غیری دکلسه‌ده آنك عینی دخی اولمیوب انجق بر جزؤیدر . زیرا اربابنه خفی اولمدیغی اوزره شمدیکی حکمت طبیعیه علوم طبیعیه‌دن منشعب اوله‌رق صلبی، هوائی، مایعی کبی اجسام موزونه، ضیا وحرارت کبی اجسام غیرموزونه‌نك تجزی، الاستیقیت، عطالت، حرکت، انتشار، انعکاس مثللو خواصیله ترکیب کیمیویلرینه خلل کلمامك اوزره یکدیکرینه اولان تأثیراتندن نشأت ایدن آثار وحوادث متنوعه‌دن و بو آثار وحوادثك متبوع بولندقلری قوانین وقواعد طبیعیه‌دن بحث ایتمکده اولدیغندن تقسیم استاذه کوره مقدمکی حکمت طبیعیهٔ اصلیه‌نك درت برنجی قسمنه مقابل کورنمکده‌در .

فى الحقيقه بو درت قسمك احتوا ایتـدیکی مباحث
میاننده علومك شمدیکی حالنه نظراً فلسفه‌یه تعلق ایدن
بحث وار ایسه‌ده اکثریت او بر طرفـده قالمقده‌در و بناء
علیه حکمت طبیعیهٔ جدیده‌یی اقسـام مذکوره‌یه مقـابل
کوسترمکله بیوك خطا ایتمدیکمزی ظن وامیدده حقمز
دکلز صانیرز.

قدمانك حکمت طبیعیهٔ اصلیه اقسامندن عد ایتدکلری
تقسیم استاذدن نمایان اولان معادن، نباتات، حیـوانات
علملرینك ایسه بوکون آیری آیری ومنتظم ومکمـل برر
علم اوله‌رق سعادت مدنیه‌نك ارکان متینه‌سندن بولندقلری
وارستهٔ قید ایضاح واصراح اولدیغی کبی نفسی
وحیواناتده وباخصوص نوع بشرده بولنان قوهٔ مدرکه‌یی
بیان ونفس انسانیه‌نك غیر فانی بر جوهر روحانی بولندیغی
تعیین واعلام ایدن علمك ـ که تقسیم استاذه کوره حکمت
طبیعیهٔ اصلیه اقسامنك سکزنجیسیدر ـ (پسیقولوژی)
یعنی علم احوال روح اولدیغی نزد معارفندانده غیرخفیدر.

استاذ حکما علیه رحمة المولی جانبندن حکمت طبیعیهٔ
فرعیه اقسامی میانه ادخال ایدیلان علم جلیل طبـك
نه قدر ترقی ایتمش و برچوق علوم وفنون عالیه وآلیه‌نك
ارتباط وانضمامیـله نه درجه‌لرده توسع ایلمش اولدیغی

آزادهٔ کلفهٔ بیان اولوب طلسمات ونیرنجات کبی زمانمزده اصول وفوائدی غیر مسبوق وزمانمزك یوز بیکلرجه بدایع فنیه‌سی قارشوسنده خیالات واوهام نوعندن قاله‌جغی محقق اولان شیلردن بحثه بوراده هیچ لزوم یوقدر و حقیقتنده واقف اوله‌مدیغمز وبلکه اولمغه بیله محتاج بولنمدیغمز بو درلو علملری موضوع بحث ایتمکدن ایسه تفصیلاتنی آرزو ایدنلره اوقونمقدن مبرا کتب مخصوصه‌سنی، مجملاً بیلمك ایسته‌ینلره دخی ابن خلدونك کتاب اولنك فصل سادسنی توصیه ایله اکتفا ایتمك البته اولی‌در.

کله‌لم حکمت طبیعیهٔ فرعیه اقسامندن اولان احکام نجوم، فراست، تعبیر رؤیا، کیمیا علملرینه:

علم احکام نجومك مردودیت وغیر مردودیتی مدققین علمای اسلامیه بیننده موضوع بحث ومناظره اولمشدر. انجق اول امرده شوراسی معلوم اولملیدر که استاذك علم احکام نجوم حقنده سبقت ایدن تعریفندن دخی نمایان اولدیغی وجهله فن هیئت بو علمك متفرعاتندن اولمدیغندن مردودیت وغیر مردودیت بحثنك اکا شمولی اوله‌مز.

هیئتك حکمت ریاضیه اقسامندن برفن جلیل پر منفعت اولدیغی وسیارات وکواکبك اعداد واحوال

واشكال وطبايع وسير وحركاتندن يعنى اجرام سماويه ايله بونلرك قوانين وحركاتى احوالندن بحث ايلديكى جهتله علم احكام نجوم ايچون استلزام مردوديت ايليان مشابهت كهانت شائبه‌سندن برائتله ممتاز بولنه‌جغى اشكاردر .

حكمت رياضيه اقسامى بسط واعلام قلنه‌جغى صره‌ده فن جليل مذكوردن دخى بحث طبيعى اولديغندن بوراده آندن فراغتله علم احكام نجومه نقل كلام ايده‌لم .

علم احكام نجومك نظر شرعده مردوديتى مخبر غيوب ومعرف اسرار عدايدلمسندن وعلم اسرار وخفياتده حضرت عالم الغيب والشهاده متفرد ومتوحد اولمسى جهتله كهانت يعنى معرفت اسرار واخبار غيب وانلره اعتقاد موجب كفر اولمسندن ناشيدر كتب عقايد مطالعه ايدنلره خفى اولمديغى اوزره سيلكوتى كبى بعض محققين كهانتله علم احكام نجوم بيننده‌كى مشابهتى رد ايدرك كاهن احكام واحوالدن سببسز، علامتسز اخبار ايله اطلاع غيب ومعرفت اسرار ادعا ايدندر منجم ايسه كاهن كبى اولميوب علم نجوم سببيله ودورات فلكيه علامتيله مقتضيات ومسبباتى اخبار ايدر بلا سبب وبلا علامت خبر ويرمز ديمشلردر فاما سعد الدين كبى بعض افاخم دخى حوادث آتيه‌يه علمى ادعا ايلديكى تقديرده منجمده كاهن كبيدر

رأینده بولنمشلردر احکام نجومك مردودیتی کهانت وسحره مشابهت ومماثلتندن ایچون اولمسنه نظر ایدیلور ومنجمینك اخباراتی احـوال نجومدن اسـتدلالاً وتجارب واقعـه‌یه استناداً اختیار ایدیلان ظنیاتدن عبـارت اوله‌رق مطلق الوقوع بولنماسی قبول وتقدیر قلنور ایسـه مردودیتك زوالی (الله اعلم) ممکن اوله‌جغی؛ یوق اجرام واحـوال علویه‌نك اجسـام وحوادث سـفلیه‌یه تأثیراتی ادعا و بو تأثیراتدن استفاده وانتفاع والتزام ایدیلور ایسـه مستلزم مذمومیتی اولان مشابهت ومماثلت معروضه بلکه تمامیله حاصل اولمش اوله‌جغنـدن بالضروره مردود اولمسی لازم کله‌جکی متبادر خاطر ایسه‌ده افاخم بیننده موضوع بحث اولمش وحقنده مختلف رأیلر ویرلمش بر مادهٔ مهمه‌یه دائر بسط ملاحظه حدمن خارجنده اولدیغندن علم مبحـوث عنه ایچون بوقدر تفصیل ایله اکتفایی مناسب کوریورز.

فراسـت ایسـه افاخم علمـانك بیانـه کوره خلق ظاهردن خلق باطنی یعنی احوال ظـاهره‌دن احـوال باطنه‌یی استدلالدر وایکی قسمدر برنجیسـی تجربه ایله حاصـل اولور حکمانك فروع حکمت طبیعیـه‌دن عـد ایلدیکی اشته بوتجربه ایله حاصل اولان فراستدر.

متقـدمین ومتأخرین حکمـادن بك چـوق ذوات

وخصوصیله ابن سینا وابو طالب دمشقی کبی مدققین
بو فراست حقنده رسائل متعدده تألیف ایلمشلر والفاظ
واقوال واطوار واحوالدن ووجوه واعضا واشکالدن باطنیاته
استدلالك طریقنی تجربه‌یه استناداً بسط وتمهید ایتمشلردر.
تجربه ایله حاصل اولان فراستدن بحث اولندیغی
صره‌ده ایراد ایدیلان مثاللر اره‌سنده شایان استبعاد او-
لانلری موجود وفی الحقیقه خاصهٔ فراست عقلك قوتنه،
انتقالك سرعتنه وتجربه ومعلوماتك کثرتنه کوره درجه
درجه اوله‌جغی جهتله برینك نظر استبعادینی جالب
اولان استدلال دیکری عندنده ممکن عد اولنه بیلورایسه‌ده
امثالهٔ فراستدن چوقلرینك قولایلقله شایان اعتماد اوله-
میه‌جغی مطلقدر.

شو سوزلرمز فراستی جحد وانکارمزه مدار حکم
اولمامليدر چونکه

﴿ ان فی ذلك لآیات للمتوسمین ﴾

نص جلیلی دلالت ایدرکه انسان ایچون احوال ووقو-
عاتدن عواقب ونتایجی، اقوال وافعالدن منویات ضمیر
وخفایای مطالبی توسم وتفرس وکشف واستدراك غیرمستحیلدر و

﴿ تعرفهم بسیماهم ﴾

نظم عالیسیله مثبتدرکه اشکال وجوه ایله احوال واخلاقه

تحصـيل علم و وقوف ارباب دقت وتجربه‌یه سهلدر . همده فراستك بیانی صره‌ده ایراد اولنه بیلور اول درجه حکملی وقوتلی مثـاللر واردرکه دلالتلرنده‌کی مطـابقت ظاهردر .

فراستك ایکنجی قسمی فراست شرعیه‌در قلبی فیو-ضات صمـدانیه ایله منور اولان عارفین نائل اولور ؛ او کار بانسرای سعادته اعمال حسنه‌یه مداوم وسیئات ومعا-یبدن توقی‌یه مقدم اوله‌رق مرآت ضمیری غبار تعلقـات فانیه‌دن طـاهر واولانجه همتی متقیـانه ایفای وظائف عبودیته مصروف ومنحصر اهل یقین واصل اولور .

(تعبیر رؤیا) حقیقةً بر عـلم صحت نما اولدیغی رهین رتبهٔ بداهتـدر زیرا رؤیای صـالحه‌نك اجزای نبوتدن بولندیغی خبر شریف ایله مثبتدر . واقف حقایق رسول امین ونبی صـادق صلی الله علیه وسلم افندمز حضر-تلرینك کندی رؤیالرینی تعبیر بیوردقلریله مرتبـهٔ ثبوته توصیل ایدلمشدرکه رؤیای صالحه واردر وآنی تعبیر صحیح اولور .

تعبیرك خیـالات واوهام نوعنـدن اولمدیغی جناب پیغمبر ذیشانه یار صدیق ابو بکرالصدیق ونصاب فراستدن بغـایت بهره‌یاب اولدیغی دلالت حـدیث شریف ایله

بی‌ارتیاب اولان عمر بن الخطاب رضی الله عنهما کبی رکن رکین ائمهٔ مسلمین حضراتنك تعبیر رؤیا یورملریله محقق وصریح اولور»

انجق تعبیر پر صحت ایچون رؤیای صالحه‌یی اضغاث واحـلام وخیـالات واوهامدن فرق وتمییزه موفقیت شرطدر بوکا اك زیاده موفق اولان مکاشـفه‌در. بزم ایچون رؤیامزك صالح وغیر صالح اولدیغنی تمییز وتحقیق سهیل دکلدر پك مشـکلدر وبناء علیـه تعبیرنده اصابتمز بلکه‌ده مستحیلدر. بو جهتله فریفتهٔ هوس تعبیر اولما‌مقلغمز وبو صورتله بر چوق اندیشـه‌لره، وسوسه‌لره، درلو درلو امیدلره، انتظارلره اوغرامامقلغمز مناسبدر. رضاجویانه، متوکلانه حرکتی ترجیح ایتمیوبده هر کوردیکمز رؤیادن تفأل ایتمك، هر راست کلدیکمزدن تعبیر طلب ایلمك ویا هر الله کچن تعبیر کتابلرینه اعتماد ایله بوش بوش وهملره خوفلره املره دوشمك روا اولمسه کرکدر.

(مابعدی وار)



مدنیت اسلامیه

عنوانی التنده‌کی شـو مقاله ویا دها طـوغریسی

رساله‌یی یازمقدن مقصدمز اومدنیتك قواعد وقوانیننی بسط وبیان وحقیقـة تمدن بو قوانین جلیله وقواعد جمیله‌یه تماميله اتباعه توقف ایلدیکنی ارائه وتبیاندر .

اولجه برقاچ سوز

چوقلرك اسانمزه یکی نقل ایدلمش یعنی غربك مفید ومضر متنوع هدیه‌لرندن معدود اوله‌رق مملکتمزه یقین زمانلرده کلمش ظن ایتدکلری « مدنیت » ویا « تمدن » کلمه‌لری بزده ومقتدامز اولان قوم نجیب عربده من القدیم موجود ایدی واو نامارك احتوا ایلدیکی حقایق ومنافعدن اقوام معروضه مستفید ووایه‌دار ایدی؛ انجق بر ارالق اونودلدی، صحایف کتبده قالدی؛ مؤخراً غربله اولان مناسبت اثارندن اوله‌رق میدانه‌چیقدی اما حال اصلیسنده دکل ایدی بلکه ظاهرده پارلاقلغی کوزی آلان وفقط حقیقتده محروم زیب وزینت اولان بر لباس عجیب غربی‌یی ملبس ایدی؛ دینه بیلورکه اسکی وقار وجدیت وخیر ومنفعت خلعت‌فاخره‌سنی هنوز اکتسا ایده‌مامشدر. بومدنیت کلمه‌سنك ــ انتشار ایتمش بعض مقالاتده کورلمش اوله‌جغی اوزره ــ «آسایشده کمال» معناسنی افاده ایتدیکی بعض معاصرین جانبندن ایراد اولنه‌رق شو مفهومك اصابتی اثبات ایدلمك ایستنلمش ومدنیت مجتمعاً یشامق اولمدیغی ظننده بولنلمشدر .

مدنیت انسانك مجتمعاً یشامسنی افاده ایلدیكی حالده آسایشده كمال معناسنی مفید اوله‌جغنده حصول تردد ضروری كورینیور؛ فقط انسانلرك «مجتمعاً یشامسی» تعبیریله «آسایشده كمال» تعبیری آره‌سنده فرق بوله‌میان بزم كبیلر ایچون اوضرورتك زوالی ضروری اولور؛ زیرا تركیب مذكورده «یشامق» تعبیری «اولمك» لفظنك نقیضنی مفید اولمیوب «راحتله عمر سورمك» مفادنده بولنمسی درخاطر ایدیلنجه و بویله «راحتله عمر سورمك» حالی «آسایشده كمال» دن غیری اوله‌میه‌جغی بالضروره تصدیق اولنجه حكمای قدیمه‌مزك «تمدن انسانلرك مجتمعاً یشامسیدر» یولنده‌كی سوزلرینی رده لزوم قالمز . باخصوص مشارالیهمك ونی نصل ونره‌ده سویلدكلری وعقبنده نه مطالعات بسط وتمهید ایلدكلری نظر دقته آلنجه اویله بر ردك عبث اولدیغنی تسلیمدن غیری چاره بولنمز؛ باقكزكه فاضل حقایق‌بین یمدانی جلال الدین دوانی برآثر مرغوبنده نه دیمشدر :

«تمدن یاخود مدنیت مدینه‌دن مشتق اولوب مدینه‌ده اجتماع دیمكدر انجق مدینه بو مقامده ابنیه وجدران معناسنه دكلدر بناءً علیه مدینه‌ده اجتماع دیمك‌كمز

وجه لایق اوزره انتظام اموری مؤدی، بر اجتماع عامدر. حکمانك (انسان مدنی بالطبعدر) دیملری دخی بو معنی اوزره‌در . »

اشته حقیقت بوندن عبارتدر . اعضا وقوای بدن انسانی دوام و بقاده یکدیکره محتاج اولدیغی کبی افراد واجزای انسانی دخی بر برینه محتاج ومفتقر اولوب هر شخصك کمال وتمامی دیکر اشخاصك معاونتیله حاصل اوله‌بیله‌جکی اجلدن انسانك ابنای نوعیله بر وجه تعاون الفت ومخالطه‌سی وجوب قطعی تحتنه کیرمشدر . شو وجوبك خلافنی اختیار، قاعدهٔ عدالتدن انحراف وصفات جور وتعدی ایله اتسام واتصافدر حتی فاضل مشار الیه بو حقایق ودقایقدن بحث ایلدیکی صره‌ده دیمشدرکه « هم نوعندن عزلت ووحشتی اختیار ایله آنلره معاونتدن کلیاً اجتناب ومع هذا کندی اسباب معیشتنی تهیئه بارکراننی دیکره تحمیل ایتمکه بعضیلر زهد نامی ویرمشلر وبونی فضائلدن عد ایتمشلرسه‌ده شو حالك بالعکس جور محض اولدیغی آشکاردر؛ چونکه دنیا یوزنده بولنه بیلمك ایچون هیچ بر انسانك احتیاج وافتقارندن وارسته قاله‌میه‌جغی غذا ولباس کبی انواع حوایجی دیکرلرینك محصول سعی وغیرتندن اخذ وتدارك ایدوبده مقابلنده

هیچ نفعی کورلمامك موافق عدل وحقانیت اولەمیەجغی بدیداردر کرچه بو مثللولردن عدم اسباب سایەسندە افعال رذیلەنك صادر اولەماسی کندیلرینك اهل فضیلت اولدقلری ظننی ویرمش ایسەده بو ظن خطادر؛ زیرا عفت ترك شهوتلە دکل بلکه آنی بر وجه عدالت استعمال ایله اولور» .

حضرت جلال الدینك بو مقامدەکی تمهیداتی دها مفصل ایسەده شمدیلك بحثمزه عدم تعلق جهتیلە بوراده تذکاری مناسب اولەمیەجغندن صدد بحثە رجوع اقتضا ایتمکدەدر .

بالاده اشارت اولندیغی اوزره قدمای حکمانك وبتخصیص محققین علمای اسلامیەنك مدنیت حقندەکی تعریف معروضلری بو رسالەده موضوع بحث اولەجق مدنیتك معنای اصطلاحیسی اولەرق قبول ایدلمشدر .

انسانك مجتمعاً یشامەسنی استلزام ایدن خلقت وطبیعتی بولندیغی نقطەنك دائما یوقاروسنە عروج واعتلاسنی موجب اولمسی حسبیلە اولانجه سعی وهمتی شو مقصدك حصولنە طبیعتیلە انصراف ایدرك نوع بشر ایچون هر آن ترقی کورلمك مقتضی اولمشدر .

شو ایکی قوهٔ طبیعیەنك تأثیریلە هر هیئت مجتمعهٔ

بشریه مقصود اصلی اولان راحت کامله‌نك اسباب
ووسائلنی استکمال واستحضار واستدامه واستقرار حالنده
بولنوب مدنیتك نقطهٔ کماله وصول ایچون طرق مختلفه‌یه
سلوك ایتمشدر. انجق انسانك مجمع قوای متضاده اولمسی
الجاآتندن درکه اکثر هیئت بشریه‌نك کریوهٔ خطایه
کیتمسی اقتضا ایلمشدر؛ یالکز او قوانك محافظهٔ اعتداله
موفق اولانلر کندیلرینی کاربان‌سرای سعادته ایصال
ایده‌جك طریق سلامتی بولمشلردر. موفقیت مذکوره
عجز ذاتی‌یی ادراك واعتراف وهدایت خلاق کریمدن
استفاده غیرتیله اتصاف ایتمك سایه‌سنده حصول بولمش
واوهادئ حقیقینك احسان ایلدیکی فانوس شریعتله
منور شهراهه دوام ایدیلوب قوای فاسده وصالحه‌یه
متابعتده افراط وتفریطدن مجانبت دخی چیقمز یوله
صاپمق فلاکتندن موجب خلاص وسلامت اولمشدر.
شو حال هیئت اجتماعیه‌لرك ایکی درلو اولمسنی اقتضا
ایتدیروب خیراتله تنظیم امور واجرای معاملات ایدن
افرادن متشکل جمعیتلر هیئت فاضله عنوان جمیلنه
مظهر اولمشلر وشرور ایله اجتماع ایدن افرادك وجوده
کتوردکلری هیئتلر دخی هیئت غیر فاضله نامنی المشلردر.
هیئت فاضله‌نك اساسی کسب سعادت ودفع شرور

قواعدینه مؤسس ومبتنی اولوب اعضا وافرادینك اعتقا-
دات حقه واعمال صالحه یه اشتراکلری دائمی اولور؛ بونلرك
حرکات وافعاللری — اختلاف اشخاص وتباین احوال
طریقك وجودیله برابر — متوافق وانجق بر غایته متأدی
بولنور. شبهه سزدرکه بونك موجب صحیح وسبب قطعیسی
اتم واکمل شرایع اولان شریعت مطهرهٔ محمدیه در واو
شریعت جلیله بو خاصهٔ فوق العاده یی تمامیله حائز اولمقده
متفرد ومتوحددر؛ بناء علیه هیئت فاضله ایچون اساساً
انواع واقسام فرض وتقدیرینه لزوم قالمز. اما هیئت غیر
فاضله نك وجودینه باعث اولان شرور ومتنوع، قواعد
فاسده وضعیفه مختلف اولدیغی جهتیله بونك تنوعی
ضروریدر و بوسببدن هیئت غیر فاضله نك اقسامی واردر
که بری هیئت جاهله بری هیئت فاسده بریده هیئت
ضاله در اقسام مذکوره حقنده ایجاب ایده جك تفصیلات
ایسه محلنده کله جکدر.

(مابعدی وار)



محاضرات

مقتطفات

نومرو ۱۷,۱۸,۱۹,۲۰ برنجی جلد ذی القعده

خیر

عاقل اولدر که خیره طالب اوله
دوشمیـه تا که شر ایله ذله

امر سلطان انبیا در بو
اطلبوا الخیر دهرکم کله

مایه الافتخار فضلای اسلام اوقجی زادهٔ فضیلتپنام علیه رحمة العلامك شو قطعه‌سنه زیب آور اولان حدیث شریفك تامی « اطلبو الخیر دهرکم کله وتعرضوا النفحات رحمة الله فان لله نفحات من رحمة یصیب بها من عباده وسلوا الله تعالی ان یستر عوراتکم ویؤمن روعاتکم » اولوب حضرت انس رضی الله عنه جانبلرندن نقل وروایت ایدلدیکنی ابونعیم کتاب حلیه‌ده وحضرت اباهریره

جانبندن روایت ایدلدیکنیده امام بیهقی شعب ایمانده ذکر و بیان ایلدیکی جامع الصغیرده مسطوردر .

حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم اشبو حدیث شریفیله امر وبیان بیورمقده درکه « مادام الحیات طلب خیره همت واقدام وروایح نفحات رحمت رحمان ایله تعطیر مشام دل وجانه غیرت واهتمام اولنسون؛ زیرا جناب رب عزت نفحات لطیفهٔ رحمتله قوللرندن ایستدیکنی شرفیاب ووایه دار ایلر » .

معلومدر که مشیت الهیه علمه کوره در(*) علم اشیانك استعداد ذاتیلرینه کوره حضرت خالقه عرض ایتدکاری معلومات نسبتنده در بو جهتله روایح نفحات رحمت وعاطفتدن حصه‌مند اولمق ایچون الزمیت طلبکاری واضح وآشکاردر .

جناب نبی افخم صلی الله تعالی علیه وسلم اشبو حدیث لطیفیله اراده وفرمان بیورمقده درکه «عوراتمزی ستر ایله بزی آفات ومخوفاتدن حفظ وصیانت ایلمسی اول ستار العیوب وقاضی الحاجاتدن سؤال واستدعا قلنسون» .

مجزومدرکه کمال خلوص وصفوتله استدعای خیر

(*) محاضراتك سکزنجی جزؤنه تصادف ایدن ۷۳، ۷٤ صحیفه‌لرینه نظر بیوریله .

وصلاح وضراعت وتسليميتله استرحام نفع وفلاح مدار شايانئ الطاف كردكار در .

اوقجى زاده مرحوم ديمشدركه «اشبو حديثك اولى (اطلبوا) وآخرنده صيغهٔ (سلوا) اولمق اهل بصيرته ايما واشارت ايدر كه هر طالب كنج مطالبه متحتم وواجبدر كه سپيده دم شباب پرشتابدن انجام نشيب مشيبه وارنجه بالغدو والآصال على الاتصال دعاو تضرع ومصارف نفس بى انصافدن آمن اولمق ايچون سلاح مؤمن ايله تترس وتدرع ايده

لولم ترد نيل ما ارجو و اطلبه

من فضل جودك ماعلمتنى الطلب

اكرچه صفحات نفحات حى قدير رقم كش دبير تدبير دكلدر اما

تجلئ خدا ناكاه آيد

وليكن بر دل آكاه آيد

مغزاى عبرت فزاسى اوزره دوام تنبه وآكاهى ايله منتظر فيض نامتناهئ آلهى اولمق لازمهٔ صدق ونيت وكتاب استبصار وتيقظى تحفظ مقتضاى ادب عبوديتدر» هرنقدر

عموم موجودات من كل الوجوه نظام عالمه اوفق اوله‌رق

هرچه هست از بلا وعافیتی
خیر محضست وشر عاریتی

مدلولنجه خیر مطلق وشر کوردیکمز شیئک نیجه حکم خفیه‌یی متضمن اولدیغی محققدر فاما اکتسابات خصوصنده بوراسی بالطبع موضوع بحث اوله‌میوب مکتسبات وافعال بشریه‌نك خیر وشردن غیر خالی اولدیغی مسلم ومصدقدر مع هذا جملهٔ موجوداتی خیر مطلقدر دیمك هر موجودك من جهة العمومیة کل عالمك نظامنه خادم وساعی اولدیغنی بیان دیمك اولوب یوقسه شرك اساساً سلب وجودینه دلالت ایتمز بلکه شر وضرك دخی نفع وخیر کبی خادم نظام کل عالم اولمسی مقتضیٔ وجودی اولمشدر بو بحثی جلال دوانی مرحومك آثار قلمیه‌سندن اولوب محاضراتك دردنجی، بشنجی نسخه‌لرنده مندرج بولنان شرح لطیف وبوکا یازلمش والتنجی، سکزنجی نسخه‌لره درج ایدلمش اولان ذیل مخصوص حل وفصل ایده‌بیله‌جکندن بوراده تفصیلدن توقی ایله اوجه عرض ایتدیکمز اوزره خیرك خیر، شرك شر اولمسی کل امورك نظام کل عالمه اوفق بولنمسی مقتضاسی اولدیغی ایراد

واتیان وحدیث شریف حضرت رسالتپناهی دخی دلالت ایلدیکی اوزره طلب وکسب خیراته سعی وهمت، خیر وشردن مجانبت مقتضای عقل وفطانت، لازمهٔ زکا وانسانیت بولندیغی بیان مناسب اولور .

مدایح نفع وخیر ومذمات ضر وشره دائر آثارده کوریلور که امام امامان مقتدای سنیان، شرف فقهای کامکار، عز علمای ابرار ابو حنیفه نعمان بن ثابت الخزار رضی عنه الجباره عاقل کیمدر سؤالی ایراد وتذکار ایدلمش وحضرت امام فضیلتشعار دخی (عاقل هوشدار خیر وشری فرق وتمییزه مقتدر ذوی الابصاردر) جواب صوابنی ویرمشدر .

حقیقت کشف وادراك دقایق خیر وشر خیلی هنر، تمامیله رؤیت وتمییز خفایای نفع وضر مشکلتر اولوب بو موفقیت چوق اهل هنره غیرمیسر، یسرت وقوعی طوغریسی مدار مفخرت بر شرف معتبردر

اگر اشیا چنین بودی که پیداست
سؤال مصطفی کی آمدی راست

که باحق فخر عالم گفت الهی
بمن پیمای اشیارا کماهی

البته حقایق اشیا هر نظر ایچون سهل المنظر اولمش اولسه ایدی وقوف سرار موجودات ایچون دور ودراز اختیار کلفت و بحث ومشورته محل قالمز، البته خفای اشیا تماشای ظاهر یاتیله عیان واظهر اولمش اولسه ایدی اول واقف هر دقایق نبی صادق علیه الصلوة والسلام حضرتنك اویله مناجاتی وقوعبولمز ایدی .

نه بختیاردر انلرکه تمییز نیك وبد خصیصه سنه نائلیتله مظهر لطف جلیل کردکار اولمشلر، نه کامکاردر شونلرکه یاوری طبع پاك وفکر چالاك ایله تفریق حق و باطله اقتدار بولمشلردر انجق «ارباب زکا ونباهته بالبداهه ظاهر وبی حجت وبرهان باهردرکه خبر خیری مجرد نقل وحکایت ومذمات ضر وشری ساده افاده وروایت کفایت ایلمز بلکه منهج خیره عازم وعزیمت طریق مظلم شردن نکولده مقدم وجازم اولمق لازب ولازمدرکه! عداد اهل سدادده معدود ومیان اخیار نیك نهادده مودود اوله نته کم معارف الهیه ده ذوفنون حضرت ذوالنون بو سر مکنونی کشف وافاده وبو کلام بدیع الاشاره یی اظهار واشاره ایلمشدر.

كن بالخير موصوفاً ولا تكن للخير وصافاً
فان الكافر قد ينطق بالحكمة

يعنى (وصاف نفع وخير اولمه خير ايله موصوف وممدوح اول زيرا كافر دخى بعضا حكمتله ناطق اولور) مآ-لنده كى كلام حكمت انسجامى ايراد ايدرك خير ايله اتصا-فك وجوبنى اخطار ايتمشدر.

نفع وخيرك مداح ووصافى اولەرق خلقى انكله اتصا-فه تشويق ايدن وفقط كندوسى موصوفيت خير ايله شرفياب اولمغه غير ساعى بولنان غريب الاحواللر ايچون ورود ايتمش امثال عربيەنك بريده شودر:

مثل الذى يعلم الناس الخير ولا يعمل به
كمثل اعمى بيده سراج يستضئ به غيره
وهو لا يراه

يعنى (ناسه تعليم خير ايتديكى حالده كندى خيرايله عامل اولميان آدم شول كوره بكزركه النده فانوس بولنور هركس آندن مستضئ ومستنير اولور حالبوكه او فانوس ضياداری كنديسى كورمز، نورندن استفاده ايتمز).

او يله ايسه انسان هم كنديسى طريق فيض رفيق

خیره سلوکه اقدام وهمده خلق او شهراه سعادت وسلا-
مته عزیمتــه ترغیب ایچــون اهتمــام ایلملیدر با خصوص
اخوانی خیره تحریص وتشویق لازمهٔ محبت وواجبهٔ الفت
ومخادنت اولدیغندن بولزوم و وجــوبی هیچ بر وقت او-
نوتمامليدر .

حکما دیمشلردرکه اخــوانك خیرلوسی رفیقنی شرور
ومضرتدن منع وتحذیر ومنافع وخیراته ســوق وهدایت
ایدر .

اوقجی زاده مرحوم احسن الحدیث نام اثرنده یاز-
مشدرکه « برکون خلیفهٔ پاك مشرب شرفیافتهٔ (اول من
یسلم علیــه الرب) داور عــدالت پرور یعنی حضرت عمر
رضی الله عنهك نادیٔ جزیل الایادیلرنده سرجریدهٔ اخبار
اولان کعب الاخبار حاضر ودریچهٔ درجهٔ انتظارده کلزار
رخصت کفتاره ناظر ایدی ناکاه شعرای نادرة الهیئه دن
(خطیئه) که ساحهٔ جودت قریحهٔ صریحه سی عریض و بین
الشعرا نقاد شعر وقریض در زروهٔ روایته اسناد وبو بیت
پر عبرتی انشاد ایلدی .

من یفعــل الخیر لا یعدم جوازیه

لا یذهب العرف بین الله والناس

كعب الاخبار'ه هر حديثنده نيجه سرقديم مندرج واكثر كلامنده نفع وحكم مندمجدر ديدى كه يا اميرالمؤمنين بوشعر متين تورات شرف آيآنده مصرح وموجود واخبار يهودده منهل ورودى موروددر .

خليفهٔ مسلمين :

شريعت را كمال افزود اول
زچل مردان يكى اوبود اول

صاحب مناقب بير حضرت عمر رضى الله عنه كيفيت وقوعدن استنطاق ايلدكده كعبهٔ اخبار اولان كعب الاخبار اظهار مضمر وسرمكتوم ومكنونى مظهر ايدوب بيان ايلدى كه توراتده بالصراحه لابالتوريه بواسلوب اوزره مكتوبدر يعنى :

من يصنع الخير لايضيع عندى
ولايذهب العرف بينى وبين عبدى

كلامى مسطوردر » .

كرك بيت مذكور وكرك اكا اساس اولان شو عبارهٔ تورات خيرك عند الله درجهٔ قدر واعتبارينى ارائه ايدر .

هر حال وكارده خيرات وحسنات ايله ائتلاف قدر

شرف اولەمز. جناب نظام بخش کائنات فرقان کریم و بهیندە:

واحسنوا ان الله یحب المحسنین

نص متینیلە خیر واحسانە سعی وغیرتی ارادە وتلقین وارباب خیرات وحسناتی سودیکنی تبشیر وتبیین:

ان الله لا یضیع اجر المحسنین

حکم جلیلیلەدە محسن وکرمکارلرك آمال حسنە واجراآت مستحسنەلری اجر ومکافاتی ضایع وتلف اولمیەجغنی بیان وتعیین بیورمشدر.

آیت نفع غایت

فاستبقوا الخیرات

جملهٔ مؤمنین ومؤمنات ایچون طریق فیض مبرات وحسناتە وخلوص وطاعاتە سلوك ودوامی امر ایتمکدەدر. حتی حضرت حسن بصری رحمة الله علیه بر وعظ ونصیحت ارەسندە اشکریز تأسف وتلهف اولەرق «ای ناس جناب فرمان فرمای کائنات (فاستبقوا الخیرات) نص جلیلیلە صلاح وفلاحی، خیر وبری، طاعت وعبادتی امر ایلیور بز ایسە (فاستبقوا الشهوات) امرینی الشمجەسنە مائل فساد، مجلوب هوا وهوسات اولوب طوریورز» یولندە ادارهٔ کلام ایدرك امت محمدی خیرات وحسناتە تشویق وترغیب ایلمشدر. خیرات ومبراتە سعی

وهمت هر حالده دنیوی، اخروی مستلزم سعادت وسلامت اولوب

{یوم تجد کل نفس ما عملت من خیر

محضراً وما عملت من سوء} الآیة

یعنی (یوم قیامتده هر بر نفس دنیاده خیردن، شردن ایشلدیکی شیئی حاضر بولور) حکم جلیلیله مبرهندرکه جزای خیر مطلق و

ومن یعمل مثقال ذرة خیراً یره

ومن یعمل مثقال ذرة شراً یره

یعنی (خیر وشردن ذره مقداری ایشلیان مقابلنی کورر) حکم جلیلی ایله مستدلدرکه، اوکه جزؤی اولسون خیر ایشلیان جزای خیری، شر ایشلیان جزای شری کورمسی محققدر. حقیقةً نه مسعوددر اول مرد نیکوکارکه قسمتخانهٔ

{وربك یخلق مایشاء ویختار}

دن افاضهٔ مبرت وجود ایچون مخلوق وموجود اولوب دست سخایار ایله سلسلهٔ خیرات ومضاری تحریك ونشر مناشیر انعام ایله علی الدوام تحصیل نام نیك ایدر

ولا خیر فی طول الحیاة اذامرء

مضی ثم لم یذکر بخیر عواقبه

البته اولمش کیتمش وعواقبی خیرایله یاد ایدلمامکده بولنمش
اولان آدمك طول حیاتندن هیچ خیر وفائده اولمز

الخیر ابقی وان طال الزمان به
والشر اخبث ما اوعیت من زاد

شبهه‌سز نه قدر زمان کچسه خیرك حکمی باقیدر شرایسه
طوپلانیلان زاد وذخایرك اخبث ومرداریدر . ایمدی
خیر ایله اتصافك ممدوحیتنه، شره ابتلانك مذمومیتنه
دائر دها بك چوق نصوص واحادیث واقوال و کفتار
نقل وتذکار اولنه‌بیلورسه‌ده تفصیلدن اتقاءً بو قدرله
اکتفا وفقط سوق کلام ایجابیله خیر وشر حقنده بر
افاده‌ده دها بولنمق اقتضا ایلدی .

منقاد احکام قضا وقدر اولانلره روشن واظهر او-
لدیغی اوزره خیروشرهپسی حقدن اولوب انجق مقتضای
ادب عبودیت خیری جناب رب عزتدن، شری کندی
نفسندن وارد ومتحصل بیلملیدر حتی حسن بصری
رحمة الله علیه زماننده افکار قدریه وجبریه اساسنك
انتشاره باشلامسنه مبنی (قدر) بحثنده بعض استیضاحه لزوم
کورەرك قرة عین زهرا ولداکبر مرتضی حفید جلیل
حضرت مصطفی ابو محمد حسن بن علی رضی الله عنهمایه

تقدیم عریضـه ایلمش وبونده «سز اعلام هدایت، امام امت اولدیغکزدن وحقه مؤمن اولان کشتیٔ نوحده نجات بولدیغی کبی سزه متـابعت ایدنلرك فلاح و نجات بوله-جقلری آشکار اولدیغندن بزم قدرده اولان حیرتمز وقدر-یلره اولان اختلاف وعدم استطاعتمز خصوصنده رأی رزینلرینی استفساره جرأت ایلدك تا که بو بابده اولان رأی وقرارکزی اوکرنوب حقیقتـه آکاه اولهلم» طرزنده استکناه ماده ایتمشیدی نور دیدهٔ نبی مختار بوعریضهیه یازدیغی جوابنامهده «هرکیم که خیر وشر خدادن اولدیغنه ایمان کتورمیه کافردر وهر کیمکه معاصییی خدایه حواله قیله فاجردر بندهٔ عاجز جناب حقدن استطاعتی مقداری کندی کسبنده مختاردر ودین اسلام جبر ایله قـدر بیننده در» مألنده ادارهٔ کلام وافادهٔ مرام حکمت انسجام ایتمشدرکه شوندن صراحةً نمـایان اولدیغی اوزره خـیر شر حقدن ایسـهده جناب خالق مکوناته حوالهٔ معاصی فسق وفجور درجهسندهدر .

قرآن حقیقت بیانده :

ما اصابك من حسنة فمن الله وما اصابك من سيئة فمن نفسك

بیورلمش اولمسیله مثبتدرکه انسانه حسناتدن اصابت ایدن شیئی
جناب رب عزتدن بیلمك، سیئاتدن اصابت ایدن شیئی
دخی کندی نفسندن عد ایلمك مقتضای آداب دیانتدر
حتی حضرت ابراهیم صلوات الله علی نبینا وعلیه

{ بنی اطعام ایدن الله اسقا دخی ایدر
وبن مریض اولورسه‌م شفایاب ایلر }

دیمشدر مشار الیهك شو سوزیله ظاهر وباهر اولمقده‌درکه
خیری حقدن، شری نفسندن بیلملیدر یعنی نبی مشار
الیه اطعام لطف وعنایتنی جناب منعم حقیقیدن، اسقا
عاطفتنی ینه اول حضرت رب العالمیندن بیلدیکی حالده
مریض اولمقلغی کندی نفسنه اسناد وحواله ایتمش فاما
شفا بولمق شرف موفقیتنی ینه جناب شافیٔ مطلقدن
بکلدیکنی بیان ایلمشدر . اشته بو ایجاب ادب عبودیتدر .

صاحب الفصوص امام طائی محی الدین عربی قدس
سره العالی دخی فصوص الحکمك برنجیسی اولان کلمهٔ
آدمیه‌ده منقوش حکمت الهیه فصی نهایتلرنده دیمشدرکه :

« امر ذم وحمددن عبارت اولدیغندن کندنده ذم
ونقص اولان شیئی نفسکزه اسناد ایدك صاقین حضرت
حقه اسناد ایتمیك حمدی ایجاب ایدن شیئی ایسه جناب ارحم

الراحمينه استناد ايدك صاقين نفسكزه استناد ايتميك اشته بو حالده ادبا وعالمينـدن اولورسكز » . ايمـدی ادب عبوديتله مؤدب ومقتضيـات شريعت مطهره‌يی حسن ايفا ايله مشرف اوله‌رق ايكی جهانده مسعـود وبختيار اولمق ديليان؛ خواهشكران نجات وفلاح، آرزومنـدان سعد وصلاح اولانلر خيرات وحسناته هرآن وزمان سعی وغيرت، شرور وسئياتدن علی الدوام مجانبته جد وهمت ايتمليلر و بو صورتله مقصد اقصی ومطلب اسـنی اولان سعادت وسلامته ايرمليلردر .

همده نتيجهٔ مقاله‌مزده مصرح ادب عبوديتی هيچ بر وقت اونوتميـوب اوبوزدن دخی مسعـود وكامـكار اولمليلردر .



{ اسرار نورانيهٔ قرأنيه } ترجمه‌سندن

مابعد

—

مبحث ثالث

فحمك مدت تكونی بياننده‌در

ارض اوزرنده جبـال بولنميـه‌رق مسطح اولديغی

ومستغرق میاه بولندیغی وقتلر بعض نباتات موجود او-
لوب فقط اول زمانه مخصوص اولان نباتاتك اشكالی
زمانمزه منسوب نباتاتك اشكالنه مخالف ایدی . نباتات
مذكوره (فصیلهٔ اشنیه) (فصیلهٔ كبریت نباتی) انواعندن
ایدی كه بونلرك تركیبی بسیط وچیچكی خفی اولوب لكن
ابتدای خلقتده حجماً بیوك وعدداً چوق ایدیلر . ایشته
بو نباتاتدن ارض فحمیه تكون ایتمشدر . قابل احتراق
بولنان بو جوهر حیواناتك تكوننددن اول اولان زمان
قدیمده‌كی نباتاتدن متحصلدر . جبالك تكون وتحدثی
ایسه اشبو نباتاتك برخیلی كوملمسنی یعنی ارضك بك ایچرو-
سنده بولنمسنی استلزام وبوده طبیعت وهیئتی تنوع ایدرك
زمانمزه قدر قالمسنی انتاج ایلمشدر . نباتات مذكوره‌نك
بعض عناصری مفقود وزائل اولمسی دخی مواد نباتیه‌ده
حاصل تحلیل بطی‌یی حصوله كتورن مواد قاریه وقطرا-
نیه ایله مشرب فحمه تحولنی ایجاب ایتمشدر .

ایمدی معلوم اولدی كه مطبخلرده، تنورلرده، آلات
بخاریه‌ده، سائر بوكا مماثل اولان شیلرده مستعمل بولنان
وكندیسندن غاز استحصال واستحضار اولنان فحم حجری
انجق — باعث تكون غابات اولان وزمان قدیمده
مستنقعاتده نابت بولنان — نباتات ماده‌سیدر .

مدت فحميه ايسه كرهٔ ارضيه‌يی تمامها ستر ايدن نباتاتك مدتی مثللو عظيم ومديددر؛ زيرا جو زياده حرارتلی وچوق رطوبتلی ايدی. كنديسنه نباتات مدت فحميه‌نك منسوب اولديغی اجناس شمديلرده انجق بلاد حاره‌ده بولنور. نشو ونماسی عظيم اولان اشبو نباتات حفريه جوك رطوبتله متشعب بولنديغنه وعروضده درجهٔ حرارتك بر اولديغنه دلالت ايلر.

ايمدی كنديسندن فحم حجری تكون ايدن نباتاتك نموی ارضك هر نقطه‌سنده بر ايدی. فنا بولان انواع نباتيه‌نك درجهٔ نموی بر اولديغی و بونلرك دائرهٔ استواء ودائرهٔ قطبيه‌ده بولندقلری مشهود اولمسنه كوره تكون ارضك اوچنجی زمانی اولان ازمنهٔ مذكوره‌ده درجهٔ حرارتك هرجهتده مساوی ايدوكی وتماميله كره‌ده انجق بر قطر بولنديغی بالمشاهده معلوم اولمشدر.

زمن مذكوره نباتاتنده بولنان وصف عجيب نباتات مذكوره‌نك خارق العاده اولان نموی در. كنديسندن زمانمزده انجق بلاد بارده‌ده چوق ياشايان نباتات حشيشيه تكون ايدن انواع سرخس اولوقتلر اشجار تنوبدن دها يوكسك اولوردی وحتی زمانمزده بر زراع ارتفاعی بولنان كبريت نباتی انواعنك زمن

قديمده اوتوز ایکیدن قرق زراعه قدر بویی و بر بچق زراع قطری وار ایدی . بو اشجار مرتفعه — مدت فحمیه‌ده کندیسندن غابات متسعه تکون ایدن — اشجار درکه بر قطبدن دیکرینه قدر ارضی کاملاً ستر ایتمشلردی.

مدت فحمیه‌نك بیانی ایچون ایکی‌یه تقسیمی مناسب اولور :

برنجیسی کندیسنده رسوبات مهمهٔ بحریه تولد ایدن حجر جیریٔ فحمی مدتیدر ؛ ایکنجیسی مدت فحمیه‌در. فحم جیرینك تکونی بو ایکی مدتده، خصوصیله مدت ثانیه‌ده حصول بولمشدر.

حجر جیریٔ فحمی مدتنه کلنجه جزائری غطی وستر ایدن نباتات سرخس ویا ذیل فرس ویاخود کبریت نباتی و یاخود ذات فلقتین اولان ونباتات فصیلهٔ مخروطه‌یه مشابه بولنان نباتات انواعندن ایدی . اوراق حلقیه‌لی اولان نباتات ایله ختوملی بولنانلرك انواعی نابت اوله‌رق نسلی منقطع اولان فصائله نسبت اولنورکه بونلر هب ذات فلقتیندر . قصب فارسی انواعندن عظیمة الارتفاع بولنان نباتات مدت مذکوره‌ده غایتله کثیر وهر برینك طولی اون اوچدن اون بش ارشونه قدر ایدی .

ایمدی مدت فحمیه ارضی غطی وستر ایدن نباتات

عجیبه‌نك كثرتیله ونموده متشابه اولان نباتاتك وجودیله متصفدر . نباتات زمن فحمی بالكلیه زمانمزك نباتاتنه مخالفدر .

زمن فحمینك احوال حیویه وارضیه‌سندندركه اشبو نباتات اصلیه‌نك تمییزینه مدار اولان صفات معلوم اولیور امطار مستمره، حرارت شدیده وضباب مستمر ایله مستور ضوء خفیفدن نبات مخصوص تولد ایدركه عصرمزده بونك شبیهنك حصولی ممكن دكلدر . بونكله برابر او زمانك تصوری مراد ایدیلور ایسه بحر هادی یاخود شاطی اطه‌لرندن (شبلویه) جزیره‌سی مثللو جزائری تأمل لازم كلور . مذكور جزیرهٔ شبلویه‌ده سنه‌ده اوچ یوز كون یاغمور یاغار كونش دخی ضباب مستمر ایله مستور بولنور یعنی دومانله مستور اولور . ایشته بو اطه‌نك نباتاتی مدت فحمیه‌ده یعنی فحمك زمان حصولنده كرهٔ ارضی ستر ایدن نباتاته خیلی مشابه بولندیغندن جزیرهٔ مذكوره نباتاتنی تصور وملاحظه مبحوث زمن فحمیه نباتاتنك حال وشكلنه علی‌وجه‌التقریب حصول وقوف ومعلوماتی موجب اولور .

سرخس شجرینك انواعنه كلنجه ذكر اولنان جزیرهٔ شبلویه‌ده سرخسك انواعندن برطاقم غابات تكون ایدركه

انلرك ظلنده ذات مستنقعات اولان ارضك برزراع فوقنه مرتفع سرخس حشيشيه انواعى نشو ونما بولور و بوسرخس حشيشيه‌نك التنده دخى نباتات صغيرهٔ خفيه انواعندن پك چوغى نابت اولور . نباتات مذكوره شكل وهيئتى مارالذكر مدت فحميه نباتاتنك شكل وهيئتنه مشابه ومماثلدر .

نباتات مذكوره‌نك بيانمز وجهله جنسى پك آز اولوب انجق فصائل قليله‌نك انواع كثيره‌سى وار ايدى . مقدما اوروپاده بولنان اراضئ فحميه‌ده متحصل سرخس حفريه ايكى يوز اللى نوع ايدى ؛ حالبوكه بونك اوروپاده شمدى انواعى انجق اللى قدردر . ذات فلقتين ، ذات بذور العريان نباتاتنك انواعى مقدماً يوز يكرميدن زياده ايكن اراضئ فحميه‌ده شمدى ياشايه بيلانلرك مقدارى يكرمى بش نوعدن عبارت اولديغى ارباب معلوماته خفى دكلدر .

مابعدى وار



مقتطفات منثوره

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (علامات المؤمن اربعة لسانه بذكرالله تعالى ناطق وقلبه با امرالله صادق ونفسه بخدمة الله سابق وخلقه للشريعة موافق) يعنى عندليب كلزار رسالت عليه الصلوة والسلام افندمز حضرتلرى بيورمشلردركه علامات مؤمن دردر :

لسانى ذكر صمدانى ايله ناطق، قلبى امر ربانى يه صادق، نفسى خدمت سبحانيده سابق، خلقى شريعته موافق اولور .

سيد اهل تجريد سربلند ارباب تفريد وتوحيد سرور مهاجرين وانصار خليفهٔ اول حبيب پروردكار رفيق صديق رسول شفيق ابوبكر عبد الله بن عثمان الصديق رضى الله عنه بيورمشدركه علامات مؤمن دردر :

لسانى لطيف، قلبى نظيف، نفسى عفيف، دينى شريف اولور .

سرخيل غضنفران اهل ايمان افخم ارباب لطف واحسان رهبر مجاهدين دين خليفهٔ ثانئ حضرت محمد

الامین امام اصحاب صفوت غریق دریای معدلت ابوحفص عمر بن الخطاب رضی عنه التواب بیورمشدرکه علامات مؤمن دردر :

نومی قلیل، نفسی علیل، حزنی طویل، مونسی جلیل اولور .

کنج حیا عابد ترین اهل صفا جامع قرأن حقیقت بیان خلیفهٔ ثالث پیغمبر ذیشان راضیٔ امر خدا داماد حضرت مجتبا ابو عمر عثمان بن عفان رضی عنه الرحمن بیورمشدرکه علامات مؤمن دردر :

اکلی حلال، مالی نوال، خوفی سؤال، قولی کمال اولور .

عم زادهٔ مختار مصطفی غریق بحر بلا حریق نارولا شیر خدا خلیفهٔ رابع خاتم انبیا مقتدای اتقیا پیشوای اصفیا ابو الحسن امام علی المرتضی بن ابی طالب کرم الله وجهه ورضی الله عنهما دخی بیورمشدرکه علامات مؤمن دردر :

مالی دینی، قلبی حصنی، عدوی نفسی، حب الله سیفی اولور .



کتب اخلاقیه‌ده اختیار استاذدن بحث اولنورکن دینلمشدرکه انتخاب واختیاراولنه‌جق استاذك اعلم واورع واسن اولمسی لازمدر حتی حضرت ابو حنیفه رضی الله عنه حماد بن سلیمان رضی الله عنهی تأمل وتفکردن صکره کندیسنه استاذ اتخاذ ایلمش واستاذمی شیخ وقور حلیم صبور ومتفکر بولدم دیمش ومشارالیهدن کمال استفاده‌سنی دخی بن حماد بن سلیمان نزدنده ثابت اوله‌رق نابت اولدم کلامیله بیان ایتمشدر .



شریکك مجد، ورع وتقوی واستقامت طبیعت صاحبی اولمسنه متفهم وکسل وعطالتدن وکثرت کلام ومفسدتدن متوقی ومجانب بولنمسنه وفتان اولمامسنه اعتنا ودقت لابددر زیرا

عن المرء لاتسأل وابصر قرینه
فان القرین بالمقارن یقتدی

فان کان ذا شر فجانبه سرعة
وان کان ذا خیر فقاربه تهتدی

یعنی بر آدمك احوالندن سؤال ایتمه رفیق وقریننه باق
زیرا قارن مقارننه اقتدا ایدر اکر مقارن شریر ایسه آندن
بالسرعه امتناع ومجانبت ایله اکر اهل خیر ایسه قرین
وقریب اول که سنی سلامته وخیره هدایت ایدر.

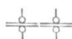


حضرت علی رضی الله عنه جانبندن روایت ایدلدیکی
کتب احادیثده مندرج حدیث شریف مآلیدر :
التی شیء مستحسندر لکن التی صنف ناسده بولنور
ایسه احسن اولور برنجیسی عدالت که مستحسندر اما
امراده اولور ایسه احسندر ایکنجیسی سخاوت که
مستحسندر اما اغنیاده اولورسه احسندر اوچنجیسی ذهد
که مستحسندر اما علماده اولورسه احسندر دردنجیسی
شکر که مستحسندر اما فقراده اولورسه احسندر بشنجیسی
توبه که مستحسندر اما کنجلرده اولورسه احسندر
التنجیسی حیا که مستحسندر اما قادینلرده اولورسه احسندر.



سلطان شهدا شهید کربلا ابوالحسن امام حسین
بن علی رضی الله عنهما بیورمشدر :

اشفق اخوانکز دینکزدر . حقاکه نجات دینه متا-
بعتده هلاك مخالفتده‌در . مرد خردمند اولدرکه او
معین اشفقك رحم وشفقتنی ادراك واذعان ایله فرمانه
رام اولمغه همت ومتابعتدن روکردان اولمامغه غیرت ایده .



حسن بصری رحمة اه علیهك بعضاً بو وجهله
دعا ومناجات ایلدیکی بعض آثارده کورلمشدر.

آلهی ! نعمت ویردك شکر ایده‌مدم مبتلا قیلدك صبر
ایده‌مدم حالبوکه نه عدم شکرم سببیله نعمتکی اکسك
ایدیورسك نه ده عدم صبرم مقابلنده ادامهٔ بلا ایلیور-
سك آلهی ! سندن کرم وعنایتدن لطف وعاطفتدن
غیری نه کلور.



مشارالیهك

کفتار بی‌حکمت عین آفت، سکوت بی‌فکرت شهوت

وغفلت، نظر بی عبرت لهو وذلتدر ؛ عزلت ایلیان سلامت، شهوتنه غالب اولان ازادکی وراحت بولور حسددن ال چکن صاحب مروت اولور .



ینه مشارالیهك

ظاهری باطنه باطنی ظاهره موافق اولمیان منافقدر .



مشارالیهه فلان کمسه جان چکیشیور دنیلدکده جواباً دیمشدرکه (یتمش سنه‌در جان چکیشیور خلاصلق ایستیور اماقنده خلاص اولور) .



بوده مشارالیهك

سبکبارلر نجاة بولور کران بارلر هلاك اولور . حق تعالی شونلری مغفرت ایدر که دنیایی کندیلرینه امانت بیله‌لر؛ امانتی صاحبنه تسلیم ایدوب سبکبارکیده‌لر. اکر سندن صکره دنیانك عاقبتنی بیلمك ایستر ایسه‌ك بر کمسه‌یه موت ایرشدکده نظر ایله دنیاسی نه حاله وارمشدر سنده کندیکی اکا قیاس ایت .



ذوالنون مصری رحمة الله علیه :

هرعضوك توبه‌سی واردر توبهٔ دل ترك شهوته نیت؛ توبهٔ چشم محارمی رؤیتدن، توبهٔ گوش استماع غیبتدن، توبهٔ پای مناهی‌یه عزیمتدن، توبهٔ دهان اكل حرام ایله الفتدن، توبهٔ فرج فواحشه قربیتدن مجانبتدر .

صادق لسانی حق وصوابدن غیری نطق ایتمیاندر صادق شمشیر خدادر اول شمشیره قارشی کیم طوره بیلورکه ایکی شق اولمیه .



سری سقطی قدس الله سره :

مرد خدا اولدرکه هم بازارده بیع وشرا ایده هم ذکر حقله مشغول اوله بر لحظه حقدن غافل اولمیه .

اقوای خلق اولدرکه غضبك سکا غالب اولمیه سن غضبکه غالب اوله‌سك .

کندی نفسنی تأدیبدن عاجز اولان غیرك نفسنی تأدیبدن البته عاجزدر .

مشار الیه بر گون صبر وتحمله دائر بعض افاداتده بولنیوردی ایاغنی عقرب صوقدی دفعه شتاب ایتدی

« نیچون همان دفع ایتمیورسکز » دنیلدکده « کفتارمز صبره دائردر شرم وحیا ایدرم » جوابنی ویردی ·

—

صلحاء رجالدن بری صبر ومحبت وتمکیندن هانکیسی افضل اولدیغنی امام شافعیدن سؤال ایلدکده امام مشار الیه شو یولده جواب ویرمشدر :

« تمکین درجهٔ انبیادر محبتدن صکره اولور زیرا امتحان اولنسه صبر ایدر وصبر ایدر ایسه تمکین بولور کورمزمیسك که حق تعالی انبیادن ابراهیم وموسی وایوب صلوات الله علی نبینا وعلیهم بعد الامتحان تمکین ویردی وسلیمان علیه السلامه امتحاندن صکره ملك ویردی بناء علیه تمکین افضلدر کما قال الله تعالی « وکذلك مکنا یوسف » وایوبه بعد المحنة العظیمه تمکین ویروب کتاب کریمنده « وآتیناه اهله ومثلهم معهم » دیو کمال لطف واحسانن بیان بیوردی ·

—

اساتذهٔ حکمادن جلال دوانی علیه رحمة الباری عدالته دائر یازدیغی بر رساله‌ده بیان ایلمشدر :

ارسطاطالیس عدالتی اوچ قسمه تقسیم ایلمشدر :

برنجیسی عبد ایله خلق بیننده اولوب محض جود

وكرمندن موجوداته خلعت وجـود الباس واكسا ونعم نامتناهی احسان واعطا بیوران جناب خالق مطلقـه اولان عبودیت مواجبیدر؛ بو قسمك حكمنجه رسوم عبادته رعایتـده هیچ بر دقیقه مسـامحه واهمـال جائز اولەمز. ایكنجیسی بنی نوع میانـنده جاریدر تعظیم سلاطین، تكریم علما وائمهٔ دین، اداء امانات ومنصفانه معاملاتدر. اوچنجیسی دخی قضـاء دیون، تنفیذ وصایا كبی حقوق اسلافی ادادر.

مطلع احكام شریعت مقدسـهٔ محمدیه علیه افضل الصلوة والتحیه اولانلره خفی دكلدركه اول حضرت رسالت پناه «اوتیت جوامع الكلم» حكمنجه جمیع اقسام عدالتی مواضـع متعـددەده الك شریف والك لطیف عبـارات ایله بیان ایتمشلردر مثـلا «التعظیم لامر الله والشفقة علی خلق الله» بیورمشلردركه تمام اقسام عدالتی مشتملدر زیرا رعایت عدالت یا حق اللهه متعلق اموردەدر اشته فقرهٔ اولی بوكا دلالت، یا حق ناسه متعلق اموردەدر فقرهٔ ثانیەده بوكا اشارتدر. فطن لبیب ایچون معلوم وهویدا دركه شو كلم وجیزەده بو قدر عذوبت فحوی ورشاقت مؤدی درجی (ادبنی ربی فاحسن تأدیبی) مكتبنك مؤدبندن غیری‌یه میسر اولەمز؛ بناءعلیه حكمای متأخرین احكام

شريعت سيدالانامك دقايقنه واقف ومطلع اولدقلری اجلدن بو بابده افعال وكتب حكمايی تتبعدن دست كش فراغت اولمشلردر.

چوآن رخسار و بالا باعيان ديد
زكل بر كند و ببريد از صنوبر



سقراطه حسن خلق ايله سؤ خلقدن سؤال اولندقده شويله جواب ويرمشدر:

حسن خلق قبايحی ستر ايدر سؤ خلق ايسه محاسنی ستر ايدر طبيعيدركه خلق مستحسن ايله متخلقك نظر نفرتی جالب قبايحی كورنمز.

سؤ خلق ايله متصفك ايسه معايب وقبايحدن غيری خالی نظره تصادف ايتمز.



حلم حال رضا وسكونتده دكل انجق حال حدت وغضبده وقوع بولورايسه مقبول ومرغوب اولور حتی حضرت رسول اكرم صلی الله عليه وسلمك (خيرالاخلاق

الحلم عندالغضب) بيورملری شو حکمتی تبیین ایلر اشته زیرده‌کی بیت دخی بو مألده‌در

لیست الاحلام فی حال الرضی

انما الاحلام فی حال الغضب

حقیقةً حلمك فضیلتی غضب زماننده وجودینه توقف ایدر زیرا معرفت غضب وقتنده حلیم اولمقدر یوقسه حال سکونت ورضاده هر کس حلیم اوله‌بیلور .



مقتطفات منظومه

حضرت امام علی رضی الله عنه وکرم الله وجهه :

من لم یکن عنصره طیباً   لم یخرج الطیب من فیه

اصلی پاك اولمیانك لساندن ایو شی چیقمز؛

اصل الفتی یخفی ولکنه   من فعله یعرف مافیه

طبع انسان کرچه خفیدر لکن خفایاسی فعلیله معلوم ومعروف اولور .

بیت اول (الکلام صفة المتکلم) مألنه مقارندر؛ بیت ثانی دخی (کل اناء یترشح بمافیه) مفهومنی متضمندر .

شو دخی قطعهٔ مذکورەنك ترجمەسی عد ایدیله بیلیر :

عنصری پاك اولمیوب طینتی بد اولانك
آغزی آچلسه اگر سویلیه لفظ بدی
اصلی خفی هر کسك حکمت حقدر ولی
هر نه ایسه مایەسی فعلی عیان ایلدی

ابن کمال مرحومك شو بیتی‌ده قطعهٔ مذکوره مآلنه ملایمدر .

ایلسەك طوطی یه تعلیم ادای کلمات
سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولمز

—

امام مشارالیه حضرتلرینکدر :

اصبر قلیلا فبعد العسر تیسیر
وکل امرله وقت وتدبیر

نظماً ترجمەسی :

براز صبر ایت که بو عسرك صوکی البت بولور تیسیر
اولور هر کار ایچون عالمده بر وقت ایله بر تدبیر

وللمهيمن فى حالاتنا نظر
وفوق تدبيرنا لله تقدير

ترجمه‌سى :

اولوبدر اول خدا احوالمزه شاهد وناظر
بزم تدبيرمز فوقنده‌در تقديرى تغيير



{ روضة الناظر ونزهة الخاطر } نام اثرك مصاحبت ومؤاخات ومصادقت ومصافات حقنده اولان { فصل رابعندن }

واصحب اخا كرم تحظى بصحبته
فالطبع مكتسب من كل مصحوب

دائما اصحاب كرمله مصاحبت ايله كه صحبتندن متحظى ومستفيد اوله‌سك زيرا انسان هرحالى صحبت ايلديكندن اقتباس واكتساب ايدر .

والريح آخذة مما تمر به

نتناً من النتن اوطيباً من الطيب

نصل كه روزكارده كذران ايتديكى يرلرك كريهندن رائحهٔ كريهه، طيب ولطيفندن رائحهٔ طيبه اخذايلر.

—

وقارن اذا قارنت حراً فانما

يزين ويزرى بالفتى قرنائه

مقارنت ايده‌جك ايسه‌ك كريم الشيم اولانلره مقارن اول ! زيرا انسان قرينى اولديغى آدملر سببيله اعتبار وزينت بولور وياخود مظهر نفرت وذلت اولور .

—

اذا ما الخل لايكفيك خطباً

فوحشته والفته سواء

اكر دوست بيلديككك آدم لزومى حالنده سكا معاونت ايليه‌مز ايسه انكله الفت وصحبت ايديلوب ايدلمامك مساويدر .

ومن يبغض صديقك وهو يبدى
هواك فان صحبته جفاء

دوستنه بغض ايدن وسكا دوستلق ابراز ايليان آدمله مصاحبت سنك حقكده جفادر .

اذا المرء لم يختر صديقاً لنفسه
فمكروه مايلقى يكون جزائه

اكر انسان كندوسى ايچون بر صديق وفا شعار انتخاب واختيار ايتمز ايسه سيئات ومكروهاتدن تصادف ايده‌جكى شيلر هب بو حركتنك جزاسيدر .

يهوى الثناء مبرز ومقصر
حب الثناء طبيعة الانسان

مفصل اولسون مختصر اولسون مدح وثنادن حظ ايديلور زيرا حب مدح وثنا مقتضاى طبع انساندر .

{ ابن کمال مرحومك آثار منظومه‌سندن }

(حرف الراء)

دن

ای دل منبسط قتی کولمه
خنده ضمننده کریه منضمدر
منقلبدر جهان بوقلمون
انبساطی غمیله مدغمدر

—

دنیاکه کاربان حوادث قوناغیدر
میل ایتملی دکلدر ارازل یتاغیدر
دنیایه نسبت ایله هله سن اینان بوکا
قبرم حضور کوشه‌سی وحشت بوجاغیدر

—

قنوغك کندی رزقیدر یدوکی
آچیق طوت قپوکی برکون قپارلر
یدوکك سکا قالور، صاقلادیغك
ندکلو بغریکه باصسك قپارلر

—

شریعت کیم سرای کبریادر
حقیقت ملکیدر محکم بنادر
آنك برطاشنی هر کیم قوپارسه
یرینه باشنی قویمق روادر

—

قلم صنع حقده سهو اولمز
هپ خطابین اولنلر احمقدر
شول قدر وارکه مقتضای قدر
گاه مبرم کهی معلقدر

—

قچن الویره دولت برکشی یه
عدوسی داخی اکا عزت ایلر
خدا گوسترمسون یوز دوندیررسه
احباسی دخی هپ نفرت ایلر

—

بنی ذم ایتمدن حسوده چه سود
کندینك زشت خویی ظاهر اولور
ذم اولندقجه نشر اولور هنرم
ازسه‌لر مسکی بویی ظاهر اولور

—

بحر معناده دل اولوب غواص
صدف اولمشدرر زبان سوزدر
کرم ایدر سردی نرم ایدر سختی
سحر وافسون دیدکلری سوزدر



عرفی :

جهان بکشتم ودردا که هیچ شهر ودیار
نیافتم که فروشتند بخت در بازار
کفن بیاور وتابوت جامه نیلی کن
که روزکار طبیب است وعافیت بیمار
زمنجنیق فلك سنك فتنه میبارد
من ابلهانه کریزم در آبکینه حصار

—

کذا :

رو بقفا کن ببین عمر تلف کرده را
تابتو روشن شود رو بعدم داشتن
مایهٔ نازنده کی از کهر خویش کیر
تابکی این عزو ناز از اب وعم داشتن

—

سلمان فارابینك قصیدهٔ موسندن منتخبدر:

ماچوموی توهمه حلقه بگوشت شده ایم
حلقهٔ موی پریشان تو سر حلقهٔ ماست

موبمو حال پریشانیٔ من می گوید
مو بموی سر زلفت که برین حال گواست

گاه درحل دقایق نظرت موی شکافت
گاه درکشف حقایق قلمت چهره کشاست

**

بی دل:

یارب این خالست یاجوش اطافتهای حسن
می نماید دانهٔ سیب زنخدان شما

—

بونجه اولر یقدك ای سیل جنون گوردکمی هیچ
تاپز یرای عمارت قلب ویرانم کبی

—

کذرگاه جهان طولو خطردر
آنکچون اولورز گریان ونالان
اگر جای مرور اولسیدی هموار
ندن آب روان ایدردی افغان

—

دل اولور ینه دل سرینه واقف
زبان ولب بورازه محرم اولمز

—

تنکنای کوشهٔ زندان غم
لاجرم ویرر بکا قدر وشرف
قیمتی اولمزدی اینجونك اکر
پرورش قیلماسه زندان صدف

⁂

ریاضی :

صاف دل سرکشته حال اولسه نوله ارباب عشق
کندیسنه دوندورر جذب ایتدیکن کرداب عشق

روحئ بغدادی :

یانسون شرر آتش غمله وجودمز
اعدا کوزینی کورایده شاید که دودمز

—

ساغری :

آنك ایچون مزارم اوستنده
بن بواشجاری بویله وضع ایتدم

تا کورن صورمدن بیله حالم
که جهان ایچره نیلدم نیتدم

بر بویی سر و چشم بادامی
شفتالیسنه دو یمدن کیتدم



{ لطائف النعمه فی اقسام الحکمه }

نام رساله دن

کیمیا ترقیات متوالیه‌سیله بوکون برحاله کلمشدرکه علوم وصنایع موجوده ارەسنده آنك تحصیلنه احتیاج کوسترمیان همان هیچ بر فن یوقدر دینلسه خطا ایدلمامش اولور .

محافظهٔ حیات وصحتمزك سبب عالیسی، امراض کونا کون بدنمزك دافع وماحیسی اولان علم جلیل طب از هر جهت کیمیایه مربوط بولنیور .

سعادت مدنیه وثروت مادیه ومعنویه‌مزی حاصل ایدن هر درلو صنایعك کالی کیمیایه توقف ایدیور .

صورتده هیچ ایشه یرامز ظن اولنان نیجه موادك کیمیا سایه‌سنده کشف خصائص ومنافع متنوعه‌سنه

موفقیت حاصل اولیور ؛ دوماندن زفت واسپرتو استحصالی امکان دائره‌سنه النه‌رق یاقیلان اودونك دومانی بیله ضایع ایدیلمیور ؛ باشمزه، ارقه‌مزه، ایاغمزه گیدیکمز هر شیئك وجود و یا انتظامی کیمیا سایه‌سنده، اسباب ذوق وصفامزك استحضار واستکمالی ینه کیمیا سایه‌سنده اولدیغی محتاج ایضاح اولمیان حقایقدن کورینیور .

یدیکمز شکر کیمیا یاردمیله و یاقدیغمز موم کیمیا یاردمیله خلاصه اوجه دیدیکمز کبی همان هر شی کیمیا یاردمیله یاپیلیور . اشته بو قدر نافع اولان علمك موجدی اعصار معارف اسلامیه‌یه زینت بخش اولان افاخم علمادر ؛ جابر کوفیلر، ابو بکر راز یلر، ابن سینالر، ابو القاسملر کبی آفتاب کمالات علمیه‌سی بوکون بیله رهنمای توفیق اولان افاضل حکمادر .

وارسون ارباب اغراض ایستدیکنی سویله‌سون تاریخ علوم بوحقیقتی تبیین ایدیور . رقابت حسد شعارك تأویلات وتزویراتی شایان التفات اولمز .

علم جلیل کیمیانك محسنات وایجادی حقنده تفصیلات کافیه ایستیانلر کیمیای طبی نام اثر بهتره مراجعت ایلسونلر. استاذ اطبای روم عزیز بك مرحوم اوتألیف لطیفنك

مقدمه‌سنده ایضاحات لازمه ویریور بوراجه تکراری اقتضا ایتمز .

--

استاذ حکمانك حکمت طبیعیه اقسامی حقنده‌کی سوزلریله خلاصهٔ محصول تتبعاتمز اولان مطالعات بوراده نهایت بولدی اویله ایسه حکمتك ایکنجی قسمی اولان حکمت ریاضیه‌یی نظر مطالعه‌یه الهلم :

حکمت ریاضیه

درت قسم اولوب بری علم عدد ، بری علم هندسه ، بری علم هیئت ، بریده علم موسیقیدر .

علم عدد

انواع عددك احوالنی وهر نوعك خاصیتنی واعدادك بر برینه اولان نسبتلرینی و بر برندن تولدینی وسائره‌یی بیلدیرر .

علم هندسه

اوضاع خطوط واشكال سطوح ومجسماتك ومتفرعات وامثالنك حالندن بحث ايدر بونك اصولنی كتاب اوقليدس جامعدر .

علم هيئت

اجرام عالمك اشكالنده كی احوالدن و بعضسنك بعضسی عندنده كی اوضاعندن، بينلرنده كی ابعاددن، افلاك وكواكب ايچون اولان حركاتدن وسائره دن باحثدر بونی كتاب مجسطی جامعدر .

علم موسيقی

نغمك واختلاف واتفاقنده كی بعض علتك احوالنی والحانك تأليفنی وبالبرهان آلت اتخاذی طريقنی وامثال ونظائرينی بيلديرر .

فروع حكمت رياضيه

وصف وبيان اولنان حكمت رياضيه اقسامندن هر برينك فروعی اولوب رقملرله جمع وتفريق وجبر ومقابله علم عددك فروعندن وعلم مساحه، علم جر اثقال

علم اوزان، علم موازين، علم آلات جزئيه، علم مناظر، علم مرايا، علم نقل المياه هندسه فروعندن وعلم زيجات، علم تقاويم هيئت فروعندن وارغنون كبى آلات عجيبه وغريبه استعمالى دخى موسيقى فروعندندر .

§

حكمت طبيعيه‌ده استاذك افاداتندن صكره بعض مطالعات ومعلومات بسط وعلاوه ايلديكى كبى حكمت رياضيه‌ده دخى مناسب معلومات ومطالعات سرد واتيانى عبث كورلمامكده‌در :

قدمانك علم عدد تعبير ايلديكى فنك مباحثندن برقسمنى زمانمزده حساب دينيلان علم شامل ايسه‌ده ديكر قسمنى شامل اوله‌مز ؛ زيرا قدمانك فروع علم عدددن عد ايتدكلرى جبر بوكون برعلم مخصوص اولوب حسابك فروعندن دكل فنون رياضيه اقسامندندر .

برده ارباب معلوماته خفى دكلدركه زمانمزده علم حساب دينيلان فن نزد غربيونده (آرتماتيق) ناميله معروف اولوب بوايسه لغات يونانيه‌دن اوله‌رق (عدد) ديمك اولان (آرتيموس) ايله (علم) ديمك اولان (ماته) كلمه‌لرندن مركبدر ؛ بناء عليه اك طوغرى ترجمه‌سى علم عدد ديمك اولور وقدمانك فن مبحوثه علم عدد

دیملری اصلاً اسکی یونانلولردن مأخوذ اولمسندن وانلرجه (آرتماتیق) نامیله معروف بولنمسندن ایلرو کلدیکی قویاً ظن اولنور . شوحاله نظراً ریاضیونمز علم رقم ویاحساب دیدکلری فنه قدمانك قبول ایتمش اولـدیغی (علم عدد) ترکیبنی اسم ونام وضع وتعیین ایتمش اولسه‌لر ایدی کوزل یاپمش اولورلردی صانیرز .

قدما علم جر اثقال، علم مرایا ، علم اوزان ، علم نقل المیاه کبی علومی هندسـه‌یه فروع اتخاذ ایتمشلرسـه‌ده زمانمزده بوعلومك هندسـه فروعنـدن دکل حکمت طبیعیه مباحثندن اولدیغی وارستهٔ ریب وکماندر .

مناسبت کلام ایجابـله کتاب اقلیـدس حقنده دخی بعض معلومات ویره‌لم : ابن خلدونك بیاننه کوره کتاب مذکور (کتاب الاصول والارکان) نامیـله بنـام اولوب فن هندسه‌ده‌کی کتابلرك الك مفصل ومبسوطی بولندیغی کبی لسان عربه ترجمه ایدیلان کتبك دخی برنجیسـیدر مترجم ابن خلدون دیرکه اشـبو کتاب درت دفعه ترجمه ایدلمش اولوب ایکی دفعه‌سی هارون ومأمون عصرلرنده حجاج بن یوسف بن مطر الکوفینك واوچنجیسی متوکل علی الله عصری حکما واطباسـندن حنین بن اسحاقك

دردنجیسی دخی خلیفهٔ عباس معتضد عصری حکماسندن ثابت الحرانی الصابی نام ذاتك اثر یدر .

کتاب اقلیدس اون بش مقالهیی شامل اولوب دردی سطوح ، بری مقادیر متناسبه حقنده ، بری سطوحك بربرینه نسبتلری بیاننده ، اوچی عدده دائر ، بری منطقات ایله جزرلره و بشی دخی مجسماته متدائر بولندیغی وبوکتاب دفعاتله تلخیص واختصار ایدیلهرك ابن سینا طرفندن بالتلخیص شفانك ریاضیات مباحثندن برجزؤ عد ایدلدیکی وابن صلت جانبندن دخی بالاختصار (کتاب اقتصار) نامنده براثر وجوده کتورلمش اولدیغی ابن خلدونك جملهٔ افاداتندندر .

مترجم ابن خلدون آنف البیان مجموعهٔ مرغوبهٔ علوم هندسیهنك مؤلفی اولان اقلیدس حقنده معلومات اولهرق دیرکه « اقلیدس یونان ملتندن وصور بلدهسی اهالیسندن اولوب ولادتی میلاد حضرت عیسادن اوچیوز سنه اولدر شامده ساکن صاحب جو مطریا دیمکله معروف وقدمای حکمادن وزماننده مشهور برفیلسوف اولوب اندن اول یونانیونك بویله کافهٔ اصول هندسهیی جامع برکتابلری یوق ایدی . اندن صکره کلانلر دخی آنك کتابنی کاه شرح وتوضیح وکاه تلخیص

وتنقيح وادیلرنده طولاشدیلر شمدی اوروپاده طرق براهين هندسيه متجدد وتفرعاتی متوسع ومتعدد اولمش وجبرك هندسه‌یه تطبیقیله قدمانك کشف ایده‌مدیکی نیجه شیلر بولنمش ایسه‌ده هندسهٔ اصلیه ینه اصول اقلیدس اوزره اولمغله حالا مکاتب ریاضیه مرقومك وضع ایندیکی اساس اوزره‌در سبحان العليم القدير . »

علم هیئته کلنجه حکمت طبیعیه اقسامندن عد ایدلمش اولان علم نجومدن بحث اولندیغی صره‌ده بیان ایدلدیکی اوزره بونکله استخراجات خادمی بولنان علم نجوم بیننده فرق کلی اولدیغی درکاردر .

علم هیئت وجود بولدیغی زماندنبری موضوع بحث ومناظره اولمش درت مذهب ظهور ایلمش ایسه‌ده ایکیسی رواج بوله‌میوب فقط ایکیسی مرعی ومروج اولمشدر بونلرك بری سکزنجی عصره قدر مقبول بولنان بطلميوس مذهبيدر كه آنده مرکز عالم کرهٔ ارض اتخاذ ایدلمشدر ابن سینا دخی مسلکنجه بواساسه تابع اولدیغی فن مذکوری کتاب مجسطینك احتوا ایلدیکنی بیان ایله اکلاتمقده‌در چونکه کتاب مذکور مشار اليه بطلميوسه منسوبدر .

بو بطلميوس - اسكندر يونانيدن صكره وجود بولان حكومتلردن اولوب اسكندريه‌ده فرما فرما اولان وبطلميوس نامنى آلان - ملوك يونانيه‌دن دكلدر؛ مصرده تولد ايلمش وزماننده قدر متشتت وغير منتظم اولان علم هيئته دائر آثارى جمع وتدقيق واصول جديده ايجاد ايدرك ميلاددن يوز اوتوز سنه اول ذكر اولنان مجسطى‌يى تأليف وتبويب ايتمش اولان بطلميوس قلوزيدر. اون اوچ مقاله‌يى شامل بولنان بوكتابى حكماى اسلاميه‌دن ابن سينا، ابن رشد، ابن سمح، ابن صلت كبى افاخم تلخيص ايلمشلردر.

مترجم ابن خلدون طرفندن بيان ايدلديكى اوزره «بعض محققين ديمشدركه هيچ بر فنده جميع مسائل فنى جمع ايتمش بركتاب يوقدر الا بوصورتده اوچ كتاب تأليف اولنمشدر اولكيسى علم منطقده كتاب ارسطو، ايكنجيسى علم هيئتده كتاب مجسطى، اوچنجيسى علم نحوده كتاب سيبويه‌در».

ذكر اولنان ايكى مذهب مشهورك برنده (قوپرنيق) مذهبيدر. الآن مرعى اولان قوپرنيق اصولى سايه‌سنده‌دركه فن هيئت حقيقة محير عقول دينه‌جك قدر ترقى ايلمش ودائما ترقيدن غير خالى

بولنمش اولدیغی معلومدر . قوپرینیقك اصولنجه مرکز عالم شمسدر .

عدم رواجنی عرض ایلدیکمز دیکر ایکی مذهبدن بری اسکی مصرلیلرك ، بر یده اعصار اخیره رجالندن (تیخو براهه) نامنده بر دانیمارقه‌لیکندر . اسکی مصرلیلرك اصولنجه شمس مرکز سیارات اولوب سیاره‌لر یله برابر اطراف ارضده دائردر . بومذهبك نفوذ ورواجی رهابین مصرك دوام نفوذ و مکنتلر یله دائم اولمش، آنك زوالیله زوال بولمش وبطلیوسك ایجاد اصول مبسوطه ایلمسندن طولایی بسبتون حکمدن قالمشدر . تیخوبراهه ایسه شمسی عطارد وزهره‌یه مرکز عد ایدرك قمر، مریخ ، مشتری وسائر سیارات ایله برابر اطراف ارضده دائر عد ایدوب مصریلر اصولیله بطلیوس اصولنك اورته‌سنی بولمغه موفق اولدیغنی ظن ایتمشدر انجق مدققین راصدینك تدقیق و بیان ایلدکلرینه کوره خطادن خطایه دوشه‌رك مردود اولمشدر شوراسنیده عرض ایده‌لمکه تاریخ علومه واقف اولانلره خفی اولمدیغی اوزره شمسك مرکز عالم بولندیغی کشفنده قوپرینیق برنجیلك شرفنی تماماً حائز اوله‌مامق ضروری کورینیور ؛ چونکه قدمای

حکمادن فیثاغورث ارضك محوری اوزرنده دونر واطراف شمسده سیر ودور ایدر اولدیغنی دها مکتبده ایکن کشف وتحقیق ایتمش وکرچه مذهب ورأیی مصیب ایسه‌ده زماننده قبول ایدلمامشدر . بو بابده مسلمانلرك دخی همتی مصدق اولوب کرهٔ ارضك حرکت محوریه‌سی اهل اسلامجه معلوم اولدیغنی امام ابهرینك (متوسطه) سندن ابن اقلمك (مبسوطه) سندن وناصرالدین طوسینك (تذکره) سندن، علی قوشجینك (فتحیه) سندن نقلاً نتایج الفنون نام اثرده مندرج بعض افادات تصریح ایلکده‌در ؛ حتی سعادتلو احمد مدحت افندی حضرتلری طغارجغنك سکزنجی نسخه‌سنده (عثمانلی کتب عتیقه‌سنی قارشدیردقجه فرنکلره کولمامك المزدن کلمیور) عنوانی التنده بر مقاله یازه‌رق بونده ارضك حرکتنی کشف شان وشرفی نه بو دعوانك طرفدار مجد وثابتی اولان (غالیله) یه، نه‌ده انك مقتداسی بولنان قوپرنیکه انحصار ایده‌میه‌جکنی ارائه وبیان ایلمشدر .

موسیقینك حال قدیمیله شمدیکی حالی بیننده فرق کلی موجود اولوب ترقیاتی قابل انکار دکلسه‌ده آلات موسیقیهٔ جدیده آلات موسیقیهٔ عتیقه‌نك نفوذ ومرعیتنی

ذره‌جه تنقیص واخلال ایده‌مامش اولمسنه نظراً اختراع آلات موسیقیه خصوصنده متقدمینه تفوق ایدیله‌مدیکی فکرنده بولنملق خطا عد اولنمز صانیرز . موسیقینك قدما نزدنده‌کی اهمیتی ایسه بوکونکی اهمیتلرندن فوق العاده زیاده اولوب حتی تأثیرات روحانیه‌سنی ادعاده بلکه لزومندن زیاده ایلرو کیدلمش اولدیغی محققدر وحتی محاضراتك یدنجی جزؤنده‌کی مقتطفات منثوره میاننده مندرج اولدیغی اوزره شیخ الرئیس ابن سینا (صوت خوش وصدای شهی ایله متلذذ اولمیان فاسد المزاج محتاج العلاجدر) دیمکله موسیقینك اهمیتنی ودرجهٔ تأثیرات مخصوصه‌سنی ایضاح ایلمش وبك چوقلر بویولده‌کی افادات وآرای مدققانه‌لریله موسیقینك اهمیت وتأثیراتنی ابانه واصراح ایتمشلردر .

حکمت ریاضیه ایچونده بوقدرله اکتفا ایدرك بتوفیق الله تعالی حکمت الٰهیه‌دن بحثه ابتدا ایده‌لم .

(مابعدی وار)



مدنیت اسلامیه

دن

تمدن وجه لایق اوزره انتظام اموری مودی اجتماع دیمك اولنجه هیئت فاضله یه هیئت متمدنه عنوانی ویرلمك ممکن اولور چونکه بیان ایدلمش اولدیغی اوزره هیئت فاضله نك اساسی کسب سعادت، اجرای خیرات، دفع شرور قواعدینه مؤسس ومبتنی اوله رق افراد واعضاسنك احوال وحرکات ومعاملاتی نظام جمعیتك دوامنی ومصالح اعضای جمعیتك حسن جریاننی موجب صورتده بولنه جغی وذاتاً وجه لایق اوزره انتظام اموری مؤدی اولمق دخی بوصورتله حیز حصوله وصول بوله بیله جکی آشکاردر بناء علیه هیئت فاضله یه هیئت متمدنه وهیئت غیر فاضله یه هیئت غیر متمدنه ناملری ویرلمك نفس الامره بلکه دها زیاده توافق ایده جکی وارسته قید تذکاردر .

هیئت بشریه لرك فضل وتمدن وصفلریله توصیفلری ایسه آنلری تشکیل ایدن ارکان واعضایه کوره در معلومدرکه برهیئتی تشکیل ایدن عائله لر وعائله لری تشکیل ایدن ارکان واعضا دخی افراد واشخاصدر شو حالده

برهیئتك وصف تمدنه لیاقتی آنی تشكیل ایدن عائله‌لرك
فضل وتمدننده وعائله‌لرك بو وصفلرله موصوفیتی دخی
كندولرینی وجوده كتورن افراد واشخاصك فضیلتمند
ومدنی اولملرینده توقف ایدر دیمككه بر هیئتك فاضله
ویا متمدنه اولمسی ایچون الك اول نظر تربیه واصلاح
اوكنده آلنه‌جق عضو وركنی آنی تشكیل ایدن عائله‌لرك
اعضا واركانی اولان افراد واشخاصدر شخصك فضیلتمند
ومدنی اولمسی ده مكارم اخلاق ایله تخلقنده وابسته‌در
برشیئله تخلق واتصاف اكا علم ووقوفه توقف ایده‌جكندن
مكارم اخلاق ایله تخلقدن اول اكا علم ووقوف ایجاب
ایدر بركره بوحصول بولور واول مكارمله اتصاف سعادتنه
نائل اولنور ایسه مقصود حاصل اولمش یعنی هیئت
فاضله ومتمدنه‌یی وجوده كتوره بیله‌جك عائله‌لر تشكیلی
سهولت بولمش اولور .

معلوم اولی‌الالباب اولدیغی اوزره ذكر اولنان مكارم
اخلاق

{ ادبنی ربی فاحسن تأدیبی }

حكم جلیلنجه تربیهٔ الهیه ایله ممتاز وسرافراز نبیٔ

ذیشان علیه الصلوة والسلام افندمز حضرتلرینک تنظیم واصلاح واتمام واکمال بیورمش اولدقلری مستحسنات اخلاق اولدیغی مطلقدر نصل مطلق اولمسونکه غنا وفقر وعظمت وذلتی استحقار ایتمك یعنی نه برینه نائلیتله کردنکش نخوت ونه دیکرینه دوشمکله سر بزمین یأس ومسکنت اولمامق او اخلاق اسلامیه قواعدندن؛ علو همت، آلام واهواله صبر ومقاومت، حلم، سکون، تواضع، شهامت، حسنات وخیراته سعی وغیرت، احوال مخوفه‌یه قارشو التزام متانت ونجدت، ممنوعات ومحترماتدن کندونی محافظه ایله تهمتدن احتراز ومجانبت اخلاق اسلامیه ارکانندندر.

شریعت مطهرهٔ محمدیه‌نك متمم فضائل اخلاق اولدیغی نصل مسلم ومصدق اولمسونکه ارتکاب قبایحدن حیا وحجاب، هوا وهوسه متابعتدن اجتناب، شهوتك هیجانی حالنده اختیار سکونت، غیره ظلم واهانت ایتمه‌رك اکتساب اموال وتدارك اسباب معیشت، اقتصاد وتصرفه رعایت، استحصال مطالب ومقاصدده متأنیانه غیرت، رفق وملایمت، کسب فضائله محبت هپ او اخلاق اسلامیه ایجاباتندن؛ مصالح ومعاشك مدار حصولی اولان اموری حسن تصور واجرا، کرم وسخا، صداقت وتدبیر معاش

ایچون تعاونده اتفاق آرا ، یار وغمکسارلغه دوام واعتنا، محافظهٔ مودت اقران ومحبت امثال وسائلنی استکمال، مکافات، معاملاتده عدل وحقانیته دقت، اموال وممتلکاتندن متعلقات واقاربنی وایه دار ایتمك، اصلاح ذات البین کبی حسن احوال هپ اخلاق اسلامیه مقتضیاتندندر.

اشته انسان مدنی بوفضائل جلیله ایله تزیین ذات وصفات ایتمش اولاندر بومکارمله مکرم اولان دخی حبل متین شریعت محمدیه یه حقیله تمسك وتوسل شرفنی بولاندر .

ایمدی بومثللو افرادك وجوده گتوردیکی عائله لرده قواعد صلاح وانتظامات ولوازم امتزاج وسعادات محافظه وادامه ایدلمك اصولی دخی بیلنه رك بونده قصور ایدلمز ایسه فضل وتمدن اوصافنه بحق سزا عائله لر وبوعائله لرك اجتماعیله ده بواوصافه حقیله الیق هیئت وجمعیتلر ترکب وتشکل ایتمش اولور شایان دقتدرکه برهیئتك وصف تمدن وفضیلتنه هر وقت لایق اولمسی ارکانی اولان عائله لر بیننده کی روابط ومعاملاتك انتظام وانشیادینه متوقف اولدیغی کبی بوده عائله لرجه صلاح ونظامك تأیدینه وخللدن محفوظیتنه وشو ایسه افراد

واشخاصك متصف ومتخلق اولـديغى فضائل ومكارمى انحلال وتناقصدن على الدوام حفظ وصيانتنه وسيأت ومفاسددن هر زمان مجانبتنه منوطدر .

اول سيأت ومفاسدكه مزاح وملاهى ايله ائتلاف، حال وكفتارده قيافت ورفتارده اناثه مشابهت رذيله‌سيله اتصاف، حيرت، جهالت ، عجب نفس ، كبر ونخوت، افتخار ، غدر وخيانت، جفا واذيت، ذلت وسفاهت، اعالى واعاظمه عدم حرمت ورعايت، تنپروری وبطائت، فقدان صبر ، خوف، حرص، حسد ، طمع ، كذب ، غرض ونفسانيت، تلون وتغير مزاج ، عهده عدم وفا ، هم نوعنه معاونتده اهمال وتراخى، الفت ارازل، امتناع فضائل كبى تعداد وتفصيلى صحيفه‌لر طولديره‌جق بيك درلو سوء احوال دن عبارت اولوب جمله‌سى اتم واكمل شرايع واقدس مقدسات اديان اولان دين مبين احمدينك منع ورد ايلديكى، هر مسلمانى اتصافدن زجر ايله محفوظ قلديغى فنالقلردر .

انسانكه مقتضاى خلقتى اولان حال‌مدنيت وفضيلتده بولنمغى آرزو ايدر بو مكارم ايله مكرم ومشرف اولملى انسان كه بو صورتله مكرم ومشرف اولمغى ارزو ايدر

احكام شريعت اسلاميه‌یه حقیله، تماميله انقياد واطاعته
چاليشملى در .

اللهم اجعلنا من المنقادين والمطيعين

شو برقاچ سوزله نمايان اوليوركه جمعيت فاضله قواعد
واركانى، قوانين ونظاماتنى احكام شريعت اسلاميه‌یه
توفيق وتطبيق ايدرك ايضاح وبيان ايچون اولاً مكارم
اخلاقدن بحث ايله هر خلق مستحسنى تعريف واتيان
وبو بابده‌كى اوامر دينيه‌يى تذكار وتبيان وسيأت اخلاقى تعداد
وتصريح ايله بونلرك ممنوعيت ومردوديتى حقنده‌كى
نواهئ دينيه‌يى ارائه و بيان مقتضيدر وانتظام امور
عائله‌دن بعده بحث ايدوب قواعد وقوانين جمعيتى نهايتده
درميان لازمدر بناء عليه بومباحثى احتوا ايدن براثرك
اوچ فصلدن عبارت اولمسى طبيعيدر .
مجموعه‌مزده بولنديرلقده اولان (لطائف النعمه
فى اقسام الحكمه) نام اثرى مطالعه ايدنلره معلوم ونزد
معارفمندانده معروف ومجزوم اولديغى اوزره مذكور اوچ
فصلده بسط اولنه‌بيله‌جك مباحث حكمت عمليه علم جليلنك
حاوى اولديغى معلومات وحقايقدر .

اول حكمت عمليه علم جليلی كه انسانك غايت ايجادی اولان اشرفيت ونافذيتك حصول وتحقق اكا توقف ايدر وانسان بواشرفيت ونافذيت سعادت عظماسنك طريق تحصيلی رسوم واصولنی اول حكمت عمليه ايله اوكرنه بيلور .

اول حكمت عمليه علم جيلی كه حكما اكا طب روحانی ديمشلردر ؛ چونكه حفظ صحت بدن علمنك منزله‌سنده كورمشلردر .

حفظ صحت بدن علمنك قوانينی انسانه تعرض امراضی مانع اولديغی وانسانده‌كی صحت وعافيتك محافظی بولنديغی كبی حكمت عمليه علميده نفس كامله‌نك انخلال اعتدال خلقيسنی موجب اوله‌جق سيأت ورذياتی منع ايدر ، نفسك كمالنه خادم بولنان او اعتدال خلقيی افراط وتفريط كبی اضدادينه تقلب وتحولدن محافظه ايلر .

حكمت عمليه علمنه حكما طب روحانی ديمشلردر چونكه انی امراض ابدانی دافع علاج منزله‌سنده بولمشلردر .

امراض ابدانيه تحت تغلب وجفاسنه الديغی وجودلری ياهمان محو وافنا ويا مدت مديده اسير آلام

واوجاع كونا كون ايدرك زار وزبون ايلـدكدن صكره
ينه اوقعر فنايه ايصال والقا ايدر مكركه دفعته علاج
عاجل وموافقله همت اولنـه وياورئ توفيق ربانى ايله
اعادهٔ عافيته موفقيت حصول بوله . ايشـته ملكات
رديه يعنى سـيأت اخلاق دخى تماميـله امراض ابدان
كبيدر بلكه اوامراضك اك شـديد ومضر اولانلرينه
مشابه ومماثلدر زيرا هانكى آدمه سرايت ايتسه هانكى
آدمى تحت حكمنه السه دنياده ، آخرتده ذليل وحقير ايلر .
عالم نظرنده مستهجن و پر تقصير ايدر امراضك اسيرينى
آتديغى زندانده اقامت موقتدر اما سوء خلقك زبوننى
دوشـورديكى حضيض ذلت وسفالت ، قعر عميق عيب
ورزالتده مأيوس ومحروم قالمق دائمى وابديدر .

اول حكمت عمليه‌كه علومك انفـع واهمى ، اشرف
ومحـترمى اولـديغى محققدر زيرا بر علـمك شرفى
ويا موضوعنـك نبـاهتى ياغايت ومنفعتنك جـلالتى ،
يا برهان وحجتنك وثاقتى ايله اولور بو علم ايسه ذكر
اولنان اوچ شرفى تماميـله حائز وشـو حائزيتله علومك
اك نافعى ، اك مهمى ، اك اشرفى ، اك محترمى اولمق مرتبه‌سنده
بولنمقله ممتاز وفائزدر. حكمت عمليه‌نك نباهت موضوعى

مسلم ارباب معرفتدر چونکه موضوع مذکور افعال جمیله ومحموده وقبیحه ومذمومه کندیسندن صادر اولان نفس ناطقهٔ انسانیه‌در نفس ناطقهٔ انسانیه ایسه اشرف ومحترمدر .

حکمت عملیه‌نك جلالت غایت ومنفعتی مصدق عارفین حکمتدر چونکه غایتی جنین جوهر شریفی اکمال وزیادت نفعی دخی نفس انسانیه‌یی بهیمیت وسباعیت وبلکه دها ادنی مرتبه‌ده ایکن اعلی منزله‌یه ایصال ایدر .

حکمت عملیه‌نك وثاقت برهان وحجتی مجرب واقفین حقیقتدر چونکه جملهٔ حجج وبراهینی دلائل قاطعهٔ شرعیه، تجارب واقعهٔ حکمیه ایله مشید ومؤیددر .

ایشته بز (مدنیت اسلامیه) عنوانی التنده او اشرف علوم اولان (حکمت عملیه) مباحثنی بسط وبیان ایده‌جکز معروضاتمز نور شریعت مطهره ایله تنویر عیون ظاهره وباطنه ایلمش اولان محققین حکمای اسلامیه، مدققین فضلای شرعیه آثار مرغوبه‌سندن اقتباس واقتطاف اولنه‌جق وبناءً علیه مسروداتمز او نور اعظم شریعت محمدیه‌دن تنور شرفیله متحیز وفائز بولنه‌جقدر .

حکمت عملیه مباحثنی احتوا ایده‌جك اولان شو رساله

برمقـدمه ايله ابوابه منقسم اوچ فصل و برده تتمـه‌دن
تركب ايده‌جك ومحتوى اوله‌جغى مبـاحث هپ انسـانه
تعلق ايلـديكندن مقدمه‌ده انسـاندن بحث ايديله‌جك
و برنجى فصل ايسـه (مكارم اخـلاق) دن باحث
اوله‌جقـدر فصل اولك تضمن ايده‌جكى مبـاحث
حكمت عمليـه‌ده علم اخلاق عنوانى التنـده اولوب علم
تهذيب، علم شريعت كبى دها بشـقه نامله دخى
مسمى در .

علم اخلاقـه علم شريعت دينلمسى بك طوغريدر
نصل طوغرى اولمسـونكه علم اخلاقـده‌كى هر قانون،
هر قاعـده، هر تنبيـه، هر توصيه البتـه احكام متينهٔ
شرعيه ايله مثبت ومشيد ومستدل ومؤيددر ايشـته
بو فصل بر آدمى دنياده، آخرتده محترم قيله‌جق محاسن
ومكارم اخلاقى تفصيلاً بيـان وتصريح ومسرودات
ومبسـوطاتك ارادات سبحانيـه واوامر محمديه مربوط
ومستند بولنديغنى وانلرله نصل تأييد وتشـييد قلنديغنى
اثبـات وتوضيح ايده‌جك وكـذلك دنيوى، اخروى
خسران حال ومالى موجب اولان قبايح وسيأت ومعايب
ورديائى وبو بابده نصوص جليله واحاديث عليه‌يه مسـتند
تحذيرات ومذماتى افاده واراثه ايليـه‌جك وشـوصورتله

برنجی‌یی اکتساب ، ایکنجیسندن اجتناب اسباب
ووسائلنی بیلدیره‌جکدر . بناء علیه فصل مبحوث عنه
بعض تبصره وخاطره‌لری دخی محتوی اوله‌جق ایکی
بابی مشتمل اولمق لازم کلمشدر . تفصیل سابق ایله نمایان
اولدی‌که ذکر اولنان ایکی بابك برنجیسی (کریم الخلق)
برانسان کاملك احوال حسنه وحرکات محترمه‌سی نصل
اوله بیله‌جکنی تعلیم ومزیات مسلمه‌سنی تفهیم، ایکنجیسیده
(لئیم الخلق) برسفیلك حال فلاکت اشتمالنی تصویر ایله
سیأتدن مجانبت وسائل واسبابنی استکمال وتتمیم ایده‌جکدر
ایکنجی فصل (عائله) دن بحث ایده‌جکدر ؛ عائله‌نك
اسباب وصورت تشکیلیله زمان ازدواج وانتخاب زوج
وزوجه کبی خصوصاته متعلق مباحثی برنجی باب
وعائله‌نك تشکلندن یعنی ازدواجك وقوعندن صکره
اولان حسن الفت وامتزاج، تطلیق، تربیهٔ اولاد،
تدارك اسباب معیشت کبی خصوصاتی دخی ایکنجی
باب محتوی اوله‌جق وبوباب ثانی ایکی قسم اوزرینه
بالترتیب برنجیسنده عائله‌نك احوال داخلیه‌سی نظر
مطالعه‌دن کچوریله‌جکی کبی ایکنجیسنده دخی احوال
خارجیه‌سی موضوع بحث ایدیلوب قازانمق، صرف

ايتمك ايشــلرينه عائد مطالعات ومقتضيات بالطبع قسم
ثانيده بولنــديريله‌جقدر اوچنجى فصله كلنجــه بونده
هيئت مدنيه‌نك اصول منتظمه وقواعد سالمه ونافعه‌سى
بسط اولنوب بونلرك شريعت اســلاميه جانبندن تشييد
وتأييــد ايدلــديكى ايضاح وهيئت غير متمدنه‌نك اصول
مشوشه وقواعد فاسده ومضره‌سى بيان اولنه‌رق بونلرك
شريعتده نه درجه‌لرده مردود ومنفور بولنديغى اصراح
ايديله‌جكــدر شو حالــده فصل ثالث دخى ايكى بابه
انقســام ايتمك و برنجيسى هيئت مدنيــه‌يه ، ايكنجيسى
هيئت غير متمدنه ايله اقسامنه دائر بولنمق لازم كلمشدر .

خاتمه‌ده ايسه احوال امه عطف نظر دقت وآلايش
مدنيتله عرض انواع مفخرت ايدن اقوامك مرئيت فساد
وضلالتنى تسهيل ايتمــك وســائلنك استكمالنــه غيرت
اولنه‌جقدر .

(هو المعين والمستعان)

محاضرات

مقتطفات

نومرو ۲۱, ۲۲, ۲۳, ۲٤ برنجی جلد صفر الخیر

مقامهٔ شکران

معرفت اویله بر نور جلیـل ربانیـدرکه پرتو بخش اولدیغی اقالیم و بلدانی ازادهٔ ظلام ظلم ونادانی ایدر.

معرفت اویله بر اصف جمیل سبحانیـدرکه شـامل اولدیغی اقطار و بیابانی رشك‌آور ریاض جنان اوله‌جق درجه‌ده نائل عمران وآبادانی ایلر.

معرفت اویله بر غذاء مکننت بخشـای ارواحـدرکه احسان بیورلدیغی جان ناتوانی فیض مقدر ینه مسـتعد وسزا قیله‌رق عارج معارج سعد ونجاح ایدر.

معرفت اویله بر قوت قوت افزای اشـباحدرکه رزق مصون الفسق اولدیغی هر وجود زبون و بی امانی فوز مقرر ینه لایق واحرا قیله‌رق واصل اعلای مدارج فیض وصلاح ایدر.

حق و باطل، صحیح وعاطل بینـنی فارق وفاصـل معرفت؛ انواع فضـائل وفواضـلی جامع وحامـل ینه معرفتدر.

انسانی دنیوی اقبال وراحتك درجهٔ عال العالنه موصل معرفت؛ بنی بشرك ـ اخروی اجلال وسعادتك كمالنه نیل ایله ـ تشرفنی كافل ینه معرفتدر .

ایشته محسناتندن الك كوچك بر جزؤینی شو صورتله ارائه و بیاندن عاجز قالدیغمز معرفتك منافع ومحسناتنی، فوائد بیغایاتنی حقیله، تماميله، تفرعاتیله مدرك وعالم اولان شهنشاه معارف پناه وخلیفهٔ حقایق آكاه، حامئ دین مبین، حافظ مسلمین، ولی نعمتمز داد كسترامم، ظل الله فی العالم، السلطان ابن السلطان السلطان المغازی

ملك الوری محیی المعارف والندی

تاج العلی عبد الحمید الغازی

ابدالله تعالی دولته وايد مدی الدهور شوكته بالعز والنصر، آمین.

افندمز حضرتلرینك عید اكبر عثمانیان اولان یوم جلوس میمنت مأنوس خلافت پناهیلرندن برو ابذال بیورمقده اولدقلری همات لاتحصی وعنایات بی انتهانك قسم اعظمی هر نقطهٔ ممالك محروسهٔ المسالكلرینك نورمعا- رفله مزین اولمسنه تعلق ایتمش، هرجهتده مكتبلر، مدرسه-

لر، دارالعلوملر کتابخانه‌لر تأسیس وتشکیلی امرنده جمله‌یی احیا ایدر موفقیتلر حصول بولمشدر .

پادشاهمز افندمز حضرتلرینك لطف وعنایتی سایه‌سنده‌درکه اولاد وطن دها کوچوجك یاشلرنده بلبل کبی قرائت قرأن، از زمان ایچنده تدارك دستمایهٔ علم وعرفان ایدرك انالرینی، بابالرینی، وطنداشلرینی، اشکریز فخر وامتنان ایلیور وشو حال سعادت اشتمالی کورن هر صاحب صدق واستقامت کمال تضرعله سجده‌گاه وحدته رومال اوله‌رق وجیبهٔ عبودیتی ادایه صرف مقدرت ایدییور .

پادشاهمز افندمز حضرتلرینك کرم وعاطفتی سایه‌سنده درکه ملکك هر طرفنه اشعهٔ معارف پرتو افشان اولدقجه، تبعه وزیر دستان صداقت نشان زلال احسان ایله حیات تازه بولدقجه انتظام وعمران فراوان اوله‌رق بویله بر عادل، فاضل، کامل، حامئ بی‌معادله نائل اولان بختیار عثمانلیلر کلزار نشین امن وآمان اولیورلر .

پادشاهمز افندمز حضرتلرینك سایهٔ هنر ومعرفتنده درکه بر طرفدن مکتبلر اولاد وطنی تربیه ایتدیکی کبی بر طرفدن‌ده کتب ورسائل افکار عمومیه‌یی اصلاح

ومزيات فضائل وعرفانی، منافع سعی واهتمامی ایضاح
واصراح ایدییور .
ایشته پادشاهمز افندمز حضرتلرینك سایهٔ احسان
ومعدلتنده‌درکه بزم کبی صدق وغیرتله اتصافی جانه منت
ومدار مفخرت بیلان پروردکان‌عنایت و(محاضراتی)نشره
صرف مقدرت‌ایله فضائل اسلامیه‌یی افاضل اسلامیه‌نك
اعلان اثارمرغوبه‌سیله ارائه و بیانه دامن درمیان اولیور،
بو کتابك جلد اولنی اکمال ایدرك‌جلد ثانیسنی نشره‌شتاب
ایله شرف بولیور .
(محاضراتك) نشرنده نصل‌دوام اولنمسون‌که‌سلطان
عالیشانك‌خیر وحسناتنی، الطاف وعنایاتنی تزیید وتوسیعه
کیجه کوندوز سعی واهتمام بیورمقده اولان مظهرسر
(اشراف امتی حملة القرأن) ناظر دار السعادة الشریفه
دولتلو عنایتلو بهرام اغا حضرتلرینك نظر اکسیر اثر
رغبت ومطالعه‌لرینه نیل ایله کسب مزیت ایدییور .
پك چوق ذوات عظام ومشترکین کرامك تشویقات
وترغیباتنه و باخصوص معارف نظارت جلیله‌سی هیئتنك
تسهیلاتنه نائل اولیور .
شو الطاف وهمماتدن طولایی حقیله عرض شکراندن
عجزمز اشکار و بعنایة المستعان نشرده دوام ایدرك

ایفای فریضهٔ عبودیته اقــدام ایله بکام اولمقلغمز لزومی بدیداردر .

ایشته بو ارزو وخــواهش الجاســیلهدرکه محاضراتی دها توسیع ایله قریباً جلد ثانیسنی نشره باشلایهجغز یعنی التمش درت صحیفهلك بر نسخهیی هر آی نشر ایدرك بر سنهده جلد اولك ایکی مثلی بر جلد ثانی وجوده کتورمکه چالشهجغز .

شو موفقیتمز ایچون اولا جناب حقدن استعانه ایدر ثانیاً مشوقین عظام ومشترکین کرامزك دوام همت معارف شناسیلرینه عرض انتظار ایلرز .



﴿اسرار نورانیهٔ قرآنیه﴾ ترجمهسندن مابعد

«دردنجی مبحث»

فحم حجرینــك ارضده مدت مدیده بولنان نباتاتك تحلل جزؤ یسی نتیجهسی اولدیغنی بیان ایلدك . علمای فن بورأیده متحد ومتفق درلر . فحم حجری معادننــده

نباتات مذكوره بقایاسی كثیراً مشهود اولوب بونلرك
جذوع واوراقیله اراضیٔ فحمیه تمییز وتفریق ایدیلور
و بو فحمك طبقاتنده اشجار كبیره جذوعی دخی مراراً
بولنور .

ذكر اولنان بیوك اغاجلر جذوعنك فحم حجری
میاننده كورنمسی ایكی وجهه محمول اولمق لازم كلوب
بونلرك بری اشبو اغاجلرك اوزاقدن كلهرك اندفان ایلمش
اولملریدر یعنی نباتات مذكوره بحار وانهارك سطحنده
یوزر اولدقلری حالده كلمشلر، صكره اماكن مختلفهده
توقف ایدرك آندن صكره دخی اراضی یه قارشمشلردر؛
وجه ثانی ایسه اشجارك نابت اولدیغی محلده تحلل ایدرك
حال فحمیتی بولملری اولوب یوقسه وساطت انهار وبحار
ایله بشقه محلدن كلمش بولنملری دكلدر .

مقدما دخی سویلمش اولدیغمز اوزره وجه اول بعید
الاحتمالدر چونكه بولدیغمز قالینلقده كتلهٔ فحمی
وجوده كتورهجك قدر عظیم الثخن اغاجلرك سطوح
بحار وانهارده یوزرك كله بیلمسی مستبعددر اما شق
ثانی عقله قریبدر زیرا بونك ایچون زمان مدیددن بشقه
شیئه احتیاج یوقدر یعنی كندیسندن فحم حجری تكون
ایدن مواد عضویهنك اولوجهله تراكمی ایچون یالكز

زمانه لزوم واردر. برده اراضئ فحميه طبقاتنك توازيسى واجزاى دقيقه‌سنك انطباعاتندن حفظى دلالت ايدركه طبقات مذكوره هدء تام وسكون كامل ايله تكون ايلمشدر واشته بوصورتله‌ده استنتاج اولنوركه فحم حجرى اماكننده يعنى نابت اولديغى محلده تحلل ايتمش نباتاتدن متحصلدر.

ايمدى معلوم اولسونكه فحم حجرى مدتنده قشرهٔ ارضيه‌دن انجق برغلاف رقيق مرن تكون ايدوب غلاف مذكور كتلهٔ سائلهٔ اسفله اوزرينه مرتكز بولنور وبوقشر جذب قمرى وشمسى‌يه منقاد اولان كتلهٔ سائلهٔ باطنه‌ده متحصل ومتعاقب الوقوع ارتفاع وهبوط حركتلرندن مضطرب ومتأثردر.

شوندن ظاهر اولديكه قشرهٔ ارضيه‌نك هبوطنده صولر غاباتى وزمن فحمى نباتاتنك كتلهٔ عظيمه‌سنى ستر واغمار ايتمش وبوندن صكره ديكر غابات نابت اوله‌رق وكتلات تكون ايدرك ومؤخراً ينه قشرك هبوطيله صولر غابات وكتلاتى تحتنه آلمشدر وبونك تكرر وتعاقبيله برخيلى كتلهٔ نباتات تكون ايتمش وبوندن ده فحم حجرى تحصل ايتمشدر تحصل مذكورك قرون كثيره وعديده‌ده وقوعى ايسه محتاج ايضاح دكلدر.

ازمنهٔ قديمـه نباتاتنك قار يعنى زفت وسـائره ايله مشحون كتلهٔ فحميه يه صورت تحولى سـؤال ايديلور ايسه جواب ويريلوركه ميـاه ايله منغمر نباتاتك كتلهسى زمانمزده مستنقعاتده متكون «توربه» مشابه اولهرق مدت مـديده صو آلتنده بولنمقـله تعفن جزؤى حاصل ايتمش وصكره تخمر ايلمشـدر ونبـاتات مذكورهده حاصل اولان تحلل فحم حجريده بولنان غازات سائلهٔ معدنيهنك وانواع شيت قاريدهكى زيوت قطرانيه منشـأنك تكونيله حصول بولمشـدر . «تورب» طبقاتنك اراضى آلتنه اندفانندن صكره بوغازاتك انتشـارى مستمر اولوب فحم حجرى دخى مدار تمـيزى اولان كثافت عظيمهيى واراضينـك ثقلت وتضييقيله تعظم وتزايد ايدن حالت انضمامى كسب ايتمشدر وجوف ارضدن تصاعد ايدن حرارتك دخى تكونات مسرودهده تأثير عظيمى اولمشـدر بناءً عليـه فحم حجرى طبقاتنـدهكى أختلافاتك بو ايكى سببدن يعنى مار العرض تضييق كثافتله حرارت مركزيه تأثيرنـك وقوعه كتورديكى تسخيندن ايلرو كلديكنه ذاهب اولمق مناسـبدر . ايمدى طبقـات سـفلانك جفاف واندماجى طبقات عليادن زيادهدر زيرا طبقات

سفلایه تأثیر ایدن حرارت کثیر الارتفاع اولدیغی کبی اوزرنده‌کی تضییق دها قویدر .

اشته فحم حجرینك صورت تکونی بویله‌در وبوده فنًا اجرا ایدلمش اولان تجارب عدیده ایله واضح وعیان اولمشدر .

—

« تتمه »

فاضل یمدانی محمد افندی اسکندرانی جانبندن احجار فحمیه حقنده سرد ایدیلان اشبو معلومات ومطالعات بزجه دها سهل التفهم قلنمق امیدیله درکه بوتتمه‌یی یازیورز .

علم ارض ومعادنه وقوفی اولانلره خفی اولمدیغی اوزره صخور فحمیه یعنی قابل احتراق اولان قیالر، طاشلر اساسًا درت جنسدن عبارت اولوب بونلرده «فحم لامع» «فحم ترابی» «خشب متفحم» «تورب» در انجق «کبریت» «توف کبریتی» «شست قاری» «قفر الیهود» «نفت» «غرافیت» «صاری کهربا» کبی

بعض معادن دخی قابل احتراق قیالر نوعندن عد ایدلمشدر بوراجه بونلری موضوع بحث ایتمکه لزوم اولمیوب ممکن مرتبه اطرافلیجه بیلدیکلمز اقتضا ایدن شی بالاده مذکور درت قسمدر .

فحم لامع

بیلدیکمز ولسان ناسده وابور کموری دینلان معدن جنسندن اولوب رنکی سیاه وپارلاقدر معدنی وطنوق رنکده بولنمسی نادردر علو ودومانی اولمیوب یانمسی عسرتلیدر و یانمقده مواد سائره‌نك معاونتنه چوق محتاج اولور طوزی کمور کبی قوقار اکثری اشاغیده بیان اولنه‌جق «فحم ترابی» معدن اوجاقلرنده وبوفحمك اراسنده چیقار براز مولد الحموضه ومولد المائی حاویدر بعضاً مولد سورج ایله ده مخلوط بولنور طوپراغی پك آزدر .

اشبو معدن حرارتی شدتلندیرمك ایچون تیمورجی اوجاقلرنده مواد سائره ایله برابر قوللانیلور .

« فحم ترابی »

اشته اصل و اپور کوری بودر رنکی قیو سیاه اولوب اکثریت اوزره پارلاقدر فحم لامع دن دها یموشاقدر یانمسی دخی پك قولایلقلیدر وعلولی اولوب دومانی سیاهدر ینار ایکن منتفخ اولەرق اریدیکی جهتله پارچەلری متلاصقدر .

فحم ترابیده‌کی مولد الحموضه ومولد الماء فحم لامع ده بولناندن زیادەدر طوپراغی دخی آزدرطوپراغی آز بولنان نوعلری علوله یانمقده ایکن سوندیریلور ایسه « قوق » حاصل اولور .

فحم مذکور تقطیر اولنورسه مواد قاریه صو وسائر غازات وچوق وقت نشادر روحی چیقدیغی ومواد قاریەنك تکرار تقطیری حالنده نفتالین دنیلان مادەنك حصول بولدیغی تجربه ایدلمشدر .

صخور فحمیەنك ارضده الك چوق بولنانی فحم ترابی اولوب سببی‌ده صورت تحصلی حقنده استاذك ویردیکی معلوماتدن استنباط اولنەجغی کبی آتیده ویرەجکمز تفصیلات ایله‌ده تعین ایدەجکدر .

بوکورك انواعی اولوب بونلره ارباب فن « فحم

ترابئ دهنئ خشبن » «فحم ترابئ دهنئ مارشالی» «فحم ترابئ دهنئ لهبی» «فحم ترابئ لهبئ یابس» نامله یله تفریق ایتمشلردر.

(قاتل قووال) نامنده برنوع فحم ترابی دها اولوب پارلاق علوله یانار وقابل انقطاع بولندیغی جهتله کندو- سندن قابلر وتزیناته متعلق سائر بعض شیلر یاپیلور.

فحم ترابیدن قطران استحصال اولنه‌بیلدیکی کبی سوقاقلرمزی تنویر ایدن هـوا غازی دخی چیقاریلور هوا غازی استحصالنه الك زیاده یارایان «فحم ترابئ دهنئ لهبی» اولدیغی تحقیق قلنمشدر.

« خشب متفحم »

اسمر وقارامتیراق وقاره وبعضاً قرلسی اولوب اکثری طنو قدر واکثر نوعلری فحم ترابئ یابس وفحم لامع ایله قارشمشدر. بونده‌کی مولد الحموضه‌نك مقداری اوته کیلردن زیاده اولوب انجق فحمی آزدر وکندوسندن استحصال ایدیلان قطرانده نفتالین ماده‌سی بولنمز وشو حالی فحم ترابیدن مدار تمیزی اولمشدر.

خشب متفحمك یانمسی سهولتلی وعلولی اولوب دومانی سیاهدر تلهبی منقطع اولدقده کمور قوری کبی

قور ویرر وتقطیرنده حاصل اولان صو مواد قاریه وحامض خلایی حاویدر بو فحمك برنوعی واردرکه ژایت نامیله معروف اولوب جلالنه‌جق قدر کثیف وخیلوجه صلابتلی اولدیغندن تزیینات ایچون استعمال اولنور فحم مذکورك برنوعیده ترابی اسمر قارامتیراق اوله‌رق تصویرده مستعمل و «تراب ظل قولونیا» نامیله مسمی‌در .

خشب متفحمك سائر نوعلری وهله ترابی اولانلری زراعتده استعمال ایدلمش وقوهٔ انباتیه‌یی تزییده خدمتی کورلمشدر .

﴿ تورب ﴾

یموشاق ورنکی اسمر وبعضاً قارامتیراق ویا قزیل اولان بو معدنك ترکیبی نباتاتك ترکیبنه قریب اولوب مولد الحموضه‌سی هم نوعلرندن زیاده‌در علولی علوسز یك قولایلقله یانار دومانی ایسه قوری اوت ویا توتون دومانه بکزر فقط رایحه‌سی فنادر بناءً علیه اودون وفحم ترابی بولنمدیغی یرلرده قوللانیلور ایسه‌ده انلرك بولندیغی محللرده مرغوب اولمامقده‌در .

(تورب)ك تقطيرنده حامض خلا ومادهٔ زيتيه تحصل ايدر وكولى زراعتده مستعملدر .

٭

صخور فحميه‌نك احوالنه دائر شو ويريلان معلومات بوراجه كافى اولوب شمدى بونلرك صورت تكون وتشكلى حقنده‌كى ايضاحات فنيه‌يى بر كوزدن كچورمك ايجاب ايده‌يور . ذاتاً بزجه مقصد بونلرك ندن ونصل تحصل وتشكل ايتديكنى بيلمك اولوب انلرك احوالندن بحث حالنى بيلمديكمز موادك صورت تكوننى درميان مناسب اوله‌ميه‌جغى جهتله ضرورى اولمشيدى .

صخور مبحوث عنهادن فحم لامع اكثريت اوزره فحم ترابى آره‌سنده بولنه‌كلديكندن بونك نصل تحصل وتشكل ايتديكندن آيروجه بحث مقتضى اولمديغى كبى خشب متفحم دخى على الاكثر تورب دن متحول بولنمسنه كوره اصل مطالعه وملاحظه‌مز تورب ايله فحم ترابى‌يه تعلق ايتمك طبيعيدر . مع‌هذا توربدن بحث ايديور ايكن خشب متفحمك صورت تحولنه اشارت ضروريدر .

« تكون تورب »

جناب مؤلفك بيان ايلمش اولديغى كبى تورب ديديكمز

صخر فحمی نباتاتدن تحصل ایدر صویو صونلری وقالقاسیا، سرخسیه کبی نباتات مائیه صویك تأثیریله تحلل ایدرك تورب حالنه انقلاب ایدرلر یعنی یاپراقلرداللر اغاجلر میوه‌لر میاه راکده ورطوبت دائمه ایچنده قالوب حل اوله‌رق مواد نباتیه‌دن عبارت قالین طبقه‌لر تشکیل ایدوب اشبو طبقه‌لر اوزون برمدتدنصکره تورب اولورلر توربك تشکل وتحصلنه بو پراکنده اوراق واثمار ونباتات خادم اولدیغی کبی تشکل وتحصل مذکورك صورت اخری ایله‌ده وقوعی فناً ثابت اولمشدر .

کتب فن‌ده مصرح اولدیغی اوزره امریقای شمالیده ورژیناده صولو وبالچقلی برمحل واردرکه وسعتی بر قاچ میل اولوب آدینه دیسمال اسوام دیرلر .

زلزله‌لر وامثالنك ارضه ویردیکی تبدلات وتغیرات آثارندن اوله‌رق بر قوجه اورمان بووسعتلی بالچغك صویی آلتنده قالمشدر اورمانك اغاجلری صو ایله مستور اولوب ساحلده‌کیلرك تپه‌لری کورنمکده‌در وبونلرك میاننده صنوبریه اغاجلری بولنوب تحلل ایتمکده واورطه‌ده‌کی اغاجلر دوریله‌رك افقی برحالده ایسه‌لرده ساحلده‌کیلر عموداً طورمقده واشجار مذکوره‌نك اطراف واکنافنده‌کی نباتات مائیه برطرفدن نشو ونما بولوب برطرفدن

فنایاب اولەرق تأثیر میاه ایله بالتحلل تور به تحول ایتمکده وتورب طبقەلری حصوله کتورمکده اولدیغی وبو حال ایله محل مذکورك بر وقت برتوربه یعنی تورب محلی اوله‌جغی کشف ایدلمشدر .

ارباب کشف ورژیناده دها بویله توربه‌لر بولندیغنی وانلرك تشکلی‌ده بویله اوله‌جغنی تحقیق ایلمشدر .

ورژیناده‌کی مذکور تشکلاتك امثالی المانیاده‌کی الپا طاغلرنده دخی مشهوردر روسیه وسبریاده‌کی قوجه اووالرده دخی یوصون ونباتاتك تورب رسوباتی حصولنه خدمت ایتمکده اولدقلری متحققدر .

رسوبات توربیه بوصورتله نباتاتدن تحصل وتشکل ایتدیکی کبی بو رسوباتك برکانی اندفاعات ویا زلزله‌لر کبی انواع اسبابدن ایلرو کلان تبدلات و تغیرات ارضیه إثارندن اولەرق دکز آلتنده قالمسی ممکنات و واقعاتدن اولوب اوزرینه رمل وعضار امثالنك ترسبیله طبقه‌لر وجود بولدیغی وطبقات مذکوره تحتنده قلان توربك میاه بحرك تأثیرندن وطبقات محبوث عنهانك تضییقندن ناشی خشب متفحمه وبلکه فحم ترابی‌یه انقلاب وتحول ایده‌بیله‌جکی فن نظرنده مسلم بولنمسنه وخشب متفحم طبقاتنده صنوبریه اغاجلرینك کتوکلری حتی بعضا

عمودی اوله‌رق کورلمسی واوراق ویاپراقلی اغاجلر اثماری مشهود اولمسی معدن مذکورك توربدن منقلب ومتحـول بولندیغنی بیلدیردیکنه مبنی خشب متفحمك هیچ اولمز ایسه تورب کبی نباتاتدن تحصلی تحقق ایتمك طبیعیدر .

« تشکل فحم ترابی »

کرهٔ ارض الك اول نار بیضا حالنده بولنوب صکره سطح خارجیسی قابوق باغلامغه باشلامش وقابوق درجهٔ کفایه‌یی بولدقده کره‌ده الك اول حکم سورن بر کانیت اولمشـدر بو زمان برکانیتده متشکل اراضی ایله زمانمزده دخی تأثیر برکانیت ایله تشکل ایدن اراضی‌یه اراضیٔ ناریه نامی ویرلدیکی کبی قشر ارضك تبردی تزاید ایلدکدن صکره تأثیر میاه ایله اراضیٔ رسوبیه تشکل ایلشـدر که ژئولوژی علماسی بوکا اراضیٔ مائیه تسمیه ایدرلر . علمای فنك بو بابده مختلف تقسیماتی وار ایسـه‌ده بز بونلردن یالکز برینك مسلکنی التزام ایده‌لم: بومسلك ایجابنجه اراضی ابتدائی، ثانی، ثالث، جدیدترتیبیله دردە منقسم اولوب هر برینك طبقات واجزاسی کتب مخصوصه‌سنده تعریف وایضاح ایدلمشدر .

اراضیٔ مائیه‌نك دور ابتدائیسی بش طبقه‌یه منقسم اولوب ارض فحمی بشنجیسی‌در ارض فحمی طبقاتنك سمکی فوق العاده اولوب بعضاً اوچ درت بیك مترو قدر بولنور بونلرك اوزرنده غرده وغـذارلی شـیستلر تشکل ایتمشدر وانلرك مافوقنده‌ده فحم ترابی یعنی واپور کموری واردر .

فحمی حامل اولان ارضك طبقه‌لری ایکی بیـك مترودن زیاده بولندیغی حالـده فحم ترابی طبقه‌لری اوتوز مترو تخننده‌در و بو فحم یعـنی معدن کموری دور فحمیـده سطح ارضـه زینت بخش اولان غایت جسیم نباتاتك یواش یواش انحلالندن تحصل ایتمشدر .

حضرت مؤلفك دخی بیان ایلدیکی اوزره ژئولوژی علماسی فحم ترابینك منشائی حقنـده مختلف رأیده بولنوب بر طاقی رسوبات فحمیه صولر واسطه‌سیله محال بعیده‌دن کلان نباتاتك تراکمندن متحدث اولدیغنه ذاهب اولمشلردر بونلرك بورأیی بتون اساسسز دکل ایسه‌ده تجارب عدیده ایله ثابت اولمشـدر که رسوبات فحمیه‌نك یالکز بو صـورتله تحدثنه حکم صحیح اوله‌مز . زیرا فحم ترابینك فراشـنده یکدیکر ینـه مرتبط بر طاقم کوکلر

بولنديغی كبی بو فراش اوزرنده كی فحم ترابی اغاجلرینك
كتوكلری عموداً كور یلور شو حال دلالت ایدر كه فراش
مذكور اشجارك بر زمینیدر واو اغاجلر اول زمینده نابت
اولمش وتبدیل مكان ایتمیه‌رك ینه اولزمینده فحمه انقلاب
ایتمشدر .

مذكور زمین مشهود اولمسه بیله اغاجلرك اورمانلرده
كورلدیكی وضعیتده مرئی بولنمسی واوراق واثمارینك
اشكال وهیئتی كورنمسی رأی مبحوثك خلافنی ارائه‌یه
كفایت ایدر. اراضیٔ فحمیه‌ده بولنان مستحاثاتك اكثریسی
نباتاتدن اولوب حیواناتدن دخی وار ایسه‌ده جزؤیدر
نباتات مذكوره «سرخس» «خیلیه» «كبرتیه» «سیقاده»
«صنوبریه» نوعلرندندر .

شو افادات ارائه ایلیور كه اول زمان ارضك سطحی
قوجه قوجه اغاجلرله اورتیلی اولوب بیاغی سطح مذكور
شمدی منظورمز اولان اورمانلره شبیه ایمش وبو اشجارك
مرور زمان وتأثیر میاه ایله فحمه تحولی وقوع بولمشدر
دیمك اولدیكه اراضیٔ فحمیه‌دن اولان فحم ترابی دخی
نباتاتدن تحدث وتحصل ایتمشدر ودیمككه بیلدیكمز واپور
كمورینك انواعی قورومق وچورومك كبی احوال متنوعه‌یه

تحول ایدرك وسیاهلنه‌رق بشقه بر جسمك حال وطبیعتنه ابتدادن برو بیان اولنان اسباب یاردمیله انقلاب ایدن نباتات اولدیغی فن نظرنده متحققدر .

بویله اولنجه اسرار نورانیه‌نك دها مبادیسنده ایراد اولنان و «جناب حق یشیل اوتلری انبات واخراج وصکره قوری وسیاه ایلدی » مضمون حکمت مشحوننده اولان (والذی الایة) نصل جلیلی احجار فحمیه حقنده اشارت کافیه‌یی متضمن اولدیغی مرتبهٔ وضوح وصراحتده‌در .

سبحان الخالق العلی العظیم

اشته اسرار نورانیه‌نك مقدمه‌سی بیتدی بوندن صکره فصل اولی درج ایدیله‌جکدر .



مقتطفات منثوره

روی عن ابی هریرة رضی اه عنه انه قال . قال رسول اه صلی اه تعالی علیه وسلم « ان الدین النصیحة » قالوا الاصحاب « لمن یا رسول اه » قال « لله ولکتابه ولرسوله ولائمة المسلمین وعامتهم » .

ابو هریرة رضی اه تعالی عنهدن منقــول ومرویدر « جناب رسول اکرم صلی اه علیه وسـلم دین نصیحتدر بیورمشلر واصحاب کرام رضوان اه تعالی علیهم اجمعین حضراتی کیمك ایچــوندر یارسول اه دیملریله اول عندلیب کلزار رســالت « جنــاب حقله کتابی، رسولی وائمهٔ مسلمین وجملهٔ مؤمنین ایچوندر » کلام حقیقت انسجامیله جواب ویرمشلردر .

شراح احادیثك افاخمی بو حدیث شریفك شرایط شریعت احمدیه‌یی جامع اولدیغنی بسط وبیان وحق ایچون نصیحت، کتابنه رسوانه نصیحت نصــل اولدیغنی وائمهٔ

مسلمين وعامهٔ مؤمنينه نصيحتك نه اوله بيله جكنى تصريح
واتيان ايلمشلردر كه مشاراليهمك بو بابده كى تشريحاتنى
نظر مطالعه دن كچورمك مناسبدر :

حقه نصيحت جناب رب عزتك وجوب وجود
و وحدانيتنى تصديق، نقصان صفتلردن برى صفات
كماليه ايله متصف بولنديغنى اقرار و اعتراف، هر حال
وزمانده باطنى، ظاهرى حضرت حقه ضراعت مندانه توجه،
اوامر ربانيه يى ايفايه غيرت، نواهئ صمدانيه دن مجانبت،
اهل حق واطاعته محبت، رب عزته باغى وعاصى اولانلره
خصومت، كريوهٔ بغى وضلالته صاپمشلرى شهراه سلامت
واطاعته هدايت، واجب الوجوده هربار تعظيم وتكريمه
اعتنا كبى مقتضيات عبوديت اولان خصوصات ايله
اولور .

كتاب اللهه مختص نصيحت تجويد ومخارج حروفه رعايت
و اقدام ومعانئ ايات و مزاياى بينات فرقانى ا كلامغه
غيرت واهتمام، تحريفات تأويلات ارباب ضلالتى رد وابطال،
وجوه قرائت وتفسير وصورت صحيحه ده تأويلات كبى قرأن
كريمه متعلق واقف اولنان حقايقى خلقك كوش فهم

وادراكنه ایصال یولنده خدمات دینیه ووظائف شرعیه‌یی ایفا ایله اولور .

رسول اللهه نصیحت آنك جانب الوهیتدن تبلیغنه مأمور اولدیغی جملهٔ احکام واو امره واخبارات وسائره‌یه اعتقاد ایدرك حضرت نبیٔ اکرم ورسول افخم صلی الله علیه وسلم افندمزك سنت شریفه‌سیله ارائه واشارت بیوردقلری طریق فیض رفیق حقی تعلم وتعلیم وطلب وادا ، اخلاق واوصاف محمدیه ایله تخلق واتصاف واداب احمدیه ایله تأدب، نشر دینه غیرت، ناسی طریقت وشریعت مطهره‌یه دعوته همت ایله اولور .

ائمهٔ مسلمینه نصیحت ایسه عرض حقیقت، محو مفسدت، اعلام احوال، افهام وارائهٔ اهوال، مستقبلاتدن ایضاح کبی ایجابات صدق واخلاصی ادایه اعتنا ایله‌در .

عامهٔ مؤمنینه نصح وپند کلنجه بوده خلقی مکارم اخلاق ایله اتصاف ایدرك تصفیهٔ قلوبه، سیآت ومفاسددن اجتناب ایلیه‌رك رد عیوبه تشویق وترغیب ایچون موضوع ومسلم اولان قوانین وقواعدی تعلیم وبونلره توفیق حرکت هرحالده مستلزم فلاح وسلامت

اولـدیغنی تفهیم وشو صورتله اخیـاری تکثیر وتفضیل، اشراری تنقیص وتذلیل در .

اشـته فاتحهٔ مقـال اولان حدیث شریفـك نکت ومزایاسی شمـدی معلوم وشریعت مطهرهٔ محمـدیه‌نك دنیوی واخروی، صوری ومعنوی وظاهری وباطنی کمال خیر ومنفعتی بو علم ایله مجزوم اولدی .

نه عاقلـدر انلرکه بویله اشرف واکمل بر دین مبیننك محض خیر وسعادت اولان احکام وقوانیننه تماماً انقیاد ایله ایکی جهانده ممتاز وسرافراز اولورلر . نه غافلدر انلرکه عمای ظاهری وباطنی‌یه کرفتـار اوله‌رق آفتـاب فیض وسلامت اولان شـعلهٔ عالمکیر شریعتدن اقتباس ضیاء معرفت وحقیقت ایده‌میـه‌رك زندان ضلالات وفلاکت ولیل غیاهب فسق ومفسدتده خائب وخاسر، پریشان وسرکردان قالورلر .

اللهم نجنا مما نخاف



ابو بکر وعمر رضی الله عنهما حضراتی بعـد الصلوة قرائت قرأن شریف ایدرلر وجنـاب صدیق اوصول اوصول حضرت فاروق ایسـه آواز بلنـد ایله تلاوت ایلرلر ایدی. رحمة للعـالمین اولان سرخیل رسـل عظام علیه الصلوة والسلام افندمز حضرت ابو بکر الصدیقدن قرأن کریمی نه ایچون اوصول اوصول تلاوت ایلدیکنی سؤال بیوردقده اول رفیق صدیق رسول شفیق :

یستمع من اناجی

کلامیـله عرض جـواب ایتمشـلردر یعنی « یاحبیب الله علیـك سـلام الله یقینم واردرکه قاضی الحـاجات بندن غائب دکلـدر سمیع و بصـیر ولطیف وخبـیردر کرك خفی، کرك جلی نصل تلاوت ایتمش اولسه‌م استماع ایدر » مدلولنده کی کلامیله ارائهٔ مافی الضمیر ایتمشدر .

حضرت نبی ذیشـان کتاب قدیمی آواز بلند ایله تلاوتی سببنی فاروق غضنفر تواندن استفسـار بیوردقده اول فاتح قدس شریف :

« اوقظ الوسنان واطرد الشيطان »

كلام لطيفی ایله امره اجابت یعنی آواز بلند ایله تلاوت فرقان حقیقت بیان ایتمسی نائم ووسنانی ایقاظ، فاسد شیطانی طرد وتبعید ایچون اولدیغنی عرض وافاده ایدرك دائما خدمت دین وحفظ مسلمینه توغلنه اشارت ایلمشدر .

——

حضرت عمر رضی الله عنه :

العزلة راحة من خلطاء السوء

یعنی « عزلت همنشینان بد راحتی استلزام ایدر » بیورمشلردر؛ حقیقةً سیأت احوال ایله متصف بولنانلرله الفت ورفاقت قدر مضر بر حال یوقدر دیمك مبالغه دكلدر؛ چونكه دنیوی واخروی خسار ومضرتی كوریلور. عزلت اهل طریق عندنده ایكی درلودر : بری

خلقدن اعراض، بريده انقطاعدر . خلقدن اعراض بر محل خاليده ظاهراً صحبت هم نوعدن تبرى ايدوب كنديسيله مأنوس اولمق وعيوب اعمالنه نظرله مخالطهٔ ناسدن رها وخلاص طلب ايليوب خلق كندى مضرتندن مصون قيلمقدر . اما انقطاع برملكهٔ قلبيه‌در خلق ايله الفت اولنور انجق كوكل ظواهره تعلقدن برى اوله‌رق دائما حقه متوجه بولنور. شبهه يوقدر كه خلقدن اعراض ايله انقطاع بيننده فرق كلى اولوب ايكنجى برنجى يه مرجحدر؛ زيرا انسانك مادام كه برلقمه‌يه، بر خرقه‌يه اولسون احتياجى دوام حياتيله دائمدر دنيادن تماميله فراغت البته ممكن اوله‌مز ذاتاً مطلوبده فراغت كامله اولمديغى ومقصد اصلى مخزن اسرار روحانيه اولان قلبى علايق رديه وتمايلات فاسده‌دن حفظ وصيانتله تطهير وتصفيه اولديغى جهتله اويله بر فراغته لزوم قالمز حتى بوندن ناشيدر كه علما وفضلاى اسلاميه زهدى قناعتله تفسير وبعضلرى مالدن فراغ مدلولنده بولنديغنى بيان ايله ايضاح حقيقته همت ايتمشلردر حتى علامهٔ زمخشرى عليه رحمة البارى (افضل الناس مؤمن مزهد) حديث شريفنده‌كى مزهد كلمه‌سنى جلد ثانيده بر مقالهٔ مخصوصه‌ده بيان ايديله‌جكى اوزره قليل المال ايله

تفسير و بعض فحولين دخی قناعت ملزوم قلت اولديغندن علامەنك بو تفسيرينی دها واضح قيلەرق دنيـايه هيچ بر وجهله عدم تعلق ممكن اولەمز الاهرشيدن ضرورت مقدارينه قناعت ايله اولور ديمشـلردر . حجة الاسلام امام غزالی رحمة الله عليه (وليس الزهد فقد المال وانما الزهد فراغ القلب كان سليمان عليه السلام فی ملكه من الزهاد) ديمشدر؛ يعنی زهد فقد مال ايله فقير الحال اولمق دكل بلكه فراغ قلبدر : زيرا سليمـان عليه السـلام سـلطنتده ايكن زهاددن اولدی ديەرك ارائهٔ حقيقت ايلمشدر .

زهد حقنده بر مقالهٔ مخصوصه يازلمق مقرر اولديغندن تفصيلاته انشاالله اوراده كيريشيلور .



حضرت علی كرم الله وجهه بيورمشـلر كه ضرب وايلام ويا اخافه وتحذير ايدلمـدكجه كنديسنه اولنـان وعظ ونصيحتـدن منتفع اولميـان غافلينـدن اولميكز ؛ زيرا انلر شرف عقلـدن محروم حيوان كبـيدر. عاقل

ادبله يعنى حسن صـورت وايما واشـارتله ايديلان نصح وپندى قبولده تردد ايتمز اما حيوان صوپه يمينجه تربيه اولمز .

—

حضرت على كرم الله وجهه بيورمشدركه « اخوانى نكبت، غيبت ووفاتى حالنده حفظ وصيانته سعى موفورده بولنميانلر صداقت اخوتله پيراسته عد اولنه‌مزلر » .

—

مشاراليـه حضرتلرى « ترك كلفت شرط الفتـدر » بيورمشلردر. حقيقت بين الاخلا الفتـده كلفت فقد محبتى اشارت ايدر تكلفله صحبت ايدنلرك اكثر آوانى قـواعد تكلفه توفيق افعـال ومشوار وتطبيق اقوال وگفتـار زحمتنى چكمكله كچر كيدر شـو قدركه هرحاضر مجلس الفت، هر لافزن انجمن صحبتى ياد وفاكار، محب صـدق شعار عد ايدوبده بلا تكلف طـاورانمامق وشو صورتله يار حقنـده كى ماره سررشـتهٔ طعن ومذمت ويرمكدن

کری طورمق مقتضـای عقل وفطانت اولدیغی رهین رتبهٔ بداهتدر .

—

ابو محمد امام احمد حنبـل رضی عنه رب الاجلدن اخلاص نه اولدیغی سؤال اولندقده امام مشارالیه دخی شویله جواب ویرمشدر :

(الاخلاص هو الخلاص من آفات الاعمال)

یعنی اخلاص افات اعمالدن خلاص ایله‌در .

—

سریٔ سقطی رحمة‌الله علیه جنابندن بیان ایدلدیکی بعض آثارده مسطوردرکه مشارالیه بر بیرام کونی معروف کرخی قدس سره العـالی‌یی خرما طـوپلارکن کورب نیچون طوپلادیغنی سؤال ایتدکده معروف کرخی حضر- تلری شویله جواب ویرمشدر « اطفال اسلام جویز او- ینایوب اکلنمکده اولدقلری صره‌ده برچوجغی اوینامیه‌رق اغلار کوردم وکندیسی یتیم اولوب دیکر اطفال کبی البسهٔ جدیده کیه‌مدیکی وجویزی اولمدیغندن اویونلرینه‌اولسون

اشتراك ایده‌مدیکی ایچون اغلادیغنی بالتحقیق اوکرندم بونك اوزرینه همان بو جانبه کلوب خرما طوپلامغه باشلادم خرمالری صاتوب چوجغه جویز آله‌جغم».

جناب سری معروفك بو سوزینی ایشیدنجه همان چوجقلرك اویون یرینه عزیمتله مذکور یتیمی کیدیروب قوشاتمغه و بر چوق جویز صاحبی قیلمغه مسارعت ایتمش ودرحال قلبنده بر نور فرح وانبساط حاصل اولمشدر.

—

داود طائی حضرتلری مقتدای سنیان ابو حنیفه رضی عنه الرحماندن تحصیل علوم ایلدکدن وصدر فقها اولدقدن صکره حضور فضائلنشور امامه کله‌رك نه کاره شروع ایتمسی، نه ایله اشتغال ایلمسی لزومنی استاذندن استفسار واستیذان ایلدکده جناب امام همامدن:

{ علیك بالعمل فان العلم بلا عمل کالجسد بلا روح }

امر جوابیسی صادر اولمش یعنی سنك ایچون عمل

اقتضا ایدر؛ زیرا عملسز علم روحسز جسد کبیدر جوا-
بیله مقابله بیورلمشدر.

«الحق علم عمـله مقرون اولمه‌دن صفوت بولمز، علم
مجردله قنـاعت ایدن عالم اولمز؛ زیرا طبع عالم ایچـون
علم مجردله قناعت محـال، عمل ایله تصفیهٔ علم امنیهٔ عال
العالدر؛ عین هدایت مجـاهده‌سز آچیلمز، عملسز علمله
تلذذ ایدلمز» البته عین هدایت مجـاهده ایله لامع والبته
علم ومعرفت عمل وعبادتله نافع اولور. علم عملی مورث
اولاندر غیریسی نظر قبـولدن هر وقت دور طوتلمـه
شایاندر

خوانش برای دانش دانش برای دید

چون دیده نیست خوانش برای چیست

—

امام فخر الـدین رازی معاصری بولنان واصل بالله
شیخ نجم الدینـه (بم عرفت ربك) سؤالنی ایراد ایلمش
یعنی ربکی نه ایله عارفسك یولنده استـفسار رأی ایتمش

وحضرت شیخ ایسه (بو اردات ترد علی القلوب فتعجز النفوس عن تکذیبها) جوابنی ویرمش یعنی ربمی قلوبه اولان ونفوس کندیسنی تکذیبدن عاجز قالان واردات معنویه ایله بیلورم کلامیله مقابله بیورمشدر .

—

شیخ شهاب الدین سیواسی رحمة الله علیه (الرحمان) ایله (الرحیم) بیننده‌کی فرقی ایضاح ایچون عیون التفاسیرده دیمشدرکه « رحمان معناً عام، لفظاً خاصدر غیره اطلاق اولنمز؛ رحیم معناً خاص، لفظاً عامدرانکله غیری تسمیه وتوصیف صحیح اولور » .

—

افاخمدن بری احباسندن برینه یازمشدر :

« خلقه سوزله دکل فعل وعملکله وعظ ونصیحت ایله‌که انلرده طریق خلوص وعبودیتده سنك اثرینه اتباع ایدرك متعظ ومنتصح اولسونلر عبد خلوص شعار، محب وفاکار اولمقله شرف بولسونلر . »

«سنك احوال وحركاتكه نزد باريده اولان علم ووقوف قدر حقدن حیا ایت كه رضای ربه مخالفته جرأتله حضور علام الغيوبده محجوب قالمیه‌سك .»

«جناب قادر قيومك سكا نافذ اولان قدرت وقوتی قدر اول ذو الجلالدن خوف وهراس ایله كه مقتضای عبوديتك اولان خشوع وضراعت وكمال انقياد واطاعتده پابرجای ثبات ومتانت اولمه‌نك سهولتنی بوله‌سك » .

—

(قلبده محبة الله ايچون بر معيار مستقيم واردر صدق وكذب، خير وشر او معيار راست عيار ایله طانيلور .قلبده محبةالله اولورسه شهوات نفسانیه وتسويلات شيطانيه‌نك عرض وترويج ايتديكی مكر ومفسدت غلبهٔ اوامر شرعیه ایله مردود اولور كوكل فرمان خدایه ميل وانقياده سهولت بولور.)

—

(فقرك زينتی صبر، غنانك زينتی شكردر؛ اسلامدن

اعلا شرف، تقوادن اعلا كرامت، توبه واستغفاردن اعلا شفيع، عافيت بدندن احسن ثوب ولباس يوقدر حرص وطمع مفتاح تعب ومشقت ومطيهٔ الم وشدتدر .)

—

(سقم ابدانيه دوا ايله زائل و بى نشان اولديغى كبى نفوس انسانيه‌ده صداقت اخوان ايله تشفى ايدر .)

—

(كلام عاقل قوت، جواب جاهل سكوتدر؛ سقام حرصه دوا موجود، داء جهله طبيب مفقوددر .)

—

ارسطاطاليس ديمشدركه عاقل عاقله موافق ورفيق صادق اولور اما جاهل نه جاهله نه‌ده عاقله موافق اوله‌مز نصلكه مستقيم مستقيمه منطبق اولور اما معوج نه معوجه نه‌ده مستقيمه تطبيق اولنه‌مز .

—

أستاذ مشايخ كرام ابو على دقاق عليه رحمة الخلاق اظهار حق كلام ايدوب بيورمشدر :

«اكرچه فقر وغنانك ترجيح وتفضيلنده چوق قال وقيل اولنمشدر اما بنم قاتمده اشرف واكمل وجهلهدن اجمل اولان كفايت كفاف وتحصيل قناعت وعفافدر .»

مقتطفات منظومه

«روضة الناظر ونزهة الخاطر» نام اثر لطيفك (فرصت انعام واحسانى انتهاز) حقنده اولان فصل خامسندن :

ليس فى كل ساعة واوان
تتهيأ صنايع الاحسان

فاذا امكنت فبادر اليها
خيفة من تعذر الامكان

يعنى هرآن وساعت اسباب لطف واحسان مستحضر وآماده اولمز بونك ايچون فرصت وامكان وقوعنده (ايلروده امكانك متعذر اولمسندن احترازاً) همان احسان وانعامه مبادرت ايله .

—

اذا هبت رياحك فاغتنمها
فعقبى كل خافقة سكون

ولا تغفل عن الاحسان فيها
فلا تدرى السكون متى يكون

رياح ثروت وسامان سندن طرفه هبوب ايتديكى زمانلرده آنى غنيمت بيل زيرا هر روزكارك عقبى سكونتدر آنك ايچون او زمانلرده احساندن غفلت ايتمه‌كه سكونتك نه وقت حصولبوله‌جغنى بيلمزسين .
يعنى ثروت وسامانك بولنديغى زمانلرده دها ايلرويه تعليق ايله احسانى تأخير ايتمامليدر ؛ چونكه هر اقبال وثروتك برزوالى اولوب بو زوال نه وقت كله‌جكى

بیلمدیکندن وقتیله انتهاز فرصتله احسان وانعامدن کیرو طورمامليدر .

—

خذوا بنصیب من نعیم ولذة
فکل وان طال المدی یتصرم
ولاتترکوا یوم السرور الی غد
لعل غداً یأتی بما لیس یعلم

یعنی نعیم ولذتدن حصه‌مند ومستفید اولیکز؛ زیرا هربرشی نقدر اوزون سوررسه سورسون محو ومنقطع اولور . ایمدی یوم سروری ایرته‌یه براقیکز زیرا یارنکی کونك نه کتوره‌جکی بیلمز .

—

ولاترج فعل الصالحات الی غد
لعل غداً یأتی ونحن فقید

یعنی اعمال خیریه‌یی یارینه براقه؛ زیرا بلکه یارینکی کون بز مفقود بولنورز .



ابن کمال مرحومك آثار منظومه سندن

(حرف الراء) دن مابعد

یوق یره نعمتکی خلقه صاقین بذل ایتمه
دنیاده نان و نمك حقنی کوزلر یوقدر
مسکنتله اوزیکی خاکه برابر ایتسه‌ك
اونودرلر او کونی نعمتی آکر یوقدر

معرفت کرچه که بکزادەلره لازمدر
اوقویوب یازمز ایسه ینه بك اوغلی بکدر
اهل علم اوغلی اولوب خانقه دنیاده
جاهل اولمقدن ایسه طوغمه‌دن اولمك یکدر

ذنوبی کموج الجبال بل هو اکثر
اصغر مثل جبال بل هو اکبر
و لکن عند الکرام اذا عفی
مثل عفو الذباب بل هوا صغر

صبحه دكين مروحه جنبان ايدم
واردى صفا خوابنه اول شيوه‌كار
مرغ دله بنـده سليمـان ايدم
قبضهٔ دستمـده ايدى روزكار

——

كل يوزكده خط بلورسه كوزلرم كريان اولور
هاله كورنسه كنـار ماهده باران اولور

——

اياغيكه دوشـديكك عاشـقلرك عيب ايلمه
پاى شمعه دوكيلور هب يانيجق پروانه‌لر

——

كوزلرم باشى اميـد وصل ووهم هجرله
بكرزر اول بارانه كيم برآن ديكر برآن ياغر

——

كوز يوم جهاندن آچ كوز يكى غفلت ايلمه
سن كوز يوموب آچنجه بو عالم كلور كچر

حرف السين

بیلدوکك بیلمدیکك شخصه مقارن اولمه
هم نشینی کشینك شویله بیل ای اقبل ناس

معرفت معدنی اولمزسه سخا کانی کرك
بونلر اولمزسه هله باری کرك قدر شناس

لجناب عرفی

اقبال کرم می کذر ارباب همم را
همت نخورد نیشتر لاونعم را

فقرم بسیاست کشد از مسند همت
در چشم وجود ارندهد جلی عدم را

اسحق افندیٔ قدیم

ایسترم زاد غمك دلده فراوان اولسون
كه جهاندن سفر ایتمك بكا آسان اولسون

——

ینه مشارالیهك :

غرضك جان ایسه كل آل طورمه
بورجمز وارمی انتظاره دخی

——

جوری

عرض ایتمه بوی سر زلف امیدی
ای باد هوس شمدی پریشانلغمز وار

——

طالب

انتظارك بشقه بر ذوق نهانی اولدیغن
شاهد وصلت در اغوش اولمینجه بیلمدم

——

لا

ینه هم جنسی چکر بربرینك غیرتنی
زخم مقراضه اورور سوزن آنك چون مرهم

آگهی

قورصان اول حاصلی دنیاده آلارغه اوله کور
بو خیرسز اطه‌ده طورمه دلا یسه سرن

اورصا وارسه‌ك قچامزسین بوجه کتسه‌ك کرداب
نیجه ایتسه‌ك دوشر البت قره‌یه کشتیٔ تن

نثاری

دل غم ابتلایه رحم ایدوب لطف ایتمه‌سین غمزه‌ك
که بیماره مفید اولمز علاج ایتمك علاج اوزره

نفعی :

بلا بودر که آلشدی بلالرکله کوکل
غمکده کلسه دله باعث مسرت اولور

———

خسروی:

غرضم ملك بقا ایدی عدم راهندن
اوغرایوب شهر وجوده اویالاندم قالدم

———

صبری

الدیلر عقلم پری رولر پریشان ایتدیلر
بر یره کلمز مکر جمعیت خـوبان اوله

———

لاادری

عاقل ایسه‌ك کندی تدبیرکده نقصان ایله
چونکه نقصان ایلدك تقدیره بهتان ایله

——

فکر ایتمه‌دەدر هیبتنی بیت خدانك
بیهوده دکل دتره‌دیکی قبله نمانك

——

بلبل نیازه باشلادی سن ناز قیل دیو
کلشنده کل بوداغنی تحریك ایدر صبا

{ لطائف النعمه فى اقسام الحكمه } دن

مابعد

—

حكمت آلهيه

بالاده بيان اولنديغى اوزره علم آلهى واسماء سائره ايله دخى موصوف ومسمى اولوب اقسام اصليه‌سى بشدن عبارتدر .

برنجيسى : هويت، وحدت، كثرت، وفاق، خلاف، تضاد، قوت، فعل، علت، معلول كبى جميع موجوداته شامل اولان معانينك معرفتنه نظردر .

ايكنجيسى : طبيعى، رياضى، منطق كبى علومك اصول ومباديسنه نظر و بونلرده اولان آراى فاسده‌يه مناقضه‌در .

اوچنجيسى : واجب الوجودك اثبات وتوحيدندن و ربوبيت ايله تفردنده ومزيت وجودنده برموجود آخرك حضرت حقه مشاركتنك امتناعندن وحق تعالى‌نك بذاته واجب الوجود اوله‌رق ماسوانك وجودى انك

وجوديله واجب اولدیغندن بحث ایتدکدن صکره جناب خالق مکوناتك صفاتنی وصفاتنك نه وجهله کندی صفاتی اولدیغنی وهرصفتك نطقندن فهم اولنان شیئك نه اولدیغنی ؛ واحد، موجود، قدیم، عالم، قادر کبی صفات آلهیه‌ده مستعمل الفاظك معنای آخره دلالت ایتدکارینی وکندیسنده کثرت اولمیان شیٔ واحدك هر بریسی آخرك غیری اولمق اوزره معانیٔ کثیره‌یه دلالت ایتمسنك جائز اولوب اولمدیغنی وشو صفاتك کندیسنه مخصوص اوله‌رق حتی ذاتنده غیریت وکثرتی نه وجهله ایجاب ایتمدیکنی ووحدانیت حقیقیهٔ ذاتیه‌سنده‌کی مطلقیتی بیان ایدر .

دردنجیسی : مبدعاتدن ونزدنده منزله‌سی اولان واقرب مخلوقاتی بولنان جواهر اولای روحانیه‌دن وبونك کثرتیله اختلاف مراتب وطبقاتندن وملائکهٔ کروبیوندن وجواهر اولینك دوننده بولنان جواهر روحانیهٔ ثانیه‌دن وآنلرك طبقات ودرجات وافعالندن باحثدر .

بو جواهر روحانیهٔ ثانیه سماواته مؤکل ملائکه وحملة العرش ومدبرات الطبیعه وکون وفساده تولد وتوالد ایلیانلری تعداد ایدنلردر .

بشنجیسی : بعضسی عاملهٔ محرکه وبعضسی جناب حقك وحی وامرینی مؤدی اوله‌رق آمر بولنان

جواهر روحانیه‌یه جواهر جسمانیهٔ سماویه وارضیه‌نك کیفیت تسخیرینی وارضیات و سماویاتك ملائکهٔ عامله‌یه وملائکهٔ عامله‌نك ملائکهٔ مبلغهٔ ممثله‌یه و بونلرك کلیسنك واحد اولان آمر مطلقه ارتباطنی وهرمبدعك تام اوله‌رق اجراآتنده قصور وتفاوت بولنمدیغنی ومجرای حقیقیسی مقتضای خیر محض اوله‌رق بعض شرلرك محض شر اولمدقدن بشقه بلکه خیر جهتندن بر حکمت ومصلحت ایچون اولدیغنی بیلدیرر بوقسمی (ساطاطا فوسیقا) یعنی (مابعد الطبیعه) کتابی شاملدر وبونلرك هپسی براهین یقینیه ایله معلوم اولور .

{ فروع حکمت آلهیه }

. وحی ونبوتدن و انسان موحی الیهك وحیی تلقی ایتدیکی قوتله وحیی تأدیه ایدن جواهر روحانیه اوزرینه دلالتندن بحث ایدر ؛ روحانیتدن صکره مبصر ومسموع اوله‌بیلمك ایچون وحیك نصل ندا اولندیغنی و نبینك مجرای طبیعته مخالف معجزاتنك صدوری قنغی خاصه ایله اولوب غیبی نصل خبر ویردیکنی وابرار اتقیا ایچون شبه وحیك وشبه معجزه اولان کراماتك نصل وقوع

بولديغنى وروح الامين وروح القدسك كروبيون طبقه‌-
سندن اولديغنى بيلدير ور .

علم معاد دخى فروع حكمت آلهيه‌دن عد
ايدلمشدر .

—

ايشته استاذ الحكما ابن سينا مرحوم اقسام حكمتك
او نجيسى اولان حكمت آلهيه‌نك اقسام اصليه‌سنى بيان
وفروع على دخى افاده واتيان ايلدى .

معلوم اولمق اقتضا ايدركه علوم شرعيه‌دن علم
كلام ياخود علم اصول دين بعض متوغلين نظرنده علوم
فلسفيه ايله هم موضوع اولديغى ذهابنده بولنمشلرايسه‌ده
فلسفه‌ده يعنى حكمت آلهيه‌ده اجسام طبيعيه‌دن بحث
اولنمقله علم كلامه مشابهت حاصل اوله‌مز؛ چونكه علم
كلامك وضعى قدريه، جبريه، رافضيه مثللو فرق
ضاله‌نك ظهورى ودائما تزايدى حسبيله بولنمرك رد مدعيات
باطله‌سنه لزوم كورلديكندن بو ابطال وردى كمايليق ايفا
وعقايد اهل سنتى ادلهٔ قويهٔ عقليه وبراهين متينهٔ نقليه
ايله تأييد وتشييد مقصدينه مبتنى اوله‌رق متكلمينك

كائناته نظرلری جنـاب حق وفعال مطلق حضرتلرینه استدلال ایچون بولنمسندن ناشیدر.

حتی عصر حسن بصریده واصـل بن عطـانك ظهوریله وجود بولمغه باشلایوب امام ابو الحسن اشعری، امام ابو منصور ماتریدی کبی افاخمك اول امرده تنظیمنه همت ایتدکاری علم کلام قاضی ابو بکر البـاقلانی، ابن مجاهد، استاذ افخم غزالی، امام الحرمین ابو المعـالی کبی افاخمك توضیحـات وتألیفـاتیله علی الدوام ترقی ایدوب با خصوص علم منطقـك ترقیسی اوزرینه امام غزالی، فخر رازی کبی اعاظمـك تحقیقـاتیله انتظـام تام بولمش وفلسفهده عقـاید دینیهیه مخـالف اولان مدعیـاتك رد وابطالی مباحثی دخی علم کلامه ادخال ایدلمشدر وایشته علم مبحوث عنهـك فلسـفهدن غیری اولدیغی فلسـفه علیهنـده احتـوای ردیات ایتمسـیله بسـبتون متحقـق اولمشدر.

حکمت الهیه عنوانی دخی آلان فلسفهیه گلنجه بونك وضعی حقایق اشیایی کشف وروحانیاتی ادراك ایچوندر یعنی محسوسـات وماورای محسوسـاته قوهٔ عقلیـه ایله استحصال علم ووقوف مقصدینه مبنیدر.

فلسفهنك موجدی اسـکی یونانلیلر اولوب فیلسوف

لسـان يونانيده محب ديمك اولان (فيلوس) ايله كمال معناسنى مفيد بولنان (سوفيا) كلمه‌لرندن مركبدر؛ شو حالده محب كمال ديمكدر .

برنجى فيلسوف عنواننه مظهر اولان فيثاغورثله افلاطون، ارسطاطاليس كبى قدماى حكما فلسفه‌يى تنظيمه و بو بابده تأليفاته اقدام ايله بر علم مخصوص وجوده كتيرمشلردر .

خلفاء عباسيه زماننده علوم وفنونك احداث وترقيسنه صرف مساعى ايلديكى صره‌ده فلسفه‌نك دخى نقلنه غيرت ونيجه كتب يونانيه‌نك ترجمه‌سيله علم مذكورك تنظيم واصلاحنه همت اولندى . ابو نصر فارابى، ابو على ابن سينا كبى برچوق ارباب كمال بو علمده تأليفات عديده براقشلر وفلسفه‌نك شريعته مغاير مباحثى وار ايسه‌ده بونلر متشرعين جانبندن كوسترلمش وبو بابده امام غزالى بيوك همت ايلمشدر . علم مذكورك مباحث مذكوره‌سى رديانى مستحضر اولمدن نظر تدقيقه النمز ودها طوغريسى اصول تحصيل علم وفنونه توفيقاً فقه وتفسير واصول دين كبى علوم شرعيه‌يه وقوف حاصل ايتدكدن ومكارم اخلاق ايله تصفيهٔ ذات وصفات ايدرك علوم وفنون سائره‌يى على الترتيب كوردكدن صكره حكمت الهيه تعلم ويا مطالعه‌سى طريق

مستقیمنه کیدیلوب وقتسز و یولسز حرکت ایدلمزسه
منافع و محسناتدن غیر خالی اوله جغی اقامهٔ برهانه لزوم
حس ایتدیرمیه جك درجه ده ظاهر و باهردر .

محتاج عرض وایضاح اولمدیغی اوزره نوع بشره
لطف جلیل ربانی اولان قوهٔ عقلیه نیجه حقایق مادیه
ومعنویه یی کشف ایده بیلورسه ده بونك دخی نهایت
بردرجه سی واردر یعنی مدار شرف وامتیازمز اولان
او قوهٔ عقلیه نیجه حقایق اشیایی عارف نیجه روحانیاته
بالاستدلال واقف اولدیغی حالده البته هپسنی ادراکه
قادر اوله میوب بر طاقمنك کنهنه وارمقدن عاجز وقاصر
قالور . بوراده ادعایه پك حقلویزکه بعض مباحث
ومسائلی فهم وادراکدن عاجز قالدیغمزی کوروبده
شکایت ایده جکمزه ویاخود کشف ایتمکه چالیشوب برالای
اوهام باطله وخیالات عاطله یه دوشه جکمزه جناب حقك
بزه بوقوهٔ عقلیه یی ویرمسنه و بزی بونجه کشفیاته موفق
قیلمسنه مقابل عقلمزك ایردیکی مواد ومسائلك تدقیقات
وتحقیقاتنی اکماله چالشمق البته دها زیاده موافق حقیقتدر
قوهٔ دراکه مزك نافذ اوله بیلدیکی دائره خارجنه چیقوبده
بیابان حیرت وضلالتده ذلیل وسرکردان قالمقدن مجانبت
مطلقا مطابق قواعد حکمتدر .

فلسفه‌ده بوخطا وجرأتدن رهایاب اوله‌مامق هم علمك قسماً مدخولیتنی وهمده اربابنك علی الاکثر مذمومیتنی موجب اولمشدر . انجق اکابر حکمانك بوندن غافل اولمدقلری اثرلرنده کوریلان رأیلریله مستدلدر حتی افلاطون آلهیاتده حکمتك خدمتی تحصیل ظندن عبارت اولدیغنی بیان ایتمش وترجمهٔ ابن خلدونده مصرح اولدیغی اوزره رئیس اساتذهٔ حکمای اسلام ابوعلی ابن سینا علیه رحمة العلام کتاب مبدأ ومعادنده « حشر روحانی واحوالی نسبت معینهٔ معلومه ووتیرهٔ واحده اوزره اولدیغندن براهین عقلیه واقیسهٔ صحیحه ایله درك اولنور شیلردن اولمغله بونك اوزرینه برهان اقامه‌سنه قدرتمز واردر اما حشر جسمانی واحوالی نسبت واحده اوزره اولمدیغندن برهان ایله ادراك اولنه‌مز شریعت حقهٔ محمدیه ایسه بزه انی بسط وبیان ایتمکله حشر جسمانینك احوالنده شرع شریفه مراجعت اولنسون » دیمشدر .

ایشته استاذك شو مقالی یوقاروده‌کی عرضمزك اصابتنه صراحةً دالدر یعنی قوهٔ عقلیه حشر روحانینك مطلق الوقوع اولدیغنی ادراکه وبوبابده برهان ودلیل تدارکنه مقتدر ایسه‌ده حشر جسمانی ایله احوالنه علم

ووقوف حاصل ایتمکدن عاجز قالمشدر دیمك که حشر
روحانی قوهٔ مدرکه‌مزك نافذ اولدیغی دائره داخلنده
قالان حقایقدن اولوب فقط حشر جسمانی او دائره‌نك
خارجنده قالمش وبناءً علیه عقل بشر انی ادراك وتمییزدن
قاصر اولمشدر .

شونکله ظاهر ونمایان اولیور که حکما نظر عقلینك
مشاهده ورؤیتنه قدرتیاب اوله‌میه‌جغی نقاطك تماشای
احوالنه بوش بوشینه اوغراشوب اضاعهٔ اوقات ومساعی
ایتمك و برطاقم خیالات واوهامه فریفته اوله‌رق قعر عمیق
خطایه دوشمك داهیه‌سندن مصون قالدیغی حالده
محسنات ومنافعی باهر کشفیاته موفق اوله بیلمشلر ایسه‌ده
دواهئ معروضه‌یه کرفتار اولنجه نظر شریعتده مستهجن
ویا مردود بعض افکار باطله‌ده بولنمشلردر .

. بوده معلوم اولسون علماء اسلامیه‌دن غزالی، رازی،
تفتازانی، جرجانی، جلال دوانی، خواجه زاده ، ابن کمال
کبی افاخم شریعت وحکمت بیننی بولمش وبك چوق
حقایق ودقایق کشف وتعیین وفلسفه‌نك مردوداتنی
ارائه وتبیین ایلمشلردر .

خلاصهٔ کلام حکمة الٓهیه‌دن عقلمزك ایردیکی مباحث
نافع ومفید اولوب انجق نظر عقلی افقنك اوته‌سنده کی

نيجه حقايقك احوالنه دائر ايديلان كشفيات و بو بابده ويردكاری معلومات اخبارات شرعيه يه مستند اولدقجه مقوله ظنيات اولديغندن وثوق واعتماده غير شاياندر يعنى اقسام حكمة الٓهيه نك عرض اولنان اوچ برنجى قسملرنده مبحوث عنه مسائلك شرعه غير مخالفلرى اعتقادات حقه‌نك تأييدينى موجب اولوب دقايق روحانيه مباحثنى احتوا ايدن صوكنجى ايكى قسمى ايسه اكثريت اوزره خيالات ديمك اولديغندن بى فائده‌در زيرا دفعاتله بيان ايدلديكى اوزره مابعد الطبيعياتده عقل وادراك وفكر چالاككك دائرهٔ نفوذى پك طاردر ابن سينا اقسام حكمت الٓهيه‌يى بالاده عرض اولنديغى اوزره بيان ايلدكدن صكره آلت حكمت اولان منطق حقنده بعض افاداتى مقتضى كو-روب شو يولده سوزه باشلامشدر :

«حكمتك اقسام اصليه وفرعيه‌سنى بسط و بيان ايلدك شمدى انسانك حكمت نظريه وعمليه‌يى كسب وتحصيلنى وبحث ورددده سهو وغلطدن توقيسنى موجب وهر بحثده سلوكى واجب طريقه مرشد وحقيقت حد صحيح ايله برهاندن عبارت بولنان حقيقت دليلى وبرها-نى‌يه مقارب اولان حقيقت جدلى وانلردن قاصر بولنان حقيقت اقناعيه ايله مغالطه‌يى وتخيله توقع ايدن حقيقت

شعرىيى مبين آلتى تعريف ايتمك زمانى حلول ايلدى .

ايمدى معلوم اولسونكه اشبو آلت حكمت يعنى علم منطق طقوز قسمدن مركبدر .

برنجيسى : كليات خمس مباحثنى متضمن وبوحيثيتله الفاظ ومعانينك اقسامنى مبين اولوب علم منطقك مدخلى مقامنده‌در وبونى فرفوريورسك تصنيعاتندن (ايساغوجى) كتابى مشتملدر .

ايكنجيسى : عقلده قوامى ووجودده تحصيلى مشروط اولميان وبالعموم موجوداته من جهة ماهى شامل اولان متعدد معانئ مفردهٔ ذاتيه‌دن باحثدر . بونى ارسطاطاليسك (قاطيغوريا) يعنى (مقولات عشر) نامنده‌كى كتابى محتويدر .

اوچنجيسى : صادق ويا كاذب اولمق اوزره قضيه ويا خبر اولمسى ايچون معانئ مفرده‌نك ايجاب وسلبله تصل تركيب اولنمسى لازم كله‌جكنى بيان ايدر . بو قسمك شامل اولديغى مباحثى ارسطاطاليسك (باريدمينا) يعنى (عباره) دينيلان اثرى متضمندر .

دردنجيسى : مجهوله علم حصولنجه دليل مفيد تأليف اولنمق ايچون قضايانك نصل تركيب اولنديغنى بيلديرر بوده قياس اولوب مباحثنى ارسطاطاليسك (آنو-

لوطيقا) يعنى (تحليل بالعكس) دينيلان كتابى حاويدر .

بشنجيسى : حين ترتيبنده قياسك شرائطنى وكندیسيله شكسز يقين اثبات اولنمق اوزره مقدمه ديمك اولان قضاياسنى مبيندر . بوده قياس برهانى اولوب مباحثنى ارسطاطاليسك (انولوطيقا الثانيه) و (افوقيطيقى) يعنى (كتاب برهان) نام آثرى شاملدر .

التنجيسى : هرشيده علم وفهمى تبيين برهانيدن قاصر اولان كمسه‌نك مخاطبه‌سنده، وجدلده حجج نافعه اكتساب اولنان مواضعده، الزامدن احترازمراد اولنان محاوراتده، مجيب وسائله ايجاب ايدن شيلرى تعريف ايدر. بو قسمك مباحثنى ارسطاطاليسك (طوبيقا) يعنى (مواضع) دينيلان اثرى مبين اولوب بعض كره (جدلى) ديمكله‌ده تعريف اولنور .

يدنجيسى: حجج ودلائلده وقوعبولان غلطاتك وسهو وذله‌دن تجانبك تعريفنى وبا سرها آنلرك اعدادينى وآندن تحرز وتوقينك وجهى اوزره تنبيهنى مشتملدر . بونى يئه ارسطاطاليسك (اسوفسطيقا) يعنى (نقض شبه المغالطين) دينيلان كتابى حاويدر .

سكزنجيسى : مشاولات، مخاصمات ومشاجرات

طریق اوزره جمهور ایله مخاطباتده نافع اولان مقایس خطابه ایله مدح وذم، استعطاف واستمالت، اغراب، تصغیر ویا تعظیم وغیری وجوه مقادیر ومعاتبات وهر بر قضیه وخطبه‌ده کلامك ترتیب وجوهی اصول وتعریفاتنی تضمن ایدر. قسم مذکورك مباحثی ارسطاطالیسك (ریتوریق) یعنی (خطاب) نام اثرنده‌در.

طقوزنجیسی: هرفنده فنك وانواع تقصیر وتنقیصك نصل لازم کله‌جکی حقنده‌در قسم مذکورك مباحثنی ارسطاطالیسك (قوانتیق) نام کتابی شاملدر وبوکا (رتوریق) یعنی (شعری) دخی تسمیه اولنور.»

شیخ الرئیس آلت حکمت اولان منطقك اقسامی حقنده بالاده عرض اولنان معلوماتی سرد واتیاندنصکره رساله‌سنه ختام ویرمك قصد ایدوب مقال آتی‌یی خاتمه اتخاذ ایلمشدر.

«ایشته آلت حکمتك اقسامی اوزرینه دلالت ایتدك بوندن ظاهر اولدیکه علم مذکورده شریعته مخالف هیچ برشی یوقدر اولدیغی ادعاسنده بولنوبده منهاج شریعتدن انزلاف ایدنلر عجز وتقصیرلری جهتله خطایه دوشرلر صناعت نفس بونی ایجاب ایتمز؛ زیرا نفس بونلردن بریدر.

ایمدی بو رساله‌مزی جناب واهب العقل والتوفیقه حمد ایدرك ختم ایدرز . »



حضرت شیخك شو خاتمه‌سنده علم منطقك شریعته عدم مغایرتنی اخطار وارائه ایلمسی علم مذکورك بین الاسلام اوائل انتشارنده ردی جهتنه کیدلمسندن ایلرو کلمشدر .

تاریخ علوم وفنونه واقف اولانلر ایچون خفی بو-لنمدیغی اوزره متقدمین علما علم منطق فلسفه‌دن عد ایله قبول ایتمیوب تحصیلنه مانع اولدقلری جهتله طرفداران منطق بو علمك مخالف شریعت اولمدیغنی ارائه واثباته مقدم وساعی بولنمشلردر .

استاذك عرض اولندیغی طرزده ختم مقال ایتمسی روش افاده وحاله نظراً بو سببه مبتنیدر .

فحولیندن بعض ذوات متقدمین علماسنك علم منطق مغایر شریعت کوره‌رك تحصیلنی منعه اهتمام ایتملری اسبابیله متأخرین فضلانك علم مذکورده اویله بر مخالفت بولمدقدن بشقه تحصیلی فرض کفایه درجه‌سنده اولدیغنه قناعت حاصل ایتدیره‌جك قدر ترقیسی وسائل ووسائطنی

استكماله همت ایتملری اسبابنی تحری وتدقیق ایتمشلر ، وفی الحقیقه موفق اولمشلردر .

مشار الیهمك بیانلرینه نظراً دلائل عقلیه ایله تأیید عقاید دینیه‌یه سعی وهمتله علم کلامی وجوده کتورن و بونکله ابطال مدعیات مخالفینه چالیشان قدمای متکلمین کتب کلامیه‌ده تسطیر ایتدکلری بعض ادله بطلاننك ظهور وترقیٔ منطقله تبین ایتمسی استعداد وتمایلنی کورملری اوزرینه عقاید دینیه‌نك تشیید وتأییدینه مدار اولان ادلهٔ مبحوث عنهانك دوام مرعیتنی تأمین ایچون علم منطق رد وتزییف ایتمشلر وتحصیلنه خواهشکر اولانلر ایچون احداث مشکلات ایلمشلردر .

انجق مؤخراً حجة الاسلام امام غزالی وامام فخرالدین رازی رحمهما الله حضراتنده‌کی غیرت علمیه وحمیت دینیه برقاچ فن وعلم ایله قناعتی تجویز ایتدیرمیوب عصرلرنده مدون بتون علوم وفنونك کشف مزایا واستخراج غوامضنه چالشمهلرینی مجبر اولمسیله هر ایکیسی علوم عقلیه ونقلیه‌ده صاحب کمال اولمشلر و بوصره‌ده علم منطقك حقیقت ومنفعتنه دخی کندیلرنجه قناعت حصولندن نشأت ایلمش اوللیدرکه مغایر شریعت عد ایدلمسنی باعث اولان اسباب معروضه‌یی ازاله‌یه دخی

همت ایدوب کتب کلامیه‌ده‌کی قوانین منطقیه‌یه منافی دلائل مقامنده هم قوانین مذکوره‌یه مطابق وهمده مقتضیات مدعیاته دها موافق براهین قاطعه ودلائل ساطعه وضع واقسام ایتمك وبوصورتله برطرفدن علم منطق حقنده‌کی مغایرت شریعت ظننی ابطال وامحا ایدرك بو علم نافعك عامه‌جه مظهر حسن قبول اولمسی وقوانین وقواعدندن علماً استفاده ایدلمسی یولنی بولمق وهمده دیکر طرفدن ادلهٔ کلامیه‌نك تشیید وتقویتنه غیرتله مترتب عهدهٔ اسلامیتلری اولان خدمت دینیه‌یی ایفا ایلمك کبی موفقیتلرله ابدی بر امتیاز وشرف بولمشلردر .

ارتق بوندن صکره سرفرازان علما هپ علم منطق قبول ایدوب رد ومنعندن صرفنظر تدریسات وتألیفات ایله ترقیسنه خدمت ایتمشلردر . شوقدرکه ارباب فنك تکثری آرانك تزایدینی، بو علم منطقك تغیرات کثیره‌یه اوغرایه‌رق مباحثنك چوغالمسنی ودور ودراز تدقیقات وتوضیحات یوللرینه کیدیله‌رك نهایت تحصیلی خیلی مشکل حالی بولمسنی ایجاب ایلمشدر اکثر مدققین نفعی مطلق اولان علم مذکورك شو صورتله صعوبت تحصیلنی وحقیقت ومحسنات علمی مفید وشامل اولان کتب قدمانك نظر اعتباردن سقوطنی و مفصلاتك

ترویجنی خشنودسزلقـله تلقی ایلدکلری حقایقشـناسان متوغلین عندنده معلومدر .

شوراسی شایان تعجبدرکه منطق مباحثی تکثیر وتوفیر وشروح و حواشی تحریر وتسطیر ایدلدیکی حالده مدخل فن اولان کتابك نامی نه دیمك اولدیغنی تعیینده همانده اکثریت اوزره اختلاف ایدیله‌رك ایشك طوغریسی بو آرای متضاده اراسنده قالمش وایساغوجی بش یپراقلی بر کلك اسمیدر دینه‌جك قدر ایلرو کیدیلوب پك چوق آرای غریبه بسط ایدلمش ونام مذکورك یونان قدیم لساننده مدخل دیمك اولدیغی حقنده‌کی اخبار پك کوج ایشیدلمشدر .

بو حقیقتی عدم استماع حالی ظن ایدرزکه الآن جاری دکلدر .

تتمه اوله‌رق شوراسنی عرض ایده‌لمکه ذکر اولنان ایساغوجینك مؤلفی میلادك ایکی یوز اوتوز ایکی تاریخنده بریة الشامده طوغمش برحکیم یونانیدر .

ایمدی شیخ الرئیس رحمة الله علیهك اقسام الحکمه نام رسالهٔ عربیه‌سی ترکجه‌یه بالترجمه اساس اتخاذ اولنه‌رق تحریرینه چالیشیلان (لطائف النعمه فی اقسام الحکم) نامنده‌کی شو رساله‌مزك زمان ختم واکمالی حلول ایتمش

اولـديغندن خطيـات ونواقصى نظر عفو ايله كورلمك قارئين كرامدن رجا ايديلەرك اختيار سـكوت اولندى .
الحمد لله رب الموفق والصلوة والسلام على رسوله المشفق وعلى آله واصحابه اجمعين .

(انتهى)



مقالات

مقتطفات منثوره :

صحیفه نومرولری

مقتطفات منظومه :



(مهران) مطبعه‌سی طرفندن نشر اولنان كتابلر

غروش

٧٥ شیطانك یادكارلری حكایه

٨٠ سفیللر حكایه ٧٨ جزو چیقدی

٤٠ هفته متنوع ٢٠ »

٥ اولیا چلبی حكایه

١٧ـ نوای شوق یاخود صدای عشق شرقی مجموعه‌سی

١٥ نظری وعملی نحو فرانسوی پواتونك مترجمی رفیق بك مجلد

فرانسزجه‌دن تركجه‌یه:

١٠٨ قاموس فرانسوی برنجی نوع مجلد

٦٥ قاموس فرانسوی ایكنجی نوع مجلد

٤٢ تركجه‌دن فرانسزجه‌یه اولان قاموس فرانسوی‌نك ٢٨ نجی جزو نشر اولندی هر جزو ٦٠ پاره

٥ مبادئ قانون جزا

٥ مبادئ اصول دفتری

٧٢ مونته‌قرستوارمنی حروف تركجه عباره

مشاهیر اسلامك شمدی‌یه قدر نشر اولنان عددلری هربری ٢ غروش

١ ارطغرل غازی

٢ سلطان عثمان غازی

٣ مؤلف قاموس فیروز آبادی وسلطان اورخان غازی

٤ سلطان محمود غزنوی

٥ حجاج

٦ امام مطهر

جیب كتبخانه‌سنك شمدی‌یه قدر نشر اولنان عددلری

هر بر عددینك فیئاتی ٤ غروشدر

١ مدنیت اسلامیه محرری ش. سامی

٢ اساطیر » »

٣ قادینلر » »

٤ كوك » »

٥ یر » »

١٠ انسان » »

١١ امثال جلد ١ » »

١٢ » » ٢ » »

١٣ » » ٣ » »

١٤ » » ٤ واخیری

١٧ لطائف ١ محرری ش. سامی

١٨ » ٢ » »

٦ نمونهٔ ادبیات ١

٧ » » ٢

٨ » » ٣

٩ » » ٤

١٥ اختراعات وكشفیات م. نعیم

١٦ فصول اربعه »

١٩ اصول بدایع دردست طبعدر

